GAUDEO
John Carter Brown
Library
Brown University

1377

Epistolae
Isaac

EPISTOLÆ

INDICAE

DE PRÆCLARIS, ET
STVPENDIS REBVS, QVAS
diuina bonitas in India, & variis Inſu-
lis per Societatem nominis Ieſu
operari dignata eſt, in tam
copioſa Gentium ad
fidem conuer-
ſione.

Secunda editio auctior.

LOVANII,
Apud Rutgerum Velpium, Bibliop. Iura.
Sub Caſtro Angelico.

Cum gratia & Priuil. Reg. ad 4. an. 1566.

TENOR PRIVIL.

Cautum eſt Regio priuilegio, ne quis præter Rutgerum Velpium, Biblio. Iur. intra annos quatuor proximos Epiſtolas Indicas. De ſtupēdis & præclaris rebus, quas diuina bonitas in India, & variis Inſulis, per Societatem nominis Ieſu operari dignata eſt. &c. imprimat, aut alibi impreſſas vendat, aut diſtrahat, ſub poena confiſcationis librorum, & mulcta duorum Caroleorum pro quolibet exemplari impreſſo, vel diuendito: vt latius patet in literis datis Bruxellæ, 9. Augusti. Anno. 1565.

Subſig.

Meſdach.

Idem cautum eſt Regio priuil. a domino Cancellario in Conſilio Brabantiæ, ad totidem annos, & ſub pœnis iiſdem. vt in ſuperiori priuilegio, vti latius patet in literis datis Bruxellæ 10. Octob. An. 1565.

Subſig.

De Vvitte.

RPJCB

REVEREN-DISSIMO IN CHRISTO PATRI, AC ILLVSTRISSIMO Principi, D. Othoni Truchſes, S. R. E. Epiſcopo Cardinali Albanenſi, & Auguſtano, Domino Eluacenſi. &c.

ETSI laudato, probatoq́ue more iam apud pleroſque omnes receptũ video (Princeps Illuſtriſsime) vt ſuas quiſque lucubrationes, vel etiam aliorum non ſatis perpolytas, in quibus tamen aliquid nauârit opellæ, illuſtribus perſonis nuncupandas putârit: tum vt commendatiores reddat ſuos labores, quod magni mecœnatis nomine frequenter obtinetur: tum etiã vt viri principes apud maleuolos non modò potentes ſint literarum, diſciplinarumq́ue vindices: verumetiam pietate conſpicuis viris, pietati, omniſq́ue generis virtuti quaſi clypeo obiecto facilè ſint præſidio: tamen

demiraturos eſſe complures mihi præſagit animus nouos, eoſque ſeueriores Criticos, vbi in harum epiſtolarum inciderint lectionem, quamobrem poſt Dilinganam editionem eaſdem ego ſumpſerim in manus. & quicquid in reliquis impenderim laboris, ſub Illuſtriſsimi nominis tui auſpicijs putârim euulgandum. Non enim noſtræ videbatur eſſe audaciæ, quæ iã ſua mole firmiter conſiſtebant fundamenta laxare: neque obſcuritatis cum pari ſupellectilis inopia coniunctæ inter acerrimos lectiſsimum appellare vindicem, ac inter ampliſsimos præcipuum inuocare patronum. Quamobrem vt impedimentis hiſce remotis, & iniquiores illi (de quibus dixi) rerum non malè geſtarũ æſtimatores, quibus quidẽ optabile eſt bene audire, qui rectè factorũ fructus eſt ampliſsimus, ipſum quidem rectè facere, vnde illud ceu fonte quodã promanat, neutiquã habẽt ſtudio: et æquiores lectores inſtituti noſtri rationes intelligant, ac in meliorem interpretentur partẽ: breuiter conſiliũ eſt ſuſcepti huius la

ius laboris, quanquam propè nullius: tamē ut confido beneuolentia non indigni, occaſionem adſignare: & cur has rerum Indicarum epiſtolas ſub T. C. nomine putârim emittendas declarare. Quod dum facio, obnixè, & ſuppliciter peto, ut pro ſingulari Illuſtriſs. D. T. humanitate, ac facilitate tantum ab arduis negotiis ſuccidat temporis, quantū huic opuſculo ſufficiat euoluendo. Igitur ex quo tempore in Societatis Ieſu collegijs, unà cum Generoſis C. T. nepotibus cœpimus verſari: audiui creberrimò & cōſtanti multorum ſermone admirandis operibus Societatem hanc apud Indos indies magis ac magis inclareſcere. Tota enim hæc noſtra Europa Chriſtiana quantopere hanc ſuo merito veneretur, et colat, notius eſt omnibus, quàm ut meridianæ luci neceſſum habeam accēdere candelā. Quis enim ignorat Hiſpaniarū, Italiæ, Sardiniæ, Hungariæ, Auſtriæ, utriuſq; Germaniæ, Galliæ, Collegia Societatis, quibus tāquā caſtris hæ prouinciæ utūtur aduerſus impiorum catholicorū mores

hæreticorumque nefarias machinationes? Nactus igitur earum rerum, vt mihi perſuadebã, nec fallebat opinio, cognoſcẽdarum occaſionem petiui à viro quodã probo, naturæ, diuiniſque muneribus non vulgariter ornato, haberétne de rebus Indicis nonnullas epiſtolas, quas cõmunicare poſſet? Is pro agnata ſibi beneuolentia, deque omnibus bene merendi ſtudio earum quas habuit, haud grauatim participẽ fecit. Percurro omnes leui (quod aiunt) brachio: ſed cùm pleræque ſententiam haberent imperfectam, aliæ vaſtis hiatibus non ſatis aptè cohærerẽt: nonnullorum amicorum ſuaſu, ac clarorum etiam tam eruditione, quàm pietate virorum auctoritate, hoc laboris aſſumpſi: vt quod ad integritatem deſideraretur, ſupplerem: quo vel hoc nomine gratiores candido exiſterent lectori. Item cùm illorum voluntatis auctoritas non ſolùm apud me, verumetiam apud omnes bonos tanti ſit ponderis (quod non niſi cum ſummo decore coniuncta petere ſoleant ac iubere) vt certatim omnes pa-

reant

pareant libenter, ac ipſorum deſiderijs ſatisfaciant diligenter: committendum mihi non putaui, vt illorum detrectando imperium, aut piæ ipſorum ægrius morem gerẽs volũtati, ingratitudinis aut inobediẽtiæ notam aliquam meritò videri poſsim incurriſſe. Cæterùm de vtilitate harum epiſtolarum multiplici, in qua potiſsimum tota reſidet editionis vis, & cauſa, cùm propè infinita ſit, tacere præſtat, quàm pauca dicere. Illud confirmare auſim, voluptatem magnam allaturas omnibus, qui poſitis affectibus, ac curioſitate nouarum rerum cognoſcendarum remota, ipſas eo legent animo, quo ſcriptæ ſunt, hoc eſt, planè Chriſtiano, & alienæ ſalutis ſitientiſsimo. Quid enim poteſt eſſe iucũdius, quàm ſummã bonitatem, ac imperſcrutabilẽ miſericordiã Dei, ex earũ lectione videre cõmunicatã hoĩbus feris, anthropophagis, p̃ter formã & lineamẽta corporis, nihil habẽtibus ferè propriũ cũ humana natura, nõ modò bruta animãtia, ſed omni cloaca impuriores ſordes pro dijs venerãtibus: quiq;

 ab om-

ab omni humanitate remoti, cùm bona ex parte (vt putatur) fidem nunquam audierint, ſine Deo, ſine luce agentes, nunc gregatim fidei ſacramentis initientur, ac diabolica tyrannide excuſſa Chriſtiano cultu imbuantur, omnibus excellant virtutibus, in iuſtitia, & ſanctitate Deo ſeruiãt, dies, ac noctes publicis, ac priuatis celebrẽt doxologiis? O beatos illos viros, qui nulla habita laboris vitæq; ratione incredibili diuini ſpiritus ardore inflammati, Apoſtolica planè, & ſtupẽda miracula apud illos peregerunt, & peragunt quotidie tanta cũ admiratiõe, vt meritò credi queat primæuæ fidei (quemadmodũ ex his epiſtolis manifeſtum euadit) in illis ineſſe puritatem, & vehementiam ad deteſtandum interitus cauſam peccatum, Chriſtianoque dignum vitæ genus ad immortalitatem ducens ſectandum. Sanè vt ex ea parte copioſiſsimam nobis hæ epiſtolæ materiã, ac ſegetem diuinæ celebrãdæ benignitatis ſubminiſtrant: ita è diuerſo incognitæ quidẽ, ſed tamen nõ mediocriter metuẽdæ iuſtitiæ, in-

tiæ, iudiciĳq; cœleſtis incutiunt timorē, nē quēadmodū naturalibus ramis Iudæis inquā, nō pepercerit: multò maiori ratione à nobis, qui in locū eorum inſiti ſumus, auferatur fides gētiq; faciēti fructū tradatur: Atq; hæc de ĳs, quæ me adduxerunt, impulerūtq; ſuſcepti laboris occaſiōibus, & cauſis: nūc tribus (quod aiūt) verbis quãobrem C. T. dedicandum hunc laborē credidi, perſtringam. Igitur, vt quod res eſt, profitear ingenuè, cùm mihi perſuaſum foret ſub ampliſsima noīs tui dignitate nihil temerè aut inconſultò proferēdum in lucem, niſi ſi quid perfectum ingenio, atque ſumma elaboratū induſtria eſſet, ego autē exiguitatē ingeniĳ mei nō haberem incognitam, neq; per domeſticas occupationes, & tēporis breuitatē huic rei vniuerſam operam deſtinare poſſem: cœpi de quocunq; alio, cui hoc quicquid eſt operis nuncuparetur, cogitare: præſertim cū mihi cōſtaret, ſicut nihil tua ſingulari pietate in ſalute procuranda animarum eſſe poſsit diligentius: ita nihil eorum quæ in

 diſiun-

diſiunctiſsimis orbis terrarũ plagis à quo-quã in communem fidelium vtilitatem patrantur, ignorare. Subibat autẽ cũprimis in animũ pius Chriſtianusq; lector, qui fortè præter tenuẽ aurã hiſce de rebus nihil accepiſſet, vt vel hoc nomine certius aliquid ſibi perſuadeat, ac in animo teneat conſtitutum: ſed cùm res noua apud peruerſos plerunque inuidiæ facibus flagrare ſoleat, nec aliud firmius ab huius ſeculi virulentia inueniatur, quàm innocentia, haud ſatis præſidij putabatur in eo, cuius res non agebatur ocioſo lectore. Diu, multumq; igitur diſpicienti mihi de inſigni aliquo Mœcenate, quiq; pari propenſione animi cũ ſumma facultate opũ, & potẽtia queat, velitq;, cliẽtes ſuos tueri: ſanè quò mecunq; verterẽ, ſolus in oculos incurrebat, vnus in mẽte verſabatur ampliſsimus Eccleſiæ Auguſtanæ Antiſtes, cuius Auguſtiſsimo nomini has rerũ Indicarũ epiſtolas multis de cauſis eſſe decuit nuncupatas. Nã primũ oĩm vt ſilentio præterea, quòd reſtè factorũ conſcientia

tia So-

tiæ Societas hæc confiſa non magnopeͤ rè de populari aura ſollicita ſit, atq; ideo hactenus (quod ſciã) perparũ rerũ ſuarum in lucẽ ediderit: quæ mea ſpes eſt, & fiducia, perſuaſum habeo nec ipſam Societatẽ, nec Illuſtriſsimã C.T. omnino ægrè laturã: ſed potius probaturã, ſi libellus ipſius dicatus nomini, cunctis legendus offeratur. Accedit ad hãc cauſam alia priuata, quæ me propius attingit. Dũ enim cogito cũ animo meo, quanto me ſemper fauore, et gratia Illuſtriſsima C.T. affecerit, quibus ornauerit beneficiis: etiã illud in mẽtẽ venit, ingratitudinis me notã euitare non poſſe, ſi paruũ hunc ingenij mei laborẽ alij, quàm Illuſtriſsimæ C.T. dedicarẽ. Præterea licet non ſatis decorũ metuebã fore, ſi ad tã illuſtrẽ virũ pro menſtrui tẽporis breuitate nõ ſatis perpolitũ opus deſtinetur, prius tamẽ antiquiuſq́; mihi fuit nõ ingratus, quã parũ cõmodꝰ in offerẽdo videri, præſertĩ pro cũ celebrata tua apud oẽs mortales benignitate nõ mõ leuidenſæ aliquod haud grauatim munuſculũ admittas:

mittas:

mittas: ſed etiã facias alicuius. Iã verò cũ ipſe Societatis ſtudioſiſsimus ſis, quod vel ex eo liqueat, quòd ſemel eã cõſilio, iudicioq; ſuſceptã, nulla habita facultatũ ratione, cõſtantiſsimè retines, foues ac contra æmulos potentiſsimè defendis: nõ video quamobrẽ non ſub gratioſiſsimi nominis tui auſpiciis deceuerit, quæ diuina miſericordia per eoſdẽ patres dignata eſt operari, in oĩm cognitionẽ proferre? Quãobrẽ has epiſt. Indicas, quæ & propagatæ fidei luculentã cõtinẽt deſcriptionẽ, ac tãtũ non incredibilẽ morũ, errorũq; correctionem, ad quem potius mitti æquũ fuit, quã ad eũ, qui catholicæ fidei cuncta, & opes, & honores poſthabuit. Qui cũ myſteriorum oĩm fidei, diuinarumq; rerum cognitionẽ ſtudioſiſsimè ſecutus eſt: tum verò cũ ipſa Theologia vitæ rationes ita inſtituit: vt oẽs quantũ in ſe eſt, ad rectã ſalutaremq; viam adhortetur: aut qui bona conſcientia excuſſa circa fidem naufragiũ paſſi fuerãt, in eã reuocare cõſilio, monitis, authoritate cõtendit. An nõ hoc

claris-

clariſsimè cõteſtatum facit, cùm nullum adhuc de ſeminario, collegiisq; inſtituendis extaret decretũ, nulla ſuſpicio: nihilominus tamen C. T. ſpiritu Dei proculdubio inſtincta geminum excitaret collegiũ ex quorum vtroq; à lectiſsimis Societatis patribus gubernato aliquando periti, & vigilãtes, velut ex equo Troiano prodirẽt gubernatores, qui diſsidentiũ opinionũ horribiles ſedarent procellas, ac fidei ſerenitatẽ hæreticorum fraudulentia iam pridem ereptã reuocarẽt? Cum igitur Societatis induſtria, non modò in pleriſque oĩbus Europæ partibus pertinaciſsimis hæreticis antiquas ſequendi vias extiterit dux, & author, verumetiã eiuſdẽ perfectũ ſit opera, & labore, vt apud vtriuſque Indiæ populos, Sinas, & Iapones, quibus vel nunquã fidei lumẽ illuxerat, vel ſanè perierat, nunc indies magis, magiſq; augeatur, ac inflammata charitate clareſcat: meritò ſub Reuerendiſs. nominis tui prodeunt auſpicijs, ac ita prodeunt, vt quemadmodum agricola de fertilitate ſoli, in

li,in quod plurimum deſudauit, præcipuo quodã afficitur gaudio: ſic quoque C.T. zelus nonnulla propter Eccleſiæ Dei multiplicationem perfundatur voluptate. En Religioſiſſime Præſul, quæ me ſubegerunt inſcriptionis cauſæ: quas ſi intellexero non improbatas omnino fuiſſe, ſed in bonã acceptas partẽ, ampliſſimum videbor mihi operæprecium cõſecutus. Munus quidem eſt neq; amplitudine tua (fateor) dignum, neq; multiplici beneficiorũ quibus me perpetuò cumulat vi, reſpõdet: ſed leuidenſæ huius tenuitatem (vt ſpero) celſitudinis, humanitatiſq; tuæ ſubleuabit magnitudo. Deus Opt. Max. pro immẽſa ſua miſericordia largiatur Illuſtriſsimæ C.T. quãdiu lege naturæ viuere licebit gratiam, qua nõ modò ſe, ſuoſq; ſibi cõmiſſos ſalutariter gubernet: verùm etiã toti clero catholicæq; Eccleſiæ in finem vſq; glorioſè exiſtat ædificationi.

Louanij, 1565. Calendis Auguſti. Illuſtriſsimæ T. Celſit.

Deuotiſsimus
Ioannes Rut. Bergenſis.

CHRI-

¶ CHRISTIANO lectori Io. R.B. S.

IGnotum eſſe arbitror nulli(Chriſtia-
ne Lector)quẽadmodũ ſuæ cõditio-
nis initio,diuinos in cœlo diabolꝰ cũ
ſuis adſeclis dæmonibus affectarit ho
nores:à quibus poſteaquã ſuperbiæ typho in-
flatus excidit,ſumma ope nixus eſt,vt in ruinã
humano genere pręcipitato,quarũ rerũ illic ve
rè fecerat iacturã , ſaltẽ apud nos cõſequeretur
vel vmbrã. Siquidẽ per omnes mũdi ætates vſ-
que ad Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti felicẽ or-
tũ cùm apud paucißimos mortales religio cul-
túſq; vigeret diuinus: cõſtat reliquã hominũ
degenerẽ turbã in cæcam adeo prolapſam eſſe
idololatriã,vt diabolũ modò per res omnis vi
tæ expertes,modò per bruta animãtia(quod ta
meneuenit rarius)oracula reddentẽ pro Deo
coleret,ac veneraretur.Interim miſericors De-
us,tã impotentẽ in nos illius,de quo nihil ma-
lè meriti eramus,cernẽs tyrãnidẽ, ac ſuperbiã:
diutius viſcera miſericordiæ ſuæ cõtinere non
potuit,quin verbũ ſuũ, filiũ(inquã) vnigenitũ
noſtra veſtitũ carne.cœlo demitteret,qui vt iu
gi illius à ceruicibus noſtris ſemel excutiẽdi po
teſtatẽ haberet amplißimã,ita in cunabulis ad-
huc agẽs luculẽtißima de illo victoriæ ſtatue-
ret trophęa. Etenĩ Cæſ. Auguſt.ingraueſcẽte iã
ætate,rebus feliciſsimè geſtis, totóq; orbe paca
to,cum duobus maximis Hecatũbes ſacrificiis
ſciſcitaretur Pythiũ Apollinẽ,quẽnã eſſet impe
rij habiturꝰ ſucceſſorẽ,in hãc ſentẽtiã reſpõdit.

Idololatria apertum cum Deo bellũ eſt.

Chriſto nato idololatria ceſſare cœpit.

Me puer

Me puer hebræus diuos Deus ipſe gubernans
Cedere ſede iubet, triſtemque redire ſub orcum.

Pythius Apollo obmuteſcit.

Subſecutum eſt enim, vt Pythij Apollinis dæmonium non modò ex eo obtumeſceret tempore atq; ad ſibi deſtinata remearet loca: ſed ẽtiã tũ Romę in Capitolio ingẽtis mole primogenito Deo extrueretur ara (id quod Cæſar Romã reuerſus feciſſe non ambigitur) cui quantũlibet ignoto ſacrificaretur.

Romæ ignoto Deo ara erigitur.

Refert Nicephorus Calliſtus: quemadmodũ ad monachorum quorũdam ſanctitate præſtantiũ in Inſulam Ægypti, tum adhuc ſeruientem idolis, ab Arrianis deportatorũ, omnia repẽte fugerint dæmonia. Et quod maiorem meretur admirationem. ad D. Babilæ Antiochenę Eccleſiæ Antiſtitis & martyris cineres Daphnæũ conſiluit oraculũ.

Cineres martyrũ dæmonum oracula cõpeſcunt.

Quid? quòd Iulianus apoſtata, & necromanticus, dum in mediis verſatur idolomaniis, ſpectris conterritus diabolicis, ſe pro recepta cõſuetudine, Chriſtianus adhuc cùm eſſet, ſignaculo munierit crucis, ac omnes dicto citius dęmonũ prẹſtigias propulſarit? Diabolus igitur cùm doloſos ſuos, quib⁹ humanũ genus irretiuerat, laqueos prodi, ac impiiſsimas cultus ſui deluſiones proculcari, nec ſe amplius in rebus creatis pro Deo haberi animanduerteret: apertũ mouere Deo bellũ poſthabuit: ſed vulpecularũ more vineas dæmolientiũ, fraudulẽter admodũ rẽ aggreſſus eſt, quò nauiculam Petri à ſanæ fidei, probatiſsimæq; vitæ rectoribus gubernatã, ſi nõ prauorũ dogmatũ fluctib⁹ ſubmergere, ſaltẽ fatiſcere, ac cõplures occultis fraudibus in interitum trahere poſſet. Igitur veterator, vt quã

Deleta Idololatria do

exorſus

exorſus erat telã, æquali pertexeret aſtutia: non eos, qui pro modeſtia Chriſtiana verbis ſapientũ beneuolas, ac ſequaces accommodant aures, antiquiſq; patrum hærent veſtigiis, oppugnat: ſed qui nomine quidẽ tenus Chriſtianã profitẽtes fidẽ, interim arrogantia, inaniſq; glorię veneno tumentes, præ ambitione, dominandiq; ſtudio, quaſi intẽperiis quibuſdã agerẽtur, hos ſuæ machinatiõis peridoneos conquiſiuit adminiſtros. Hac via in ciuitatem Dei impij hoſtes irruerũt, ac portentoſorũ errorũ immenſam inuexerunt colluuiem Hęretici nimirum tam veteres quàm recentes Caluiniani, qui innumerabilẽ Chriſtianorũ multitudinẽ in foueã perditionis præcipitârunt. Videmus enim ita ſe cõparare homines, vt multo maxima pars virtute derelicta succũbat vitiis, pluréſq; ſint mali, quàm boni ſectatores. Sed tñ huic tã pernicioſè graſſanti malo nõ deſtitit Deus opponere poſt Apoſtolos, apoſtolicóſq; viros velut quoſdã antagoniſtas, Iuſtinũ, Irenæũ, Cyprianũ, Chryſoſtomũ, Ambroſiũ, Hieronymũ, Auguſtinum, ac infinitos alios Chriſtianæ fidei protectores, vitęq; Euangelicę coryphæos, qui pro electis Dei ſeſe tãquam muros opponerẽt, eóſq; in fide maiorum ſartos tectos, conſeruarẽt. Sed quorſum hæc? Eõ ſcilicet, vt intelligatur, neq; diabolũ malis ad nocendũ deeſſe, neq; Deũ pati indefenſos bonos. Quẽadmodum enim impatiens quietis aduerſarius noſter, nunquã nõ aliquid, ceu leo irrugiens machinatur maximè hoc noſtro exulceratiſsimo ſęculo, quo luculenta præ reliquis clade cõficere Dei Eccleſiam poſsit; ſic nũc in hac ſenecta, & velut

lis demolitur Eccleſiã dæmon.

decurſa

decurſu quodã ſeculorum Ieſus ChriſtusDeus,ac Dñs noſter de ſuo noīe ſanctiſsimo inſignita aduerſus ſceleſtos, atq; nepharios illius conatus Societatē miſit,quæ cū in primis amore Dei,tū ſtudio ſalutis humanæ mirabiliter accenſa, nō modò ad cōtundēda hæreſeō oīm capita pro validiſsimo eſſet futura malleo: verumetiã vim ſibi à ſpirituſancto cōmunicatã haberet,qua & enormes peccatores à laqueo deſperationis in viam reuocaret,& apud feras,barbaráſq; gētes hactenus inacceſſas fidē propagaret. Tãta eſt autē, & tã importuna illius malitię vis, vt tãetſi præclaros huius litteris,ac pietate excultæ Societatis functiōes,ſalutaréſq; impet⁹ frangere nō queat, aut in præceps aliquod vitæ diſcrimē adducere:nō tñ cōquieſcat,quin vel per naufragos à fide,vel impios alioqui Chriſtianos eorū apud potētiſsimos vtriuſq; ordinis Monarchas exiſtimationē eleuet & obſcuret.Nec hoc mirū videri debet,nullos enimille oppugnat acrius,nullorúmq; innocētiæ ſtruit inſidias grauiores, quã quos nulla vitæ habita ratione, vbi neceſſe eſt cernit,cū Orthodoxæ fidei propugnatores reliquis inſuperabiles tū vitæ puritate, ac doctrina prælucere.Sed neq; ChriſtusDñs vllos defendit potētius,aut ſecurius ab oī fraude tutatur,quàm quos in vineã ſuã excolendã deſtinat operarios: quos calūniarū procellis nunquã ita agitari ſinit:vt nō aliquãdo ſuo pręſidio cōmuniti innocētię tabula emergant.Quæ cū ita ſint,deplorãda magis eſt,q̃ lædoriis cōfutãda(quod nūc ferè cacoethes obtinuit)illorū ſiue cæcitas, ſiue maleuolētia,qui ſacratiſsimi noīs Ieſu Societatē in odium,

Quos dæmon maxime impugnat.

Quos Deus defendit potiſſ.

odium,ac criminoſam ſuſpicionē vocare nō vererentur. Nam cùm neq; Ioānes Baptiſta (quo inter natos mulierū nemo extitit maior) neq; adeo Chriſtus Dn̄s (Deus ipſe, & natura Dei filius) potuerunt malicioſorū euitare blaſphemiā, quin illū propter auſteritatem inſolitā vitæ dæmonio obſeſſum, Chriſtū verò, quòd familiariter vt homo ederet, & biberet, edacē, viniq; potorē dicerent, quid mirandū ſi neq; nūc ſatis bonorū tuta ſit apud malos innocentia? Vix dū in lucē nō ſine Dei fauore prodierat hæc Societas Ieſu: & ecce ingēs diabolicis furiis comitata phalāx, ita eā ſummis, infimíſq; probè ſpectatā, & bonis ꝓbatiſsimā, ꝑſequi cœpit, vt neq; etiānū, quoquo modo graſſari deſiſtat. Extiterunt enī haud ita pridē neſcio qui malè feriati homines religiōis, omniúmq; virtutum hoſtes, qui cōtra Patres huius Societatis, nō modò per calumnias quaſi occultis cuniculis egerunt: ſed etiā aperto Marte editis libellis maledicētiæ plenis calamū petulāter, & immaniter in eos ſtrinxerūt, qui tn̄ meo iudicio nihil aliud cōſecuti vidētur, quàm quod propria detecta nequitia latētē adhuc Societatis virtutē, & paucis exploratam in oculis omniū, & lumine illuſtriori collocarēt, nō aliter q̄ olim accidit Diocletiano Dei hominúmq; cōtēptori impꝛobiſsimo, qui cū in id totus incūberet, vt Chriſtianorū ſub imperio Romano degētium aras, & ſacra euerteret, aliud nihil tā immanibꝰ laboribus effecit, q̄ quod Chriſtianiſmo paucos poſt annos ad priſtinū cultū redeūte Eccleſiā catholicā multis partibus, & feliciorē reddidit, & auctiorē. Quā ob rē nihil eſt, quod cōturbet nos, *Diocletiani Tyrannis.*

quàm

quã diu pietati inſiſtimus, improborũ hominũ maledicentia,aut ſi quid in Societatẽ hãc dictũ eſt aſperius. Non enim hic recens ludus eſt, aut ante aliquot annorũ hebdomadas prodiit:etiam crudeliſsimorũ tyrannorũ feritatẽ aduerſus eccleſiã & legimus olim accidiſſe,& nũc oculis ipſi videmus.paſsi ſunt martyres ante nos grauiora,paſsi doctores,& propugnatores catholicę fidei,quos ante et cõmemorauimus. Deniq; patiendũ eſt oĩbus qui Chriſti nomẽ,& fidẽ ſequuntur:ſtat enim rata illa Diui Pauli ſentẽtia,debere nos per multas iniurias,& tribulatiões intrare in regnum Dei,quæ tanto copioſius ſe offerunt plerũq;,quãto quis vicinius adhęrere Deo, & contra malos à virtute magis ſtare nititur.

Tyrannis etiã noſtra tempeſtate.

Laudabiles certè,& præſtãtes viros animi patiẽtia,& æquanimitas extollet ad gloriã;malos demerget impietas ad poenã:illis propter fidem ac conſtantiã, & in auertendis ab Eccleſia erroribus nauatã diligentiã regnũ promittitur æternũ:his ex flagitiis ſuis,& impura vita manet gehẽna ignis. Quid?quod ipſa trãquillitate,& pacata rerũ cognitiõe vtilitatẽ hæreſes adferũt Eccleſiæ maiorẽ?quæ dũ contũditur,vt ait D. Hilarius vir in iſtis malis exercitatiſsimus, vincit: dũ opprimitur,exultat:dum arguitur falſi,veritatẽ prodit apertiſsimè. Deniq; in his perturbatiõibus cuiuſq; virtus quãta ſit, & in catholica fide perſeuerantia declaratur,ſcitè enim dictũ eſt ab Apoſtol. oportere hęreſes eſſe, vt probetur qui inter nos electi ſunt. Iã verò quod de Eccleſia Dei in vniuerſum dictũ eſt, licebit ſtatuere de Societate nominis Ieſu,quæ quẽadmodũ æmulos ſuos

Cur Deus permittit hereſes.

los ſuos habuit,& adhuc habet plurimos:ita ma gis ac magis eluceſcet quã diu non alio ſe,quã innocentiæ præſidio tuebitur. Erit,erit illa dies aliquãdo,quæ tã piis oĩbus,quã ſanctiſsimę huic Societati(licet hoſtiũ ſuorũ calũnias nũc ſurda aure prætereat,ac ſilẽtio vindicet)fauorẽ,ac laudẽ ampliſsimã dabit,& tam piæ cauſæ patronos ſtrenuiſsimos apponet. Quãquã, quid dico erit? imò iã ſunt minimè pauci,qui diligẽtẽ operã ei promouẽdę nauarũt,& pręclarè de ſucceſſu eius vaticinati ſunt. Sed vnũ placet è multis adferre, pie lector,ex quo velut ab vnguib? leonẽ(quod aiunt)facilè diſces, quãto in precio, & amore à præſtantiſsimis viris habita ſit. Cũ enim Diuus Ignatius tũ in terris ſuperſtes,nũc in coelis beatus agẽs,à quo primũ Societas inſtituta eſt,quẽ propter ſanctũ ſpiritũ in eo copioſè inhabitãtẽ alterum dicere licet Ignatium Theophorũ illum in cuius corde reſecto ſanctiſsimũ nomẽ Ieſu exaratũ,impreſſumq; apparuit: hic,inquã, cũ pro eo zelo,quẽ in iuuãda Eccleſia Dei gerebat, ac mentis ardore:vt aliquid cõferret in commune bonũ iã fathiſcẽtis laceræq; fidei Chriſtianę Romã veniſſet,cum Põt. Max. Paulo eius nominis tertio homine prudentiſsimo locutus,quæ pro Eccleſia Dei moliretur,aperuit. Pontifex admiratus maſculam in viro Dei conſtantiam, animique inuicti robur: ſentiens quantæ in ea re, quam proponebat,commodæ rationes ineſſent ad iuuandam Eccleſiam, non modò liberaliter conceſsit, quod impetratum volebat, verum etiam afflatus diuino ſpiritu veniſſe dicitur in eam ſententiam,vt crederet deſurſum eſſe, & à patre

Ignatius a Loyola.

patre luminum deſcendiſſe hoc viri ſanctũ deſi-
deriũ. Digitus, inquit, Dei eſt hic, ô pręclarã vo-
cem, & ſagaciſsimo Chriſti vicario dignam. Nõ
enim altã iſtã, calamitatũmq; impendentiũ haud
ignarã mentẽ latere potuit medicus tã pius, qui
quoquo modo poſſet, humanos ſolaretur caſus,
& Eccleſiæ laborãti ſuccurreret. Iã enim cõmo-
dum Lutherus ortus erat, iã ſtella illa caliginoſa
Antichriſti extra cœlũ, & Societatẽ bonorũ in
abyſſum exciderat errorũ, iã blaſphemo, atq; im
puro cordis aperto puteo tenebricoſo hæreticæ
doctrinæ fumo cœlũ, ſolẽ, ſacra iuxta ac propha
na infecerat. Verũ ille, qui cũcta ſuo nutu guber-
nat, aduerſus eiuſmodi nepharios conatus dũ e-
lectorũ ſuorũ obliuiſci non poteſt: pugilẽ eodẽ
ferè tempore Ignatiũ exciuit, de quo iã dixi. In
cuius vſq; adeo obliuionẽ venire nõ potuit Põt.
ille Paulus 3. cùm ſępius iã, & familiariter cũ eo
cõgreſſus fuiſſet: quin cûm reſolutionis ſuæ (vt
cũ D. Paulo loquar) iamiã tẽpus inſtare cerne-
ret, ac priuſquã vitæ modũ faceret, ad eum miro
quodã animi deſiderio anhelaret, præſentiã illi⁹
ſępius inclamitans, Ignati, Ignati. Intelligebat ni
mirũ Beatiſsimus Pater: vt trãquilliori cõſcien-
tia, ex hoc ergaſtulo corporis emigraret, quantũ
momenti eſſet poſitũ in extrema illa cũ morte,
noſtróq; hoſte iurato diabolo lucta, ſi quis opti-
mis, pientiſsimiſq; viris circũſeptus eſſet. Quãti
quoq;, qui ſecuti ſunt Põtifices Societatẽ hanc
ſanctiſsimi nominis Ieſu faciendã eſſe duxerint:
haud obſcurè ſinguli cũ hoc ipſo dequo agimus,
ſuis diplomatis fecêre conteſtatum. Quid? quod
œcumenicum Concilium Trident. legittimè in
ſpiritu

ſpiritu ſancto pro ſalute totius Chriſtianæ Rei-publicæ indictũ, operepræciũ ſibi duxerit definire, ac Societatis Ieſu inſtitutũ publico cõprobare teſtimonio? Et ne diu fatigẽre quærẽdo, accipe verba ex c.6.ſeſſ.25. Sancta Synodus nõ intẽdit aliquid innouare, aut prohibere, quin religio clericorũ Societatis Ieſu iuxta piũ eorum inſtitutum à Sancta ſede Apoſtolica approbatum, Domino Deo. & eius Eccleſiæ inſeruire poſsit. Multa huc adferri poſſent præſtantiũ virorum teſtimonia, quibus certum facere liceret id quod dicimus, Societatẽ hãc honore, ac fauore omniũ dignã eſſe: ſed quia nec indiget alienis pręconiis, & in defenſionẽ eius publicis monumẽtis multi aliquid cõtulerunt, libẽter ſuperſedebimus. *Apoca.12.*

Eſt inter reliquos Iacobi Andradij Payuæ doctiſsimi, diſertiſsimiq; viri opus in decẽ digeſtũ libros, quod qui volet legere, quo modo, quibúſque initiis exorta ſit, & quomodo adoleuerit, animaduertet, nõnulla, prodiit & in Gallia libellus alius in quo exactius quæ Societatis ſunt explicãt. Cum qbus ſtudioſe Lector has literas ex India allatas ſi adiungas, multiplicẽ vitæ in melius cõmutandæ fructum pcepturus es, quas ob id maluimus qualicunq; ſtilo exaratas prodire, ſic tñ vt nõ ingratã reſipiſcant latinitatis ſaliuã, quã magnifica Dei apud Indos opera nõ in lucẽ proferre. In quibus fortaſſe illud offendet deli-catulas aures, quod quaſi modeſtiæ Chriſtianæ immemores, de ſe loqui aliquãdo videãtur glorioſius: memineris oro, nõ ita ab ipſis cõſcriptas eſſe, vt promiſcuo eas obtrudi voluerint lectori, ſed ſuis duntaxat fratribus mirabilia Dei per *Andradij opus pro Societate.*

ſe pa-

ſe patrata, cupiebant eſſe nota, quo & in primis omnipotenti Deo, pro eo ac par eſt, gratiæ agerentur, nec nõ pro ipſis in vinea Dei laborantibus cõtinuo funderentur preces, ſeſeq; mutuo in grauiſsimis ſolarentur animaréntq; laboribus. Præterea hoc te admonitum volumus, literas has multo copioſiores quàm nos tibi damus, ex India miſſas fuiſſe: ſed ne quid eſſet, quod temere te retineret, in legendo, multa ex induſtria ſubtracta ſunt. His interea fruere, dũ aliud tibi volumẽ magis elaboratũ in quinq; vel ſex libros diſtributũ paramus: in quorum primo tibi ſumus daturi B.P. Frãciſci Xauieri, epiſtolas cũ Iapanẽſibus & Sinẽſibus. In 2. Goẽſes: in 3. Africanas & Æthiopicas: in 4. Inſularũ: in 5. Braſiliẽſes ſiue Americas: ſextus fortè cõtinebit quæ nõ cõmodè in ordinẽ ſecundũ narrationẽ hiſtoricã digeri potuerunt. Quem laborẽ eò lubentius in tuam gratiã ſuſcipimus, quòd nõ alium ferè ordinẽ ſeruatũ eſſe, quã quo ex India receptæ ſunt in quatuor illis admodũ prolixis, idiomate Italico cõſcriptis tomis, nõ ſine tedio aduertimus: Vale in Chriſto Lector optime, noſtróſq; labores, quod facis, boni conſule.

Prouerb. 3.

Noli prohibere benefacere eum qui poteſt: Si vales, & ipſe benefac.

EPIS-

EPISTOLA M. GASPARI BELGÆ

ex Societate Ieſu Præsbyteri, quã ex Ormutio Inſula ſinus Perſici Conimbricam ad ſuos Fratres ac ſocios dedit. An. 1549.

Agit de regis ad fidem affectu, inſulæ natura mirabili, Nili ortu, Alexandri monumentis, Gentilium, Iudæorum & apoſtatarum à fide ad Chriſtum conuerſione, Chriſtianorũ pœnitẽtijs, reſtitutionibꝰ, feruore & pijs exercitijs, necnon miraculis quibuſdã.

GRATIA, & pax Dei, ac Domini noſtri Ieſu Chriſti vos ſemper tueatur. Amen. Si ea quę per homines noſtrę Societatis in hac vrbe, Inſulaque geruntur, ſigillatim coner perſcribere: non modò facultas me, ſed etiam (Chriſto Domino noſtro gratia) dies, atq; adeo vita ipſa deficiet. Pleniores literas dabunt chariſsimi in Chriſto Patres, ac Fratres, vnuſquiſque ſeparatim, quod noſtris omnibus quicunq; in diuerſis Indiæ oris verſantur, vt facerent, M. Franciſcus mandauit:

Gaſpar hic Zelãdus fuit natus in Oppido Goes, Louanij in pædagogio Caſtrẽſi philoſophiã didicit circa an. Dñi 1535. Dein ſub Carolo V militiam pertæſus, Chriſto militare cœpit, multis tẽpeſtatibꝰ et naufragijs eruditus.

Quid ad ſcribẽdũ

huiuſmodi literas impuleſrit. quem quidem tum in doctrina, tum in obedientia, cæteriſq; virtutibus ducem ſequi debemus, qui tam multa, támque egregia nobis præbuit exempla: vt quãdiu vixerimus, quod imitemur, habeamus. Quod obedientiæ ſtudium niſi potentius ad ſcribendum me compelleret, quàm vel pudor deterret, vel negociorum multitudo non permittit: non equidem proximo anno M.D.XLVIII. vt ea ſcriberem quæ tunc ſcripſi, adduci potuiſſem: & nunc multò minus, cùm id mihi negocij datum eſt, vt quæ Deus Opt. Max, noſtræ minimę Societatis opera, & miniſterio his in locis agit, diſtinctè, fuſéque conſcribam. *Dei laus non propria quærẽda eſt.* Quod tamẽ minus ægrè, imò eò libẽtius facio, quòd confidam fore: vt homines his rebus vel legendis, vel audiendis ad ampliorem diuinæ benignitatis, & prouidentiæ admirationem, amorem, laudationémque incitentur: cuius nutu, atque ope fretus, nunc ad narrandũ me accingam: ita vt quędam ſigillatim referam, alia generatim, & vniuersè perſtringam.

Atque vt à noſtro Goa ad Cochinum, vbi tunc M. Frãciſcus morabatur, diſceſſu ordiar: in literis, quas ſuperiori anno ad P. Aloyſiũ Granatã dedi, ſcripſiſſe memini, me à P. Antonio Gomezio ad Challem miſſum: vt ibi *Collegiũ Challẽſe.* Collegium conſtituerem, in quo noſtræ Societatis Tyrones, qui in Goano Collegio aſſcripti fuerant, in religione, Chriſtianiſque virtutibus exercerentur, & cũ Calecuthanis hominibus verſarentur. *Rex Thanorij baptiſmũ deſiderat.* Nã Rex Thanorij tum, cùm illac ego tranſirẽ, magno ſtudio ca-

dio capeſſendæ Chriſtianæ religionis flagra-
bat. Itaq; profectus, cùm eò perueniſſem: om-
nia ad rem conficiendam neceſſaria offendi,
& contemplatus loci naturam, edoctúſq; ſin-
gula, Cochinum redij, vt M. Franciſco renũ-
ciarem. Is verò me, de quo iam aliud ſtatue-
rat, poſtridiè Goam ſecum reuerti iuſsit. Ea
nocte apud Fratres Franciſcanos diuerſati ſu-
mus, qui humaniter, & benignè nos excepe-
rũt, perinde ac ſi eiuſdem ordinis fuiſſemus.
Cùm Goam perueniſſemus, Collegio Goano
me præficere voluit: ſed propter virium im-
becillitatem, animíque haud ſatis purgati cõ-
ſcientiam id munus meritò recuſantem, ad
hanc Inſulam, vrbémque Ormutium miſit,
quò nullus adhuc noſtrorum ſociorum, nec
alius quiſquam Chriſtianus Concionator ac-
ceſſerat, prętere quendam Epiſcopum, qui po-
ſtea diem hîc ſuum obijt. Hanc Inſulam diu
multúmq; M. Franciſcus adire cupiuit, com-
motus fama grauiſsimorum ſcelerum, quæ
incolas admittere à multis audierat: ſed quò
minus iret, neceſſaria in Iapaniam profectio
impediuit. Abiens triennij moram Ormutij
mihi, dum ipſe videlicet ex Iapania reuerte-
retur, definiuit: tum quia me in Chinam, aut
quocunque aliò ipſi viſum fuiſſet, mittere de-
ſtinauerat: tum quia verebatur, ne ego propa
gandę religionis cupiditate inductus, longius
fortaſſe quàm par eſſet, progrederer, atque in
Perſidem Aſiámque minorem penetrarem,
vbi paucis antè diebus viri quidam religioſi
ob Chriſtiani nominis confeſsionem fuerũt à

barbaris interfecti, & in ijs monachus Franciſcanus vnà cum altero Chriſtiano, qui religionem chriſtianã quam Turcico habitu hactenus diſsimulauerat, inſigni morte profeſſus eſt, cum aliquibus diſcipulis comprehenſus, & ſagittis transfixus, vt à quodam Genuenſi accepi, quem abiuratæ, deſertæque fidei Chriſtianæ poenitentem expiaui. Franciſcani etiam huius martyrij coronam alius confirmauit Genuenſis. Vtinam & mihi miſericors Deus eiuſmodi tribuat animi robur, eôq; me dignetur beneficio: vt & ego minimè cedens tormentis, dignus habear aliquid pro Chriſti nomine pati. Verũ ſibi quiſq; ſuſpectus eſſe debet, atq; mihi hoc nomine magis ego: quòd P. Frãciſcus meę tenuitatis cõſcius toto triẽnio finibus Ormutij excedere interdixit.

Antequam igitur in Iaponiã ille diſcederet, ego in hanc Inſulam curſum inſtituturus, nauem conſcendi, adiungens mihi nauigationis comitem Raimundum Perciram virum nobili loco natum, qui Goæ in noſtram fuerat Societatem aſcitus. In naui dominicis quidem diebus concionem habebã, quotidie vero Chriſtianam doctrinam ſeruis tam viris, quàm mulieribus, & pueris explicabam, idq; interdiu: noctu autem Litanias, & Sabbatis Salue Regina clara voce, & in omnium conſpectu dicebamus, quem quidem morem noſtros omnes, in nauigationibus retinere, & vſurpare conſentaneum videretur. Supplicatio quoque indicebatur, in qua pueri ſe flagris cædebant in ſacroſancta Paraſceue, quod &

Puerorũ feruor.

viri non

viri non pauci alijs diebus imitabantur. Nec minor erat eorum numerus, qui peccatorum confeſsione apud ſacerdotem expiarentur. Horum religio, & alacritas ſua raritate tam fuit ſuſpicienda: vt Mauros, cæteróſq; omnes barbaros in admirationem raperet, quoſdam etiam ad Chriſti fidem amplectendam permoueret. In ea nauigatione, quæ duobus mēſibus confecta eſt, fame crebrò ſitiq; laboratum eſt: ad oſtium verò Arabici ſinus non longè abfuimus à vitæ periculo. Decreueram ego, cùm ad Inſulam Zocotoram perueniſſemus: ibi dies aliquot commorari: vt incolas Chriſtianos, qui à D. Thoma Apoſtolo Chriſti cultum per manus traditum accepiſſent, iuuarem. In tanta ſiquidem rerum ignoratione verſantur: vt Chriſtiani hominis nihil omnino præter nomen retineāt. Illis omnibus periculis à Deo tandem erepti ſumus. Nam & aqua ex denſiſsima pluuia ſitim leuauit, & ad quoddam littus Fœlicis Arabiæ, quod Calaiates appellatur, delati, caryotis, ſiue dactylis (quorū magna inibi copia erat) famen depulimus: Inde cùm ſex millia paſſuū proceſsiſſemus, è naui egreſsi ſumus apud oſtium fluminis, quòd permulti Arabes incolebant. Hoc in loco meus comes commorari tātiſper volebat: dum incolas nonnullos Chriſtianos efficeret: ego verò cùm ex iuuenili, & immaturo quodā animi ſtudio id proficiſci arbitrarer: nullo modo fieri permiſi, tū ne peregrinari zelo citra ſcientiam, & omni ſpiritui credere videremur: tum etiam quòd

Chriſtiani a D. Thomæ tēporib⁹.

Arabia.

ei rei, vt alijs huiuſmodi, ſuus eſt locus, cùm Deus vult, cuius nutu, præſidióque omnia præſtari poſſunt.

Equidem chariſsimi Fratres, ſi ſciuiſſem in Indiæ regionibus per loca adeo inculta, deſertáque mihi peregrinandúm, & inter tam diuerſas ac barbaras nationes verſandum fore: profectò cùm apud vos agerem: maiores multò in virtutibus progreſſus facere ſtuduiſſem. Pro certo habeo, me neque conſuetudine, neque aſpectu, aut veſtro, aut eorum, qui vel in alijs Luſitaniæ vrbibus, vel Europæ regionibus, vel in India manent, vnquam amplius fruiturum. Veh ſoli, quia cùm ceciderit, non habet ſubleuantem ſe: ſed omnia poſſum in eo, qui me confortat. Atque id eſt vnicum mihi oblectamentum, & ſolatiũ, anni tempore grauiſsimo, & caloribus maximis nimirum concionari, & confeſsiones audire, neglectis quotidianis vocibus horum hominum, qui dicere ſolent, me tantis laboribus mortem quærere. Rarò enim tres vt ſummũ horæ mihi ad neceſſariam quietem à continuis occupationibus conceduntur: qua de cauſa hîc me in rebus omnibus paupertatem colere, ac profiteri oportet. Vobis hæc, quæ mihi deſunt, omnia abundè ſuppetũt. Vobis nõ deeſt tempus, quod diuinis orationibus, ſtudijs, cõtemplationi, quieti tribuatis: mihi autem nulla prorſus aut perexigua earum rerũ facultas datur. Nolo tamen vos à noſtro vitæ genere labores eò deterreant, quòd auocare mentem à diuinis commentationibus, &

Solatiũ laborChriſto impẽſus.

animi

animi ardorem imminuere ſoleat. Id enim his in locis non fit: ſed contrà potius euenire ſentio, & in me ipſe experior, quòd nullum aliud in rebus difficilibus, & aduerſis perfugium eſſe poſsit tutius quàm Deus.

Sed vt ad noſtram nauigationē reuertar: cùm ex eo loco conſcendiſſemus, venimus Maſcatam, quod oppidum maritimū eſt Fœlicis Arabiæ, vbi multos Luſitanos mercatores offendimus, qui cùm decoxiſſent: ſolum vertere coacti fuerant, & ad Mauros ſe recipientes, decē iam, & eo amplius annos Chriſtiano ritu peccata non expiauerant. Ibi tum ſub vmbraculis ſemel, & iterum ad Præfectū militarem, qui oram illam maritimam prꝫſidio tenebat, atque ad alios complures Luſitanos concionem habui: ſub quam ſtatim me cōuenerunt permulti, qui detectis impiæ vitæ rationibus, quódque eos ibi neceſsitas exulare compelleret: ſpem omnem ſalutis abijciebant. Tantus autem fuit confitentium numerus: vt mihi poſtridie etiā manere, & mea cauſa nautis, cæteríſq; vectoribus rogatu prꝫfecti, ac populi expectare neceſſe fuerit. Hoc oppidum eſt velut Aſylum, quò vxores à viris, & ab vxoribus viri perfugiūt. Qua re fiebat, vt magna eſſet mulierum tam nuptarū, quàm aliarum perturbatio, atq; confuſio: nec multò melior plurimorum virorum conditio, qui Mauris pecunias fœnerabantur. Gratias ago Deo ingentes, cuius nutu, ac voluntate ad hunc portum tam ſolum & deſtitutū appulimus. Præfectus diſcendentem me in Maſcata

ſuum Myoporonẽ imponere voluit: ſed cũ parum honeſtum cenſerem, meum deſerere Nauarchum: eandem nauem, qua vecti eramus, ingreſsi, ſoluimus ex eo portu, & ſecundo vento tandem Ormutium peruenimus.

Euphrates Phiſon.

Eſt autem regnum ad ſinum Perſicũ, qui ſinus Arabes à Perſis diuidit, excipitq; duos clariſsimos amnes, Euphratem, & Phiſon ad Baſoram, vbi nunc Turcę imperium obtinẽt, eius regni caput eſt Ormutium. In hac enim vrbe Rex ſuam aulam, & domicilium habet, támque habetur potens, vt Rex Orientis ad Occidentem vſque appelletur. Eſt ipſa vrbs ſanè, ſi qua alia, totius orbis pulcherrima: vt meritò incolæ dicant: ſi mũdus eſſet annulus, illius gemmam futurum Ormutium. Ciues certè inter opulentiſsimos totius Indiæ numerantur: quæ res omnium illis flagitiorum materiam ſubminiſtrat. Sunt hîc ex varijs orbis regionibus, ac regnis legati. Huc etiam herbarum genera ex foelici Arabia importantur. Arabia enim deſerta in alteram partem vergit, atque Erithræo mari, ſiue Arabico ſinu adluitur, qui Ægyptum, Æthiopiam, Regnúmque illius, qui præsbyter Ioannes vulgò appellari ſolet, ab Arabia ſeparat. Nec procul inde profluit Nilus, cuius ad promontorium Bonæ ſpei exiſtẽs fons, per Prætoiani prouincias, quæ ab eodem promontorio initium capiũt, labitur, & aliquot dierum itinere conditus in Ægypto erũpit, vbi Prætoiani Imperium terminatur. Hic autẽ Nilus idem eſſe, qui Ægyptum ſecat, Crocodilorum argumen-

gumento creditur, qui vtrobique conſpiciũ-
tur: & quòd æſtate limoſus, ac turbidus fer-
tur, atque auctu magno increſcens, per circũ-
iacentem ſpatiatus Ægyptum terræ fœcun-
diſsimus innatat. Eo porrò tempore Bonæ
ſpei promontorium frigore hyberno riget:
rurſus Ægyptum vrgente hyeme clarus, &
lympidus perfluit: propterea quòd id pro-
montorium æſtiuo tunc ſole torretur. Quar-
tus fluuius, qui in Paradyſo terreſtri oritur,
Ganges vocatur, Cambayam interfluit, quò *Ganges.*
vſque Alexander Magnus penetraſſe, & reſi-
ſtentibus incolis retroceſsiſſe perhibetur. Fa- *Fana Ale-*
na, quæ Elephantis, & Canarim nominãtur, *xandri*
illius eſſe opera videntur, de quibus P. Mel- *magni.*
chior Gonzales noſter, qui in ijs locis agit,
plura conſcribet.

Vt ad propoſitum redeam, Regnum hoc
Ormutinum finitimũ eſt regno Babiloniæ,
quæ nunc Bagueda dicitur, & Turcico paret
imperio ab eo tempore, quo erepta fuit Sul-
thano, ſiue, vt vulgus loquitur, Soldano Ba- *Babilo-*
bilonico, qui modò Catheamas appellatur. *nia.*
Hic modo Perſis imperat, & in Regibꝰ potẽ-
tiſsimis iure optimo cẽſetur. Eius robur om-
ne ac vis copiarum equitatu conſtat, & peri-
tiſsimis ſagittarijs. Nullis bõbardis, nec alijs
huius generis tormentis vtuntur. Sæpe cum
Turcis, & quidem fœlici Marte belligerant.
Ac non ita pridem Rex omnia imperij ſui
propugnacula deijci iuſsit: vt in apertis, & pa- *Philoſo-*
tentibus campis prælio decertaret. Sunt apud *phi, Medi-*
hos Philoſophi, Medici, Aſtrologique per- *ci, Aſtro-*
magni. *logi.*

magni. Ormutium tã infeſtis caloribus torretur: vt cùm Mina, quæ in inſula D. Thomæ eſt, ac Melinda, æquinoctiali alioqui ſubiectis oppidis, temperatè agi videatur, illorum iudicio, & teſtimonio, qui loca hæc omnia perluſtrârũt. Huius rei cauſam naturalem aliam non inuenio, niſi calidos, ſiccóſq; halitus terræ. Tota ſiquidem Inſula natiui eſt ſalis, qui defluens denſatur & cogitur, atque in colliũ ſpeciem, altitudinémque attollitur. Vna porrò liqueſcente maſſa, altera ibidem ſtatim renaſcens accreſcit: tantáq; eſt ſalis acrimonia: vt oĩa ſalita erodat, atq; cõſumat. Reperiũtur & ſulphuris venæ non paucæ, vnde & Inſulam toto ſeptennio arſiſſe narrant: quod valde etiam veriſimile faciunt montiũ vertices aridi, ſiccíq; inſtar calcis, & cinereum ac rufum colorem præ ſe ferentes. Nec multò antè vnius montis latus diuturno flagrauit incendio. Inſula nec herbas omnino fert vllas, nec volucres habet, nec quadrupedes ſiue agreſtes ac feras, ſiue cicures atque domeſticas, nec fontibus aquæ dulcis rigatur. Incolæ atq; habitatores æſtate tam noctu, quàm interdiu, in quibuſdam quaſi ſchaphis aquę plenis, capiti, quo ſolo ex aqua extant puluino ſubiecto, iacent. Nocturni calores hîc vehementiores ſunt, quàm Minæ, ac Melindæ diurni. Inſula tamen reliquas oras adeo ſalubritate præcedit, vt ſi quis fortè in morbum incidat: ex eo breui admodum conualeſcat, beneficio videlicet multi ſudoris, quo hîc continenter madere conſueuimus. Reperitur &

Inſula mirandæ naturę ſalis feraciſſima.

Inſulã ſeptẽnio arſiſſe.

Nec herbas, nec aues alit, nec quadrupedes

Salubritas in ardoribus.

mannæ

mannæ genus rori coacto non abſimile,dulce,gratiq; ſaporis.Nō mihi videtur ſatis quadrare ad verba ſacrorum voluminum, quibus id quaſi ſemen coriandri eſſe declaratur: vulgò tamen idē eſſe perhibetur. Mihi erat in animo illius mannæ nonnihil in Europā tranſmittere,niſi putredo,cui obnoxia videtur,conſilium diſſuaſiſſet. Inſula ſæpè terræ motu cōtremiſcit,ſæpius verò hoc anno poſt noſtrum aduentum. Tot enim,ac tantis,tāq; diuturnis eſt cōquaſſata tremoribus:vt maximus ſit & Chriſtianis,& Mauris terror incuſſus,metuentibus ne terra dehiſceret. Id quod M.Franciſcus etiam propter multitudinem, grauitatémq; ſcelerū, & flagitiorū,in quibus incolæ volutātur,irā diuinā veritus, nō mediocriter ꝑtimeſcebat.Cū aliquādo eſſem adſcenſurus in concionem: terra ingenti concuſſa motu eſt,qui vim ad perſuadendū adiecit meæ confeſtim ſubſecutæ, atque ex allati periculi conſideratione,ductę orationi. Cōcionandi namq; materiam, & argumentum peculiare maximéque accommodum, ac neceſſarium ad peccatorum deteſtationem, timorémq; Dei incutiēdum eo die mihi Deus videtur voluiſſe præſcribere.Intra duos mēſes octies nouiéſue is motus factus eſt.

Mannæ genus.

Frequens terræ motus.

Ormutij,vt ſuperius oſtendimus,Rex habitat Xaraſes appellatus Luſitanorum Regis vectigalis,& ſtipēdiarius,qui ſuperioribus annis in Mōtemaiori(quod oppidū eſt in Luſitania)in liberis cuſtodijs tenebatur. Eſt itē in hac vrbe Maurorū fanū(quod ipſorū lingua

Moſchæa

Moſchæa dicitur) omnium maximũ, & amplisſimum, cuius pulchritudo, et magnificẽtia ex alijs barbaris, Ethniciſq; complures ad Mauricam religionem, ſeu verius ſuperſtitionem, inuitat, ac attrahit. Sunt hi Ethnici ſuperſtitioſiſsimi, ſerpentes, vaccáſq; venerantur, & colunt, quas liberè & impunè vagari ſinunt. Domos habent annuis prouentibus redditibúſque inſtructas, in quibus pro ſua illi religione vaccis aquam, cuius alioqui nullam in Inſula facultatem eſſe docuimus, gratis dant bibere. Animal vllum guſtare, aut occidere, fas non putant. Oleribus ferè viuũt. Ingenio ſunt miti, atque ab omni iniuria, & maleficio alieni. Eidem genti in aliquibus Indiæ ciuitatibus moris eſt: vt in ſpeciẽ triũphantium magnis curribus extructis, eorum ſummitatem magna hominum onerent turba, Dijs ſuis (quos Pagodos vocant) immolanda: ipſi verò nihilo ſecius cultris ſe, ac nouaculis feriunt vſque eò, dũ lacerato corpore exangues ex curru decidant, atque ita intereant. Horum carnium fruſta in circũfuſam multitudinem propè infinitam arcu coniecta, certatim omnes conantur excipere, excepta religiosè aſſeruant. Aliqui ipſorum vehiculorum rotis ſe ſpontè ſubijcientes obteruntur, rati nullam ſuis dijs hoſtiam gratiorem, nullum ſacrificium eſſe poſſe iucundius. Si quis maritus prior è vita excedit: eius vxor extructo rogo viua comburitur. Reliquas ſuperſtitiones, ac errores, qui horum hominum animos oppreſſerunt, longum eſt perſequi.

Serpẽtes et vaccas colentes.

Vaccis ſerpentibusq; ædes redditibus dotatas extruũt.

Nefas animal occidere.

Seſe ſuis dijs immolãt homines.

Sacerdotes Baal 3. Reg. 18 imitãtur

Vxor marito defuncto ſe exurit.

ſequi. Hîc habitant Iudæi non pauci ex his qui primum captiui Babylonem traducti, cęteríſq; pòſt in patriam reſtitutis, ibi remanſerant. Permulti præterea Turcę, Perſæ, Armeni, Ruſsij, Apollonij, & alię nationes. Singularum hebdomadarum quatuor dies feſti, ac ſolemnes aguntur. Solis ſiue Dominicus à chriſtianis: Lunę ab Ethnicis: Veneris à Mauris, qui ſub veſperum à negotijs, & laboribus feriati, ſacra illa execranda obeunt: Sabbatum demum à Iudæis celebratur.

Dies Lunæ Ethnicis ſacer, Veneris Mauris, Sab. Iudæis.

Harum equidem gentium errores, cæcitatémque mentis, & miſeram conditionẽ mecum ipſe conſiderans: maximũ dolorem animo capio. Defeſſum verò continuis laboribus, atque ex laſsitudine pauliſper quieſcere, ac dormire cupientem ſomno priuant inſani clamores, quos illi ſuo in fano religionis cauſa tollunt. Animaduertens deniq;, quàm fauſtè, fœliciter, proſperéque res Ethnica, ſiue hoſtis humani generis negotia, conſiliaque procedant: ita commoueor: vt gemitus, lachrymáſque omnino tenere non poſsim.

Cæterùm nobis ex longa, & periculoſa nauigatione Ormutio tãdem Chriſto duce appropinquantibus, antequam ex alto in portum veheremur: non defuerũt qui nauiculis duabus obuiam officij cauſa venirent: illarũ altera regiæ domus, rerúmque familiarium Regis Ormutij Præfectus, qui cibos nobis apportabat, altera Epiſcopi Vicarius, omnéſq; ſacris initiati, ac ſacerdotes vehebãtur. Qui Vicari⁹ nos & libẽtiſsimè vidit, & humaniſsimè ſalutauit,

ſalutauit. E naui egreſſos hi omnes, atq; alij magno ſanè numero ad arcẽ vſq; deduxerũt, vbi nos eius arcis, militũq; Luſitanorũ præfectus expectabat, à quo perbenignè, & comiter accepti fuimus. Se ſuaq; deinde offerente, nóſq; apud ſe in arce retinere conante, cũ nobis diuerſorium, habitationémq;, publicũ (inquam) valetudinarium ſeu xenodochiũ eſſe diceremus: in magnam eos qui aderant, admirationem tam noua, & inopinata reſponſione traduximus. Sed apud Vicarium nulla recuſatio valuit: quin domũ ſuam perduceret, támq; honorificè liberalitérq; tractaret, quàm ſi Epiſcopum ipſum fuiſſet accepturus. Ibi tũ Vicari⁹ de noſtræ Societatis, atq; ordinis moribus, inſtitutis, ac profeſsione diligẽter edocetur: imprimiſq; illud cognoſcit, nos quæ à noſtræ vitæ ratione non abhorrent: humanitatis, ac pietatis officia, gratis omnia præſtare, nec vllum omnino pręmium à quoquam, vel mercedem recipere conſueuiſſe, idq; ſumma conſtantia, & ſeueritate ſeruare. Prçfectus in valetudinario nobis extrui, ac parari iuſsit habitationem, quæ ſuperiorem contignationem apertam haberet. Hic enim in tectis domorum, quæ plana ſunt, ſub dio æſtate dormitur. Aduentu noſtro tanta hominum diuerſæ ſortis, atque ordinis multitudo ad nos confluèbat, vt à ſummo manè ad intempeſtã vſq; noctẽ nullũ nobis ſpaciũ ad cibũ capiẽdum, vel reſpirãdum daretur: cùm multi per ſacram confeſsionem expiarentur: quidam de ſuis rebus conſilium peterent. Poſtero die

Populi huius erga P. ſpiritales pium affectum notent tepidi Chriſtiani.

qui Do-

qui Dominicus fuit, concio habita eſt in tã-
ta populi frequentia, quantam pro breuitate
temporis, quo illorum ſalutem operamur,
vix ſperare licebat. Qui quidem populus ad
voces concionantis ſubita religione commo
tus animi ſenſum lachrymis etiam cõteſta-
tus eſt. Neque verò in aliis deinceps concio-
nibus miſericors Dominus minores motus
auditorum animis attulit. Eorum enim, qui
nos confitendi cauſa conueniebant, nume-
rus erat tantus: vt dies noctéſque prius defi-
cerent, quàm omnibus ſatisfieri poſſet. Cun-
ctus denique populus religionis ardore ſuc-
cenſus videbatur: ſed tacere nõ poſſum, quin
aliqua ſigillatim referam, cùm ſciam me ad
fratres in Chriſto mihi chariſsimos ſcribere,
qui eò libentius hæc legent, vel audient, quò
ſtudioſius, & alacrius in diuinis quàm hu-
manis rebus, & in Chriſtianis, religioſiſq́;
quàm in ethnicis, atq; profanis negotiis, mu-
niiſque verſantur. In horum igitur hominũ
mores, vitámque diligẽtius, & accuratius in-
quirere aggreſſus: cognoui à veritatis via lõ-
giſsimè omnes ferè aberrantes, in certiſsi-
mam animorum pernitiem, & ſempiternum
interitum præcipites agi. Quæ res mihi acer-
biſsimi doloris, & luctus eſt cauſa. Huic ta-
men malo non leue remedium attuliſſe aſsi-
duæ conciones videntur, per quas eò minus
difficile fuit huiuſmodi homines à vitio ad
virtutem reuocare, quòd ignoratione magis,
quàm animi prauitate delinquerent. Nullum
enim concionatorem vnquam habuerant, &
quod

Vitiis om nia plena

quod eſt grauius, Chriſtianis tanta cũ Mauris, Turcis, Iudæis conſuetudo, atque familiaritas interdicebat: vt etiam ſimul accumberent: illud verò indigniſsimum: multi Chriſtianorum filij, quod matres haberent Mauras, Maurico ritu, & ſuperſtitione imbuebantur. Hæc conſuetudo, cũ & concionibus quãta fieri poterat verborum grauitate omnem docerentur inferre fidei diſſolutionem: ac idcirco ſumma animi, vociſq; damnaretur cõtentione: factum eſt vt Chriſtiani æquè ac Barbari ſibi metuere inciperent: ita vt ab eo, quòd antea liberè, atque impudenter ſuſcipere, perficeréque non dubitabant, nunc maximè deterreantur: neque palam vt prius, audeant quenquam Mauricis, aut Ethnicis ſacris initiare. Multi ſua peccata Chriſtiano more confitentes contractas maculas dolore, gemitu, lachrymis, poenis denique quas in oculis omnium penderent, eluebant. Neque enim defuerũt, qui Dominicis, ac feſtis diebus ad fores templi, vt fit, loris ſe verberarẽt. Id factum multitudinem vehementer commouit, quoſdam etiam ad imitandum nõ modò ſecretò, atque intra parietes priuatos incitauit, verumetiam veræ pœnitentiæ fructus ad publicè eiuſmodi ſpectaculũ multos protraxit. Vnus præter cæteros odio ſui incenſus, & animo feruens, cœpit precibus à me contendere: vt ſibi liceret Dominico die tẽplum aperto capite perambulando ſeſe verberare, & à populo ſuorum erratorum, & delictorum veniam petere, poſtularéq;: vt pro

Pœnitẽtia admiratione digna.

ſalute

ſalute ſua Domino ſupplicaret. Huiuſmodi verò in ſeipſum ſeueritate, & corporis diuerberatione, ſingularem animi quietem, ſolatiúmque à Deo eſt conſequutus Iam quanta, & quàm iniqua in hac ciuitate vigeant fœnora, dici vix poteſt. Nam tantum abeſt, vt hi homines aut pudore vllo, aut metu à tanta improbitate reuocentur: vt omnes fraudes, fallaciáſque ad circumueniẽdum, lucrũq; quo iure quáq; iniuria augendum concipiãt, & admittant. Equidem cùm iſtorum artem, & malitiam quibuſdam quaſi veſtigijs indagaſſem, putarémq; omnes iam fœneratorum dolos deprehendiſſe: ecce tibi quotidie nouas adhuc circunſcribendi, prędandíque rationes reperi. Omnis enim illorum inter Mauros quæſtus in grandi, & iniquiſsima fœneratione conſiſtit, eóq; tantum viuunt: cùm fœneratio eiuſmodi ſit, vt qui fœneratur decem, verbi gratia, nummos aureos, eius pecuniæ annua vſura illi annuum quoque victum ſuppeditet, & ſors nihilominus ſalua ſemper, & integra maneat. Hac ego conſuetudine cognita, ſtatui ſingulis ſabbatis in auaritiæ vituperationem verba ad populũ facere. Quibus concionibus, Deo propitio, & adiuuãte, perfectũ eſt: vt fœneratores, qui anteà in Bazarum (ſic vocãt locum, quo ad negotia coeũt) bene mane ad contrahendum, vſuráſq; agitandas conueniebant, nunc mutata voluntate primum omnium templum adeant, reique diuinæ interſint: tum deinde Bazarum petãt nõ iam quoquo modo fœnerandi, ſed de iuſtæ atq;

Mercatorum diſputationes de iuſtitia.

ſtæ atq; iniuſtæ fœnerationis generibus diſputandi cauſa, & deliberandi, qua ratione ab ijs vinculis expedire ſe poſsint, vt doctrinarũ ſtudioſi, & ſcholaſtici diſputatores videãtur. Quocirca in tanto apud eos odio fœneratio eſſe iam cœpit, vt indies magis, magíſq; ab omnibus, vt alia etiam nõnulla vitia reſpuatur, ac fugiatur. Deniq; (Chriſto gratia) videre eſt morum quotidianam in melius mutationem. Malè parta, maléq; ablata multi tã Mauri, ceteríq; infideles, quàm Chriſtiani reſtituerunt: itaq; fit vt Barbari Chriſtianorum iuſtitiam, æquitatémq; magnopere admirentur.

Mercatoribus imitanda exempla.

His exemplis mercatores aliquot permoti ſunt, quorum vnus cùm me in ægrotorũ cõfeſsionibus audiendis ſemper occupatum, integris, & ſanis operam dare non poſſe intelligeret: morbũ ſimulauit, vt confeſſurum inuiſerem. Alter eiuſdem rei gratia me ſummis precibus ad ſe accerſitum, vbi vidit, ad genua accidẽs, en Pater, inquit, in tua poteſtate hinc quidem tot millia nummum aureorũ, fortunáſq; omnes, domos, naues, ſeruitia, & deniq; ipſum corpus: hinc verò animam pono, obſecrans te, atq; obteſtans: vt ad eius ſalutem quibuſcũque modis, ac rationibus videbitur, quærendam, tuendámq; mihi ſis adiumento: atq; idcirco de facultatibus meis, vti lubet, ſtatuas, cuiq; quod ſuum eſt reddas. Id ſi parum eſt, corpus pœnas luat, & iuſtis fatigatum, afflictum, vexatum laboribus, incommodis, cruciatibus ſatisfaciat. Malo enim inopiã, & egeſtatẽ perpeti, quàm diuina ſententia cõdemnatus

Inſignis reſtitutio, & ſui abnegatio.

natus ſupplicijs ſempiternis addici. Tā egregium viri huius exemplum multi ſequuti alterum tantum amplius quàm iniquè lucrati erant, Chriſto reddebant: profeſsi ſe nūquam antea ſua delicta ſacerdoti, vt aſſolet, detexiſſe. Hæc pecunia, reliquáque eleemoſynæ nomine collata ſummā plus ſeptē milliū, & ducētorum nummū aureorum efficiebat: qua egenorum hominum inopia multum leuata eſt: domus puellis orphanis comparata: xenodochium, quod miſericordiæ dicitur inſtauratum, neophitorum poſtremò res, & cauſa recreata. Quidam alius admodum copioſus, & diues me orabat, & per Chriſtum obſecrabat: vt ſuæ rei familiaris curationem, diſpenſationémque ſuſciperem, domûmque totam adminiſtrarem, cùm nihil ſe niſi ex meo facturum conſilio confirmaret. Id ego cùm quaſi ioco dictū riderē: ille quòd repulſam pati videtur, aut fortè contemni, permoleſtè ferebat. Itaque coactus fui domeſticas hominis tabulas, codicémue accipere, eiq; certam rationem vitæ præſcribere, quam ille diligentiſsimè ſeruar, nec à meo conſilio audet tranſuerſum (quod aiunt) vnguem diſcedere. Et quia locupletiſsimus eſt, & huius ciuitatis primarius: non parua ſanè ſuſcepti muneris occupatione diſtineor. Et quamuis nullum non moueam lapidem: vt me ab huiuſmodi extricare poſsim negocijs: tamen & hic vir cum quodam alio ſeptuagenario (licet & me videant hominem peccatrice circumdatum carne) vſque adeo me à ſuis non

Septem milliū ducatorum eleemoſyna.

Aliud eximiū exemplum pœnitētis.

Ecce reliquimus omnia et ſequuti ſumus te

vult abſoluere negocijs, rationibuſq́: vt cùm me in Chinã, quæ in extrema eſt India, profecturum minor: ſibi cum vxore & liberis, quocunque terrarum abeam, vel in certam ſequi mortem conſtitutum eſſe adſeueret. Septuagenarius etiam ille (de quo dixi) ne latum culmum à latere meo diuellitur, & ſi quando me cuiuſpiam contingat ingredi domum, pro foribus dum exeam operitur, vxoris, & liberorum oblitus: tantóque Chriſti amore, & exercendæ patientię ſtudio flagrat, vt ob eam cauſam dicat in Chinam mecum ſe nauigare velle, vbi martyrij palmam adipiſcatur. Quapropter vereor, ne hinc abiturus, illi, vt domi ſuę cum familia maneat, perſuadere non poſsim. Huius propoſitum quidam alij ſic imitantur: vt antiquam illã naſcentis Eccleſię ſpeciem mihi referre videantur.

Rarũ etſi plane euangelicũ exemplũ. Niſi quis reliquerit vxorẽ etc.

Mauri, Ethnicíq́ omnes admiratione obſtupefacti, vilẽ me alioqui hominem, & peccatorem, ſiquis alius, ſummis audent viris æquare, dum me ſua lingua magnum ſacerdotem Luſitanum, Zachariæ filium D. Ioannẽ Baptiſtam appellant, & eiuſmodi viros tres tantum inueniri prædicant. Multi relinquere Deorum cultum, atque ad Chriſtianam religionem ſe transferre cupiunt. Infideles à potentioribus oppreſsi ad noſtram authoritatẽ confugiunt, qua illis ſubueniamus, & ablata reddenda curemus. Tanta eſt illius gentis de fide noſtra opinio, tantáque erga Societatem cùm beneuolentia, tum obſeruantia.

Opinio Maurorũ de euãgelizãtibus

Iudæi

Iudæi cùm etiam ſuis legibus omne fœnus cautum interdictúmq; intelligant, ac fateantur: paulatim iam id iniquitatis in diſſuetudinem abire videtur: Porrò Ethnici & ſunt optimè affecti erga religionem Chriſtianorum, & me in inſulam veniſſe ſibi perſuadent, vt ipſis naturæ legem planius explicarem. Tanto certè tenētur diſcendi ſtudio, virtutúmq; profectu, vt nō dubitent aſſeuerare ad Chriſtianorum abitum omnibus malis coopertam iri quàm citiſsimè egregiè florentē Chriſtiana fide ciuitatem. Multis claris, & honeſtis viris, quibuſdam etiam Eccleſiaſticis, & religioſis ſpiritualia exercitia (quę vocamus) & quorum eſt vſus in noſtra Societate peramagnus, & frequēs, nec minor, imò nullo redimendus auro fructus ijs qui ritè, atque ſyncerè ea obiunt, nunc tradere cogito, paròque. Interim antiquus hoſtis compluribus perſuadere non deſiſtebat, vt ſacram confeſsionem in mei diſceſſus tempus differrēt. Id ego ſubodoratus: dedi operam, vt quòd cōſultò ſubterfugiebant, primo quoque tempore perficerent. Vnus præter cæteros mihi confeſſus dum media circiter nocte pœnam delictis à me irrogatam perſoluit, repentè videt feles, muréſq; & alias beſtias colore atras, aſpectúque terribiles tam multas: vt totum occupare cubiculum viderētur: quo ille viſo perterrefactus timere cœpit, ne viuus à beſtijs abriperetur. Anxius & trepidus ancipiti metu, accurrit ad Domini noſtri imaginē, magna voce opē implorās, qua re omnes animalium

Iudæi diſcunt fenerari nō licere

Ethnici Chriſtianam religionem probant.

Oratio ante imaginem domini dea

monum præſtigias eludit

ſpecies confeſtim euanuerunt tanto cum impetu, ſtrepitu, ac fragore: vt domũ ruere crederes. Ille integer, & intactus, ac periculo liberatus diuinum prẹſidium cognouit, & exin vir bonus, ac religioſus euaſit. Alius quidam, qui iamdiu confeſſario vſus non erat, meum cõſpectum, occurſúmq; ſummo ſtudio fugiebat. In eum fortè cúm aliquando haud ab ipſo agnitus incidiſſem, cœpiſſémq; ad confeſſionem adhortari: dixit optare ſe potius aduerſus exercitum hoſtium confligere etiam cum certiſsimo necis diſcrimine, quàm mecum, quem ſupra modum timeret, vel ſemel colloqui. Paucis diebus in Indiam ſoluens ſubitò morbo corripitur, quare omiſſa nauigatione in terram reuertitur metu mortis, quã illi Deus minabatur, qui metus ita cõſternebat hominis animũ: vt cũ bombardarũ tonitrua exaudiebat, ijs ſe peti exiſtimaret. His rebus ſommopere cõmotus ad nos venit: orans vt ſuam confeſsionem audiremus, per quam ſeſe expiaret, ſalutẽq; à Domino impetraret. Hic concubinam, quam domi habebat, excluſit. Idẽ alij cõplures faciunt, qui ſignis quibuſdã à Deo excitati atq; admoniti, animum ad confeſsionẽ adijciũt Neq; enim profectò vulgari, & vſitato more Domin⁹ noſter hos homines flectit: ſed nouam rationem, atq; artẽ adhibere ad animos tã duros, ac barbaros mitigandos, & emolliendos videtur.

Cuiuſdã ad confeſs. compulſio.

Concubinarij conuerſio.

Sacerdos quidã, qui nullis Epiſcopi cohortationibus, monitis, minis adduci vnquã potuit, vt cõcubinas duas, ex quibus ſuſceperat liberos,

liberos,dimitteret:cū id ſcel⁹ atq; flagitiū,cui erat ille implicitus,eoq; nomine male apud omnes audiebat,graui ego, pro eo ac debebā, vituperatione reprehenderē ac deteſtarer:indoluit admodū quidē,nō tamē ſe correxit. Et quia ſpeciē quandā familiaritatis mecū præ ſe ferebat: quibuſcūq; poterat modis nitebatur efficere:ne ego ea de re mentionē amplius facerem. Hac de cauſa mihi ſæpè munera mittebat. Siquando verò me domum ad prandiū vel cœnam inuitabat, vt ſuum officium, ac beneuolentiam vel ſimularet, vel declararet: auleis,& ramis cœnationē ornabat: imprimis autē cōcubinas, ne eas viderē ego occultabat. Sed cùm nihilominus id ſcirem,cuperémque hominem ab ea turpitudine omnino abducere: concionem habui,qua clerū vniuerſum eius probri accuſabam,& arguebā: quam accuſationem ille totam contra ſe vnum inſtitutam putauit. A concione igitur dum multitudo diſcederet, operiens vnà cum aliquot eiuſdem ordinis,ac notæ hominibus:me animo irato atque infeſto aggreditur,iniuriāque & contumeliam vlturum minatur. Hîc ego etſi nullo eos verbo à me violatos intelligebam: vt tamen eorum iram & impetum frāgerem,quaſi culpam admiſiſſem eam deprecans, nonnihil eorum ſedati ſunt animi. *Carbones in caput aduerſariȷ̄ coacervat.* Poſtero die cùm nihilominus ad concionem audiendam cum cæteris conueniſſet: tum deniq; animi motū,quē diuina vis excitauerat, lachrymis declarauit, mihíque concionato ad pedes flens ſe proiecit: vtq; ſibi heſternam

iniuriam condonarem flagitauit. Quæ omnia morum correctionem, vitæque mutationem pollicebantur. quod & facere quamprimum decreuit. Vult enim & concubinas honeſtè collocare (quod homini diuiti, & pecunioſo difficile non erit) & contractas peccatorum ſordes omni ſtudio, ac ratione eluere. Huius exemplo commoti cæteri, ſcorta, quorum domeſtica conſuetudine abuterentur, aut in matrimonium ducebant, aut cum dote dimittebant, aut alioqui (ſi ipſis mariti eſſent) eijciebant. E populo præterea multos anathematis vinculo conſtrictos offendi, qui metalla, vitrum, aliaq; vetita ad Mauros importaſſent, etſi nonnulli id religionis ignoratione feciſſent. Quapropter magno vſui fuit Epiſcopalis poteſtas mihi permiſſa, & facultas ſacris illis vinculis exoluendi, quorum ſolutio excepta, & Pontifici Maximo reſeruata eſt. Vnus Epiſcopus omnibus prouidere nõ poterat, & ſacerdotes vt erãt diuinarum rerum, & ſacræ diſciplinæ ignari: anathematis nexu, quotquot ſe obtuliſſent, ſine vlla dubitatione ſoluebant.

Exempla bona cogunt ad imitationem.

Reperi in hac ciuitate permultos, qui alienas fortunas ſub haſta venderent, idque maxima cum fraude, plebiſque incommodo, ac detrimento: plurimos etiam, qui ſimultates, & inimicitias gererent: paſsim verò, qui Deum, diuóſque impiè accuſarent, conuitiiſque proſcinderẽt, quíque nefaria ſcelera apertè, & palam perpetrarent, vt milites imprimis, quorum inſolentia, & audacia me magnoperè

Auarorũ impietas

Blaſphemi.

nopere exercuit, torſitq́;. Nam quæ vno die fuiſſent à nobis compoſita,ac in meliorem fidei normam, vitæque honeſtatem reducta: illi momento temporis perturbabant,miſcebántq; omnia. Semper ferè erant cruenti eorum ſanguine,quos aut occidiſſent,aut vulneraſſent: & quos pacatos,otiiq́ue amantes conſpexiſſent:eos probro, atq; iniuria afficiebãt. Res tamen iam Deo iuuãte melius indies habere incipiunt:quòd multi ex primoribus iniuriarum obliti,in gratiam cum inimicis redierũt,& alter alterũ in templi aditu cõplexi, veniam inuicem petierunt.Id vt imitarentur quibuſdam alijs perſuadere non potui,qui à me per Chriſtum appellati,& rogati,vt idem facerent:dicebant Chriſtum fuiſſe Deum, ſe autem homines eſſe,& iniurias vlciſci,dãnatóſque ad inferos detrudi malle,quã inimicis inultis,& impunitis in cœleſtẽ ciuitatẽ aſciri, atque in beatorũ collegiũ cooptari. Vrbs demum legibus,rectore,ac magiſtratu videbatur carere:tantus erat eorum hominum numerus,qui Dei,diuorũque nomen maledictis inſectarentur. Ingens erat maritorum numerus duas tréſue cõcubinas habentiũ,neque eorũ minor,qui apertè cũ mulieribus Mauris Iudæis,Ethnicíſq; cõſueſcerent,quique aliena ſectarẽtur cubilia,qui furtis ſeſe tolerarẽt,qui dolis,& inſidijs alios circumuenirẽt,qui mercede cõducti homines interficerẽt.Maior denique ciuium,& incolarum pars ita viuebat: vt à nullo peccato, & ſcelere abhorreret. Hæc vbi animaduertiſſent quidam,Præfectũ

Multi cupiditates ſuas carnales diuinæ felicitati præferũt.

Præfectorum oſ-

arcis

citantia perdit rē Chriſtianam.

arcis pluribus vrbis admonuêre, & obſecrâ runt,daret operam:vt eiuſmodi homines, & punirentur, & in exilium pellerentur. Ille propter eorum multitudinē nullo id modo fieri poſſe aiebat:proinde optādum & à Deo petendum:vt & illis meliorem det mentē:& alios,qui tales nō ſunt,tueatur, atq; cōſeruet.

Labores,qui ſe principio mihi offerebant, tot ac tanti erant,vt vnde potiſsimum initium agendi ſumerem,planè neſcirem: peccatorúmne confeſsiones imprimis audirem,an concionarer,an reis, vinctíſq; proſpicerem: an lites,controuerſiáſq; ſedarem:an inimicitias,& ſimultates extinguerem:an adulteros, impuróſq; homines ad honeſtatem vitæ traducerem: an denique res alias agerem, quæ non minorem opem, atque operam poſtulabant. Illud hoc loco tacitus non præteribo.

Opinio populi de verbi Dei miniſtris

Societatem noſtram exiſtimatione,famáque probitatis,& integritatis ab incolis ſic obſeruari,& honorari,vt equidem,quod ad me attinet,cùm me ipſe conſidero, meimet valde poeniteat,pudeatque.Foeminæ vbicunque in nos incidiſſent, ad genua procumbebant, manus,ac veſtes propter opinionem ſanctitatis oſculaturæ. Viri autem frequenti occurſu nos tam multi ſalutabant, honoréque afficiebant: vt nobis aperto capite neceſſe eſſet incidere. Ad hæc tam Mauræ, quàm Chriſtianæ mulieres audito ſonitu tintinnabuli, quo vicatim circumeuntes populum ad res diuinas, ſacráſque conciones vocamus, ilicò ad feneſtras accurrebant, &

noſtram

noſtram egeſtatem, quam vilis, craſſus detri-túſque amictus oſtēdebat, cum admiratione, quidam etiam cum miſeratione, ac lachrymis intuebantur. Ad conciones ij concurſus fiebant, vt paraſceue, ſiue ſexta feria hebdomadis ſanctæ ſemper agi videretur. Ea ferè eſt hominum ſentētia, & oratio, Societatem noſtram à Deo eſſe inſtitutam, & Chriſtianæ Reipublicæ datam: nec abſimilem inſtitutis ac moribus ipſis qui in Chriſtianæ religionis viguerūt primordijs, eámque ad Chriſti cultum inſtaurandam, propagandúmq; miſſam cùm noſtra præcepta, & monita doctrinam Apoſtolorum à Sancto infuſam ſpiritu referant, & antiquam illam orthodoxæ fidei diſciplinam redoleant. Nos denique ſanctorum numero habēt. Atq; hæc quidem opinio tam vulgaris eſt, & peruagata, vt neque pręfectus neque Prætor, neque alius quiuis magiſtratus, eorúmue miniſtri, aut vir alioqui authoritate aliqua pręſtans, neq; ipſe demum populus quicquā vel ſtatuere, vel agere ſine cōſilio noſtro ſoleat, quod vbi acceperit, diligēter exequitur. Faxit Deus Opt. Max. vt eadem opinio, & illis ſalutaris, & nobis ad virtutē ſit ſtimulus, quo cōcitati tā honeſtā exiſtimationē non modò tueri, verumetiā Chriſto fauente indies magis augere poſsimus.

Nemo arbitretur has laudes ſuis attribuere, ſed opinionē hominū admirandam ſane proponit.

veri chriſtiani ſuū iudicium alteri ſubijciūt, hæretici & ſuperbi ſuū proferunt.

Mauri noſtræ religionis ritus aliquot imitantes ſuū fanū lugubri lamentatione cōplere, & funebria iuſta ſuis mortuis pſoluere nūc primū coepére, poſtquā ego per oppidū noctu tintinnabulum pulſando incolas Chriſtia-

nos Chriſtianorum manium admonere, eo-rúmque ſoleo expiationem curare. Sed & aquæ luſtralis vſum à nobis ſunt mutuati. Ne autem diſſoluti, ac perditi homines ſuorum vitiorum contagione cæteros inficerent, atque contaminarent: neceſſariò mihi faciendũ putaui, vt acrem me, atque ſeuerum oſtenderem. In concione igitur metum illis inijcere ſtudui, à Deo precans, vt quæ illi chariſsima haberent, ea potiſsimum perderet, ipſóſque aut corporis, aut famę, aliorúmue fortunę bonorum diminutione pro ſuæ animæ incolumitate, & ſalute multaret. Iuxta illud. Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine. Qua imprecatione, ſeu verius imploratione perterriti, & conſternati: mecum expoſtulabant, & quęrebantur. Sed cùm eius facti cauſam demonſtrarem, ſtatim acquieſcebant. Per id tempus obortũ eſt bellum in Perſide, quo bello Monaion huius regni caſtrum fraude, ac proditione captum, amiſſúmque eſt. Ad illud recipiendum miſſæ ſunt primum duę Luſitanorum peditum, qui hîc morabantur, centuriæ, deinde duæ alteræ cum præfecto Mauro, & quingentis præterea militibus, ex quibus Chriſtianos ante diſceſſum admonui, hortatúſq; ſum vehementer: vt religioſæ confeſsionis purificatione luſtrati proficiſcerentur; ſed ex tanto numero meis monitis non plures viginti paruerunt. Quamobrem cùm Pantaleo Sannius illorum ductor, & Indiæ Præfecti propinquus, me vt ſibi benedicerem, benéque precarer (vt fit) adijſſet

Monaian capitur à Mauris.

adijſſet, ei malum, quod timebam, & quod poſtea euenit, prædixi. Cùm enim caſtrũ obſiderent, peſtifera quædam febris ſubitò coorta ex eis ad quadraginta quinque velut pecora ſtrauit, atque conſumpſit. In ipſa verò oppugnatione vulnerati ſunt circiter cẽtum: qui magna voce me inclamabant, peccatorũ videlicet pœnitentia, & piacularis confeſsionis ſtudio ducti. Qua de cauſa cùm reuerti etiam decreuiſſent, quamuis ſaucij: tamen ingenti deſyderio cõfitẽdi venerunt, rati haud aliter ſe caſtro potituros. Ex omni numero circiter centum Ormutij poſtea interierunt. Ad me veniebant cum lachrymis orantes: vt ipſorum confeſsiones audirẽ: quo facto, mortem æquo, & libẽti animo eſſent obituri. Hîc vos animis veſtris cogitate, quo dolore angar, cùm tot Chriſtianos mihi ad pedes procidentes, opémque implorantes, & alios flẽtes, quoſdam verò morientes aſpicerem. In his anguſtijs, quoniam nihil aliud præſtare poteram, ſingulos complexus, rogabam vti ciuitatis ſacerdotes, quos quinque eſſe conſtabat, adirent: ſed cùm id facere omnino recuſarent: illis morem gerere ſum coactus. Itaq; cœpi illis primum, qui in maiori vitæ periculo verſabantur, dare operam ita, vt ne nocturnum quidem tempus mihi ad quietem relinquerem: neque ab hoc inſtituto per vnũ mẽſem diſcedebam, quamuis à Præfecto, aliiſque nobilibus viris accerſerer.

Vtinã & etiam hodie inquinata conſcientia pugnaretur aduerſus Turcas.

Pura mẽs animoſa eſt, impura timida

Eius autem expeditionis, & obſidionis euentum fœlicem aſsiduis à Deo prebibus, ſacrifi-

crificiíſque expoſcere nõ deſiſtebamus. Nam poſt copiarum profectionem curaui circiter decimam horam inſequentis noctis ſolennes ſupplicationes à meis diſcipulis, hoc eſt, pueris, ſeruitiiſque, & ciuitatis neophitis fieri: ex quibus ad quinquaginta ſe loris (vt Chriſtianis moris eſt) verberabant: ſacerdotes, prælati funalibus cæreis, in linteis ſacerdotalibus tunicis procedebant. Hoc ordine ad Deiparæ phanum, quod ab oppido quingentis paſsibus diſtat, peruenimus. Sequebatur nudis pedibus multido quàm maxima. Cùm autem ſubalto & iterato ad Deum clamore miſericordia efflagitaretur: ita commoti ſunt omnium animi: vt nemo eſſet, qui non vim lachrymarum profunderet. Exinde concionem habui. Huiuſmodi ſupplicationes ſępius factæ ſunt, per quas impetrato diuino præſidio & pace, contigit: vt caſtrum, quod armis per ſuperbiã recipi nequiuerat, ſine vi æquis conditionib⁹ redderetur. His ita geſtis ægros ego, ſaucióſque pro recepta mihi conſuetudine inuiſebam, & aliquo ferè eſcæ genere reficiebam. Nam eorũ ciborum, qui ex ſaccaro conficiuntur, quiq; ægrotis comparari ſolẽt, maxima eſt ſemper apud me copia, quã amicorum, & piorum hominum liberalitas, ſtudiùmque ſuppeditat. Elaboraui etiam ſummopere: vt ægris militibus ſtipendia ad curationem valetudinis perſoluerentur, qui ei obſidioni interfuerant: & hi tantam erga me beneuolentiam, & obſeruantiam oſtenderunt, vt cum illis iuxta lectum aſsiderem, ma

nu com

nũ comprehenſum me,ne à ſe diſcederem,re-
tinerent. Vnus iam morti proximus repentè
de media circiter nocte ſurrexit, arreptóque
enſe iam ſeſe erat transfixurus, niſi continuò
nos accurrentes prohibuiſſemus. Tum ille cũ
inuitum ſeruaſſem, in me conuerſus, fauces
adeo mihi interſtringere cœpit, vt tantum
non ſtrangularet. Quod cũ cęteri ægroti vi-
derẽt: exclamâre, vt mihi ſubueniretur, prop-
terea quòd ipſi ſe è lecto cõmouere nõ pote-
rãt. Videbatur diabolus ea ratione mihi necẽ
afferre voluiſſe: verũ Chriſtus, qui longè plus
illo poteſt, pollétq;, id vetuit, méq; propitius
reſpexit, atq; ſeruauit. Idẽ hoſtis cõcordiæ, &
oĩum bonorũ, ne à ſua inueterata recederet
conſuetudine: miſcere omnia nõ deſinebat.
Etenim ſacerdotes huius vrbis, cùm confitẽ-
tiũ ad me cõcurſum fieri, cæteráque humani-
tatis, religioníſque officia à nobis pręſtari ani-
maduerterent: dolere, & mecũ expoſtulare,
quęriq;, quòd ſacris cõfeſsionibus eſſem ſubie-
cto ipſis populo, neç ſe in eius muneris partẽ
aduocarẽ, qui ſuã alioqui operã, induſtriámq;
ad omnia nõ minus ſtudiosè, atq; officiosè, q̃
etiã libenter obtuliſſent. Ad hæc nõ id reſpõ-
di, eorũ declinans inuidiã, quod verè potuiſ-
ſem, neque cauſam declaraui, cur illi homines
eos reliquiſſent, mallẽtq; nec ſacramẽtali cõ-
feſsione expiati, nec S. Euchariſtiæ viatico
inſtructi decedere, quàm ipſis confiteri: Sed
Deus, qui vt ſileant homines, iumentis ali-
quando tribuit ſermonẽ, pro me reſpondit.
Nam cùm ea de re inter ſe ipſi conſultarent:

reperiebant totius facti rationem aliam eſſe non poſſe, quàm Dei Opt. Max. nutum & voluntatem. Id ergo illi cùm iam intelligerent, nec amplius obſcurari poſſe conſiderent, cùm res loqueretur ipſa: ſe ad lenitatem dabant, meq; vt antea diligebant, & obſeruabant. Sex menſibus Ormutij ſeptingentorum (vt arbitror) Chriſtianorum confeſsiones excepi. Paucos qui reliqui ſunt, ante Natalem diem Domini noſtri me auditurum confido. In ea caſtri obſidione, cuius ſuprà memini, Centurio, qui tres concubinas perpetuò ſecum ducebat, quique Diuorum contemptor erat, & in Deum blaſphemus, repentina morte perijt: quo expirãte tanta ventorum, imbrium, ac grandinis ſubitò vis extitit, durauitq; ad horæ dimidium, & eò amplius: vt cùm in maxima tempeſtate, & obſcuritate nemo alterum videret, mundi occaſum atque interitum inſtare omnes exiſtimarent. Non dubium fuit, quin ea res acciderit, vt tam ſcelerati, & deteſtandi Centurionis dignus exitus comprobaretur, & anima impia inferis ſacrata, & ſtygijs dedita carnificibus declararetur.

Impij Cẽturionis mors prodigioſa.

Huius generis poſſem permulta ſcribere, niſi occupationes graues, & continuæ prohiberent. Difficile dictu eſt, quantum hi Chriſtiani poenitentiæ ſacramento iã tribuant, quantùmque in eo ſpei habeant. Id certè per poenitentiam maior indies ad confeſsionem cũ ingenti ſtudio, & peccatorum odio concurſus ex illius multiplici vi, effectúq; excitatus deſignat. Nonnulli enim ita grauiter ægri, vt

Pœnitẽtiæ quantum tribuatur.

Medici

Medici diffiderent: ſimulatque ſua errata ſacerdoti confeſsi eſſent, conualeſcebant. Alij item multi ex varijs morbis eodem medicinæ præſidio recreabantur.

Nunc demum apparet vim huius Sacramenti Ormutinis incolis hactenus fuiſſe ignotam, idque ob deprauatam non confitendi multis annis cõſuetudinem. Imò ſi quis erat, qui poſt diuturnam deſuetudinem confiteretur, vel Euchariſtiam ſumeret: is tanquam fatuus, aut inſanus palam ridebatur. Nunc verò (Chriſti gratia) & rationibus, & precibus effectum eſt, vt ſingulis hebdomadis confiteantur, & dominicis, reliquiſque feſtis diebus coeleſti pane reficiantur, vt mihi quidem Conimbricę iam eſſe videar, vbi Sabbatis innumerabilis propè confitentium, Dominicis ad ſacroſanctam ſynaxin accedentium frequentia cernitur. Egregium religionis ſpecimen, & exemplum Præfectus præbet, dum octauo quoque die exomologeſin facit. Et quamuis multis, ac magnis negociis ſemper diſtineatur: voluit tamen nihilominus totius anteactæ vitæ peccata ſacerdoti detegere. Quare factus eſt admodum pius, & in pauperes liberalis. Et profectò eſt cùm omnium teſtimonio perhumanus, & probus, tum noſtræ Societatis adeo ſtudioſus, vt valde aueat eius iuuandæ ſibi dari occaſionem. Cùm noſtrorum conatuum ſucceſſum, laborum fructum in hac vrbe conſidero: in eam adducor ſententiã, vt putẽ nuſquam profectionẽ meã vtiliorem, quàm ad Ormutium futurã fuiſſe.

Frequens confeſsio impiis ridetur.

Octauo quoq; die Præfectus cõfitetur.

Pro qua re laus tribuatur, & gratiæ agantur Deo Opt. Max. qui nobis ſicut vires hacte-nus ad agendum dedit: ita deinceps in ſui cul-tus incrementum ad perſeuerandum conſtã-tiam largiatur. Chriſtianos, qui hîc habitant, antehac in concionibus illachrymari, & de cruce, ac morte Ieſu Chriſti Domini, & Dei noſtri cũ infidelibus colloqui, pudor quidam ſubruſticus, & ingratus vetabat. Duces mili-tares, arciúmq́; & oppidorũ præfecti, ac pro-phani magiſtratus curationẽ templorũ præci puorũ, atq; adminiſtrationẽ ſibi vſurpârãt. Hi ſacerdotes iniuria afficere, Antiſtites flocci nõ facere, ſacra fercula, & vexilla Chriſti conſcin dere, Epiſcopi comminationes, aut diras exe-crationes, ſeu excõmunicationes contemne-re: nunc autẽ cõtrà Antiſtites, ac ſacerdotes, ſecundum eum, quo quiſque in Eccleſia Dei conſtitutus eſt, ordinem, ac quã adminiſtrant functionem reuerentur, & obſeruant. Præſ-byteri egregiam præ ſe ferũt religionẽ, ſuáq́; retinent authoritatem, neque ceremonias, ſo lennéſq́; ritus ſtatis diebus, vel hôris (vti de-cet) omittunt. Sabbatis omnibus ad delubrũ Deiparæ virginis extra vrbem ſupplicationes agũt, quibus cùm ego vnà pedibus nudis pro-cedo, litaniæ à cunctis magna animi deuo-tione pro ſalute populi concinuntur.

Pudor bene agendi in antiquatis Chriſtianis, vſurpataque in clerum poteſtas.

Quibus hîc diſtineor muneribus, hæc ferè ſunt: Dominicis manè cõcionor ad populum, alijs diebus à meridie vicos plateáſq́; circũue-niens, ſeruos, ſeruáſq́; & nouos Chriſtianos, puerósq́; nola in templum conuoco: quò vbi

Exercitia pia, quibus populus cõuertitur.

plerique

plerique omnes conuenerunt, concionẽ (quæ primo loco habetur) finita, doctrinæ Chriſtianę ilicò ſubiũgitur explicatio, quæ annuo (vt ſpero) finietur tẽpore. Ad hanc fidei doctrinã percipiendã prçter eã (quã dixi) euocatam turbã alij tã multi cõueniunt, vt templũ omnes interdũ non capiat. Doceo non modò Symbolũ Apoſtolicũ, ſed etiã orationẽ Dominicã & Salutationẽ Angelicã, aliáſque pias precationes, quas interdiu, noctúque ita per vrbẽ cantitant, vt nihil penè aliud tota didicerit vrbs reſonare. Iurare perperã, & rixari deſierunt, ſicut ex iis cognoui, quibus negotiũ dederã, vt illos obſeruent, & delinquentes ad me deferãt. Pueri ſæpe cũ Mauris diſputãt, & ſaluũ eſſe neminẽ poſſe, niſi ſacro fonte ablutum oſtendũt: parentũ præterea vt etiã ſerui dominorum, errorem, & ſuperſtitionem tyronéſque Chriſtiani aliquorũ veteranorũ peccata coarguunt, atque cõuincunt. Mauri quoque perinde quaſi Chriſtiani forent eandem cantionem vſurpant: vnúſque ex ipſis nuper Chriſti cultum recepit. Armeni confeſsionis ad me gratia veniunt, viros, ac mulieres primarias etiam inter ſe diſsidentes ad concordiam ſic reducere ſtudeo: vt in tẽplo ſpectãte populo ſe mutuò complectantur, veniámque expoſcant.

Cantilenæ nouorum Chriſtianorũ e doctrina Chriſtiana.

Syndici in noua Eccleſia, q̃ olim Apoſtolos obſeruaſſe teſtatur Clemens.

Mauri doctrinam Chriſtianam cantillant.

Armeni.

Die Lunæ, quem Ethnici in honore habent, cum ipſis verſor, inter quos eſt genus hominum, qui Iogui, hoc eſt, Eremitæ ſancti nominantur. In cæcis hi ſpecuũ tenebris degunt, cuiuſmodi aliquos in hac Inſula vidi.

Iogui ſiue heremitæ gentiles.

Gentilium obedĩẽtia.

 Vnum

Abſtinentia. *Paupertas.* *Caſtitas.* *Trinitatis agnitio.*

Vnum principem, ac præfectū agnoſcunt, cui omnes obediunt, cinere ſeſe conſpergunt: abſtinentiam, paupertatem, caſtitatémque imprimis colunt, quòd iis tribus maximè virtutibus hominem Dei conſpectu dignum fieri putant, & aſſeuerant. Egregiè philoſophātur, & ſanctiſsimam Trinitatem confitentur, patríq; potentiam, filio ſapientiam, ſpiritui ſancto tribuūt bonitatem: ac Deo certa quędam nomina, quæ omnia hæc complectuntur, imponunt. Sunt ipſi perquàm manſueti, modeſtíque, & humiles. Si quem fortè animaduerterint volucri, aut quadrupedi cuilibet inſidiari, aut mortem intentare: omnino prohibent, malúntq; præſenti precio illorum animantium vitam redimere, pulicis etiamſi in his terris id genus animal naſceretur, quā de vita periclitetur. Tales autem ſuperſtitiones ſeruant ſanè permultas: eorum omnium iam ferè ad Chriſtianam fidem inclinantur animi, ſed ſuæ ſectæ principem, & præfectum ex Arabia fœlici expectant, quò ad viſendos reliquos Anachoretas inibi incolentes pergere queant: is vbi redierit, quicquid ſtatuet, aut ſuadebit, id ſe facturos recipiunt. Interea meam cōſuetudinem plurimum expetunt: quòd meæ vitæ ratio cum ipſorum ritu, ac moribus videatur magnoperè conuenire. Veſperi vt nos Angelicæ ſalutationis, ſic illi ſuarū precationum campana dant ſignum. Quæ res eam mihi ſubminiſtrauit ſpē, vt optem ſuo ipſorum habitu, cū illis tātiſper conſueſcere, dum ad Chriſti fidem traducantur, ſi

Animalia non occidunt Pythagoricorum more

Precio vitam brutorum redimunt.

Omnia omnibus fieri cupit.

tur, ſi

tur,ſi meo moderatori,ac præfecto videatur, quem perpenſis, perſpectiſq; omnibus haud ægrè id permiſſurum opinor, cùm ea ſit ratio(quantum meo aſſequi iudicio poſſum)rei Chriſtianæ amplificandæ commodiſsima. Etenim hi Eremitæ apud barbaras gentes concionatores agunt,ſúntque in magno honore propter ſpectatę ſanctitatis opinionem. Horum opera,& authoritate,qua plurimum valent apud plebem, multi ad Chriſti religionem conuerterentur. Aiunt me, quod albus ſim,humaniter, & benignè ab Ethnicis tractatum iri: ego tamen pluribus negotijs impeditus,atque diſtrictus,parum hactenus cum illis fui. Eſſe etiam multifaria apud eos Monachorum, Monacharúmq; collegia, atq; familias audiui.

Monachi, & monachæ gentiles.

Martis,Mercurij, ac Iouis diebus eos, qui publicis in cuſtodiis ſunt,inuiſo, & quoad eius fieri poteſt,iuuo,iras & ſimultates dirimo lites compono, aliáque id genus officia exequor:omne tamen meum ſtudium,induſtriámque neceſsitas ſuperat.Die Veneris(quem feſtum eſſe Mauris diximus) cũ Mauris ago. Id illis gratum eſſe vel ex eo intelligo, quòd ipſis(vt aiunt) noſtra ſocietas à Deo diligi, cuſtodiriq; videatur. Summè admirantur æquitatem Chriſtianorum, qui pecuniam vſuris,aut alioqui malis artibus partã ſibi reddiderunt.Qua de cauſa fit vt & maximũ mihi habeant honorẽ & in tanta barbarorũ,& infideliũ multitudine interdiu,noctúq; verſanti,in crebro occurſu noceat nemo,ſed quiuis

Vinctorũ viſitatio.

Opera verbis prę́ſtãt in conuertendis infidelibus.

Virtus ſuperat oĩa.

Tēpus elapſum eſſe quo aliā legē expectabāt dolet Mauri.

potius locū det, cedátque. Hæc gens in magno pudore, ac mœrore nunc iacet: cùm tempus in quod aliam legem Mahometes promiſerat, præteriiſſe iam videat. Paupertatem noſtram, quam in rebus omnibus retinemus, admodum & mirantur, & probant. Si quando per literas ab illis peto, vt alicui iniuriam ne faciant, neue incommodent: mihi haud grauatè obſequuntur. Diſputare mecum de religione nolunt, ſuis ingeniis, doctrinæque diffiſi, veritique ne in primo ſtatim cōgreſſu coarguantur.

Dignus hic admiratiōe eſt Maurorū erga Chriſtianos zelus.

Aliquando cùm media nocte in ſuo eſſent fano, ac plurimis accenſis illuſtraretur lampadibus, apprehenſum me ad delubri faſtigium humeris ſuis in altum ſuſtulerunt, veſtémque mihi oſculabantur, dicebántque legem ſuam, ac religionem cum noſtra eſſe breui conuenturam. Timendum erat, ne reprehēſionum, quibus eos ſæpe perſtrinxeram, memores, me inde præcipitarēt, ſed beneuolentiæ, qua me proſequuntur, author eſt Deus.

Trinitatē fatetur Maurus,

Cum vno ex illis ſemel tantum diſputationē inſtitui, interprete viro honeſto, & Perſicæ linguæ perito vſus. In qua diſputatione cùm propoſitis à me argumentis reſpondere non poſſet: ſanctiſsimam Trinitatem eſſe conceſsit. Quare mihi affirmanti, parū abeſſe ipſum à Chriſti cultu: reſpondit librum ſibi eſſe domi quē adferre cupiat, ſententiæ nimirum ſuæ tuendæ cauſa, præcipuéque de admirabili, diuinóq; Chriſti Domini noſtri Dei, atque hominis conceptu, ac generatione, quam prorſus negabat: cùm Chri-

ſtum

ſtum etſi ex ſpiritu Dei conceptum, tamen hominem ſolum fuiſſe aſſeueraret, Deiparam quidem perpetuò extitiſſe virginem confitentur, multóſque de noſtris diuis venerãtur: ſed imaginibus nullis, aut picturis vtuntur: neque Chriſtum crucis ſupplicio necatum credunt. Ille verò philoſophus, cùm ex ea diſputatione conuictus receſsiſſet: conſulturus Regulum quendam de his materiis in Perſiam contendit. Regulus vbi hominem fractum, ac debilitatum aſpexit: camelis ad interiores Perſiæ partes remiſit: quò longius ab omni facultate, ac neceſsitate diſceptandi mecum, periculóque abeſſet. Inſtitutæ autem diſputationis occaſio illa fuerat, quòd ego id agebam, vt eius vxor lectiſsima, prudentiſſimáque foemina, quæ tunc apud quendam meum familiarem honeſtè, ac liberaliter habitabat, ad Chriſti religionem vnà cum filia traduceretur: eáque ratione idem viro perſuadere cogitabam. Quapropter me, vt vxorem reciperet, adeunti dixi, me prius errorem, in quo verſabatur, velle oſtendere, ea conditione, vt ſi ego religionis ſuæ quidem vanitatẽ, noſtræ autem veritatem minus probaſſem: ſuam ipſe vxorem reduceret: ſin verò probaſſem, ille cum vxore, & filia ad noſtram religionem tranſiret. Accepta conditione, coepit vterque noſtrum ſuas rationes exponere, &, vt ſuprà commemini, hominem eò argumentando perduxi, vt ſanctiſsimam Trinitatem eſſe fateretur. Ita victus diſceſsit, relictis vxore, ac filia, quas poſtea baptizauit tãta

Virginitatẽ B. Virginis perpetuã colunt Mauri.

Diuos noſtros venerantur.

celebritate,ac pōpa,quanta nemo antè Ormutij fuerat baptizatus. Ego, Præfectúſq; arcis eas deducebamus, comitabantur optimates, quos dein populus ſequebatur vniuerſus. Tibicines,cæteriq; pſaltes antecedebant. Tranſiuimus ante Regis ędes,qui & ipſe animū ad Chriſti cultum adiecit: ſed ne rem omnino ſtatuat,perficiátque,popularis eum defectionis,ac ſeditionis metus, periculúmque deterret. Sacro ergo baptiſmatis fonte delibutis matri quidem Mariæ, filiæ verò Catharinæ nomen eſt inditum. Quas renunciatū eſt mihi ampliſsimo loco natas,& genere à Sulthani Babylonici Regis aulicis oriūdas eſſe principibus,qui à Mahomete originem trahunt. Quas reliquerunt fortunas,plus minus quatuor millibus aureorum nummum æſtimātur:ea pecunia, & pauperum aliquot ægeſtatem ſubleuauimus,& fraude comparata reſtituimus,quas deinde duobus Chriſtianis quorū alteri nomē eſt Ioannes Baptiſta Conimbricēſis nuptū dedimus,cuiq; cū dote ſeptingētorum aureorū. Mauri conuentum populi,pompámq; conſpicati cōcurrere omnes,vt ſcirent quid rei eſſet:attentéq; ſingula intuentibus maximā admirationē ritus ceremoniarū,honórq; initiandis habitus afferebat, ſtudiūq;(vt videtur)capeſſendę Chriſtianę religionis iniecit. Decreui ad Sulthanū de ei⁹ ſectæ ſuperſtitione ac errore, déq; noſtræ fidei ſincero cultu ac veritate perſcribere,peteréq; vt vel me ad ſe proficiſci patiatur, vel ipſe certum aliquem ad me huius rei cauſa mittat.

Baptizandi omnia ſua pauperibus relinquunt.

Sabba-

Sabbatis(vt dixi)cõcionari de auaritia ſoleo, tum diſputare cum Iudæis in eorum ſynagogis, ex quibus nonnulli de ſacro baptiſmate iam cogitare coeperunt:duo præter cæteros, iiq; magiſtri ſiue(vt ipſi loquuntur) rabini, quorũ alteri Salomoni,alteri Ioſepho eſt nomen,ambo me ad prandium aliquando vocauêre,in quo complures alij rabini conuiuæ intererant.Iui, & quò mihi ſine vllis arbitris roganti omnes liberius reſponderent:iui ſolus,quanuis Emanuel Lima rei militaris prefectus,aliique permulti,quòd à veneno periculum eſſe dicebant, vt ab eorum conuiuiis abſtinerem,me hortarentur. Sed Dominus protector meus. Licet autem illi quæ ad rem facerent perpauca reſponderent:noſtra tamẽ ad noctẽ producta eſt diſputatio, quam, quia prælonga eſt,& mihi non vacat,in præſentia tranſilio. Interim aliqui fortaſſe baptiſmatis aquis perfundentur,id quod iam fieri præcipuè Rabinus Salomon concupiſcit, aſsiduis precibus coeleſte lumen expoſcens,quò diuinam voluntatem intueatur,atque cognoſcat, cognitæque obtemperet. Vult idem filium ſuum à meo latere nunquam diſcedere. Ea diſputatione hinc quidẽ Iudæi conuicti moerere,& quid contrà dicerent prorſus neſcire: inde verò Chriſtiani lætari, animos erigere, Deo gratias agere. Cæterùm Rabini etſi in poſterum diem ſe reſponſionem differre dixerunt:inter eos tamen ita conuenit, vt me tantum audirent, non autem reſponderent, nec contrà dicerent, ſed ſuam inſcitiam fate-

Sabbatis Iudæis cõſulitur.

Rabini.

Rabinus baptiſma petit.

rentur.

rentur. Quocirca Rabinus Ioſeph me adiit, obſecrauitq; per Deum, ne ſe ſuámq; nationē exagitarem, ſuæque imprimis exiſtimationi parcerem, qui cùm doctor eſſet, ſacrorûmque voluminum cognitionem, ſcientiámque ſe tenere profiteretur: tamen ne vnam quidem defendere poſſet, probaréque ſententiam: vt mihi facilè perſuadeam, eum, & pleroſque alios Chriſti fidem recepturos eſſe, niſi Chriſtiano iure quicquid fœnerando quæſiſſent, reſtituere cogerentur. Idem cæteris Chriſtianis, quibuſcum loquebatur, dicebat. Alij item Iudæi me orabant, vt apud ſe pranderem, aut cœnarem. Ego verò ea conditione recipiebā, ſi fercula communia forent, atque ab vſu Chriſtiano non aliena: quod illi non moleſtè ferebāt, modò me conuiuam haberent. Hæc illi dant non obſcura ſuæ erga me beneuolētiæ ſigna: noſtríque ordinis paupertatem admiratione, ac laudibus proſequuntur, tametſi auaritia nihilominus (vt dixi) quò minus Chriſtiani fiant, impediantur. Rabinus Salomon, qui eſt apud ſuos eruditione facile princeps, & doctor, cùm me aliquando conueniſſet, diſputationem ingreſſus hęrebat, nec quid diceret ſatis habebat, quod antea etiam cum M. Franciſco Malaccæ diſceptandi accidiſſe cognoui.

Quid remoretur Iudæos quo minus fidē Chriſti amplectātur.

Hoc tempore ita creuerunt quotidiani labores, qui mihi à Chriſtianis imponebantur, vt & cibi, & ſomni capiēdi facultatem negarent, ob eámque cauſam aut nunquam, aut certè rarò eſſe cum Iudæis licebat. Proximis tamen

Tanti ſunt euangelizantiū labores vt nec cibum nec ſomnū capere liceat.

tamen diebus quendam eius nationis hominem ægrum in via offendi, quem affirmantē ſe Chriſtianum fieri velle, domum noſtram adduxi. Amor totius gentis in nos non vulgaris eſt: opinio verò, quam de noſtra Societate habent, tam præclara: vt in ipſorum fortaſſe ſynagogis vetus teſtamentum interpretaturus ſim: errores Iudaicę ſectę demonſtraturus: quandoquidem eos haud alienos eſſe ad lumen fidei in animos admittendum, & cæremonias, ritúſque patrios repudiādos abiiciendóſquę animaduerto: quod & facere inſtituiſſę poſtquam nos hic ſumus, videntur. Iudæi cuiuſdam filia Chriſti ſacris initiata, eo ipſo quòd Chriſtiana erat, à patre bona quæ ad ſe pertinebant, extorquere non poterat: ſed ſemel ego cū eo congreſſus, ac pauca cum illo verba commutans, dicto citius perfeci, ſuum vt filiæ redderetur. Nuper quidem alius Iudæus mihi renunciauit, Rabinū Salomonem ſuis diſcipulis ecquid de quodā Societatis ſentiret quærentibus reſpondiſſe: acutiorem ſe hominem nouiſſe neminem: atque cum doctis quidem, & ſapientibus viris locutum permultis: neminem tamen illorū eſſe cum noſtræ ſocietatis hominibus conferendum, qui tatum in dicendo polleant: vt qua vi, & facultate cæteris præſtent, eius effectricem non aliam cauſam habere, quàm diuinam benignitatem poſsint. Quamobrem vbicunq; hūc vidēt, ſummoperè honorāt, atque obſeruāt: & ſi quādo à Chriſtianis vexātur, iniuriāmuę accipiūt, noſtram authoritatē implo-

implorant. Cæterùm cùm campanula per vrbem eo, mirantur, & commouentur adeo, vt credi vix queat. Nec Ethnici ſecus afficiũtur, qui præter cætera rogant, quî fieri poſsit, vt noſtræ Societatis homines, quorum egregia in hac regione ſit authoritas, atque exiſtimatio, tam humiliter in omnibus, demiſſéque, & abiectè ſe gerant.

Hęc ſunt chariſsimi in Chriſto fratres quæ Deo auxiliante in his Perſidis, Arabíæq; cõfiniis aguntur. Multi huius ciuitatis primarij, & locupletes ſuos filios in noſtram ſocietatẽ aſciri exoptant: quod non idem fit in pleriſq; Europæ prouinciis, vbi parentes filiorum in religionem vota, impia pietate deplorant, & lamentantur. Miſi paucis ante diebus Goam honoratum quendam, & clarum hominem, vt in collegio D. Pauli in noſtram ſocietatem eò facilius aſſcribatur, quò firmiora iam Latinæ linguę iecerit fundamenta. Alij præterea non pauci ſe nobis adiungere ſocios vellent: ſed quoniam indocti ſunt, & ſæpenumerò non ſatis bene morati, non perinde facilè admittuntur. Vir nobilis, qui erat noſtro inſtituto aptiſsimus, & iam ſe votis obſtrinxerat, nuper eſt mortuus, magno ſui deſiderio relicto, exemplóque patientiæ, quàm æger oſtendit. Cùm dico me velle in Chinam nauigare: plurimi ſe vnà profecturos, & quouis terrarum ſecuturos ſignificant. Cæterùm cùm immenſo terræ, mariſque diſtemus interuallo, etiam ſi nullas in reliquum tempus à me literas accipietis: meas nihilominus res

Parentũ erga filios impia pietas.

ſacrificiis,& precationibus apud Deum iuua-
te.Sine veſtra etenim & pietate, & charita-
te,quónam pacto mecũ ageretur, in his præ-
ſertim locis tam remotis, & abditis, inter a-
deo agreſtes,& barbaras gentes, tantis curis,
& laboribus rerum tam diuerſarum, mole-
ſtarum quoque interdum, atque etiam odio-
ſarum? Quid?quod & aliquãdo contigerit,vt
mulieres meam caſtitatem tentarent,quòd li
beros,quos eſſent ex me ſuſcepturæ, ſanctos
fore dicerent,& ſperarent? Hoc à me idcirco
ſcribitur,vt diaboli artes, laqueos, inſidiáſq;
cernas,à quibus vſqueadeo nihil eſt ſecurum
vt ſub blanda, adlubeſcentéque boni ſpecie
angelicas planè ſubuertere nitatur virtutes.

Socium, & adiutorem hîc alium non ha-
beo,quàm vnum adoleſcẽtem. Nam fratrem
noſtrum Raymundum Perciram, quoniam
pro ſua imbecilli valetudine grauiſsimos hu-
ius Inſulæ calores ferre non poterat, Goam
remittere ſum coactus. Mihi contrà euenire
ſentio.Quippe cùm natura ſim frigida, humi-
dáque,inſula verò calida, & ſicca: ne minimũ
quidem dolorem capitis,Chriſto gratia, ſum
expertus.Magiſter Franciſcus(vt initio epi-
ſtolæ ſcripſi)obedientiæ vi, & virtute mihi
mandauit,ne triennio ex his locis diſcederẽ,
niſi eius ex Iaponia literis admonerer,etiam
ſi ſocij, qui in Indiæ regionibus commoran-
tur,contrarium ſignificarent,aut expeterent:
Idque ea de cauſa videlicet imperauit, quòd
me mittere in Chinam decreuiſſet, ſi aditus
(vt ſperat)aperiatur. Quòd ſi hoc triennio
nec li-

necliteræ,nec nunciusab illo venerit:mortuũ exiſtimare poterimus:atq; ita ego in Recto- ris Goani Collegij ditionem, ac præfecturam concedam. Si mea in manu fuiſſet : Rusſios, Appollonios, Armenióſque petiiſſem, qui Perſis finitimi ſunt,& vectigal penſitãt Principi non quidem ex terræ fructibus,aut ſimili ratione,ſed ex ipſis hominibus naſcentibus ad certum numerum. Hi(vt accepi)Chriſtianorum valde mirantur ignauiam,qui bellum Turcis non inferant,

Crudele vectigal, vnde colligere licet, quam inſaniunt qui ſub Turcis quam chriſtianis regibus malũt degere

Multos hîc ex variis Europæ prouinciis, & regnis captiuos,ac ſeruos qui cultum Chriſti eiurârũt inuenio. Ex his,quos poſſum ad Chriſtianorum communionem, & priſtinã religionem reuocare contendo, impetrata illis à dominis libertate: nonnullos etiam ad Goanum collegium D. Pauli mitto. Hîc ſũt præterea Ianizari(quo nomine apud Turcas Prætoriani milites appellantur)Abiſsini ex Pretoiani imperio, Græci item noſtræ religionis deſertores,aliique Chriſtiani captiui,quibus pro virili faueo,ſtudeóque : vt ad Chriſtianæ fidei leges ritúſque reuertantur. Italum quendam adoleſcentem viginti quatuor annos natum, cùm Ormutium veniſſet,ad me Iudæus mihi amiciſsimus adduxit,quem Turcarum Imperatori charum Babylone aufugiſſe dicebat, quod ex ipſius poſtea oratione planius cognoui,cùm apud me ſuam à Chriſti cultu defectionem cum lachrymis deploraret. Eum in Indiam, vt inde in Luſitaniam nauigaret, dimiſi, grauiter do-

Apoſtatæ à fide.

Ianizari.

ter dolentem,& flentem propterea, quòd in ſocietatem admittere,quod exploratorē Turcarum ſuſpicarer,noluiſſem. Ex pecunia,quę aut eleemoſynæ,aut reſtitutionis nomine in hac vrbe à Chriſtianis datur, collegium Societati conſtitui haud difficulter poſſet. Sed ex altera parte adeo Barbarorum incurſionibus,& tumultibus bellicis infeſtamur, itaque vicinis vndique hoſtibus laboramus, vt ne ad punctum quidem temporis vacare metu queamus: neque deeſſent,qui noſtræ ſocietati nomen darent: cùm etiam nunc multi ſint,qui à me recipi petant, & orent: vt eos prætercam,quos iam in Indiam miſi, in alias aſſcribendos religioſorum familias. Nihil dico de Ianizaris,Pānonib⁹,Armeniis, Ruſsis, Appollonis,Græcis, Abyſsinis, Mauris,Turcis,quorum quotidie multi ſacro fonte perluuntur. De iis quæ per noſtros Dominus diuerſis in locis gerit,ſummoperè lætor,ſuæq; diuinæ maieſtati,quas poſſum maximas, ago gratias. Porrò cùm neq; ſcriptura indigna eſſe videantur,neque eos luſuros operā cōfidā,fratres in Chriſto chariſsimi,ſi ea vel aliud agētes perlegatis, quæ Chriſtus Dominus per quendam noſtræ ſocietatis patrem operatus ſit: facturus mihi operæprecium viſus ſum, ſi eorum nonnulla licet non accurata prolixitate non ingrata ſaltē breuitate perſtringam.

Variæ natiões Chriſtum amplectūtur.

Quidam igitur noſtri inſtituti ſocius virum honoratum quidem, ſed non minus inopem virtutis, quàm diuitijs affluentem ad ſacram confeſſionem diuturno labore

Miraculoſa cuiuſdā conuerſio.

no labore conatus adducere, adeo ſibi inimicum, & inſenſum reddidit, vt in vitæ diſcrimen veniret. Quod cùm aduertiſſet, Deum deprecari cœpit, vt illius mentem, & voluntatem mutaret. Haud inanis ea precatio fuit: nam poſt octauum diem homini prima hora noctis in lecto cubanti viſus eſt ſocius ſingulari vultus hilaritate, & manuum eximia pulchritudine, atque vniuerſi corporis fulgore tanto collucens, vt totum cubiculum illuſtraret, ſuauiſsimóque repleret odore. Qua ex re factum eſt, vt quidam alius his verbis cubantem compellaret: quin tu patri (ſed nomen exprimebat proprium) confiteris? non vides quàm viſenda ſit oris dignitate, quàm formoſa, & illuſtri ſpecie? Tunc ille conſurgens in patris complexum, ſubitò rurſus monentem audiuit: Pater in Xenodochio eſt, vt apud ægros rem diuinam faciat. Locuples ille manè cùm ſurrexiſſet, lachrymarum, doloris, & pœnitentiæ plenus, ſuprà quàm credibile ſit, patrem ad ſe vocat, orátque, vt ſibi confeſſuro det operam: ſe nullam pœnam recuſaturum, nec officio defuturum profitetur. Inde cùm aliquot dies ſe domi continuiſſet, omnium, quæ ab ineunte ætate ad eã vſq; diem admiſiſſet peccatorum expoſitione, atque confeſsione apud ſacerdotẽ eſt expiatus, & vitam honeſtam, integrámque inſtituit, humanitatis, & beneficẽtiæ cultor, plus enim mille, & quingentos aureos nummos egenis diſtribuit.

Confeſsio vitæ totius crimina cõplectens.

Idem Pater rogatu Ormutini ciuis prima-

rij ſacrum fecit pro ſalute filij vi febrium cõ-
ſumpti,& iam propè necati,altero etiam ocu
lo corrupto,& putrefacto. Sacrificio peracto
adoleſcens ex febri, oculóque conualuit, ex
quo tanquam ſcintillę quædam haud ſanè te-
nues emicabant. Rei miraculo parens attoni-
tus,ſacerdote properè accito filium ſanũ oſtẽ-
dit:& quia ſacrum Deiparæ Virgini factum
erat, ei adoleſcentis ſalutem retulerunt ac-
ceptam. Aliâs eodem patre ſacrum faciente
eius diſcipulus ex mortifero morbo repentè
diuino nutu ſanus eſt factus. Accerſitus item
fuit ad matronam nobilem,quę mente capta,
& furiis quibuſdã exagitata, inſanire videba-
tur: multa aſpectu horribilia ſe cernere dice-
bat, quibus ſpectris ſic afficiebatur, ange-
batúrq;, vt exanimis ſpeciẽ præ ſe feret, quẽ-
admodũ vir eius narrabat. Sed quoniã multis
diſtrictus negociis ire nõ potuit, initiũ Euã-
gelij Diui Ioannis,& alia quædã verba è ſan-
ctis excerpta codicibus miſit,quę inſanæ mu-
lieris collo appenſa ſanitatem redditura pro-
nunciauit. Vir ſalutare conſilium,præceptũq;
celeriter executus eſt,& ſicut credidit,ita hũc
veracẽ fuiſſe cognouit,ſanatáq; vxore, factus
eſt voti cõpos: vſq; adeo Ieſus Chriſtus Dñs
noſter necdũ ceſſat ſua poteſtate,ac benigni-
tate id pficere,quod mortaliũ vires exuperat.

Sanitas, Miſſæ ſacrificio reſtituitur.

Eiuſdem patris,ac ſocij precatione quidam
alius ex acutiſsima febri, qua vehementer af-
fligebatur,euaſit. Aliquãdo ad hominem in-
famem,& ſceleratũ,quò in meliorem vitam
reuocaretur, accedẽs, ac vix intra limẽ ædiũ

Oratio ſànat ægrotum.

Tremendum exemplum.

ingreſſus,cùm illum audiret ſanctis maledicentem,iurantémq; ſe aut inimicos,antequã è viuis excederet omnino eſſe vlturũ,aut Chriſtianæ religioni nuntiũ remiſſurũ : Vide(inquit)quid dicas : neq; enim triduũ intercedet cũ ſæpius ſacerdotem inclamabis,& nemo te audiet.Prædictioni reſpondit euẽtus. Is enim poſtero die(ſic diſponente Deo) vi repentina mali oppreſſus, cùm mortẽ imminere ſuſpicaretur, confiterique vellet:nullum à quo expiaretur ſacerdotem inuenit.

In alium, quem vt ad concordiam cum inimicis reuocaret,diu multúmq;,ſed fruſtrà, laboraſſet, idem Pater aliquando incidens, integrúmq;, atque optimè valentem intuẽs, fortuitò dixit: q̃ mihi illius valetudo ingrata eſt,profectò Deus eſt exorandus: vt ei febrẽ, qua ad confeſsionẽ cõpellatur,immittat. Piæ imprecationis is fuit effectus,vt ille paucíſsimis diebus graui morbo correptus ſacerdotem noſtræ Societatis ad ſe vocaret,atque ab omni labe criminum expiaretur. Et quoniam cunctæ propè ciuitati inuiſus erat : eum poſtea ſanum per vicos, plateáſque ſocius ideo circunduxit: vt quos aut re,aut verbo læſiſſet,ab iis in occurſu veniam peteret: quod quidem factum animos aduerſariorum infeſtos multum ad irę remiſsionem commouit, ac mitigauit. Hominem enim illũ pluribus locis alii cum ſcoplettis,alij cum lapidibus,alij cum aliis telis expediti,atque ad cędẽ parati expectabant:quẽ tamen vbi ita dimiſſum, humilémque conſpexerunt; omnes venia di-

Imitatione dignum exemplũ.

gnum

gnum cenſuerunt. Et qui neque armis, neque viribus, neque authoritate inimici (qui dux militaris eſſet, ciuíſque primarius) hactenus vinci, flectíque potuerant: eiuſdem manſuetudine tandē expugnati; omnem offenſionem depoſuerunt, iniuriáſque condonarunt.

Hęc omnia ſcribenda idcirco duxi, vt cùm vniuerſa Societas Chriſto Opt Max. gratias agat, laudéſque perſoluat: tum ſinguli ſeparatim maximo Dei beneficio ſe ad hanc religioſæ vitæ rationem vocatos, adductóſq; intelligant. Quæ de rebus Indicis ad me perferuntur, videntur, vt ſuprà dixi, ſimilitudine quadam ad vetera illa Chriſtianæ religionis primordia mentem, cogitationémq; traducere. Vtinam ea mihi per negocia liceret literis mandare, quæ video, atque audio. Neque enim dubito, quin chariſsimis fratribus ad virtutem ſatis alioquin per ſe incitatis calcaria eſſent (vt dicitur) admotura.

Equidem quod ad me attinet, nequeo verbis explicare, quãta ſim pro Chriſto extrema quæque ſubeundi, perpetiẽdiq; cupiditatē incenſus, poſteaquã mihi renunciatũ eſt de glorioſa nece, martyrióq; noſtri ſocij, & ſacerdotis Antonij Criminalis. Confido certè mihi quoque Deum aliquando id munus communicaturum, id quod ex noſtra Societate hominibus expetentibus, atque efflagitantibus dare iam cœpit. Illud vos chariſsimi fratres, admoneo, vt mutuo vos amore cõplectamini, & cæteros omnes pariter, æqualitérque diligatis. Etenim Deus ſæpè illis ſuæ be-

In hiſtoria Eccleſiaſt. ſæpe refertur Chriſtianos cateruatim ad martyrij locũ cõcurriſſe.

neficentiæ vti ſolet adminiſtris,quorũ ab hominibus opera minoris ducitur,et miniſteriũ vilius æſtimatur. Quæſo itẽ à vobis, vt ignorantias meas nõ memineritis,ſed pro mea in omnes vos beneuolẽtia,me,vt feciſtis hactenus,ametis Obedientiæ amor ad has me literas ſcribẽdas inuitũ, non dicam repugnãtem,impulit.Qua tamen in re(haud enim ex parte meo ſum perfunctus officio)non nobis Domine nõ nobis,ſed nomini tuo da gloriã:

Quid adſcribendũ fratribus ſuis impulerit.

Deus Opt.Max.qui Societatem hanc per tot diſcrimina rerum primùm coegit, cõſtituítq;,& in tot deinde partes orbis,regionéſq; diuiſit,atq; diſperſit, vt nunquã(quę mea eſt opinio)nos mutuò viſuri ſimus,idem nos omnes velut membra capiti Ieſu Chriſto Domino noſtro inuicto,& immortali in altera vita æterno æuo coniungat, vbi videbimus, quanta fecit animæ noſtræ. Amem Omnes Patres,Fratréſque chariſsimi orate pro me miſero,profugóque peccatore.

Cum hac epiſtola Nouum Teſtamentum, Hiſtoricis exornatum picturis, & Georgicis ſcriptũ literis ad vos trãſmitto. Georgi Chriſtiani ſunt in Perſide incolẽtes,& magni Catheaniæ ſtipendiarij.Curate quęſo,vt pro eo, à quo librum accepi,& pro me, qui maximè diuina ope indigeo,Miſſę ſacrificiũ quinquagies fiat.

Georgij qui dicantur.

Ormutij,quarto Idus Decemb.Anno à partu Virginis Quadrageſimono no ſupra ſeſquimilleſimum.

ALIA

¶ ALIA

EPISTOLA EIVSDEM M. Gaſpari ex Societate Ieſu Præsbyteri è ſinu Perſico in Luſitaniam data.

Agit de diſputatione cum Doctore Mauro ſuſcepta, cuius victoria cum gentilium cōuerſione pręſtigiis aſſcribitur, de magni Iogui, Regis, & aliorū cōuerſione & religione admiranda, feruore, Chriſtianorū perfectione, & mira Mauros compeſcendi, eorûmq; phana occupandi ratione, de Rege Perſarum, Ammonitis etc.

Gratia & pax Domini noſtri Ieſu Chriſti ſit ſemper vobiſcum. Amen.

IN hoc ſinu Perſico, tāquam in liberis cuſtodiis, maneo, iuſſu patris & Magiſtri Frāciſci, qui mihi obedientiæ vi ac virtute præcepit, ne excederem terminos Ormutini regni: quodregnum, vtſuperiori anno advos planius, & vberius ſcripſi, inter Arabiam foelicem, ac Perſidem eſt ſitum. Ago, verſórq; cum Perſis, Mauris, Turcis, Arabibus, Abiſsinis, Ethnicis, iiſque Iudęis qui Babylone poſt

Ormutij ſitus.

Abiſſini parēt Pretoiano, ſciſ-

matici ſũt olim a Dioſcoro ſeducti. priorem captiuitatem remanſerunt. Ea vrbs Bagueda nunc ab his gentibus appellatur, ſuámq; ditionẽ ad huius vſque regni fines extẽdit, & natiões multas, ac varias ſibi habet ſubiectas. Qua de cauſa hanc inſulam terræ vmbilicum putant incolæ. Hîc Iudæos complures ex Hiſpania Tarraconenſi, ac Luſitania pulſos, & ad auitam impietatẽ lapſos offendi: Quorum alij reſipiſcunt, alij pertinacius in in ſuo errore perſiſtunt. Cum his, & cum Sarracenis quotidianas ſoleo diſputationum conflictationes inire. Illorum nuper in Syon montem infinita propè multitudo conuenit, & triennium iam Meſsiam expectant: quotidie ſuam pertinaciam, & obſtinationem fatentur: nihilo tamen magis ab ea mẽtis cæcitate prę innata ipſis pertinacia recedunt.

Babilonia

Iudęi plurimi.

Saraceni.

Illud modò præſtare ipſis eſt ſatis: vt Rabinos ſuos vndique cogant, per quos paradoxa ſua, aut verius adoxa, de quibus frequentes inſtituuntur diſputationes, mihi perſuadeãt, probéntque. Sed Chriſtus pro me reſpondet, aut vires ne deficiam ſubminiſtrat: quia corrupti, & abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis: idcirco longum eſſet, quę cum iis acta ſunt, enarrare: eo tamen res ſpectare videtur, vt breui eos Chriſti religionem accepturos ſperem, Quamobrem cùm & ipſi proximi noſtri ſint, déque ipſis etiam nobis mandata ſit cura: Chriſtianis hominibus dignum feceritis, ſi etiam illos in aliquam orationum veſtrarum partem admiſeritis.

Vtor

Vtor & multorum Armeniorum conſuetudine, qui licet Chriſtianam profiteantur fidem: attamen aliquid Mauricæ ſuperſtitionis admiſcēt: quamuis eam victus parſimoniam, ac ſeueritatem retinent, quam ſancti illi Patres Armeniæ Anachoretæ quondam coluêre. Tam ipſos, quàm Ruſsios, Polonos, Vngaros, Ianizaros, Genuenſes, Græcos, alióſque Chriſtianæ fidei deſertores ad Orthodoxam religionem reuocare contendo. Vtinam ſociorum noſtrorum, qui Conimbricæ ſunt, ardor animi ſeſe prodere hîc poſſet, quò Chriſti cultus magis, magíſque propagaretur. *Armeni parce adamodũ victitãt etiã hodie.*

Equidem talium operariorum paucitatem, atque penuriam continenter deploro. Quid iſthic chariſsimi fratres agitis, vbi homines quotquot ſunt, Chriſtiani nomine cenſentur omnes? hîc verò ne ſtudium quidem, aut cogitatio capeſſendæ Chriſtianæ religionis apparet: atque operariorum defectu copioſiſsima meſsis perit æternum. Sed de his ſatis. Venio nunc ad ea, quæ Deus Opt. Max. poſt priores ad vos literas à me ſcriptas, plurima, maximáque in his oris per ſocietatem noſtram geſsit. Igitur Mauri cùm me ad diſputationem de perfectiori lege ac religione, ſuáne præferenda eſſet, an noſtra, prouocaſſent, cõſtituerunt, vt cum quodam Philoſopho Medicinæ, atque Aſtrologiæ peritiſsimo in præaltum montem aquis, & herbis carentem ſecederem, ea conditione, vt à nullo prorſus mortali ũ inuiſeremur: & qui inediam, atque ieiunium diutius toleraſſet: eius

Multarũ Gentium Apoſtatę a fide.

Contentio cũ Doctore Mauro

lex, & religio potior, ac ſanctior haberetur. Iis ego nihil opus eſſe miraculis, neque Deũ, cùm nulla neceſsitas cogeret, tentandum reſpondi: eò quòd argumentis, ac rationibus res tranſigi melius poſſet, ſin minus, tum demũ id fieret, quod ipſi decreuiſſent. Verum Machometanæ legis fuco diffiſi, conſilium à me propoſitum, conditionémque accipere non ſunt auſi. Chriſtus nihilominus, qui ſuis ſemper præſto eſt, vi ab illis extorſit, quòd ſpõtè facere recuſârant. Huius enim Doctoris vxor, honeſtiſsima, nobiliſsimáque fœmina ex genere Zaidi Mahometis propinqui, cognita inſcitia, timoréque viri, qui Mahometanam legem tueri, ac defendere non auſus eſſet: ſtatuit vnà cum filia ad Chriſti religionem tranſire. Intempeſta igitur nocte me adeuntes à Spiritu ſancto inſtinctæ, ac ductæ, ſacrum Baptiſma popoſcerunt: quas, ne à Mauris valde ob eam rem iratis, atque infenſis caperentur, & abducerentur, ſtudioſè cuſtodiendas, aſſeruandáſque ſuſcepi.

Non eſt tentandus Deus.

Doctoris Mauri vxor, & filia conuertuntur.

Cùm igitur poſt traditam ipſis catecheſin Baptiſmatis Sacramento noſtræ initiandæ eſſent religioni, viro, vt eas inuiſeret, petenti, diſputationem de religione, ac ritibus detuli, & indixi, ſicut mihi denunciare ipſi conſueuerant, eámque diſputationem præferentibus vxore, ac filia futuram oſtendi ea lege, vt ſi me viciſſent, & Mahomethanam religionem Chriſtianæ præſtare docuiſſent: ego Mauricis ſacris initiarer, & vxorem illi ſuam, & filiam redderem: ſin ſecus, tum ipſe

Diſputatio cum Mauro certis legibus inſtituitur.

ipſe cum iis ſimul ſacro fonte Baptiſmatis ablueretur. Ex ſuorum conſilio diſputationē accepit inſtituendam coram proepiſcopo huius vrbis, publicoq; libellione, qui vtriuſq; dicta exciperet, ne quod antè conceſſum fuiſſet, negaretur, Garſia Penneo interprete: qui apud Regem Ormutij id muneris obibat, homine ad id negocij aptiſsimo, & planè conſiderato, cùm in multis diſputationibus ſuum officium accuratè, ac fideliter præſtitiſſet, Latinarum literarum haud ſanè ignarus. Maurus diſputando, vanam, & falſam ſuam religionem, eámq; defendere, obſtinatæ pertinaciæ eſſe profitebatur. Sanctiſsimam item Trinitatem, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctū tres hypoſtaſes, & vnum Deum conceſsit.

Garſia Pēneus.

Vincitur Maurus.

Erat optimus, & experientiſsimus Philoſophus, propterea quòd ipſi quoque Ariſtotelis libros ſtudioſè legunt, & multas cùm aliorum Sophiſtarum, tum Peripateticorum ſententias probant, atque defendunt. Demū homini dixi, iis datis haud multa illi deeſſe, vt Chriſtianus foret. Quod in diſputatione intelligens, & acceptā cōditionē ſecū reputās perturbatus eſt admodū, voluítque alios libros in poſterum diem proferre, vt diſputationē proſequeretur. Cùm igitur per eam cauſam diſceſsiſſet: nuſquam poſtea in ciuitate comparuit, relicta vxore, & filia. Renūciatum eſt mihi, illum cùm ad Regulum quendam in Perſidem contendiſſet, grauiter fuiſſe repreheníum, quòd mecum diſceptaſſet, audíſſéq; ab eodem maximum me eſſe præſtigiatorē, atque

Ariſtotelē etiam hodie legunt Mauri.

Victoria de Mauro præſtigijs tribuitur, vt & in primitiua eccleſia ſæpe factum eſt.

atque veneficum: inde in regno Laręexcep-tum magno in precio, atque honore haberi cognoui. Hoc animaduerſo, Mauri animos mœſti ac triſtes abiicere, meúmque conſpe-ctum fugere: nos Chriſtiani contrà læti, atque alacres magna celebritate, & apparatu, muſicíſque inſtrumentis mulieres Chriſtianis ſacris initiauimus, & quia Regio erant ortæ genere, prænomine Dominæ (vt aſſolet) eas honeſtauimus. Initiatam verò vtramque accepta dote ſeptingenis nummis aureis in matrimonium Luſitanis viris probis collocauimus. Poſthæc fracti, & debilitati Mauri, quòd doctorem, quem cuiuis Cacigiorum facile anteponebant, tam turpiter victum fugiſſe viderant, plures Chriſti cultum recipere indies cœpêre, & quod prius vitio, & dedecori vertebant, id nunc laudi, & gloriæ ducunt. Alij occurſum meum diligenter cauent, méque prætereunte, & campanulam, qua ad Chriſtianas cohortationes, inſtitutionéſque conuocare populares ſoleo, vicatim pulſante, aures obturant, ne ſi ſonitum audiant, fortè moueantur, & ad Chriſti fidem traducãtur, quoniam me non in verbis modò, ac veſte, verùm etiam in campanula habere præſtigias dictitant. Chriſtianorum ſtudium, atque ardor quotidie magis accenditur. Mauri per vrbem totos dies inſtitutiones Chriſtianas decantant. Tanto autem amore religionis flagrabãt hominũ animi, vt & Chriſtiani per vicos Maurorũ deni, ac viceni terga loris verberãdo tranſirẽt, & ſupplicationes cum Litaniis

Campanæ ineſſe vim pertrahẽdi ad fidem arbitrantur.

Admirani

niis tota vrbe agerētur, & Chriſtianæ doctrinæ capita à pueris canerētur. Mauri cùm hæc intuerentur: alij quidem ne ad Chriſtum inclinarentur metuentes, alij verò tuendæ, atq; amplificandæ ſectæ cupidi, ſupplicationes & ipſi decreuerunt, atq; inſtituerunt: in quibus clarè ab omnibus concineretur: Deus vnus eſt, vnus eſt Deus. Vſque eò autem illorum ſtudium, æmulatióque proceſsit, vt ſaxis in nos aliquando irruerint, & facta lapidatione loco depulerint: ſed cùm in campum confugiſſemus, victoriam Chriſto duce, haud ſecus quàm olim ętate D. Ioannis Chryſoſtomi Arianos Cathólici superârunt, retulimus. Cùm hîc ardor, contentióque animorum obtineret: nullus dies intermittebatur, quin modò cum Mauris, modò cum Ethnicis, Iudæíſque diſputaretur.

dus nouorum Chriſtianorũ ſeruor.

Mauri imitãtur Chriſtianos.

Atque ita Dominus noſter inſignem Ioguum, hoc eſt, Ethnicum Heremitam ſummæ parſimoniæ, ieiuniorûmq; cultorem ad veram religionem traduxit. Is in perpetua caſtimonia, & paupertate viuebat, déq; nulla re alia, quàm de morte cõcionabatur, aut verba faciebat. Coenobium ſibi in monte vrbi proximo exędificauerat, vbi cum aliis Loguis degebat, quorum vnus nõ ita pridem ad Arabię montes profectus, in ſpecum, in qua vitã per voluntarias corporis vexationes trãſigeret, ſeſe abdidit: vbi tamé nequaquẽ poſtea neque alibi vſquã omnino inuentus eſt. Vir erat eximia virtute, ac probitate. Hoc genus hominũ cinerę ſemper aſperſum cõſpicitur.

Hæremitæ gentilis ad fidẽ conuerſio

In

In poſtrema autem diſputatione de caſtitate Ioguus amore, & charitate ſe à me victum, deuinctúmq́; & ſuum animum ac voluntatem mihi iam penitus obligatam, & obnoxiam eſſe profeſſus eſt. Tunc triginta dies ad deliberandum poſtulanti ſuaſi, vt quina tergo verbera quotidie pro Chriſto infligeret, à quo diuinam lucem, & veræ religionis cognitionem efflagitaret. Paret homo conſilio extemplò, & quadam nocte, dum Dei virtutes animo contemplaretur (quæ contemplatio, ſicuti etiam mortis meditatio, permultis eſt Ioguis familiaris, & penè quotidiana) vocem audit quaſi monentis, & increpantis: quid agis? quid ceſſas? ſuſcipe quam mõſtro religionem: hæc etenim vera eſt & perfecta, Chriſtiana videlicet. Secundum vocem multa, eáque pulcherrima templorum ornamenta, ſacráſq́; ac Pontificias veſtes, qualia feſto, & ſolenni die promi, exponíq́; conſueuerunt, conſpicatur. Poſtridie Rege Ormutij ad ſe ſalutandi, viſendíq́; cauſa veniente deliteſcẽs prodire in conſpectum nolebat. Vbi Rex abiit, celeriter me conuenit, & cùm quæ acciderãt, retuliſſet, ſalutares, ac vitales aquas popoſcit. Lotus eſt honorificè, & cum ſumma Chriſtianorum lętitia, moerentibus, & lugentibus Ethnicis, qui Ioguum ita colebant, atque venerabantur, vt religionis gratia aquam biberent, qua ille pedes lauiſſet, quos etiam religioſè oſculabantur. Cùm ſacra lotione peracta hominem ad coenobium reduceremus, per vicos Maurorum trãſiuimus prælatâ ingenti

Iogu⁹ charitate ſe victum fatetur.

Gentiles mortẽ meditantur, quotidie.

Deus heremitam monet vt fidẽ ſuſcipiat.

Baptizatur Iogu⁹ magno ethnicorũ merore.

Gentiles magna veneratione aquã bibe-

genti cruce, quæ in Iogui cœnobio deſigere-tur. Ea res Mauros, apud quos illius authoritas, exiſtimatióque multò maxima ſemper fuiſſet, admiratione inopinatę mutationis attonitos conſternauit. Tum idolis deturbatis, & comminutis, templum Chriſto Opt. Max. dedicauimus. Diuerſatus ſum in cœnobio, quod quidem rogatu populi in vſum noſtræ ſocietatis, collegiíque deducendi conuerti. Neque profectò in vlla omnino Indiæ parte magis quàm hîc, collegium id neceſſarium mihi videtur. In his ædibus ſemper viginti ſodalij ſcholaſtici, & totidem præterea partim ſacerdotes, partim domeſtici miniſtri habitare commodè poſſent. Situs eſt totius Inſulæ optimus, & pulcherrimus. Pecunia in eam rem grandis conferebatur, cùm alius centum, alius mille, alius quatuor millia nummûm aureorum piè, & libenter erogaret. Neq; defuerunt, qui omnes ſuas fortunas ad conſtitutionem, vſûmque collegij elargirentur: id quod ex epiſtola, cuius exemplum viro probo in Luſitaniam proficiſcenti ad vos dedi, planius cognoſci poteſt. Sed Emanuel Lima Ormuzinæ arcis Præfectus nos ab alio, quàm à ſe accipere pecuniam noluit, quippe qui ſuis impenſis perfici hoc opus optabat, quod vtiliſsimum fore ſperaret, propterea quòd in hanc inſulam: vt ſuprà ſignificauimus, Perſæ, Arabes, Abiſsini, Turcę, Chriſtiani, atque vt ſemel dicam, ex tota Aſia, Africa item, & Europę bona parte mortales cõfluunt innumerabiles. Sed & (cùm Spiritus ſancti inſtinctus dila-

bãt quo loguˢ hic pedes lauerat.

Heremitæ cenobiũ in collegium ſocietatis vertitur.

Liberalitas hominum ad erectionem collegij ſociet.

Præfecti memorabilis liberalitas.

Admirãdus ex omnibˢ mũdi partib. ad hãc inſulam cõfluxus.

dilationem non patiatur, & hominum alio-
qui voluntas inſtigante hoſte humani gene-
ris, facilè immutetur) conſultiſsimum eſſe vi-
detur, ea quæ diu animo pertractata ſunt, &
definita, maturè aliquãdo perficere. Vtar itaq;
facultate mihi à M. Franciſco permiſſa in So-
cietatem aliquos adſcribendi, atq; iſthuc nõ-
nullos mittendi. Illud etiam interea cogita-
bam ſi meum conſilium Patri Antonio Go-
mezio, aut cuicunq; alij prouinciam eius ge-
renti minus fortè probaretur: tum hoc ædi-
ficium vſui futurum Patribus, ac ſociis, qui
in meum locum ſuccedent, vbi primùm ego
in Chinam diſceſſero. Hanc ob cauſam cœ-
ptum opus maturandum curaui, & ipſum
Gomezium ſcriptis in Indiam literis certio-
rem feci de templi dedicatione, nouíque Col-
legij ratione, déque iis quæ in hac Inſula Spi-
ritus ſanctus ad hominum ſalutem egerit, a-
gátque quotidie, & acturus, & quidem ma-
iora, in cuncta Maurorum natione creda-
tur. Inſuper, & quãtoperè aliquot ſociorum,
patrúmque auxilio egeamus, declaraui, qui
tantæ horum infidelium multitudini ſubue-
nirent, poſtquam ex India nullam opem af-
ferre ſocij poſſunt: propterea quòd idonea ad
nauigandum tempeſtas octauo demùm mẽ-
ſe duntaxat accidere conſueuit. Qua de cauſa
magnum ſanè detrimentum res Eccleſiaſtica
pateretur, vt non temerè Magiſter Franciſ-
cus mihi præceperit, ne hinc ego antè dece-
derem, quàm alter quiſpiam mitteretur ſuc-
ceſſor.

Bona uoluntas eſt hæreditas

Templi dedicatio.

Gomezius

Gomezius autẽ Epiſcopo Goano , cui no
ſtra eſt ſodalitas commendata, ita videri re-
ſpondit: vt tota inſtituti operis ratio ad ſo-
ciorum ex Luſitania aduentum intermitte-
ret, tum me in Chinam nauigaturum: citius
enim alium veteranum ſocium, qui in meum
locum ſuffici poſsit, aduenturum neminem.
Laudetur Chriſtus, cui ſic viſum eſt, vt quod
in Luſitania abundat, atque effluit, id no-
bis hic vel maximè indigentibus deſit. Ita-
que incepto deſtiti, quoad vſque aliud diui-
nitus ſtatuatur. Succurrite, ſuccurrite no-
bis laborantibus chariſsimi ſocij, quid ceſſa-
tis? hic, hic cœleſtis voluptatis, & diuini ſola-
tij ſuauitate illa domi, foríſque paſsim afflui-
mus, quam iſthic ſentire, ac percipere intra
cubiculorum parietes nõ poteſtis. Si parum
literati eſtis, hic ſummum, & præſtantiſsimũ
Doctorem habemus Spiritum ſanctum.
Is continenter docet, cuius doctrina in ani-
mo celerius, altiúſq; imprimitur, q̃ ab ijs ma-
giſtris, & profeſſoribus traditur qui princi-
pem locum, auctoritatémque in Conimbri-
cenſi Academia tenẽt, multúmque temporis,
atque operæ in huiuſmodi rebus ferè collo-
cant, quæ hic nulli omnino ſunt vſui.

Veterani & rerũ periti Eccleſiis præficiendi.

Apud Gentes Spiritus ſanct⁹ docet ſecũdum illud: ero in ore veſtro.

Præfectus cognita Eccleſiaſticorum Ma-
giſtrorũ in his locis, vbi maximè deſiderãtur,
penuria: decreuit, vt militibus qui Chriſto in
noſtra ſocietate, ac contubernio nomẽ dede-
rant, iis perinde ſtipendia ſoluerentur, acſi
Regi, vt antea mererent. Ad hæc, magna eſt
ſus beneficẽtia, & liberalitate erga noſtram
domum

Milites ſocietatem profeſsi ſtipendijs regijs non priuãtur.

Collegium templũq; optime inſtructum. domum, quam inſtructam relinquam rebus omnibus neceſſarijs,& mille nummis aureis, ac varij generis ſuppellectili ad collegiũ pertinente,templiq; vniuerſis ornamentis, altarium videlicet ſericis, & aureis ſtragulis, calice ex auro pulcherrimè facto, tribus ſacratis(quæ vocant) plumalibus, & linteis tunicis, & vmbellis, quæ omnia ſex millibus nummum aureorum æſtimantur: librorum quoque ingens numerus Collegio ſeruatur. Vniuerſus populus noſtri eſt admodum ſtudioſus. Qui noſtram in Societatem recipi vellent,tam multi ſunt,vt equidẽ tantam,& tam præclaram in hac ciuitate de nobis opinionem, atq; exiſtimationem demirer. *Indi latinã diſcunt linguam.* Sex modò admiſi, omnes præter vnum, latinis literis eruditos: quidam etiã illas profitentur,& docent non domeſticos tantũ noſtros,ſed alienos etiam, & externos. Vt eos innumerum ſociorum aſcriberem, diuinus ſpero ſpiritus perſuaſit. Nam vnus illorum *Admiranda cuiuſdã cõuerſio.* ſecundum concionem repentè in medio foro inſpectante multitudine, veſtes, quibus erat amictus,exuit,& religione incenſus, egenti, ac mendico dedit. Nudus ipſe abiens iuxta præaltam crucem ſomnum capiebat:pauperes quotidie inuiſebat,aliquando cùm me adijſſet,mentem ſibi diuinitus illuſtratam docebat,dum ſe,vt ad Perſas mitterem contendebat.Siquidem pro Chriſti religione vitam profundere meo imperio, iuſſuq;, vt ipſum Chriſtum imitaretur,optabat. Hunc imperitum vulgus,& homines non ita pij in ſtulto-

rum &

rum,& inſanorum numero, locóque duce-
bant: ego verò virum ſapientiſsimum, atque
optimum ſuo merito iudicaui.

Alius quidam cùm de Chriſti cruce con-
cionem audiſſet: confeſtim ſe ad pedes con-
cionatoris flens abiecit, & per Deum obſe-
crare, obteſtarique cœpit: vt in noſtrum ſo-
dalitium receptus, reliquum vitæ ſuæ tempus
nobiſcum agere poſsit, vel etiam in Perſas
extēplò amandari, vbi pro Chriſti cultu mar-
tyrij coronam cōſequeretur. Tertius cùm in
foro inter ludendū ſuperis malediceret: ob-
iurgatus, per Chriſtum orauit, ne ſibi deeſſe-
mus, cùm ipſe quoque ſe nobiſcum & viue-
re, & mori velle conſtanter profiteretur. Re-
liqui eadem ferè cauſa, & ratione noſtris ad-
iuncti ſunt: qui quidem omnes etiamſi à So-
cietate noſtra reiecti fuiſſent: nihilo tamen
ſecius, ſe nobiſcum acturos, commorituróſq;
firmiſsimè aſſeuerabant. Alius item ex Ma-
ſchata (quod oppidum maritimum eſt Ara-
biæ fœlicis) ad me ſcripſit, ſibi eſſe in optatis,
mecum pro Chriſti religione craticulæ im-
poſitum ſuccenſis ignibus torreri, & quas ad
manum habebat pecunias, hoc eſt, ad mille
aureos nummos, reliquáſq; omnes fortunas
haud ſanè tenues diſtribuendi, erogandíue po-
teſtatem mihi ſummam deferre: quemadmo-
dum ex literis vltrò, citroq; ſcriptis intellige-
tis. Vtrarūq; enim exemplū ad vos cum hac
epiſtola mitto. Hoc eodē animo, & volūtate
ſunt plures duodecim, & quidē magnę exiſti-
mationis homines prętar cęteros nō paucos,

Alteri⁹ in ſignis ad Chriſtum conuerſio

Maſchatæ ſitus.

Martyrij deſideriū.

Multi diu enditis o mnib⁹ Chri

qui noſtrum inſtitutum ambiunt, Mihi verò certum eſt, neminem admittere, quoad vſq; res Collegij conſtituta, perfectáque ſit. Hos porrò qui mecum ſunt, in Chinam ducere cogito, ſi per Antonium Gomezium licebit. Neque enim mihi reiiciendi videntur, qui vitam diuinæ volūtati addictā mecū traducere volunt. Et quanuis in ſociorum albo nō ſint: erunt tamen nobis nihilominus vtiles adiutores, ſicut egregia ipſorū virtus pollicetur.

Societatis viuēdi ratio in India.

Hæc ferè eſt, quam quotidie ſeruamus, viuendi ratio. Hora ante lucem ſignū meditationis datur ab eo, qui de ſomno excitandorum ſociorum & luminis ſingulis inferendi munus habet: poſt meditationem nos ad ſacrum, quod facere quotidie ſoleo, paramus: quo peracto, campana ad lectionem vocamur, quæ ad horam ante meridiem producitur. Tum prandemus: à prādio in ſuum quiſque cubiculum ſe recipit, ſuíque à ſeipſo (vt fit in noſtra ſocietate) rationem repoſcit: poſtea ſe ad pomeridianam lectionem accingit, in qua vſq; ad viceſimamtertiam horam verſamur: deinde cœnamus: cœnati ad Litanias accedimus. Tunc rurſus meditatio, ac noſtrimet cognitio, iudiciúmq;, quod conſcientiæ nominamus examen, vna hora exercetur, dein ad quietem itur. Diebus Veneris voluntariæ verberationes pro fœlici Eccleſiæ ſtatu catholicæ fiunt, Litaniæ item pro ſocietate, benéque de illa meritis recitantur. Dominicis, aliiſque feſtis diebus veſpertina hòra in ſalutaribus, piis, & religioſis ſermonibus vti-

liter,

liter,iucũdéq; cõſumitur, dũ ſcilicet de caco-dæmonis inſidiis, ac gratuita malitia, déque diuinis ſolatiis vltrò citróque diſſeritur, vete rum Anachoretarum more, quẽ noſtri quoque Conimbricenſes ſocij retinent, ſe ipſi vincere, & demittere cartatim ſtudent, dum alij ſtipem oſtiatim per vrbem, vel in publico valetudinario, vel à Mauris emendicant, alij ad barbaros concionantur, alij domi infima, viliſsimáque miniſteria obeunt.

Ratio vincendi ſeipſum.

Magnum & mirificum denique ſtudium, ardorémq; animi (Chriſto gloria) in ſociis animaduerto: quibus quidem moribus, ac virtutum exemplis alios mortales multum & mouent, & iuuant. Neque verò minori Chriſtianæ crucis, ac glorioſæ necis cupiditate, amoréque flagrant: quippè cùm Arabes quidam, alij Perſas cogitent, & efflagitent, nonnulli vſque ad noſtras fores Maurorum impetu, & lapidatione premantur. Sed quid nos ſeparabit à charitate Chriſti? nihil ſanè. Equidem nulla re alia magis vitam hanc ſuſtentari ſentio, quàm Chriſtianæ tolerantiæ, atque Euangelicæ virtutis deſiderio, cultúq;, & ea voluptate, quæ ex optata ſemper pro Chriſto morte percipitur. Sed de his hactenus: Orate pro nobis.

Ingẽs quorundã amplificandę fidei Chriſtianæ deſiderium.

Non dubito me, cùm hinc decedam, cõplures profectionis comites, & pij laboris, crucíſq; ſocios habiturũ. Eſt hîc quidam etiã ſenex vir honeſtus, & prob⁹, qui ab eo die, quo primum apud me per ſacram confeſsionẽ ſeſe expiauit, nunquã à meo latere diſcedere vo-

luit relictiſq; vxore, ac liberis, totos dies apud nos in aliqua domeſtica occupatione tranſmittit. Negat ſe alibi vſquam niſi in noſtro collegio, atq; inter nos, quieto animo eſſe. Vt ad Mauros redeam: hi tanta Chriſtianorum alacritate, atq; ardore animaduerſo, mirũ in modum mutati ſunt. Rex certè Ormutij mihi aliquãdo ex cõcione, quã in templo habebam, ſubitò accerſito, egregiũ ſuum ſtudium ſuſcipiẽdæ Chriſtianæ religionis aperuit: ſed cùm timeret, ne regni Primores offenderentur, decretum eſt, vt quaſi aliud acturus cõuocatis regni primoribus, ita coram Rege diſputatio inſtitueretur, vt ne vel tenuis oboriretur illis ſuſpicio, propter ſe eſſe cõparatã. Hac enim ratione me Mauricæ religionis vanitatem demonſtraturum ſperabam, idque aſſecuturum, vt ne illi iniquo animo ferrent, ſi Chriſti cultum Rex accepiſſet. Interea Maurorũ generis multitudo ſupra duo millia quingentos, Chriſti ſacris eodem die, quo Rex initiari conſtituerunt. Quin & multi ex Principibus viris iá ſibi noſtratia nomina, initialeſque parentes, quos patrinos vulgò vocamus, elegerant: at vero cacodæmon, qui ſemper Chriſtianas partes oppugnat, rumores graues ſubitò diſſeminauit, Regem videlicet Chriſti iam religione imbutum, qua de cauſa quod ego & Rex ſtatueramus, ad effectum perduci nequiuit. Imò (quod lugendum ſit) cùm Regem nullis blanditiis poſſent perditi homines de propoſito, ſuſceptóq; conſilio dimouere: per quodã eum Cacigios doctos viros ad Maho

Rex Maurꝰ cũ 1500 chriſto initiari conſtituit.

Mahometanã ſuperſtitionem traducere ſunt aggreſsi, vt à Chriſti fide animũ, & cogitationẽ auerteret, ſententiámq; mutaret. Quos tamẽ Rex extemplò lapidibus pelli, atq; ex Regni finibus exterminari, eiiciq; in perpetuum exilium iuſsit. Neq; verò eã animi magnitudinẽ, atq; cõſtantiam in pœnis, ſuppliciiſq; pro ſuo Mahometo ſuſtinendis præſtiterunt, quã ſanctiſsimi, fortiſsimiq; Chriſti martyres in tormentis, & cruciatibus retinuerũt. Ad extremum quinq; ex primoribus (Deo ita propter mea delicta permittente) tantum minis effecerunt, vt Rex amittendi regni metu ab ea ſententia, inſtitutóque deterritus, promiſſis neutiquam ſtaret. Quare Maurorum etiam maior pars in veteri ſuo errore, ac ſuperſtitione permanſit. Quantum ex ea re doloris ceperim, cùm tantam mihi è manibus ereptã prædam conſpicerem, vobis æſtimandum relinquo. Equidem plurimas effudi lachrymas, tacita conuictus conſcientia peccatorum, quibus iratus Deus impiorum conatibus obuiam non iuit. Tum Mauri ne ad Regem mihi pateret acceſſus, cuſtodes appoſuerunt: eò quòd ſibi perſuaſum haberent, me inſignem eſſe præſtigiatorem, ac Regem meis præſtigiis, fallaciiſque fuiſſe tentatum, atque circumuentum. Ad Perſarum inſuper Regem literas multis, & grauibus quærimoniis plenas dederunt, quibus eum in noſtram perniciem inflammarent.

Hanc inconſtãtiæ notã poſtmodum egregie eluit.

Ego autem ſolennes ſupplicationes per mediam vrbem, vicóſque Maurorum faciendas cũ-

Vtinã his armis nos modo freg

das cũ-

quenter muniremus.

das curaui,in quibus præter frequentem multitudinem, procedebant etiam vnà circiter quinquaginta homines,qui terga ſibi verberarent: vt his pietatis ſignis,& officiis permotus Deus quid facto opus eſſet,ne qua de noſtra fide, ac religione in his oris fieret diminutio, ſignificaret. Mauri ſuperbè admodum ſtatuebant ſe non eſſe paſſuros, vt ex ſua natione quiſpiam ſacro fonte ablueretur. Adhæc eorum aliqui meum fugiebant conſpectum,alij data pecunia id agebant, vt nos aliqua ſaltem iniuria, contumeliáque afficeremur,clamorémq; tollebant ex Fano, quod in monte poſitum noſtro imminet collegio, cui bono Ieſu nomen eſt inditum. Importunis illorum vociferationibus ego commotus,cùm in apertam arenam,atque certamen (ſicut quondam contra Goliatem Dauidi ſuperbiſsimam Philiſtæi arrogantiam diutius non ferenti contigiſſe accepimus) mihi prodeũdum viderem: feci hoc,vt noctu poſt concionem de Chriſti Domini ſupplicio, ac nece habitam, crux ingens à duobus viris in ſupplicationibus per mediam vrbem præferretur,& vbi ad montis verticem eſſet peruentum, tum Fanum illud prophanum, in quo Chriſti crucem barbari deridebant, conuitiiſque inſectabantur, ingreſsi, in præcelſo eam,atque edito loco defigeremus.Magnum terrorem Mauris crucis aſpectus inculsit, cùm Fanũ captum,occupatúmq; à nobis viderent. Simulac vèrò illuxit, ad multa millia conuenerunt,maxima voce Mahometem appellan-

Inauditũ pugnæ genus cum Mauris.

Ferũt aerẽ a Deo horribili facie immutatũ Mauris, ū cruce ſuiſ ſe terrore

appellantes,& cur tantam iniuriam à Francis (ſic enim Chriſtianos vocant) illatam nõ vlciſceretur, inclamitãtes. Statim porrò quęcũque in agri planitie habebant Fana reliquerunt, & inter cętera vnum valde amplum, atque magnificum, quæ Gilalabata dicebatur, vbi Mahometanis ſacris quotannis operabãtur, cùm ſe ipſi cultris, atq; nouaculis religionis cauſa conſauciarent, & Mahometana illa dogmata deteſtãda, legéſq; impuriſsimas prędicarent, & quidem flentes, vti nos Chriſti mortem commemorare, lugeréque cõſueuimus. Gratias agamus oportet Deo Opt. Maximo, qui hoc Fano impiæ ſuperſtitionis erepto, Maurorum audaciam, ſuperbiámque cõpreſsit. Id Fanum cacodæmone cum Mahomete expulſo, Deiparæ Virgini, cui à penna cognomen acceſsit, dedicauimus, quo ad vacandum contemplationi nihil excogitari poteſt aptius, elegantiúſue. Ibi Heremitam virum bonum, & antiquę frugalitatis, ſeueritatíſque, & diſciplinæ cultorem collocaui.

Mauri ſacerdotes ſe nouaculis ſauciant.

Celebre fanũ Maurorum B. virgini dicatur.

Mauri vt religionem ſuam noſtræ præſtare oſtenderent, conciones in ciuitate habebant, ſuóque in fano importunè clamabant. Quã rem Chriſtiani moleſtè cùm ferrent, remediúmque à me quærerent, memor illius verbi Chriſti (compelle eos intrare) Regi confeſtim renunciari mandaui, vt quoniam promiſſum non feciſſet, eos ſaltem in fano Maurorũ clamores prohiberet, idq; ob tres potiſsimũ cauſas: primũ quia oppidũ noſtrũ eſſet: deinde q nobis iniuria, atq; incommodũ inferretur: &

demum, quia multa in regni perniciem clam ex eo loco Maurorum proditione cum Turcis cõmunicarentur. Quocirca poſtulabam vt Barbari eiuſmodi vociferationibus tantiſper abſtinerent, ediceret, dũ noſtris literis ea de re Luſitanorũ Rex certior factus reſpõderet: tũ nos quod ille imperaret, ſine vlla cũctatione facturos. Neq; verò à me quicquã omnino aliud agebatur, niſi vt eorũ animi erigerentur, atque confirmarentur, qui ad Chriſtianam religionem tranſibant, tranſituriuę erãt deinceps. Cúmq; ea ratione Mahometanę ſuperſtitiones legéſq; fraudulentæ paulatim exoleuiſſent, ac ſempiterna eſſent obliuione deletæ: facilius, & citius homines barbari miteſcebant, & ad Chriſti cultum traducebãtur. Quod cum Mauri intelligerent: eáq; de cauſa noſtros contemnerent conatus: eis comminatus ſum, niſi clamare deſiſterent, me puerorum, quos Chriſtianæ religionis rudimenta præceptáque doceo, collecta manu impetum in illorum delubrum facturum, crucémque in eo ſicuti in montis fano præaltã conſtituturũ. Itaq; nullã morã interpoſui, quin primo quoq; tẽpore quinq; Cruces parandas, poſteróq; die ſupplicationes agendas curarẽ, in quibus omnes illę cruces, vt Mauris timor iniiceretur, præferrentur. Illud etiam Litaniis inſertum clara voce à noſtris alternãte choro repetabatur, Domine Deus miſerere noſtri: ita procedendo vſque ad regiam peruentum eſt. Tanta verò huius ſpectaculi vis extitit: vt Mauri continuò clamare deſierint:

Inauditis modis De⁹ ſuos tuetur.

maximóq;

maximóque omnes metu perterriti, in fugam ſeſe dederint. Hîc accitu Regis euocor, qui mihi Regiam ingreſſo ad primos gradus obuiã honoris cauſa prodiit, & cum Garzia Pẽneo interprete introductum in ſella conſidere ſua inuitum coegit: ibíque ad genua mihi procũbens manum oſculari voluit, & veniam ſuæ inconſtantiæ precatus, quod promiſiſſet, ſe aliquando effecturum addicebat. Tum non modò in Fano, ſed etiam in tota inſula clamari, appellaríue dein Mahometem vetuit, Fanique ianuam claudi, atque obſtrui iuſsit. Mihi præterea ad vſum collegij multa, eáque pulcherrima donauit. His cognitis regni Principes aduerſus Regem comparare exercitum ſtatuerunt: cùm ita ſentirent, & dicerent, eo clauſo delubro deſertum iri propediem vrbẽ, quæ impræſentiarum celebrior multò eſſet, & opulentior, quàm vnquam hactenus extitiſſet. Etenim publicum vectigal cùm ſuperiore tempore quadraginta duntaxat millia nummum aureorum conficeret: ad centum iam, & viginti millia perueniſſe, mercatoréſque, ac nauicularios Mecham petere antea ſolitos, nunc Ormutium venire omnes, portoriúmque perſoluere, Xatamaziúmque inferendi belli percupidum, hac rerum nouitate mirificè lætari confirmabant.

Regis inſignis pœnitentia.

Rex in tota inſula Mahometẽ venerari vetat.

Religio opes auget.

Idem fertur de Xoa Perſarum Imperatore, qui pro Deo à ſuis colitur. Aquã ex pelui, vbi ille pedes lauit, religioſè, vt rem ſanctam videlicet & ſalutare morborum omnium me-

Rex Perſarum a ſuis Deus habetur.

nium medicamentum, ſublatam reponunt: Dominus qui coelum, terrámq; fulciat, atque ſuſtineat, appellatur. Sed miſericors Deus oc cæcatorum iſtorum hominum oculos aperiat, vt è ſuperſtitionum volutabro ad ſanctã, clarâmque fidei lucem perueniant, veróque Deo (nõ ſordibus omni cloaca foetidioribus) confiteântur, gloriâmque dent. Quòd autem Regis fauore conſequi, vindicaréque Mauri nequiuerunt, id quorundam hominum Chriſtianorum quidem, ſed improborum præſidio efficere contenderunt, vt tam inſignem maculam Mahometis obſtructo Fano, prohibitiſq; clamoribus (quibus tota illius gentis religio continetur) velut iniuſtam eluerent. Id eò impenſius conabantur, quòd huius Fani magnificentia, & amplitudo cæterorũ omnium nobilitatem, famámq; ſuperaret: eòq; nunc clauſo, in quo religioſius quàm vſquam alibi Mahometes colebatur, maxima nũc poſt hominum memoriã iniuria, ignominiáque affectus putabatur. Interea nouus arcis præfectus fortè ſucceſsit: hic à Mauris pro mercede iniquitatis duobus millibus aureorum acceptis, id negotij ſuſcepit, vt Fanum aperiret, ritúmq; clamandi intermiſſum reuocaret. Ad rem conficiẽdam Mauri perditiſsimum quẽque Chriſtianorum ſibi ſocium adiunxerunt. Hi enim nomine, non moribus Chriſtiani huiuſmodi facinus aggredi fortis viri eſſe arbitrabãtur, ſibique honori, gloriæque ducebant. Verùm Chriſtus cuius nutu, ad iuſſu delubrũ fuerat à nobis occluſum, ſuis nõ defuit: cùm

Perfecti, impiorũq; christianorũ p Mahometo iniquitas.

cùm Præfecto cunctationem, & religionem inieceriт, ne quod cogitauerat, me inſcio auderet perficere, populi videlicet, quem mei ſtudioſum cognoſceret, tumultum, ac ſeditionem veritus. Cùm verò me ad prandium aliquando inuitaſſet, Fanique aperiendi conſilium coepiſſet exponere: ſubita quadã animi deiectione percullus, atque perterrit⁹, iniquam cogitationem depoſuit, mentémque mutauit: adeò vt non modò ad Fanum reſerandũ Mauris præſidiũ negaret, ſed ad euertẽdũ mihi omnem auctoritatem ſuam, operámq; deferret. Christiani porro illi, qui Maurorũ cauſæ ſeruiebãt, partim interierunt, partim cùm in varias miſerias incidiſſent, ex omnium cõſpectu ablati penitus euanuerunt: Deus illis ignoſcat, quòd ſeruierunt potius creaturæ, quàm creatori: orate pro eis.

Terror domini percullit præfecti animum.

Iuſta Dei punitio in malos chriſtianos.

In ſumma quiete, & rerum tranquillitate nunc agimus, cum maioribus indies Chriſtianæ Eccleſiæ incrementis. Populus religione magnoperè feruens, plurimum in voluntarijs verberationibus, ieiuniis, ſupplicationibus, litaniis, cæteríſq; Chriſtianæ pietatis partibus, officiiſque verſatur. Singulis diebus Veneris de ſingulis Chriſti cruciatibus, poeniſue nocte in campo ſuburbano magna hominũ frequẽtia cõcio habetur: quotidie pueri ad pietatẽ inſtituũtur: Dominicis autẽ, reliquíſq; feſtis diebus tres à quodam noſtræ Societatis conciones habentur, vna mane ad populũ in maximo templo: altera pomeridiano tempore ad ſeruitia, ad quam audiendam etiam frequens

Feruor nouorũ chriſtianorũ.

Euangelizantiũ diligentia.

quens populus conuenit,tertia in publico valetudinario ad ægros. Sacerdotũ qui in hac vrbe viuunt,animis non parũ ardoris acceſſit.Quid multa?videre mihi videor imaginẽ quandam naſcentis Eccleſiæ. Præter cæteros haud paucos,qui quotidie Chriſti cultum recipiunt, ſacro fonti admoui mulierem quandam Xariſis Arabiæ Regis, & Mahometis conſanguinei propinquã, viro nobiliſsimo, & apud Perſas primario, & Xatamazij oratori nuptã.Hic à Sulthano Babylonico Perſarum Rege auxiliũ petiit, quærens vi eam fuiſſe à nobis idcirco raptã, vt Chriſti religione imbueretur.Quod quidẽ ex literis Henrici Mazedi planius intelligi poteſt, quarum exemplum cum hac epiſtola mitto.Is autem Henricus legatus Regis Luſitaniæ ad Xatamaziũ pacis componendæ cauſa profectus eſt,cùm tamen id nulla neceſsitas poſtularet. Barbari enim ipſi pacẽ quotidie flentes petere vltrò non deſinunt,quòd nimirũ niſi pacatis nobis viuere omnino nõ poſsint.Xatamazius querelis viri huius lectiſsimæ fœminæ auditis,grauiter exarſit,atq; ira furens noſtrum legatũ retinuit,eũq; monuit, vt literis ad Præfectũ Ormutinæ arcis datis, mulierẽ quæ iã Chriſti religionem profeſſa erat, ad ſuos quò priſtinũ religionis cultum reciperet,remittendam curaret:alioquin ſe bellum haud dubiè illaturũ.Qua quidẽ re cognita,cũ ad deliberandũ in conciliũ omnes conueniſſemus,ſententiã rogatus illud apertè,liberéq; reſpondi:Nolite dare ſanctũ canibus,nec tradatis

Renaſcẽs Eccleſia.

Regis Arabiæ et Mahometi cõſanguinea baptizatur.

latis beſtiis animas confitentium Deo. Con- ultationis exitus hic fuit, vt ſi opus eſſet, o- nnes pro ſalute mulieris moreremur. Sed is, ui ſua prouidētia, conſilio, nutu omnia mo- eratur ac regit, huius immaniſsimæ belluæ abiem, ferociâmque compreſsit. Et legatus onſtituta, confirmatáq; rediit pace. Mulierē ua religioſiorē me vidiſſe nō memini, ho- eſtiſsimo viro curauimus collocandam.

Charitas neſcit timorem.

Cor tyrāni eſt ī manu Dei.

His initiatis penè ſingulis hominibus tot rodigia, viſáq; contigerūt, vt omnibus per- ribendis par eſſe nō poſsim. Quidam virgi- ē Deiparā, alij Chriſtū Dnm, alij alia ſe vi- iſſe enunciabant, nonnulli voces noctis ſi- ntio exaudiſſe humana clariores. Videtur hriſtus tanquā optimus paſtor ſuas oues è Iahometis impuro grege ſecreuiſſe. Subibat unc animo meo cogitatio, quantopere pro- agari Chriſtiana religio poſſet in Amano, rabiáq; foelici, vbi quatuor ſunt vrbes pre- r cæteras perantiquæ, ac nobiles ex iis ciui- tibus, quas primas in errorem, ac ſuperſti- onē deteſtandā mira cacodæmonis arte, atq; lliditate inſtructus Mahometes induxit.

Varia prodigia ad confirmationem nouæ ſobolis Chriſtianæ.

Amanū ab Ammō filio Loth, Gen. 19.

omines ſunt ſimplices, & ad virtutē propē- cuidā Principi honeſto, proboq; obtempe- nt. Hæc fortè eſt gens illa robuſta, qui Am onitæ in ſacris literis appellantur, qui cum raelitico populo bellū geſſerunt. Apud hos mplū Iouis ampliſsimū etiā nunc extat, eo dificatū tēpore quo Ethnicorum ſacra, ri- ſque indigenæ illi ſeruabant.

Amonitæ.

Templum Iouis vetuſtiſs.

Ecce autem in ea mihi cogitatione ver-

lanti,

Regis Maſcatenſis procurator fidē noſtrā ambit.

ſanti, literæ, quarum exemplum huic epiſtolæ adiunxi, à Regio Procuratore ex Maſcate redduntur; vnde duo etiam eius loci incolæ terreſtri itinere duorum menſium venerunt ſacri baptiſmatis ſtudio ducti. In noſtro hîc collegio cathecumeni degunt. Multa narrant de totius ciuitatis motu: & ad Chriſti cultum propenſione, méque ab omnibus expectari confirmant. Eorũ expectationi, ac deſiderio ſatisfacere me non poſſe vehemẽter doleo. Etenim P. M. Franciſcus metuens, ne quaſi quodam æſtu, atque ardore animi, martyriíque cupiditate ad Perſas abriperer: triennium me eſſe Ormutij iuſsit. Huius igitur imperij vinculis aſtrictus, hinc decedere nullo modo poſſum. Si intra hoc ſpaciũ M. Franciſcus venerit: ego ad Amanum ibo: ſin minus: mittã illuc aliquos ex his ſocijs, quos hîc in ſocietatem admiſi. Sunt enim ad hæc difficilia, & aduerſa ſubeunda, & toleranda non ſolum parati: ſed etiam incitati, & erecti, neque laboribus maximis deterrentur, quos in illis excepturi ſunt oris, vbi & grauiſsimis caloribus habitatores vexantur, & communis victus non ex pane, qui nullus ibi eſt, ſed ex Coryotis duntaxat, & piſcibus paratur. Epiſtolam facere longiorem non licet: tum quòd non ſolùm ipſe ad ſcribendum verbosus: verùm etiam ad ſumendum cibum ſuſtentationi corporis neceſſarium tẽpore deſtituar: tum quod cùm mihi nonnulla affulget minorum laborum, curarúmq; ſpes, plerũq; cumulus adiciatur, imponaturq; prioribus du-

Amanum.

Euangelizantibus vix cibum ſumere vacat.

bus duplo maior. Laus Chriſto pro hac re-
tribuatur. Placuit Deo Opt. Max. vtiliter hoc
anno populum Ormutinum multis, & gra-
uibus morbis, acerbiſsimo dolore capitis ac-
cedente ex nimiis caloribus, quibus hęc Inſu-
la infeſtatur, affligere: Quominus autem
nobis deeſſet, quod ageremus, atque apud
Deum mercedem promeremur: ſacerdotes
omnes, qui hac in ciuitate ſunt, in aduerſam
valetudinem inciderunt. Ex iis vnus, & Epi-
ſcopi Vicarius obierunt. Quapropter mi-
hi vni totius populi confeſsiones audiendæ
ſunt, funus curandum, exequiarum iuſta fa-
cienda. Et quia templum ſuorum cuſtodum,
ac miniſtrorum opera, & officio deſtitutum
eſt: cogor idem & Vicarium agere, & Domi-
nicis, aliiſque feſtis diebus ſacrum ſolenne ſta
tis modis, numeriſque adhibitis facere, & ad
populũ cõcionari. Ago Chriſto gratias, quã-
to ars Muſica, quam adoleſcens olim, ac me-
is adhuc exiſtens, non ad hunc quidem vſum
percepi, nunc mihi ſacerdoti ad cultum ſacro-
rum, & ad res diuinas deſeruit. Nec mirum:
omnia diligentibus Deo omnia cooperantur
in bonũ, neq; bonũ modò mihi nũc eſt vtile,
ſed etiã ex malo emolumenti aliquid colligo.
Cùm ſiquidẽ venit in mentẽ laborũ, quos o-
lim impigrè alacriterq; neſcio qua de cauſa
ſtultè ſuſcipiebã, ac ſuſtinebã: pudeat nũc in
difficultatib⁹, periculiſq; pro Chriſti religione
ſubeũdis defatigari. In præteritorũ verò pec-
catorũ memoriã dum redeo: nunq̃ in diuinis
rebus tractãdis, Chriſtiq; cultu conſeruãdo, &

Charitas non eſt fatigabilis.

long

longè,lateq; diſſeminando ſatiari quẽpiã debere cenſeo:cùm mihi videatur(quod veriſſimũ eſt)nihil omnino eſſe quod facio, præ eo quod debeo,quia ſeruꝰ inutilis ſum. Quãobrem vniuerſos in Chriſto fratres ac ſocios, qui ſanè mihi chariſsimi ſunt,oro, atq; obſecro, vt in ſacrificijs, diuiníſq; precationibus mei ſint memores:vt dignus efficiar promiſſionibus Chriſti.In ſequenti anno(Deo iuuante) pluribus verbis ea, quæ hic acta fuerint,ſcribã.Ormutio ex Collegio à Bono Ieſu appellato M.D.L.Paulũ illum ex Ethnico Ioguo Cathecumenũ ad vos mitto, non mea quidem voluntate(cùm nondũ ablutus eſſet)ſed coactus precibus ipſius:quòd Luſitaniã,et Romã videre optaret:tum Emanuelis Limæ,qui eũ ſecũ ducere voluit. In hoc ſinu magna ſunt,& periculoſa bella cũ Turcis. Vrbem hi expugnare, ac capere cogitant, in India certè aliquot nauigia ex noſtris, quę contra ipſos inſtructa incitato curſu ferebãtur,in illorum poteſtatem venerunt, multis Chriſtianis militibus in eo congreſſu deſideratis. Valde indigemus aliquot ex ſocietate noſtra confeſſarijs,qui cum his claſsibus proficiſcantur. Vt eos mittatis,vos per Deũ immortalem etiam atque etiã rogo. Ormutij anno à Chriſto nato ſupra ſeſquimilleſimum quinquageſimo primo.

Ioguus in Europam mittitur.

Sit nomen Domini benedictum in ſecula.

IOANNES DE BEYRA SACERDOS Societatis Ieſu ad R.P. Ignatiũ Præpoſitum Generalem eiuſdẽ Societatis.

Agit de miraculoſa in Inſulis Moluccis contra Mauros victoria, & apoſtatarum aliorumq; ad Chriſtum conuerſione.

Gratia & pax &c.

SVperiori anno ad te, Reuerẽde in Chriſto Pater, ex Moluccis literas dedi: en alias etiam nunc mitto, quibus & beneficiorum Dei multitudinem, ac magnitudinem erga Societatẽ noſtram breuiter exponã, & quid poſtremis hiſce temporibus, orbíſque ſeneſta noſtra opera vti dignatus, magna cum eſtificatione ſuæ erga hanc gentem ſeueriatis, ac clementiæ perfecit. Igitur dũ totus in noc ſum, vt hiſce hominibus errores à tenera adeo ætate inſitos euellam, ac ſana rectáq; Euangelij doctrina imbuam, multáque id genus pietatis Chriſtianæ officia, quæ ad eoum ſalutem promouendam conducere videbantur, obeo: plurimi ſanè, iique grauiſsimi ſubeundi fuêre labores. Interea tamen

 men

men Rex Moluccarum, atque alij tres cum ipſo Reges, Giloli, Iidori, & Baccani dæmonis inſtinctu impulſi, nullum non lapidem mouerunt, vt infirmos ad huc in fide, quique nuper ex Idololatria emerſerant, à propoſito agant tranſuerſos. Sed inter eos duos Reges, Moluccarum, inquam, ac Giloli, blanditiis, præſtigiis, minis, ac pollicitationibus tantum profecêre, vt eas animas, quas P.M. Franciſcus, & ego vnà cum meis ſociis maximis laboribus, continua cura, ac diligentia Chriſto lucrifeceramus, ſeducerēt, ac in damnationis barathrum pręcipitarent. Ego quidem nullis peperci laboribus, quò illos ad veram, piámque religionem amplectendam inducerem, vel initiatos conſeruarem. Sæpe longiſsimè à ſe diſtantia loca per maximos ſolis ardores adij, non audens me nocti committere propter crebras graſſationes, continuáſque prædationes infidelium, qui è montibus ad plana noctu deſcendentes, omnia cędibus replent, adeo vt nec ipſi, qui ſub tectis agunt, ſatis ſint tuti. Nec mari prohibitus ſum, quò minus eos, & alios quoſdam, qui inſulas vulgò Morotai nominatas incolunt, inuiſerem, non ſine magno valetudinis detrimento. Siquidem ex hiſce laboribus in grauiſsimam multorum menſium valetudinem incurri. Ter naufragium feci, ſolúſque (cæteris qui vnà mecum vehebantur pereuntibus) ægrè admodum euaſi, & vix nudus vnicum B. Virginis Mariæ, quod vocant, Roſarium ab vndis ſeruatum in hoſtium littus eiectus enatauí. Ea

Tres impij Reges Chriſtianos nouos ad infidelitatem retrahunt.

Diligentia hæc paſtoribus imitanda.

Inſulę Morotanæ.

Ingens Beyrę pro Chriſto afflictio.

Ter naufragium fecit.

ui. Errabam itaque nudus noctes, diéſque cir-
cum Barbarorum littora, ſecreta loca, & late-
bras quæritans, propter bella, quæ tunc inter
Mahometanos, ac Luſitanos ferueba nt cru-
delifsima, adeo vt tot, & tam diuturnis cala-
mitatibus, quæ nouem continuos menſes du-
rauerũt, obſeſſus, inter mortuos potius, quàm
inter viuos annumerandus viderer. His ac-
cedit, quòd à deſertoribus fidei noſtræ com-
prehenſis Mauris vænierem, apud quos eſu-
rire, & ſitire abundè licebat. Sed & in his mi-
ſeriis cùm eſſem conſtitutus, non tamen me
tantoperè fortunatiſsima mea angebant in-
fortunia, quàm iactura eorum exanimabat,
quos ab ouili Chriſti abſtractos, ad Mahome
tanam ſuperſtitionem lupus infernalis re-
trahebat. Sed aliquando tandem & me ex his
omnibus benigniſsimus Dominus eripuit,
ipſóſque cùm Mauros, tum Chriſtianos apo-
ſtatas, pro ſumma ſua iuſtitia, nouo, ac ſtupẽ-
do ſupplicii genere vltus eſt. Siquidem ex
quo à Chriſti fide deſciuerant, tanta ſubitò
eorum agros (antea quidem pro harum re-
gionum natura longè feraciſsimos) ſterilitas
inuaſit, vt toto defectionis tempore, quamuis
repetita aliquoties ſatione, nullum fructum
proferrent. Oriza, quam ad ſementem repe-
titam aſſeruabant, vitiata computruit, aquæ
dulces prius, ſingulari quidem, & hactenus in
iſtis partibus inaudito miraculo, ſalſæ factæ
ſunt adeo vt deficientibus alimentis, multi fa
me interirent, & quibus fames pepercisſet,
eos immiſſa diuinitus peſtis deleret. Nec ta-

Nec iã flagellis antiquati chriſtiani, & hæretici reddũtur meliores.

men his omnibus fracti ſunt, aut emolliti duri obſtinatique Maurorum animi: ſed inter hæc ipſa, in quibus verſabantur, vitæ ac ſalutis diſcrimina perſeuerabant indigenas ad defectionem & perfidiam ſolicitare. Interea tẽporis Præfectus arcis Moluccẽſis me inter Apoſtatas ſemiuiuum verſantem, ad ſe accerſiuit. Qua occaſione cœpêre Mauri liberius vagari, iunctíſque & auctis copiis terribiliores noſtris eſſe. Tentarunt etiam noua quadam ratione aditum ad ſe veniendi præcludere Luſitanis, Poſtremò in munitiſsimum locum ſeſe recepêre, vnà cum magna incolarum manu, qui ex montibus illis ſubſidio venerant. His ita ad bellum comparatis, inexpugnabiles ſe rati, in ſententia firmiter permanebant: erántque reuerà (ſi vires noſtras ſpectemus) inſuperabiles, infra tamẽ diuinam potentiam, quemadmodum exitus ipſe comprobauit, fortes. Præfectus etenim arcis milites aliquot Luſitanos, paucos admodum ad numeroſiſsimum illorũ collatos exercitũ, eò loci, vbi ſe cõtinebãt expediuit. Cui quum appropinquaſſent, admonent illos beneuolè de fide promiſſa, hortantur idolis nũciũ remittant, ad Chriſtianam religionem redeant, ſimúlque addunt, ſe quidem paucos numero, ac penè inermes eſſe, ſed fide ac veritate (qui Deus eſt) armatos aduenisſe, de cuius auxilio nihil planè dubitarent. Ad quę illi arroganter, & inſolenter nimis reſpondẽt, nolle ſe Chriſtianos fieri. His dictis, tantus hoſtes repentè cũ timorę tremor inuaſit, vt de

Pauci chriſtiani innumerabiles Mauros aggrediũtur.

Hæc imitentur milites.

manibus arma excuterētur,& ipſi humi pro-cumberent,non valentes,etiam ſi mutuo ſeſe complecterentur, conſiſtere recti. Sol ipſe, quanuis ferè meridies eſſet,tam denſis(mirabile dictu) circumfuſus eſt tenebris, vt alter alterum non videret. Contremiſcere vehementer ſub pedibus terra,de coelo autem tāta vis ignitorum lapidum, & cineris, in priuata tecta,ac delubra demum decidere coepit, vt omnia ſolo ęquarentur. Vidiſſes Reuerende Pater,euulſas,poenitúſq; inuerſas arbores ramis quidem in terram demerſis, radicibus verò coelum ſpectantibus,vidiſſes vias ante tribulis à Mauris, vt noſtratibus præcluderēt aditum,conſtratas, cineribus ac lapidibus è ſublimi delapſis obrutas ac complanatas. Denique nihil eſt quod turbo ille, & horribilis tempeſtas,impietatis,& nefariæ perfidię vindex ſolo non alliſerit,humique proſtrauerit. Vna duntaxat domuncula in mediis ruinis poſita,temploque(quod illi non ita pridem Ieſu Chriſti Domini noſtri Cruce euerſa, & diuorum imaginibus abolitis ſceleratiſsimè profanauerāt) cōtigua incolumis permanſit, quæ neque de coelo tacta,neque eius culmen ex palmarum licet foliis contextum, igne eſt violatum. Calamitas hęc vbi ceſſauit,ad propugnaculum properant Luſitani, viā inueniunt planā ac expeditam,opertis(vt ſuprà diximus)cinerum, lapidúmque ruina,ſpinis. Ingreſsi magnam idololatratū ſtragem faciunt,nullo interim ex noſtris aut coeſo, aut vulnerato. Nec ad victoriam quicquam

Inſigne miraculū cōtra fidei deſertores.

Edicula illæſa in tanta tēpeſtate ꝑmanſit.

Hoſtes omnibus viribus deſtituũtur. obfuit, quod ſinguli noſtrorum militum cum plurimis confligerent. Nam Deo ſic volente, omnibus planè viribus erant deſtituti: ſic vt & manus ad reſiſtendum eſſent imbelles, ac ad fugiendum pedes impotentes. Dum hæc circa propugnaculum Mahometarum, apoſtatarúmque geruntur, in alio quodam loco munitiſsimo, atque ideo eorum, qui à Chriſto ad idola transfugiebant, communi receptaculo, ac velut aſylo, qui ab hoc (de quo multa retulimus) duodecim paſſuum millia diſtat, lacus, qui in conſpectu vrbis eſt, ita intumuit, atque extra alueum ſuum eodem hoc tempore exundauit, vt & domus, & ædificia omnia labefactata proſtrauerit, ac penè homines ipſos inſperata illa eruptione abſumpſerit. *Aliud prodigium. Lacus intumeſcẽs.* Paucis poſt diebus quàm Domino Deo pertinaciam huius regionis hominum ſic edomare, atque frangere viſum eſt: ſolus quadam nocte, omnibus relictis, egreſſus verſus apoſtatas iter arripui. Hos huc, atque illuc diſperſos, ac ſemianimes reperio. Ipſe Gubernator comitantibus primatibus, de montibus, in quibus latitabat, lætiſsimus ad me deſcendit. Nullus mihi datur, neque noctu, neque interdiu reſpirandi locus. Canunt magnr, ac parui plena lætitiæ carmina. Domum ampliſsimam in vicina area illius templi quod ab ipſis vaſtatum, atque euerſum ſuprà diximus, mihi erigunt.

Itaque rebus omnibus à ſumma tempeſtate in ſereniſsimam trãquillitatem mutatis, & animis à perfidia ad fidem, à ſuperſtitione ad religionem

religionem conuerſis: plurimi ad catholicæ Eccleſiæ gremium, vel noui venerunt, vel deſertores redierunt. Erátque Chriſto conciliari cupientium tantus numerus: vt vno die ſupra quinque nonnunquàm millia: vna hebdomada ſuprà quindecim animarum millia, Chriſti militiæ nomẽ darent. Præter hos plurimi quoq; ex variis inſulis, nec vnius linguæ homines ad me, vt Chriſtiani fierent, confluebant. Quibus cùm ſolus ſufficere non poſſem: auxilium à quatuor meis ſociis in arce relictis petiui, qui ſtatim affuerunt, eoſdémq; ipſo in loco ſedem fixerunt, tum quod nobiliſsimus ſit ac celeberrimus, tum etiam quod ex ipſo ad circumiacẽtes populos (quibus euangelizandum quoque eſt) facilior, breuiórque ſit acceſſus. Ego verò Indiam verſus ſuaſu, atq; hortatu Gubernatoris, inde ſolui, operarios fideles (quorum hic maxima penuria eſt) è Societatis fratribus, ad hunc populum in fide erudiendum, ſtabiliendúmque euocaturus. Porrò per Moluccam iter faciẽs P. M. Franciſcum in Chinam proficiſcentem obuiam habui. Quid ibi rerum geratur, ſuperuacaneũ foret cõmemorare: quòd te credam de illis tam à P. Frãciſco, quàm à Rectore collegij Moluccenſis certiorem factum. Tantum quæſo te, atque obſecro R. Pater, vt tuis orationibus, nouóque ad has regiones miſſo fratrum auxilio nos adiuues. Quos etſi patientia imprimis inſtructos eſſe conuenit: certus tamen ſum labores omnes, præ ſuperuarum conſolationum dulcedine,

Vno die 5000. fidẽ amplectũtur.

P. Franciſcus in Chinã tendit.

Deus ſolatur immẽſo euãgelizãtium labores.

præꝗ; vberrimo illo, ac iucundiſsimo, qui laboribus percipitur, fructu, leues fore.

Supereſt vt quemadmodũ hactenus Dei ſeueritatem contra reſipiſcere nolentes declarauimus: ita nunc eiuſdem clementiam erga eos, quos peccatorum ſuorum poſtea pœnituit, exponamus. Nam ſimulatque pœnitentia ducti, ſuppliciter ad Deum manus ſuſtulêre: ille ad ſe reuerſis ſolita vitæ præſidia liberaliſsimè largitus eſt. Terræ ſuam fœcunditatem, aquis priorem dulcedinem reddidit. Sub hæc tempora multas, ac varias inſidias Mauri Luſitanis tetenderunt, quas vt quinquies deprehendi, ita totiens diſſolui, atque occultè Ducibus (quos hîc habet Rex Luſitaniæ, rerum ſuarum adminiſtratores) patefeci, ſimúlque eos ad earũ, quibus Mauri fidunt, arcium demolitionem induxi.

Dei erga Apoſtatas pœnitentes facilitas & miſericordia.

Neque ſilentio obruendum exiſtimo, quòd in poteſtatem Luſitanorum Regnum Giloli venerit. Laus ſit Ieſu Chriſto, cuius nominis ſplendor, ac gloria, quantò latius indies per has regiones omnes ſpargitur, atꝗ; propagatur: tantò Mahumeticorum deliramentorum inſania obſcuratur magis, atque extinguitur. Multi præterea nũcijs ad nos miſſis, cupere ſe Chriſtianam fidem amplecti declarant, miraculorum Dei ſupra memoratorum magnitudine excitati: qui quidem regionem incolunt ab hac quàm remotiſsimè diſsitam totam in quatuor regna linguis indiſſecta, diſtributam. Regionis cœlum ſalubre, ſolum pingue, ac fœcundum. Nulli in ea

Regnũ Giloli ſubijcitur chriſtianis.

Mauri viuunt. Ab aſtris ferè pendent, à quibus & menſium, & annorum rationem petunt, vt prolixius aliquãdo ad vos perſcripſi. Dignetur Dominus Deus regionibus his clarius in vera fide, perfectáque charitate illuceſſere: vt ſalutem quæ ſine his præſidiis nulla haberi poteſt, plures conſequantur.

AMEN.

Ex Cochin ſexto Id. Februarij Anno 1553.

Tuus in Chriſto ſeruus
Ioannes de Beyra.

EX EPI.

¶ EX EPISTOLA R. P. *FRANCISCI XAVIE-rij Præsbyt. Societ. Ieſu ad R. Pratrem Ignatiũ Generalem eiuſdem Societatis Præpoſitũ: & Fratres Romæ, Patauij, Pariſiis, Coloniæ, Valentiæ, & in Luſitania literis operam nauantes.*

1544.

Franciſc⁹ hic prim⁹ de ſocietate in Indiam miſſus, multa hominũ millia cõuerasit, multiſq; miraculis dum viueret, claruit, magis etiam poſt mortẽ, cuius corp⁹ adeo integrum perdurat, ac ſi iam iam exhalaſſet animam.

Agit de modo quo pueri in fide inſtituũtur, idolorũ demolitione, ęgrorũ miraculoſa ſanatione, & multorũ ad fidẽ conuerſione: Brachmanũ ſuperſtitione, & nequitia.

GRatia & pax Ieſu Chriſti Saluatoris noſtri ſit ſemper vobiſcum, &c. Cùm elapſi duo ſint anni, eoq; amplius nouẽ menſes, quòd à Luſitania petiturus Indiã ſoluerim, ac ternas, dũ in India ſum, ad vos literas dederim, à vobis verò vnas dũtaxat receperim, quę Idibus Ianuar. datæ anni 1542. mihi nunc primum duobus ab hinc menſibus ſunt redditę: diutius mihi ſilendum non putaui, quin de propagatione fidei, cuius hic magna incrementa largitur Deus Opt. Max. ac ratione inſtruẽdi rudiores in fide, pauca ad vos trãſcriberem. Scribam autẽ ingenuè ad vos Fratres in

gres in Chriſto Ieſu dilectiſsimi, quæ Chriſtus Dominus hiſce nouiſsimis temporibus per noſtræ Societatis Patres dignatus eſt in ſalutem humani generis apud Indos operari. Polliceor autem mihi de veſtra æquitate, quòd non in vanæ gloriæ accupationem ſitis interpretaturi: quemadmodũ qui nullius ſibi virtutis conſcij omnes eſſe ſui ſimiles optãt, aut ſaltem opera Dei magnifica per alios geſta obſcurant, aut etiam eleuant maleuolè: ſed potius quòd ex grata (vt ſpero) lectione materiam ſitis arrepturi gratias miſericordi Deo agendi. Igitur Dominus Paulus, Frãciſcus Mancilla, & ego bene in Domino valemus. Paulus Goæ agit in collegio S. Fidei vbi ſtrenuè ſanè ſuo fungitur officio, ac penes eũ puerorũ illic habitantiũ eſt cura. Ego verò, & Franciſcus Mancilla annum iam, & amplius ſumus apud Chriſtianos eius Regionis, quæ indigenarũ lingua Commorini appellatur. Horũ magnus eſt numerus, ac quotidie incremẽta ſumit haud pœnitẽda. Vbi primũ in orã veni, quã habitãt, curæ mihi fuit interrogare: ecquã de Chriſto Dño noſtro noticiã haberẽt? Tũ tenerentne articulos fidei? Hinc quid crederẽt? quidue amplius iã fidei noſtræ initiati haberẽt, q̃ antea gentiles cũ eſſent? Nil illi aliud reſponderũt, quàm Chriſtianos eſſe ſe; Legem verò noſtram, & ea quæ credenda ſunt (quoniam idioma noſtrum non intelligerent) ignorare. Cùm ergo inuicem non ſatis intelligeremus (quòd illi lingua vterentur Malauarica, ego verò Celtiberica, vulgò

Varie

Vaziquenza) conuocaui peritiores eorum, quóſque ſciebam vtriuſque idiomatis eſſe gnaros. Qui dum multis diebus vnum in locum coëunt: tandem magno labore in linguã gentis illius nonnullas, eáſque pias transfuderũt orationes. Cõplectebãtur autẽ figuræ Crucis vim, in perſonarũ trinitate vnius Dei confeſsionẽ, ſymbolũ Apoſtolorũ, decẽ mãdata Dei, Orationem Dominicam, Salutationẽ Angelicã, Salue Regina, & Cõfeſsionẽ generalem. His ita eorum lingua donatis, & altius mea in memoria fixis: obibam totam vrbem, ac promiſcuè pueros, & viros, quos poteram, æris ſonitu conciebam, iiſque inſtituendis poſtquam confluxiſſent, diebus ſingulis quatuor dabam horas, duas orto iam Sole, duas alias ſub occaſum. Itaque factum eſt, vt vno menſe orationes perdiſcerent, hãc ab illis poſtulans mercedem, vt pueri quæ à me audierant, parentes, & omnes domeſticos edocerent. Dominicis verò diebus mei fuit ſtudij: vt vniuerſam vrbis incolarum multitudinem, cuiuſcunque eſſet vel ætatis, vel ſexus, euocarem, vt ſua quiſque lingua orationes clara recitaret voce. Quod cùm abſque omni tergiuerſatione alacriter facerent omnes: non dubiis argumentis ſibi immensè eam rem cordi eſſe teſtati ſunt.

Pueri parentibus fidem annũciant.

Mira gentium prõptitudo ad fidei audiẽnda myſteria.

Exorſi igitur à confeſsione vnitatis eſſentiæ diuinæ, cum perſonarum trinitate, omnes ſuo idiomate (dum præirem ego, illi autem ſequerentur) clara voce ſymbolum enunciabant. Quo finito: ſolus ego ſymbolum

iterabam

terabam, ac vnumquemque articulum ab aliis dirimens, iuſtam explicationi moram temporis impendens, admonebam eos nil aliud eſſe Chriſtianum, quàm fide firma, & inexpugnabili 12. articulos credere. Cùm ergo Chriſtianos eſſe ſe profiterentur: ſciſcitabar an ne 12. fidei articulis inconcuſſa fide adhęrerent? Hîc ſcilicet omnes tam viri, quàm mulieres, tam ſenes quàm iuuenes, admotis pectori decuſſatim (ſiue in crucis figuram) brachiis, reſponderunt alta voce: Credimus. Quam ob cauſam eis mandaui, ſæpius vt ſymbolum Apoſtolorum verſarēt animo, quàm alias orationes: quòd mortalium quiuis poſsiſsimum acceptam ferre debeat illi fidem Chriſtianam. A ſymbolo ad decem mandata itum eſt. Ea eſſe aiebam legem Chriſtianorum, quæ ſi quis (vt Deus iuſsit) impleret: dicitur bonus Chriſtianus, ſin verò contrà, malus. Magna erat cùm Chriſtianorum, tum gentilium admiratio: quòd viderēt ſummam legis diuinæ æquitatem, & cum ratione naturali, parem ſymphoniam. Quo opere pro viribus conſummato: dedi eis Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam, quas me præeuntem ſecuti, duodecies pro acceptione 12. articulorum fidei, iterum decies pro obſeruatione 10. mandatorum legis, hac ſerie protulerunt. Initio proloquor articulum fidei primum: ſub quem illi ſua lingua mecum ſic precantur: Domine Ieſu Chriſte fili Dei, da nobis gratiam, vt ingenuè, & ſine dubitatione primum articulum fidei credamus. Eā

Quis bonus, quis item malus Chriſtianus dicatur.

mus. Eam nobis donari Oratione dominica imploramus. Inde ſimul è veſtigio dicimus. Mater Domini noſtri Ieſu Chriſti cōcilia nobis à filio tuo gratiam, qua ingenuè, & ſine dubitatione primum articulum fidei credamus. Hanc vt nobis conciliet, dicimus: Aue Maria. Idem fit in reliquis vndecim articulis. His ita peractis mandata enunciamus ad hūc modum. Imprimis aliquo clarè proclamante primum Decalogi mandatum, acclamāt omnes. Exinde ſimul omnes dicimus: Domine Ieſu Chriſte fili Dei da nobis gratiam, qua te ſuper omnia amare valeamus. Vocato Dei auxilio, omnes deinceps dicimus Orationem Dominicā, cui alia ad B. Virginē ſubiūgitur precatio: Sancta Maria mater Domini noſtri Ieſu Chriſti, flagita nobis à filio tuo gratiam, qua valeamus primum adimplère mandatū. Qua implorata gratia, ſalutationem quoque addimus Angelicam, itáque faciunt omnes in reſiduis nouem mandatis. Hæc ferè ſunt, quæ per noſtras orationes à Deo docentur poſtulare: affirmans, Deum ſi hæc ſemel eorum præcibus donauerit, ſpe, votóque ſuo plura largiturum. Confeſsionem generalem vt omnes dicant, operam do, maximè vero hi qui baptizari volunt. Quos poſtquam ſymbolum pronunciârunt, & vnumquemque articulum ſe credere affirmârunt, legis etiā mādata memorârunt, eáque ſe ſeruaturos Deo iuuante receperūt, tanquam ſatis exploratos baptizo. Quibus omnibus Coronidis loco Deiparæ Virgini accinitur antiphona Salue

Regina

Regina. Porrò cùm hic locorum pueri magnum præ ſe ferant legis noſtrę amorē quod conteſtatum faciunt, tum auido audiendi ſtudio, tum etiam tanta abominatione idololatriæ, vt ſæpè verbis aduerſus ethnicos atrociſsimis digladientur: quæ mea ſpes eſt, & fiducia, de miſericordia Dei non ambigo, quin uis parentibus longè ſint euaſuri meliores. Etenim parentes ſi videant antiquum obtinentes recidere in idolorum cultū: nō modò os acriter corripiunt, ſed ſalutis eorum amore etiam ad me deferunt. Sanè eò res modò pectare videtur, vt metu puerorum, ciuium emo audeat in vrbe idolis ſacrificare. Nam xtra vrbem occultè ſi quis idolorum ſectetur cultum, pro Chriſtianorum diligentia uſpectas omnes perſcrutantur latebras: derehenſus ilicò ad me defertur. Cui malo alid à me nō adhibetur remedium, quàm quòd leriſque conuocatis pueris, eos in rem præntem mittam, vbi idololatria inſtaurari videtur: qui pro ſingulari, pióque quem erga fiem gerunt zelo, maiorem irrogant diabolo ontumeliam, quàm ipſum parentes dignati ierant veneratione. Arrepta enim idola per ræceps in cautes deturbāt, aut certè ignibus xurēda tradūt: aliàq; deſignāt, quę quanq̃ nō t honeſtū recēſere, pueris tñ eſt honori, ita illdere ei, qui parētes ſuos eo demētiæ impurit, vt lapides, & ſaxa pro Deo haberent, ac enerarentur. Quatuor menſibus in quam magna Chriſtianorū vrbe moratus ſum iſce occupatus muneribꝰ. Oratiōes noſtras

Pueri parentes idololatras acriter corripiūt & deferunt.

Pueri idola demoliuntur.

in eorum linguam à me conuerſas, vt memo
riæ commendarent, ſedulò operam dedi : illi
verò præ fidei noſtræ amore nullum detre
ctabant laborem. Quo tempore tanta me ob
ruebat hominum multitudo , qui me ad ſuas
ædes multis precibus vocabant, alij quò ęgris
cum morte luctantibus auxilio ſubuenirem,
alij quò manuum impoſitione ſanitatem re
cuperarent: vt legendis Euangeliis, pueris ba
ptizandis, docendis orationibus, explicandis
quæſtionum nodis, ſepeliendis mortuis , iu
uandis aliquorum bonis deſideriis , inflam
manda quoque multorum pietate, mille me
tametſi gratæ circumuallarent anguſtiæ. Ne
tamen ſuo deſiderio quod erga religionem
gerebant fraudaretur eorum fides , pietáſque
cùm omnibus vnus ſatisfacere non poſſem:
pro re nata ſuggeſsit credo Deus conſilium
quomodo omnium voluntati mos gerere
tur. Pueros enim Chriſtianas callentes ora
tiones in ægrotantium domum ſubmiſi, qu
omnibus domeſticis, & vicinis conuocatis
frequenter ſymbolum cum nonnullis preca
tionibus pronunciarent: aſſeuerantes fore, v
æger ſi crederet, incolumitatem conſeque
tur. Dum ad hunc modum per pueros omni
um ſatago morem gerere voluntati : fit v
ægri per fidem domeſticorum, vicinorum, &
ſuam ipſorum , expectatione maiora à De
Opt. Max : beneficia accipiant , nec ſolùm
graui languore corporis, verùm etiam anim
ægritudine curentur. Magna ſanè Deus erg
gos miſericordia vſus eſt, vt qui per corpori
morbo

Studium gentilium ut ſalutē conſequātur.

Sanitas manuum impoſitione petitur

Pueri oratiōe ægros ſanant.

norbos eos ad ſalutem animæ, fidémque vo-
cârit, ac tantum non compulerit. Hunc ad
nodum pulchrè religionis noſtrę iactis fun-
lamentis, reliqui in ea ciuitate quendam, qui
os adhuc in fide paruulos vſque dum in vi-
um creſcerent perfectum, educaret, ac inſti-
ueret: ego verò progredior ad alias, eadem
n illis munia obiens, itaque fit vt nuſquam
ion plurimæ ſint obuiæ in hac regione ſan-
tæ, diuinæque occupationes. Nam quanta ſit
ıtilitas, adeóque ſpiritalis voluptas in bapti-
andis infantibus modò natis, & grandiori-
ous inſtituendis, qui ætatem habent capacem
iterarum: vobis mente comprehendendum
elinquo, cùm ipſe rem pro dignitate expli-
are nõ poſsim. Ciuitatibus per quas mihi
ter eſt, precationes trado Chriſtianas, quæ
ræcipua fidei noſtræ complectentes capita,
ingularem quoq; ſpirent diuini amoris affe-
tum: Has vt & meliori fide memoriæ man-
ent, & dicant quotidie, virum ſpectatæ pro-
itatis conſtituo, qui Dominicis diebus eas
xigat, & ignaros inſtituat. Multi profectò
ic locorum degunt, qui non alia de cauſa (vt
quidem arbitror) in tenebris permanent in-
idelitatis, quàm quòd idonei deſunt miniſtri,
ui lumen Euangelicæ veritatis queant, ve-
intque inferre. Vnde frequenter animo meo
alis irrepit optatio: Vtinam qui in Europæ *Abuſus ſci-entiarum.*
cademiis degunt, magno numero auaritia
cientiarum duntaxat pallentes, IESV
hriſti ſpiritu afflati ad meditandam seriò
roximorum ſalutem animum appellerent:

G Quot

Vtinā nō eodē Europa laboraret morbo.

Quot animę præcipites in damnationem feruntur, quas creauit omnipotens Deus, vt beatitudinem aliquando, vitæq; immortalitatem acciperent, niſi quòd illis veluti paruulis, qui panem cœleſtis doctrinæ frangant, deſint Parochi. Qui ſi vt ſeraphico ſpiritu ſublimia de Trinitate ſapere videtur, ita ob oculos haberent rationem accepti à patrefamilias talenti, cuius in nouiſsimo die ſtricta reddenda erit ratio: multi eorum repudiatis conſiliis, quę probauerunt, aliam inirent viam, ſui potius cognitionem, quàm literarum ſcientiam affectarent, voluntatem diuinam non tam intelligere, quàm ſedulò implere ſtuderent. Proculdubiò imitatores forent Diui Pauli Gentium Apoſtoli, orationéq; aſsidua à Deo gratiam flagitarent, quò & cum ipſo fidenter dicant, ſeſe totos in diuinum offerentes obſequium: Domine, ecce adſum, quid me vis facere? Mitte me quò vis, vel ad barbaram, totóq; orbe diuiſam Indorum gentē. Quantò tranquilliorem animi vitam agerēt, quantò maiori diuinæ miſericordiæ fiducia mortis tempore iudicium illud, quod effugere poterit nemo, expectarent dicturi: Domine quinque talenta tradidiſti mihi, ecce alia quinque ſuperlucratus ſum. Sed metuo ne eorum pleriq;, qui in academiis dant operā diſciplinis, potius id ſpectent, vt per eas naneiſcantur dignitates, Epiſcopatus beneficia, quàm vt ea faciant, quæ facere æquum eſt Canonicos, & Epiſcopos. In ore eſt omnibus: Volo literis vacare, vt ſacerdotiū, vel Eccleſiaſticam

Orandus De⁹ vt eligere dignetur quos mittat in vineā ſuā.

ſiaſticam aſſequar dignitatẽ,qua parta,poſtea Deo viuã. Homines animales, qui quæ propria dictat libido,ſtatim ea recta, & ſequenda eſſe arbitrãtur: bis hoc nomine ſtulti ꝙ neq; ſuarum, neque alienarum rerum ſatagentes, etiam in obliuionem voluntatis veniant diuinæ: neque in eam curam ſuam & conſilia omnia iacientes. Metuũt enim, ne quod ipſi volunt, Deus nolit: neue dum diuinæ voluntati obediunt, malè parta beneficia à ſe abdicare cogantur. Quòd ſi meſsis incredibilem viderent vbertatem, deplorandámque operariorum intelligerẽt defectum primarij qui in Academiis Europæ degunt Theologi: nõ dubitem confirmare, quin vel nõ neceſſarios huc mitterent, vel omni cura, & ſolicitudine viros ſpectatæ probitatis, & doctrinæ cõquirerẽt, quos huic admouerẽt negocio. Innumeræ certè Miryadũ animæ fidem complecterẽtur Christianam, quas neceſſe eſt noſtra ignatia, ſuóque infidelitatis peccato æternum perire. Tanta eſt hîc eorũ, qui ad fidem veniunt multitudo, vt mihi ſępè dum baptizo, quaſi eneruata labore brachia fatigẽtur. Accidit etiã non raro quod ob raucedinem propemodum deſtituar voce, dum toties articulos fidei, decem mandata, aliáſque orationes eorum in linguam traductas memoro, dum ipſis quid ſibi (Chriſtiani) vocabulum velit, ac requirat explano, dum etiam de Paradiſo, de inferis, & quę ſit eorum conditio, qui huc: quamq; beata eorũ ſors, qui illuc proficiſcuntur, verba facio. Frequẽtiſsimè aũt ſum in ſymbolo, & mã

Præpoſterè de mediis cogitant nõ cõſiderantes an ad fidẽ conducẽt.

Tam multi ad baptiſmũ confluunt, vt brachia baptizantis fatigẽtur.

Integræ ciuitates baptiſma interdum ſuſcipiunt.

datis Dei inculcandis. Accidit nonnunquam vt eadem die ciuitatem integram baptizem. Hæc res magna ex parte Gubernatori Indiæ ferenda eſt accepta, cùm quòd ſingularis ſit amicus & fautor noſtræ Societatis, Et vt plures è noſtro grege huc mittãtur iam ad Regẽ ſcribere arbitror, tum quòd nullis vel parcit ſumptibus, vel omnes in ſe ſuſcipit (quos poteſt) labores ad propagandã fidem: cuius etiã opera nunc 30. in hac ora habemus Chriſtianorum vrbes. Tam auidè heros ille eſurit, & ſitit fidem omniũ gentilium, vt nuper donauerit nummum aureorũ 4000. his qui omni diligentia in vrbibus Chriſtianorum veritatem profitẽtur. Superiori anno ſcripſi ad vos in ciuitate Goa ædificari Collegium, in eo iã ſunt multi adoleſcentes, omnes à paganiſmo orti, horum intra collegij muros, vbi multa ſunt ædificia, alij linguę Latinę dant operam, alij characteribus formandis, legere diſcunt alij, & verba ſonare Latina. Adeſt eis Dominus Paulus, per ſingulos dies ſacris operans, eorum confeſsionẽ audiens, à doctrina ſpirituali nunquam ceſſans, curam habens etiam rerum corporalium, quibus egent adoleſcentes. Collegium hoc adeo magnum eſt, vt plures quingentis capere poſsit, eóſque ſuis prouentibus alere: quòd ab erogantibus multis bonis viris eleemoſynas accipiat plurimas, & Prorex ipſe abundantiſsimè omnia largiatur. Debet huius inſtitutio collegij (quod vocatur Sanctæ Fidei) iure omnes accendere, & ſtimulare, vt Deo omnipotenti gratias agãt immorta-

Liberalitas Proregis in rem fidei.

Goæ ædificatur collegium.

Magnæ eleemoſynæ erogãtur catechumenis

immortales. Intra paucos annos per Dei miſericordiam confido eorum labore, qui in hoc collegio literis vacant, numerum Chriſtianorum admodum auctum iri, & Eccleſiæ fines longè latéque proferendos. Eſt in hac gente genus quoddam hominum Brachmanes appellatum, quod pro agnata ſibi pertinacia, miro quodam ſtudio ſimplicem plebem in ſua ſuperſtitione fulcit, corroboratq́; curam phanorum habent idolis ſacrorum, mortalium omnium qui ſub coelo ſunt nequiſsimi. De quibus meritò intelligi poteſt illud Prophetæ: De gente non ſancta, & homine iniquo, & doloſo erue me. Sunt homines nunquam ex animo quod ſentiant eloquentes, apud ſe aſsiduè, quo modo per aſtutias miſeros, & ſimplices circunueniant, volutantes. Perſuadent compluribus idola eſſe admodum edacia, quamobrem ipſis & pecuniam, & varia eſculentorum genera eſſe immolanda: nimirum ſplendidum hoc commiſcentes mendacium, quò ipſi cum vxoribus & liberis genialius bacchanalia viuere poſſint. Quocirca & plus æquo credula plebs antequam cibum ſumat, domeſticorum aliquē nummum ad aras oblaturum bis quotidie mittit: illi verò ſaltantes ſiſtratíque, acſi furibundi forent, epulantur. Idola tunc edere miſeris perſuadent, & ne quid ipſis, ſuæque familiæ deſit, denunciant populo vehementer infenſa eſſe idola, quòd imperata non cōfeſtim tribuantur: & niſi ſibi Deos propiciēt, fore vt eos occidant, ærumnis & calamitatibus affligant

Brachmanes quorū meminere veteres ſacerdotes gentilium

Brach. nequitia & doli.

Dani. 14.

gant, aut in ædes eorum dæmonia immittāt. Ea miſeri ne ſibi eueniant formidantes: ſine mora quæ poſtulata ſunt, aut plura etiam largiuntur. In eis parum licet ſit virtutis, & literarum; abundè tamen eam inopiam malitiæ & fraudum omnium affluentia compenſant. Dolos & impoſturas eorum, quia non ceſſo omnibus palam facere, plus quàm Vatiniano me proſequuntur odio. Semel (quæ ipſorum eſt ſtultitia) mihi ſoli confeſsi ſunt populo ſe quidem imponere, ſed neceſsitate compelli. Cùm enim nihil aliud in bonis habeant, quàm idola illa ſaxea, quibus apud populum numē aliquod affingunt; fit vt pecuniam ſibi non mediocrem conflent. Quoniam autem perſuaſum habent, me vnum plura ſcire, quàm omnes ſe, impoſturámque ſuam plebi non detectam iri, ſi à me muneribus corrupto ſilentium impetraſſent: plurimis ad me donis miſsis, iniquè admodum & impatienter ferunt illa à me repudiari; hoc etenim conſilio mittunt, ne ſuæ aſtutiæ ſimplicioribus hactenus incognitæ omnibus prodantur.

Brach. ignorantia.

Brachma. sciūt ſe errare.

Affirmant ſe non latere vnum eſſe Deum, ſeque illum pro mea ſalute (ſi taceam) oraturos: ego viciſsim illis aliquid, quod Deus mēti ſuggerit, in aurem dico. Poſtea ſimplicibus (quos religio, & formido mala illis facit obnoxios, ac plus æquo credulos) aperio eorum fraudes, & illuſiones ad raucedinem vſque: qua ex re ſæpenumerò contingit, vt eorum permulti vana formidine liberati, fidem Euangelij complectantur.

Deum vnū eſſe credūt

Si non

Si nõ obſtarẽt iſti deploratæ malitiæ homines, Ethnicis oẽs nullonegotio Chriſto darẽt nomina. Aedes vbi cum idolis habitant, Pagodes appellantur. Omnes gentiles huius regionis parum habent literarum, malitiæ autem plus ſatis. Hactenus vnũ dũtaxat Brachmanem numero Chriſtianorum adſcripſi, optimæ indolis adoleſcentem, qui prouinciam accepit inſtituẽdorum puerorum in fide. Dũ Chriſtianorum vrbes viſo, multos prætereo Pagodes, & inter alios vnum in quo erant Brachmanes plures ducentis, qui cùm ad me veniſſent, inter alia quę vltrò citróq; tractata ſunt, percuntatus ſum ab eis quid iuberẽt idola facere, vt vitam ęternam conſequantur? Hic orta magna inter eos diſſentione, quis mihi reſponderet primus, tandem iuſſerunt ſenem quendam reſpondere, qui plus minúſue octuaginta annos natus erat. Ille, antequam mihi reſponderet, vt dicam prior poſtulat, quid mãdet Deus Chriſtianorum. Ego verò intellecta hominis aſtutia, parére noui, quòd prior à me interrogatus, prior etiam reſpondere foret æquum. Ibi miſerabilis ſenex prodito ſuperſtitionis ſuæ delirio, reſpondit: Duo à Diis ſuis imperari, quorum alterum eſt, non occidere vaccas, quas ipſi adorant: alterum, erogarę eleemoſynas, & has Brachmanibus, qui idolis in Pagodis ministrant. Quibus ego auditis, dolens tantum iuris vſurpare dæmones in noſtros proximos, ab eis pro Deo vt colerentur: eos ſedere iuſsi.

Brach. diſfic. cõuertuntur.

Contentio cũ Brach.

Vaccas adorant.

Xauier Malauar. loquitur.

Sedentibus omnibus ſurrexi, ſtanſque inter eos alta voce lingua ipſis vernacula, Symbolum, & mandata pronunciaui, vniuſcuiuſque mādati ſententiā breuiter aperiēs: poſtea verba feci de ſuperis, de inferis: & qui ad hos, & q ad illos ſint ituri. Illi verò, audita hac diſputatiõe, ſimul oēs ſurgere, frequētes me amplecti & vno ore clamare: Verè Chriſtianorū De⁹, verus ſolus eſt Deus, cuius tā æqua ſunt mādata, tam rationi naturæq; conſentanea. Rogarunt an veluti brutorum animalium, ita noſtra quoque anima vnà cum corpore interiret? Sanè tunc mihi Deus ea ſuggeſsit, quæ liquidò illis animæ immortalitatem oſtēderent, quę res eis magnę fuit voluptati. Rationes autē quæ populo huic illiterato, rerúmque omnium ignaro dantur, non tam exquiſitæ eſſe debent, quàm quas ad amuſsim doctores ſcholaſtici tradiderūt. Percontati ſunt etiā, qua parte hominis anima erumpit, cùm moritur. Et quando homo ſoporatus ſomniat ſe in aliqua prouincia eſſe apud notos, & amicos (vt mihi ſæpè vobiſcum eſſe accidit in Domino chariſsimi) an id fiat, quia anima illuc proficiſcens corpus exangue deſtituat? Præterea an Deus ſit albus, an niger propter diſcrimina colorum, quæ in hominibus videntur? Et cùm hic omnes ſint nigri, quia vnuſquiſque ſuæ formę amator eſt: ideo nigrum arbitrātur eſſe Deum, quaſi formoſiores ſint nigri hoībus albis. Hinc quoque fit vt plurimum idola eorum ſunt nigrore horrida: impuróq; oleo perfuſa, ſupra modum

Brac. bles gem Chriſte admirentur ei laudatur.

modum olida: Viſu verò adeo fœda, vt vel ſolus eorum aſpectus terreat intuētem. Quibus omnibus quæſtionibus ſatisfeci, prout eorum capere ingenium potuit. Cùm verò tandem ſuis eos verbis reuincere conarer, dicerēque ipſis (quandoquidem veritatem ſcirent) vnum eſſe Deum, ſolûmque adorandū, idcirco etiam Chriſtianos eſſe oportere: reſponderunt id quod multi noſtrates ſolent: Quid nobis alij dicturi ſunt, ſi ſic, qui hactenus apud plebem floruimus gratia, auctoritate, & exiſtimatione, per inconſtantiæ leuitatem noſtram legem mutauerimus? Vnde nobis ad vitam neceſſaria parabimus? Aliaſq; inanes cauſas, vt filiis diffidentiæ mos eſt, nectebant. Vnicum Brachmanem inueni in quadam huius regionis vrbe non omnino ignarum literarum, quas in quadam celebri ſchola didiciſſe ferebatur: quapropter curaui excogitata via, hominem vt conuenirem.

Malorum excuſationes.

Cùm igitur ambo ſimul eſſemus, is mihi arcana quædam commiſit. Primùm à ludi Rectore hoc agi, vt quos habiturus eſt auditores, iureiurando compellat, nunquam ſe ea quæ audituri ſunt myſteria reuelaturos: quæ tamen propter amicitiam, quæ dudum inter nos contracta erat, minimè celauit. Quorum myſteriorum vnū erat: ne vnquam profiterentur adorandum eſſe creatorē coeli & terræ, qui in cœlis eſt: ſed potius idola, quæ dæmonia eſſe ſciebant. Sunt apud eos libri, in quibus mandata Dei ſcripta ſunt: lingua verò quam illi in ſcholis docentur eſt veluti latina apud

Impium iuramentum.

Brachmanes Deū

præcepta tenent. na apud nos. Hic mihi de memoria recitauit exactiſsimè 10. mandata, & quomodo vnū-
Dominicā diē colūt quodque illorum intelligatur, accuratè diſſe-
Oratio doctorum. ruit. Dies quoq; Dominicos, q doctores ſunt, ſeruant religioſiſsimè, quibus non pronunciant aliam orationem, niſi hanc, eámq; ſępius: Oni ciri Marania noma. Hoc eſt: Adoro te Deus cum tuą gratia, & auxilio in æternum. Dixit etiam mihi, vetitum ſibi eſſe lege naturæ, habere plures vxores: ſéque habere in
Erit vnus paſtor, & vnū ouile. ſuis libris, fore aliquando, vt omnes ſub vna lege viuant. Adhæc retulit in ſuis ſcholis doceri Magiam & incantationes. Quibus omnibus mihi cōmunicatis, poſtulauit ſibi à me viciſsim reuelari capita legis noſtræ, affirmās ſe nemini dicturum vnquàm. Cui ego reſpōdi, nihil ipſum à me auditurum, niſi polliceatur ſe neminem celaturum. Cùm itaq; ſe promulgaturum recepiſſet, poſtulaui à Domino Deo, ea vt mihi ſuggeret verba, & ſermonē, quæ in ſacris literis pondus, & energiam habeant ſingularem. Primum igitur, enarrata ſunt illi hæc verba: qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit, Tum Symbolum, cui accuratam ſubiunxi explicationem: quod vt plenè intelligeretur, mandata quoque recenſui, propter ſummam eorum cum ſymbolo conſenſionem, quæ omnia ſua ipſe lingua diligēter perſcripſit. Narrauit ſe vna nocte magno gaudio vidiſſe in ſomnis futurum, vt eſſet Chriſtianus mihi ſocius, & comes itineris: quamobrem voluit per me baptizari, ſed occultè, & nullis conditionibus: quæ

neque

neque liberales erant, neque Chriſtianorum moribus conformes, eius voluntati non parui. Cōfido tamē per Dei miſericordiā, quòd abſque vlla conditione baptiſmatis ſacramēto religioni noſtræ initiabitur. Suadeo illi, vt ſimplices doceat adorare vnum Deum Creatorē coeli & terræ qui in coelis eſt: quod ille propter vinculum iuriſiurandi, ne periurus à diabolo occidatur, facere non audet. Permulta adhuc vobis forent ſcribenda Fratres mei, ni me tēporis excluderet anguſtia, ac aliò me multiplicia vocarent negocia: vnum duntaxat addam, nimirū eorum qui hîc gentibus euāgelizant, tanta eſſe mentis ſolatia & gaudia, quanta non ſit facile verbis exęquare. Verſatur etiā inter nos quidam, qui haud infrequenter à Deo ea perfunditur voluptate, vt in has ſæpè prorumpat voces: O Domine ne tot mihi in hac vita largiaris ſolatia: aut ſi per tuam inexhauſtam bonitatem, & miſericordiam ea dare vis, tolle me hinc ad tuam gloriam. Nam nimia eſt anxietas, vbi tam benignè creaturis te infuderis, tā procul à tuo cōſpectu viuere. O ſi qui ſcientiis vacant, tātum laborarent vt his quoque deliciis, & voluptatibus Deus eos aliquando dignaretur, quas non ærumnas ſuſſerunt, vt vanam huius mundi ſapientiam aſſequātur. O ſi gaudia, quæ multorum animis oboriuntur ex rei alicuius nouæ indagine, illis prouenirent ex inſtitutione proximi, operibúſque charitatis, dum alios ea docerent, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria, ab ouili lupos arcerent, nutantes,

Gaudium euangelizantium.

Cupit diſſolui & eſſe cū Chriſto.

Faxit Deus vt voti compos euadas.

tantes, aut lapſos iam à fide corroborarent, & erigerent: quantò alacriores, & paratiores eſſent ad reddendam Domino rationem, quã eſt exacturus, dicẽs: Redde rationem villicationis tuæ. Oblatiões quas hîc habeo, Fratres in Domino chariſsimi, præter cæteras, ſunt frequens veſtri memoria, conſuetudiniſque illius recordatio, quæ mihi vobiſcum per magnam Dei miſericordiam fuit. In qua quidem conſuetudine nunc intelligo, & ſentio quantam infoelix ego iacturã fecerim, qui ex tot, tantíſque beneficiis, quæ in vos Deus abundantiſsimè profudit, tam parum vtilitatis reportauerim. Hæc tamen mihi Deus largitur beneficia per iuges veſtras orationes, & aſsiduam mei memoriam apud eum (dum me ipſi commendatis abſentem corpore) vt dignetur mihi oſtendere meorum multitudinem peccatorum, viréſque & fortitudinem ſuppeditare, vt inter infideles verſari perdurem. Quare cùm Deo gratias immortales, tum etiam vobis Fratres in Domino chariſsimi lõgè maximas ago. Porrò inter multa, quę Dominus dedit, dátque mihi quotidie beneficia, vnum illud maximum eſt, quòd videre mihi licuit noſtram Societatem, legémque viuendi tandem aliquando Cardinalibus, & cõprimis Epiſcopo primæ ſedis probari, ab eis ſtabiliri, & robur accipere: Sit Dominus per ſecula benedictus, quia viſum eſt ei palam facere, id quod antè occultè ſeruo ſuo Patri Ignatio inſpirauerat. Anno elapſo ſcripſi ad vos ſacrificiorum, miſſarúmque, numerum

Societatis confirmatio.

merum, quę apud Indos iuſſu Domini Igna
tij fecimus. Factorum verò hoc anno nume
rum non teneo. Finem facio, Deum orans, vt
qui ex tot nationibus per ſuam miſericordiã
nos coegerit, coactóſque in diſiectiſsimas or-
bis plagas diſſeparauerit, iterũ nos iungat
poſt hanc vitã in ſua gloria. Quod vt obtineã
in auxilium voco animas omnes ſanctas hu-
ius regionis, quæ per me baptizatæ in ſua in-
nocentia ex hac miſeriarum valle ad gloriã
euolârunt cœleſtem, numero plures quàm
1000. Has omnes oro, vt nobis gratiam con-
cilient, per quam toto huius exilij tempore
Dei ſanctiſsimam voluntatem intelligamus,
intellectámque totis viribus exequamur.

Ex Cochin 15. Ianuarij.
Anno 1544.

Veſter in Chriſto chariſsimus
Frater.
Franciſcus Xauier.

¶ EX LITERIS REVERENDI PATRIS *Henrici Henriquez, miſsis ex vrbe Punicali 8. Id. Nouēb. An. 1550. ad Reuerēdum M. P. Ignatium.*

Agit de nouorū Chriſtianorum ad ſuos cōtribules conuertendos ſtudio, magno baptizatorum numero, & eorum eleemoſinis etiā in Gentiles nō ſine fructu erogatis.

Sinus Piſcharię.

SVperioribus annis (Reuerēde in Chriſto Pater) de Chriſtianis in ſinu, cui Piſcharia nomen eſt, degentibus, déq; ſuſcepti negotij ſucceſſu, multa ad te accuratè perſcripſi, quæ omnia in hunc vſq; diem Dei beneficio in ſuo conſiſtunt vigore, ſumúntq; indies incrementa maiora prioribus, quā ad rē mirū in modum quorūdā huius regionis hominū diligentia, & probitas conducit, quibus per diuerſa loca diſpoſitis, curam exponendæ incolis fidei Chriſtianę impoſueramus. Nec dubito, quin tam multos aliquando huiuſmodi viros excitaturus ſit Dominus: vt omnibus huius maritimę oræ angulis abundè proſpiciatur, quos nō niſi prius omnibus fidei myſteriis abūdè inſtitutos, multíſq; in rebus perſpectos, ſolemus in hanc arenam producere.

Iámq;

ſámq; experientia didicimus nihil eſſe, quòd
oliciti ſimus de locis his, quibus id genus ho
minū præeſt. Tā ſunt rerū diuinarū ſtudioſi,
antámq; in formādis ad pietatē Chriſtiano-
rū moribus operā conferunt, perficiúntq;, dū
uam ipſorum vitam rectè, atq; ordine inſti-
uunt: vt exemplo magis, quàm verbis, quod
volunt perſuadeant. Nemo nunc eſt virorū,
c mulierū (ſenes excipio in quib' ętatis vitio
memorię vigor extinct' eſt) qui nō latinè ac
memoriter Orationē Dominicā, Salutatio-
némque Angelicam pronunciet: pręterea
ſymbolum Apoſtolicum Malauarica lin-
gua (quæ his vernacula eſt) expreſſum pleri-
que callent omnes, multi etiam plura his
perceperunt. Ad hæc quotidie de fide Chri-
ſtiana patrio ipſorum ſermone ſcribo, ac cō-
pono, quæ ſi quādo me abeſſe contigit, vni-
uerſæ concioni viris quidem die Dominico,
fœminis autem die Sabbati ex libris reci-
tantur, ne quicquam eos lateat, quod non ſi-
e fidei, ac bonorum morum detrimēto ig-
noraretur. Eſt in comitatu meo ſcriba quidā
ndus à latere meo nunquam diſcedēs, cuius
præclarum ingenium, ac memoriam ſingu-
rē non poſſum non admirari: aſsiduā cer-
è mihi præſtat operam, ſiue per literas ſint
admonēdi Chriſtiani, ſiue dubiæ quæſtiones
e quibus nō rarò me cōſulūt in alterā partē
efiniendæ. Multi ſacramento pœnitentiæ
ob inopiam ſacerdotum deſtituuntur, ſolus
nim (tametſi nullum tempus à confeſsioni-
bus audiendis vacuum ſit) tātæ multitudini

Punicalſium diligentia ad cōtribules ſuos conuertēdos.

Latinas orationes ediſcunt.

viri Dominico, mulieres ſabbato docētur.

non

no ſufficio,quod ſine maximo animi mei do lore videre non ſuſtineo.Illi qui ad hanc o ram mittentur,paruo negotio linguæ cogni tionem aſſequentur adiuti tum Grammatica arte,tum vocabulario ſatis locupletè à me ſu per hac re edito. Diſputationes inij hoc an no cum nonnullis Indorum, de quorum do ctrina incredibilis erat omnium opinio, qui cùm inferiores ac conuicti diſceſsiſſent,mirũ quantum roboris ex ea re animis Chriſtia norum acceſſerit.Bona ſpes eſt populũ quẽ dam interiora huius regionis incolentem cõ ſanguinitatis vinculo iam factum Chriſtianis deuinctum ab idolorum cultu propediem ad Chriſti fidem acceſſurum:quanquam nõ ſi ne plurimis,ac maximis laboribus eorũ con uerſio,ac inſtructio tranſigatur. Summa o mnium plus minus viginti millium (vt au dio)eſt.Oro vos per Ieſum Chriſtum: vt co natus noſtros veſtris orationibus adiuuetis. Vnus illorum nos iã ex vrbe Somnicoli eſt allocutus,vir profectò omnium,quos adhuc his in regionibus videre contigit, prudentiſ ſimus.Is antea quoque vnum ſe Deum co luiſſe memorat,ad cuius nõnullas interroga tiones cum appoſitè(vt illi videbatur)reſpõ diſſem:coram recepit ſe Chriſtianum fore. Sub id tempus accerſiuit me:vt infantem ſuũ grauiter ægrotantem inuiſerem, quem cùm adiiſſem,rogaſſémq;,vellet ne animam agen tem puerulum ſacro baptiſmi lauacro in vitã æternam renaſci?Cur(inquit ille)non fiat tan ti beneficij particeps? Suſcepit itaque ſacrum

Grammatica Malauarica.

Doctores Indi cõuicti.

Viginti milia baptizatorũ.

Gentilis quidam vnum eſſe Deum agnouit.

baptiſma infantulus, ac eadē nocte migrauit ad Dominum. Nō ita multò pòſt, ipſe quoq; cum vxore, ac altero qui ſupererat filio, etiā baptiſmi ſacramento renatus Chriſtianus effectus eſt, vnáq; mecum hîc Punicali docendi munere ſtrenuè fungitur. Miſimus ad Collegia Societatis noſtrę, quę Goæ, & Cantani inſtituta ſunt, primariorū huius maritimæ oræ virorum filios, qui vbi redierint, non parum conatus noſtros ſua authoritate, integritatéq; promouebunt, præcones & ipſi doctrinæ Chriſtianę futuri. Circa valetudinariū ſuperioribus annis inchoatū, omnia (laus Deo) ſe habent optimè, eſtq; admirationi nō Chriſtianis tantum, verumetiā Mauris, ac Indis, qui vno ore omnes tam piū ac ſanctū opus laudibus ad cœlū efferunt. Diligentiā enim, ac pietatē erga ægros illorum, qui in eo curantur, priuſquam vidiſſent, ne cogitatione quidē aſſequi poterant. Curā ędium ſacrarū primoribus urbium cōmiſimus, tū etiā in eos animaduertendi, qui graue aliquid commiſerint: quàm rectè ſucceſſus proſperi indicârūt. Equidē verbis exprimere nō poſſum, q̄ magnū expectamur ad quiduis efficiēdum ex fauore proſerū præſidiū. Plurimi Chriſtianorū iam eò progreſsi ſunt, vt poſsint de fide interrogati, ſingulorum rationē reddere, nōnulli etiā nihil dubitant cū Ethnicis diſputationes ſuſcipere, victóſq; ad manus dandas cogere. Gratulor indies magis, magíſque regionibus iſtis, de dono fidei quod Chriſtus Ieſus ipſis pro immenſa ſua bonitate dignatus eſt largiri.

Collegium ſtudiorum Cantanēſe.

Valetudinarium extructum.

Pietas in pauperes Ethnicos mouet.

ALIA EPISTOLA P. M. Gaſparis Belgæ ad fratres ſuos Societatis Ieſu, &c.

℄ Profectionem Goam verſus narrat.

Pax Chriſti &c.

Aurũ alij, alij honores venãtur: hic vero multo labore animas.

Ingens Mauris tẽpeſtas ob peccata forſitan orta.

SVperioribus literis complu[res] ra rerum Ormutinarũ, qua[nta] potui breuitate, pſtrinxi: nũc etiam ſuccinctius, quæ dũ ab Ormutio cũ duobus Patribus iuſſu P. M. Franciſci Xauierij rediens in Iaponiam beneficio Dei cõtigerũt, recenſebo. Opinor id fieri, vt in Chinam aliquando traiiciam. Nam vt ſcribit P. M. Franciſcus, ita meſsis ibi cõſtituta videtur, vt fructus inde longè vberrimus colligi poſſit. O fratres chariſsimi eſtote mihi auxilio in habendis Deo gratiis, qui fecit miſericordiam cum ſeruo ſuo, & deſiderium meũ adimpleuit. A longo ſiquidem tempore me neſcio quibus occultis ſtimulis vrgeri, ſpiritúmque meum eò ferri ſentiebam. Cùm Ormutio diſcederem, nullum non mouebãt lapidem, vt me retinerẽt, noſtrũq; diſceſſum impedirent: ſed Dominus liberauit me à laqueis venantium. Soluente igitur claſſe, Galeonem (quem vocant) conſcendi, in quo erãt 600. perſonæ. Dum autem ad optata nauigamus loca, tanta tempeſtatis oborta eſt vis:

tantiſq;

antíſque naufragij periculis obnoxia fuit no
ra nauigatio, vt minimo minus ab interitu
beſſe videremur. In eo enim itinere, quod 15.
ebus plerumq; abſoluitur, licet menſes duos
onſumpſeramus: attamen in magno illo, gra
que periculo ipſe me erexi, & ſolatus ſum,
uſam coniectans, cur diuina prouidentia in
s nos anguſtias ſineret venire. Poſtquam
erò Mercatam appulimus, in mediis campis
ggeſtum componitur, ex quo bis concionē
bui. Vltimo die cauſæ tempeſtatum me-
or, in peccata inuectus, præterquam quòd
ulieres à peccandi cōſuetudine abduxeram,
que viris quorum ad id vſque tempus fue-
nt concubinæ iunxeram matrimonio, col-
gi etiam vniuerſos, qui ſe mutuò graui
oſequebantur odio, inimicitiáſq; gerebant,
ibus reconciliandis ita incubui, vt demum
nicitia omnes inter ſe iungerentur, carce-
que ſoluerentur. Erant inter illos equites
o, qui cùm mutuis confecti eſſent vulneri-
s, & ad paupertatem redacti, propter ho-
cidia, aliaque id genus facinora, quæ etiam
orum ſeruorum opera aduerſum inuicem
trabant, ad poſtremum amicos effeci: qui
ctè iurārūt, publicè manibus miſſali admo
, ſe nūquā pacis, amicitięq; iura violaturos.
nde verò vela faciētes imus Rumos, Chri-
anos, Chriſtianę militiæ aſcriptos expecta-
m: ibíq; ſemel concionatus ſum militibus,
tribunis in ampla domo Maurorū. Domi-
is feſtíſq; diebus ſemper ad eos bis ſermo-
habebā, qui in vnā è nauibus ſe colligebāt,

Concubinæ in vxores vertūtur.

Graueſmilitum inimicitiæ cōponūtur.

Rumi Turcæ ſunt.

ad quam tubis manè, à prandio verò ad do-
ctrinæ Chriſtianæ explicationem euocaban-
tur. Sub veſperum Litaniȩ, diebus autem Sab-
batinis Salue Regina canebatur: cui ſpiritualis
ſtatim in Chriſti laudem ſubiungitur anti-
phona. Dium tandem venimus, vbi bis con-
cionatus ſum. qua ex re multorum inimici
animi ſunt reconciliati, fructúſque inſuper
alius non pœnitendus eſt ſubſecutus. Malis
quæ inter illos gliſcebant, occurrebamus tẽ-
peſtiuè, quorum ratione complures ad Mau-
ros noſtra fide abnegata confugiebant. Le-
gentes autem hanc oram venimus Bazainũ,
vbi bis concionem habui, reperiq́; vnum ſo-
cietatis noſtræ collegium, in quo erat P. Mel-
chior Gonzales, qui cùm morti vicinus ſit,
idq́; (vt nonnulli ſuſpicantur) propter vene-
num, quod illi porrectum erat hauſtum, ve-
ſtris precibus commendo. Magna ſanè iactu-
ra, quia inſignis erat in vinea Domini opera-
rius. Inde cũ fratre Antonio, qui eſt ex tertio
ordine S. Franciſci, diſceſsi, vt quos ad Chriſt.
fidem in his partibus conuertit, & templum
quod ex Pagodo in monte exciſo Deo con-
ſecrandum curauit, viſeremus, vbi & ſacrum
feci. Occurrebant autem nobis obuiã Chri-
ſtiani ſupplicationis in morẽ, tubis clangẽte,
& magno iubilo: Deus ſit benedictus. Hau-
quaquam ignauus in vinea Domini fuit hi-
religioſus præsbyter operarius. Orate igitu-
pro illo, atque etiam hoc nomine, quòd ami-
cus eſt Societatis maximus.

Dium.

Bazainũ.

Quidã ter tij ordinis D. Frãciſci ſtrenu⁹ in vinea domini operarius.

Inde pedeſtri itinere imus viſum Pagodi

quoddam

quoddam, vocatum vulgò Canarin, rem plane prodigioſam. Vrbs ipſa in monte incredibili labore, & arte cum ſuis numeroſis viculis, & plateis exciſa ſcalpris ad hoc amplius centum ad ciuium vſum ciſternis ornata.

Vrbs ſtupendo labore ſcalpris in rupe exciſa.

Inde Zarã diſceſsimus, vbi P. Melchior Gõçales templum magnum erexit. Habet ſuos etiam Chriſtianos, qui etiam nos cum ſupplicatione exceperunt, vbi in vnum coëuntibus Chriſtianis concionatus ſum. Hîc ipſo Omnium Sanctorum triremem quę me expectabat, Caulanum iturus conſcendi, nonnihil hęſi in itinere, vt viderem aliud Pagodum in rupe exciſum, quod propter magnitudinem, multitudinémque ſtatuarum frequentabatur a plurimis, atque adeo Vliſsiponenſe templum magnitudine vincit. Erat inter eas ſtatuas vna triceps, quæ cæteras incredibili mole ſuperabat, tribus inſuper tibiis, totidémque manibus, ſed vno tantum corpore monſtroſa, ei nomẽ eſt Pagodus Elephantis. Inde diſcedẽs veni ad hoc noſtrum Goanum collegium, in quo modò habito. Ibi inueni P. Melchiorem Nunezium, quem rogaui, vt concionari velit, quod non ſegniter aggreſſus, auditores ſancto quodam ardore inflammauit. Orphanos, cum vacat, doceo, quos & canere dum ſacrũ celebro, curaui: quo finito veſte linea indutus ſuggeſtum aſcendens, tanto populi concurſu ſum concionatus, vt templum non caperet. Fuit quoque inſtitutum, in gratiam piorum quorundam religioſorum noſtri ordinis amantiſsimorum, vt concionarer in S. Fran-

Chriſtianorum erga ſuos paſtores ſtudium.

Idolũ Elephãtis triceps.

ciſco:Pater verò Melchior Nunezius in ſum
mo templo meo in loco ſufficeretur. Die V
neris ſub veſperam de pœnitentia concio h
betur, qua finita complures videas terga ſib
flagris concidentes,tantúſq; eſt populi con
curſus:vt exiſtimem, cùm templum non ſi
omnium capax,neceſſarium fore,vt concio
nes in medio inſtituantur foro.

Goæ. 155
Veſter Gaſparus.

ALIA EPISTOLA R. P Gaſparis Rectoris collegij Societatis Ie ſu Goæ in India, ad R.P.M.Ignat tiũ,eiuſdem Societatis Præpoſitum generalem. Anno 1553.

Varia circa Indica littora vſq; ad Maluccæ l
ca & arces, collegia,Societ.&Chriſtianor
numerum indicat.

Gratia, & pax Chriſti.etc.

MEnſes ſunt propè 14. ex qu
Inſulam Ormutium reliqu
euocatus literis R.P.M. Fr
ciſci,vt in Iaponiã,cũ ea,qu
primò ſuſciperetur nauig
tione,proficiſcerer. Et quo
am ſex primis menſibus eò nauigari propt

anniuerſariã ventorum ac maris tẽpeſtatem
nõ poterat: qui huius collegij Rector erat, me
hortatus eſt, vt dum commoditatem nauigã-
di expectamus, his in rebus, quę ad inſtitutum
Societatis noſtræ pertinent, me occuparem.
Cùm itaq; cõcionibus ad populum habendis,
eiúſq; confeſsionibus audiendis, nec non aliis
id genus piis operibus vacare cœpiſſem: tan-
tus Dei beneficio ad eum populum rediit fru
ctus, quantam morum mutationem in huius
gentis hominibus nemo vnquam mortalium
meminit accidiſſe. Sed de his P. Emanuel Fer-
nandez plenius coram, qui eodem loci à P. M.
Franciſco accerſitus, vbi permulta, ac præcla-
ra diuino adiutus auxilio patrauit, nunc præ-
ter omnem expectationẽ ex inſula Iapon fe-
liciter eſt reuerſus. Iaponenſium aliquot ſe-
cum abduxit in Luſitaniam, ad te Reuerende
in Chriſto pater primo quoque tempore mit
tendos, vt ad eas aliquando regiones maiori
cum virtutum incremento, gregi dominico
vtiliores reuertantur. Cæterum (R. P.) Licet
ego mihi meę imbecillitatis conſcius, ſciam
me viribus meis onus multis partibus impar
ſuſtinere: attamen cùm certo certius ſit, nul-
lum eſſe Deo acceptius obedientia, ſuíque ad
alterius arbitrium ſubmiſsione ſacrificium,
verbis facilè conſequi haud poſsim, quàm ar-
denti deſiderio cupiã me tũ Chriſti obſequio,
tum proximorũ ſaluti, cuius quoq; nobis mã
data eſt cura, deuouere. Abiit P. M. Frãciſcus
duobus ſibi ex noſtræ ſocietatis adiunctis in
Chinã regionẽ longè ampliſsimã, vtpote, quę

Maximus Euange-lij fructus.

Iapponenſes in Europã mittuntur.

Nihil Deo acceptius obediẽtia.

Quã late pateat Chinarum regio.

[..]arum re-gio. ex vna parte mari Schytico abluitur,ex alte-rò Tartariam dicitur attingere Maiorem. Duos præterea in Iaponem miſit , illius re-gionis linguæ operam daturos, vt eò acce-dentes,quos à te mittendos putamus Patres, ac fratres,poſsint liberius commodiúſq; o-pera fideli interpretum Euangelium popu-lis illis annunciare.Magnã ſpem concepimus fore, quòd propediem,diuina adiuuante mi-ſericordia,tum in Iaponem, tum in Chinam nobis acceſſus patefiet:quo deſideriorum no-ſtrorum,ſolam Chriſtiani nominis propaga-tionem ſitientes,facti compotes,vtraq; gens ad veram Dei cognitionem adducta,à dæmo-num liberetur cultu, Apud Ormutium ſub-rogatus eſt Pater Gonſaluus,cum alio fratre, qui circa conciones,confeſsiones,aliáq; pie-tatis opera , magno cum fructu ſe exercet, vt ex literis,quæ illinc ad te mittentur, pro-lixius cognoſces,in quibus multa etiam de harum regionum ſitu deſcribuntur . Arcem quæ in Ormutio eſt,Turcæ hoc anno obſe-dêre,quo tempore nec bene merendi de pro-ximis,nec patientiæ patribus defuit occaſio verùm iam obſidio ſoluta eſt,quod quemad-modum acciderit , vobis illos ſignificaturos putamus.In arce Bazaino,quæ in finibus re-gni Cambaiæ ſita eſt,agit Pater Melchior Nu-nezius cum tribus fratribus , nec mediocres ſunt fructus,quos indigenæ,& Luſitani tũ ex concionibus,tum ex ſtudio , atque officio fra-trum erga ſe percipiunt . Ibi Collegium eſt ſocietatis redditibus annuis . qui in vſus eo-

Turcæ Ormutiũ obſident.

Cambaia.

Collegium Societatis Bazinẽſe.

rum

rum, qui ad fidem Chriſti quotidie veniũt, inſumuntur, magnificè dotatum. Inter cæteta autem, quæ plurima in communem vtilitatem ordinauit, præcepitq; P. M. Franciſcus, nõ poſtremũ eſt: vt pueros indigenas in collegiũ noſtrũ adſciſceremus, qui in eo tres, quatuórue annos in Chriſtiana doctrina eruditi, morũmq; honeſtate formati, ipſi quoque ad Gentiliũ animos à pernicioſa ſuperſtitione ad Chriſti fidem traducendos vtiles aliquando eſſe poſsint. In Tanaa templum habemus ſatis amplum Deiparæ Virgini ſacrum. Eſt autem Tanaa magna vrbs Inſulæ Zalzettę nuper Maurorum multitudine frequentiſsima, ipſáque, & arx Bazain exiguo interuallo dirimuntur: ibi agit Pater Frãciſcus Henriquez cum alio quodam ſocio, quibus hoc ſtudio eſt, vt ad verum, ac ſyncerum Dei cultum, & fidem barbarorum animos inducant. In Dio metropoli regni Cambaię aliud quoque Luſitanorum propugnaculum viſitur, in quo degit P. Antonius Gomeſius cũ vnico ſocio concionũ ſuarũ, quibus plurimũ pollet aculeo in animis auditorũ relicto, multis exiſtit ad Deum verũ poſthabito idolorum cultu cõuertendi occaſio. In Cocin ciuitate regni Malauari, quæ Imperatori Cãbaxin paret, arcẽ quoq; ſtatuerunt Luſitani, in qua cœptũ eſt extrui collegium Societati noſtræ hoc anno Dei gratia perficiẽdum, cui præeſt vnà cum fratre Pater Antonius Ereslia. Vterq; aũt dũ pręter ea munia, ad quę voti ſacramẽto obſtringũtur, nulli parcũt ope+ræ in

Templum virginis in Tanaa.

Dion.

Cocinum.

Aliud Collegium Societatis Cocinenſe.

re in ſedula puerorũ inſtitutione: incredibile eſt,q̃ vberẽ ſterile alioqui ſolũ proferat frugũ meſſem. Inſula Seilã ambitu ſuo 300. miliaria cõtinet, maxima in ea Cinamomi, malorũ aureorũ, cæterorũq; copia eſt: Coelũ tenue, purũque, ac propterea ſalubre, & vt vno verbo cõplectar, tota adeo amoena, & ad voluptates comparata, vt credãt incolę paradyſum alibi nõ fuiſſe. Habet in ea Rex Luſit. caſtella cõplura præſidiis firmata, in quib⁹ agit P. Emanuel Moralez, qui Proregis Indiæ paucis abhinc diebus, literis inuitatus, vnà cũ Legato Regis Seilã viro ampliſsimo, ac in fide Chriſtiana probè à nobis ſuperiore anno inſtituto, eò profectus eſt, tentaturus animũ Regis, num & ipſum poſsit Chriſto lucrifacere. Verùm quamuis pius P. nullis non ſe offerat laboribus, vt illius loci barbarorũ aĩos per diligentẽ Chriſtianæ fidei inculcationẽ à dæmonũ cultu auertat, auerſóſq; eodẽ relabi prohibeat, nec minimã liberis eorundẽ inſtituẽdis operã impẽdat, adiutus à Fratre noſtro Diaz: Rex tñ cũ ſe in hoc vſq; tẽpus (neſcio q̃ malo genio) difficilẽ nimis durũq; exhibuerit, ſedulo conatui nõ par reſpõdit ſucceſſus. R. P. Nicolaus Lãcilotus agit in arce Caulã cũ duobus ſociis, moderatúrq; loci illius Collegiũ, quod Cõmorinorũ cõcurſu eſt multò celeberrimũ. Eſt aũt Cõmorin prouincia ſinui maris expoſita, in qua, ac toto illo tractu maximus eſt Chriſtianorũ numerus, & (vt audio) ſupra 60 milliũ. Horũ Neophytorũ fidẽ cõfirmãt: ac cæteris, q vel catechumeni ſunt, vel nõdũ ad fidem

Seilani Inſulæ ambitus.
Cinamomum.
Arx Gaulan.
Collegiũ ſocietati celeberrimum.
Cõmorini

fidẽ animũ adiecerũt,operas ſuas nauant P. Enriquez,fratréſq; alij duo,quib⁹,vt regioni illi maritimę cõmodius hac ratione ſuccurratur,alij duo in auxiliũ ſubmittẽtur. Incolis Chriromandel,quæ regni Biſnagę ciuitas eſt, Euangeliũ annũciauit S.Thom.à quibus extremo quoq; ſupplicio affectus martyrij corona cõſecutus eſt:cõtráq; opinionẽ eorũ, q corpus Apoſt. trãſlatũ credũt,totus fere hic populus illud apud ſe eſſe aſſerit,cuius rei nõ obſcura argumẽta adferũt.In ſepul.Apoſt.inuentũ corpus ſatis amplũ,ac procerũ, ſuauiſſimũ de ſe odorẽ ſpargit,q̊d magna in hodiernũ vſq; diẽ veneratiõe ab oĩbus colitur.Sepulchrũ verò in rupe exciſũ eſt in q̊ & ſanguineas cernere eſt maculas, & crucẽ in eo exſcultã,quẽadmodũ videre eſt in ea, q̃ ad vos miſim⁹,hui⁹ ſepulchri imagine.Huic rei fidẽ quoq; faciebat ipſe ciuitatis Præfectus, lignũ oſtẽdẽs incredibilis magnitudinis,q̊d Apoſt. dũ viueret,è lõginquis regionib.ad locũ,in q̊ palatiũ Regis extruendũ erat(Archio vocãt) mari miraculosè aduexiſſe ferũt: cuius ligni ea eſt vaſtitas;vt ne boũ qdẽ copioſa multitudine loco moueri queat.Ex eo ligno(quod hoc ipſum Indi religiosè admodũ cõſeruẽt ac venerẽtur)fabricatã ad te crucẽ ac ciſtellã miſi.In hac ciuitate agit Pater Cyprian⁹ cũ altero quodam Societatis fratre,qui ætąte iã effęta(60 enim,vt noſti, excedit annum) iuuenilẽ retinet animum,inuictum ſe præbens ad oẽs labores: vt & Indos ad purũ Dei cultũ traducat,ac in officio retineat Chriſtianos.

Chiromãdeli.S.Thomas creditur martyrio coronatus.

ſepulchrũ S.Thomæ.

Monſtroſum lignũ

Malacca

Malacca Malagiorum ciuitas. Malacca vna eſt ex ciuitatibus regni Malagiorum, populoſa admodum, quæ cum toto regno paret Imperatori Xantanę, cuius imperio tria alia quoque ſubiecta ſunt regna, nempe Cyon, Patanez, & Achenos. *Imperator Xantane.* In ea arcem habent Luſitani, ad quam è Iapone, China, aliiſque maris Scythici circumiacentibus *Mare Scythicum.* inſulis necnon è Malucis naues commeantes, appellere ſolent. Ibi collegium eſt ſocietatis, *Malucca. Colleg. ſocietatis Maluccenſe.* in quo magno cum incolarum fructu verſantur P. Nicolaus, Franciſcus Perez. & alter quidam è noſtris fratribus. Ea loca ſuperiori anno complures infeſtabant barbarorum exercitus: qui cum ipſis hoc anno agatur, nondum accepimus. In inſulis Malucis à quibus *Garyophilum in Maluchũ naſcitur.* Garyophilum aduehitur, complura ſunt, locíſq; munitiſsimis collocata Chriſtianorum propugnacula, magnúſq; in iis locis Chriſtianorum numerus, apud quos agit P. Ioannes Beyra, cum tribus aliis, quatuórue ſocietatis fratribus, qui ſe totos iis impendunt. Plurimum eis moleſtiarum exhibent perpetuæ *Perpetuæ pluuiæ.* illius regionis pluuiæ, tum Indorum, Maurorúmque conatus impij, quibus fratrum noſtrorum cœpta ſubuertere moliuntur. Magna ſunt, & ſtupenda, quæ apud illos edit Deus ſuæ omnipotentiæ argumenta, quibus & ſuam gloriam mirum in modum commendat, & dæmonis arrogantem impotentiam reuincit. *Amãguci.* In Amanguci ciuitate clara inſulæ Iaponenſis agit P. Coſmas Torrez cum altero quodam è fratribus noſtris. Recentius ex ea nihil allatũ eſt, quàm quod à Patre M.

Franciſco accepimus. De habitantibus in Sina tantum id ſcribo, quod fertur homines eſſe prudentes, iuſtitiæq; cultores, & qui de veritate, præ cæteris ſibi cognita (vt autumant) plurimum glorientur. Certus ſum in ea regione vrbem eſſe à Iudæis habitatam: num & alios aduenas habeat, mihi adhuc incertũ eſt. Aiunt vna ex parte ad Germaniam vſq; pertingere: verum propter frigoris vehemẽtiam ea loca nulli hactenus ſunt ſatis (quod ſciam) explorata. Negociandi gratia ad vrbes maritimas ſæpè coeunt, reliquarum gentiũ commercia ſpernunt. De cæteris à Patre M. Franciſco certiores fiemus, quanquam nihil magni ab eo hoc anno expectamus: quandoquidem (vt taceam longiſsimam nauigationem) ſex menſium iter illi terra faciendũ eſt, priuſquam ad Regiam Imperatoris Chinæ perueniat. Multę ſunt prouinciæ, quæ operarios deſiderant, quarum incolis magna poſſent Societatis Patres vtilitatem, ſi adeſſent, adferre: ſed deſertæ ſunt (proh dolor) propter operariorum inopiam. Nouit Deus quã angar, quòd æquiſsimis plurimorum petitionibus, quibus non rarò nos ſolicitant, ſatiſfacere non poſsim, illorum præſertim, apud quos Beati Apoſtoli Thomæ extant haud obſcura Chriſtianæ religionis veſtigia: multi indies defectu euangelizantium pereunt, ſed potiſsimum in inſula Zocotora, quæ non procul à freto maris rubri, quod Dameca dicitur, ſita eſt. Hęc ſunt ferè quę de Patribus Societatis per Indias diſperſis ſcribenda

Chinẽſes, qui & Sinenſes, natura prudentes.

China ad Germaniam vſque vel ſaltem Tartaros dicitur pertingere.

Vtinã nõ idẽ in Europa accideret.

Zocotoræ ſitus.

benda habui, qui aliquot millibus milliariorũ ab inuicẽ diſiuncti, nõ aliter quàm literarum beneficio rerum ſuarum inter ſe communicationem habere poſſunt: verùm Domino Deo cura eſt de nobis, qui qua eſt clementia, animis noſtris tãtas addit vires: vt labores omnes quantũuis graues eius nomine ſuſceptos, pro leuibus ducamus. Goa habet in circuitu 6. miliaria, & qua parte Regnũ Idalſum ſpectat cõtinẽti cõiũgitur, varias habet circũ ſe quib⁹ imperat inſulas. Plurimi in ea Chriſtiani noui ſunt. Frequẽs admodũ populo eſt, totiúſq; Indię facilè prima, atq; ideo ſedes Proregis, aliorũq; hui⁹ regiõis adminiſtratorũ, nec nõ ipſius Epiſcopi. Eſt in ea Societatis noſtrę collegiũ, in quo 30. ferè ſcholaſtici Societatis habitant, ac ſacerdotes 4. quorũ duo vnà cũ claſſe Proregis, quã contra Turcas Ormutiũ obſidẽtes inſtruxerat, profecti ſunt non ſine maximo fructu, vt ex literis Filij Proregis cognoui. Nullũ enim tẽpus à cõcionibus, cõfeſſionib⁹, aliis q̃ plurimis, quæ exigebat, locus, tẽpúſq; piis operibus vacuũ illis erat. Pręter hos 30. alios 20. pluréſq; ad diuerſa Collegia dimiſimus, poſt varia humilitatis, & charitatis ipſorum ſumpta experimenta. Sed pauci cùm ſint his in regionibus iis ingenij dotibus præditi, qui ceruicem ſeueriori Chriſtianæ diſciplinæ ſubdere velint: non ita numero foecundus eſt ſocietatis grex: quod parum idoneos recipi expedire non videtur. Quotquot hîc degunt ex noſtris, paratiſsimi ſunt quibúſuis laboribus, & periculis pro Chri-

Goæ deſcriptio.

Idalſum regnum.

Collegiũ Goenſe.

Bellum in Turcas.

Promptitudo laborantibus in vinea Domini neceſſaria eſt.

ſti no

ſti nomine ſe obiicere, quæ animi ad labores
promptitudo, ac alacritas omnibus hîc agen
tibus imprimis eſt neceſſaria. Continuum no
bis cum Turcis, Mauris, & Indis bellum eſt,
nulla vnquam pax, nullæ induciæ. Et quoniã
hęc regio nõ tyronibus tantum, ſed & vete-
ranis plurimum faceſsit negotij, in quo
quanta ſit cuiuſque virtus, ilico claret, idcir-
co homines impigros, induſtrios, ac in mul-
tis, magníſque rebus verſatos, ſpectatóſque
deſiderat. Habemus pręter collegium ſcho
las quoque publicas, ad quas promiſcuè quoſ-
cis admittimus: nec minus diſcipulorum no
ſtrorum modeſtia, quàm præceptorum do-
ctrina pueros Indicos iuuari experimur: Be-
nedictus ſit Dominus Deus. Nã cum videam
ex collegio hoc tanquam ex quodã ſemina-
rio plurimos, ac maximè idoneos nõ ita mul
to poſt tẽpore prodituros fidei diſſeminato-
res, quæ mea ſpes eſt, & fiducia de bonitate di
uina, breui arbitror opus non fore ad has re-
giones conuertendas ex Europa mitti ope-
rarios de noſtra ſocietate. Sẽper huic Colle-
gio opus eſt ſeptẽ, pluriúmue ſacerdotũ ope-
ra, tantũ eſt Goę occupationũ, cõfeſsiones di
co, cõciones, inimicitiarũ abolitiones, aliáque
sexcenta id generis opera: quæ res faciunt, vt
incredibilis ſit incolarum erga Societatem
propenſio, & beneuolentia, ſumma expecta-
tio, maxima apud omnes patrum, fratrúmq;
authoritas. Vtinam illorum de nobis opinio-
ni reſpõdeamus, atq; tãti nos faciat Deus, quãi
hic populus. Ad ſacerdotiũ nẹminẽ noſtrũ
promo-

Scholæ publicæ.

Seminariũ Indię.

Goenſium erga patres ſpirituales affectus.

promouemus,cuius virtutem, eruditionem,
in laboribus perferendis patientiam perſpe-
ctam non habeamus. Habitant intra parie-
tes collegij noſtri quamuis diſtincto à fra-
tribus loco pueri circiter 100. indigenæ om-
nes præter paucos quorundam Luſitanorum
filios. Hoc nouum examen (ſic enim appella-
re lubet) gubernat, ac moderatur P. Paulus,
homo laborum, ac moleſtiarum patientiſsi-
mus: duo illi adiuncti ſunt ſocij, cum quibus
hanc prouinciam partiatur: curabitur à nobis
ſedulò, vt perpetuus ſit hic puerorum nume-
rus, quibus poſt triennium, quo legere, ſcri-
bere, ac piè viuere diſcent, liberum erit quod-
cunque vitę genus amplecti, illiſq; de idoneis
ſuſcepto vitę genere magiſtris à collegij Re-
ctore prouidebitur, qui non prius illorum cu-
rã deponẽt, paterna interim erga illos in o-
mnibus pietate, ac ſolicitudine vtentes, quã
ad eam ætatem peruenerint, in qua victũ ipſi
ſibi, honeſta aliqua ratione parare poſsint.
Præterea placet & tertium erigere Collegiũ,
in quo alij 70. pueri, ſed orphani alantur, non
ſine delectu omnes, ſed in quibus non obſcu-
ra virtutis, ingeniique indoles reluceat. Ho-
omni diligentia, omniq; ſtudio, primũ virtu-
tis, deinde literarũ tam prophanarũ quàm ſa-
crarũ cognitione excolemus, vt his præſidii
inſtructi, laboranti Societati auxilio ſint, ve
tãquam ſocij, vel tanquã ſubſidiarij: alij v
aduerſus infideles militent, vel vt alia qua
uis ratione his regionibus ſuccurrant. Non
nullis etiam vbi ſacris initiati fuerint, diue

Nõ quiuis ad ſacerdotium ad mittẽdus.

Tertiũ collegiũ Goenſe.

ſa

prouincias deſcribemus,vt illarum curam
ant,idololatriam exterminent,fidem Chri
anam inuehant, ſtabiliántq́. Porrò ad hoc
us Luſitanorum filios potiſsimum delige-
is,ac Indorum eos,quos cæteris ingenij a-
monia præſtare cognouerimus, qui in al-
o illo collegio (cuius proximè memini-
is)erudientur.Iam 40.ſummæ ſpei adoleſ-
ites, qui magno vſui ſunt patribus, ac fra-
bus noſtræ Societatis habeo delectos: in-
lunt cãdidati,cruce rubea pectus inſigniti.
terũ R.P.vt hæc quidem pro re nata,atq́
eo(vt nobis quidẽ videtur) neceſsitate ex-
gitauimus: ita quoq́ ſententiæ tuæ expe-
mus calculum,quo ſi inſtitutum noſtrum
obaueris,diligẽter id obeamus, ſin tãquàm
nus aptum accõmodatius ſuggeſſerit aliud,
incombamus toti. Theſaurũ illum indul-
ntiarũ,ſeu iubilæũ, quem ſuperiori anno à
nmo Põtif.nobis,atq́ his regionibus impe
ras,Goę promulgaui,idẽ cæteri Societ.Pa-
s,ac fratres pIndiã diſperſi ſinguli apud ſu-
factitârũt.Nullã puto vnquàm iubilei pro-
lgarionẽ hac fructuoſiorẽ fuiſſe.Totã nãq;
itatẽ,atq́ adeo Indiã ſęua vitiorũ tyrãnide
preſſam ſic excitauit,& erexit,vt profliga-
ſublatiſq́ grauioribus ſceleribus,noua hu-
vrbis facies videatur,tum quę ſecutæ ſunt
iones ad hanc morũ emendationẽ ſtabili-
lã plurimũ momẽtihabuerint.Et quanquã
defuerũt,qui operi tã pio ſeſe opponere au
int:tamẽ eorũ conatus vſq́adeo nõ obfuit,
plurimi piis accenſi deſideriis huius bene-

Candidati crucis effigie ſignati.

Iubilei fructus maximus.

Aethiopiæ Rex Prætoianus. ficij multò vberrimè participes ſint effecti. Scribo ad te R.P. mores, erroréſq; quibus infecti ſunt Æthiopes ij, qui Pretoiani imperio parent, omnia quidem quàm fideliſsimè, & vt relatu quorundam Luſitanorum, qui hoc ipſo anno inde venerant, rem ſe habere cognoui. Apud eos noſtrum nomen iam innotuit, per quendam Alexinum, quem ego aliquando in his regionibus commorantem, de rebus fidei pleniſsimè inſtruxi, hic Regi à conſiliis eſt. Dedi ad Regem literas, quibus rogo, vt poteſtatem mihi faciat eundi in Æthiopiam, vt Luſitanis, qui in ea verſantur, aliquam pręſentia mea opem feram: quorum, vt eſt, ſi opes ſpectemus, ſplendidiſsima conditio, ita ſi animos vitiis irretitos, æterna manet gehennæ afflictio: quin etiam vltrò illi meam operam obtuli, ad ipſos quoque, ſi illi ita videretur, iuuandos Æthiopes. Aiunt Regem erroribus, qui partim Ethnici, partim Mahometani, partim Iudaici ſunt, valdè addictum: tametſi animo ſit in Luſitanos propenſo admodum, & beneuolo, ſpero ad voluntatem animi reſponſurum. *Mixta æthiopum religio.* Ad Luſitanos quoque inibi habitantes ſcripſi, ſperare me fore, vt liceat cum ipſis reliquum vitæ meæ tranſigere, qua etiam ſola occaſione futurum dicunt, vt ſine vlla mora non modò Rex me ſit accerſiturus ad ſe, ſed complures ad montes vſque Æthiopiæ obuiam miſſurus, qui me non procul à Mazua portu ſcilicet ad rubrum mare expectabunt. *Mazua port⁹ maris rubri.* Oro te Reuerende in Chriſto Patre (niſi aliud in Domino

nino expedire magis videatur) vt mittas nihi ſucceſſorem, liceátque mihi per te in eas egiones proficiſci, ibique reliquum meæ ſenectutis exigere. Video enim mercedem non nediocrem, & præmia ampliſsima iis omnibus propoſita, qui circa rem omnium longè lifficillimam, ſimul ac laborioſiſsimam (extirpationem dico errorum animis Æthiopum inſitorum) deſudabunt. Vitam id genus hominum agit duriſsimam, & adflictionibus corporis aſperrimam, carnibus crudis veſcitur, beluarum in vniuerſum mores non hominũ tenet. Confido tamen vbi ſemel iis purius Euãgelicæ veritatis lumen affulſerit: ad vitã humaniorem, Chriſtianíſque dignam traducendos. Et quandoquidem oblata eſt occaſio mihi proficiſcendi in Iaponiam, & Chinam: præſagit mihi animus Dominum Deum, quadragenariam meam ætatem hiſce regionibus conſeruare, quod ipſum quoq; omnes augurantur fore, vt hoc onus humeris meis imponatur. Ipſe verò penuriam ibi fidelium operariorum, naufragiáque animarum grauiſsima mihi proponẽs, percupio ſanè quibuſuis laboribus, ac ærumnis pro Chriſti nomine me obiicere: det perficere, qui dedit velle: veruntamen in Chriſto Pater tuum conſilium eſto, apud te enim tanquam iumentum factus ſum. Vale. Goæ prid. Id. Ianua. Anno 1553.

Cur laborioſiſsima in Aethiopia expeditio.

Carnibus crudis veſcuntur Aethiopes.

T. P. Filius indignus
Gaſpar.

DESCRIPTIO RITVVM & morum quæ in inſula nuper inuenta ad ſeptentrionalem plagam Iapan nuncupata ſeruantur.

AD Septentrionalem plagam haud procul à China verſus Orientem reperierunt Luſitani mercatores Inſulam, cui nomen Iapan, eiuſdem propè cum Italia altitudinis; fines verò habet ampliſsimos, qui in longitudinem 1800. in latitudinem 900. miliaria patere dicitur. Qua ex inſula Calend. Maij quidam induſtrius planè vir, ac prouidentiſsimi hominis præ ſe ferens perſonam, ad nos venit, qui vt erat myſteriorum fidei noſtræ cognoſcẽdorum auidiſsimus, ſic quoq; breuiſsimo tẽporis interiecto ſpacio tantos fecit progreſſus, vt non modò fidem amplecteretur Chriſtianam, ſed & in S. fidei collegio Goenſi non ita diu agens, legere, ac characteres Occidentalium more, formare didicerit, atq; nonnulla fidei noſtræ præcipua capita in maternã trãſfuderit linguam, in quibus perlegendis aſsiduè verſatur. Orationi, & meditationi vacãs, Ieſum Chriſtum ardentibus inuocat ſuſpiriis. Tanta probitate inſignis eſt, eáq; morum honeſtate venerandus, ac ſuſpiciendus: quanta pro dignitate nunquam dici poſsit. Quo tempore

Lõgitudo, et latitudo Iapaniæ.

pore apud nos fidei rudimenta diſcebat, in-
terrogatus à me mores,ac patrias leges,vt ex-
poneret,quamuis illorũ ſuperſtitionibus non
eſſet imbutus:haud grauatim tamen quę com
perta habebat,ita mihi reuelabat, vt ex vul-
gari hominum ſententia magis loqui, quàm
ex illorum diſciplinis, inſtitutæ narrationis
ordinem ſumere videbatur. Quia tamen hu-
ius narratio multa cognitione digniſsima
continet:dabo operam,qualiſcunq; ſit,vt pri-
mo quoq; tempore ad te mittatur,donec ve-
ritate per P.Franciſcũ Xauier explorata, qui
Giapan petiit, certius aliquid ſcribere valea-
mus.Imprimis itaq; Giapanica Inſula,eius eſt
quam prædiximus longitudinis, vnius Regis
imperio tantummodo ſubiecta,viros princi-
pes habet ſimillimos ducibus,comitibuſue 14
quorum vno moriẽte, qui primogenitus eſt,
hęreditatem adit cum dignitate:cęteris verò,
si qui ſunt,fratribus tot cedunt oppida, quot
ipſis honeſtè alendis ſufficiant, ita tamen vt
ſemper obedientiam maximo natu præſtent
fratri,eũmq; velut clientes patronum obſer-
uent.Inter hos principes qui minimus eſt,de-
cem millia hominum bellatorum conſcribe-
re poteſt,reliqui aut 15. aut 20.aut 30. millia.
Rex,illorum lingua,Voo dicitur,qui nobiliſ-
ſima omnium familia progenitus, ſuam ſtir-
pem cum aliis gentilitatibus non ſinit per-
miſceri.Hic Voo,quod nobis Pontifex Max.
eſſe videtur: propterea quòd non in religio-
ſos ſolùm,deorũmq; miniſterio dicatas per-
ſonas,quorum in illis partibus ingens eſt nu-

Iapania vni regi ſub 14.ducib⁹ paret.

Minimus principũ decẽ millia bellatorum cõſcribere poteſt.

Voo Rex, & Pontifex.

merus, verùm etiam in populares, profanóſque homines poteſtatem exerceat. Quamuis autem abſolutam retineat authoritatem, meróque polleat imperio: nunquam tamen per ſe bellum gerit, nec in facinoroſos alioqui homines animaduertit. Omnem rerum eiuſmodi curam Gozo cuidam (ſic enim illis, qui apud nos Imperator eſt, appellatur) committit, qui totius inſulæ gubernacula, & imperium adminiſtrat. Dum Gozo Regem inuiſit altero in terram genu flexo, caput ad dimidium tibiæ Voo in ſignum reuerentiæ, atque honoris admouens ſubmittit. Gozo hic, cui & belli gerendi, & iuſtitiæ adminiſtrandę cura mandata eſt, magna nobilium virorum turba, ducum exercitus, & armatorum multitudine ſtipatus eſt. Huius etiam tanta eſt potentia, vt Voo tum imperio, ac dignitate tum etiam vita (ſi facinus admiſſum talem mereatur animaduerſionem) priuari poſsit. Diligentiſsimè minores obediũt maioribus eóſque obſeruant religiosè obiuſtitiam quam ſummam exercent. Peccata æqualia eſſe opinantur, paríque poena adfligitur is, qui decem baſaruchos ſubripuit cum eo qui ducatorum aliquot ſublegit millia. Porrò quod ad potentiſsimi Regis Voo genus viuendi pertinet: id ferè ſic ſeſe habet. Vnicam matrimonio ſibi mulierem iungit, creſcentíſque lunæ initio ab vxore ſeiunctus, cibis abſtinere incipit ad quindecim continuos dies: ſemel de die idque moderatè admodum cibum ſumit: lectioni, contemplationi, & orationi intentus, veſtitu albo

Imperator Gozo, ſubeſt Põtifici.

Iniqua lex.

Voonis mira viuen ratio.

albo,ingentiq; corona redimitus,perfectũ lu
nę incrementũ operitur. Vbi decreſcere luna
cœperit:ad conſuetam viuendi rationem re-
ſiduis 15.diebus redit, atque vxori cohabitat,
quo tempore venationibus,aliiſque volupta-
tibus vacat. Si verò coniunx antequàm trice
ſimum expleuerit annum vitam ad mortem
commutauerit : aliam in eius locum ducere
poteſt. Quòd ſi triceſimum annum exceſſe-
rit:toto reliquo vitæ ſuæ tempore caſtè, ac
religiosè viuere debet, nec priuſquam vxorẽ
luxerit,aut illa ſuperſtite cum alia conſuetu-
dinem habet. In illo hominum genere præ-
ter 14. illos quos dixi principes, ſunt eque-
ſtris dignitatis viri innumerabiles, quemad-
modum apud nos mercatores, cæterorúmq;
hominum multiplices dignitates,& ordines.
Vnica plerumq; contenta ſunt vxore,quæ ſi
cum altero deprehendatur in adulterio: mo-
rem hunc atque legem mordicus ſeruãt,vter-
que ſimul vt perimatur.Nam ſi alterutro vi-
uente alter fuerit trucidatus, viro in ius vo-
cato, mortis ſententiam in illum pronunci
ant.Si neutrum interemerit, ignominiæ ſibi
maritus notam inurit ſempiternam. Præte-
rea mulier ſi in criminis ſuſpicionem veniat,
nec tamen rea peragi poſſit, à marito in pa-
ternam domum remittitur ſine vlla viri in-
famia,qui aliam deinde ducens, priorem mu
lierẽ ea relinquit turpitudinis infamia nota-
tam,nemo vt eam matrimonio velit digna-
ri.Illuſtres illius inſulę viri filios ſuos, vbi ad
ſeptimum vel 8.peruenerint ſuę ętatis annũ,

Viduallis caſtitas gẽtilis pontificis.

Pœna adulterij.

Infamatæ ignominia.

coenobiis includunt ad ſeptimum decimum aut viceſimum vſque annum, quibus in loci legere, characteres formare, atque etiam diuinas res edocentur, vt ſic bonis imbuti artibus & ad alendam familiam, gubernandámq; rem publicam reddantur aptiores. In illa inſula tria religioſorum hominum genera reperiũtur, qui in coenobiis monachorum noſtrorũ more habitant, nonnulli in ciuitatibus, alij etiam ruri, aut in pagis. Qui in ciuitatibus verſantur, nunquam vxores ducunt, ex eleemoſinis viuunt, comam, & barbam radunt, veſtibus oblongis, laxíſque manicis vtuntur. Hyemis tempore cucullum geſtant, reliquo anni ſpacio nudo capite incedunt, vno in loco omnes comedunt, crebra ſtatáq; per annũ habent ieiunia. Religioſi iſti animalibus nullis veſcuntur, hoc ſe facere aſſeuerantes: vt corpore macreſcente peccandi voluntatem funditus eradicent: quod abſtinentiæ genus religioſorum omnium illius inſulæ cõmune eſt. intempeſta nocte ſomnum abrumpentes, ac dimidiatæ horulæ ſpaciũ pſalmodiæ, ac præcibus incumbunt: quo tranſacto lectum repetunt, quieſcentes vſque ad lunæ horam, tunc iterum de lectulis ſurgentes varias recitant orationes, quod ipſum etiam oriente ſole, & meridie, & veſpertino tempore obſeruant religioſæ, & vt nos, ad Angelicam ſalutationẽ, dum ſignum datur, vniuerſa multitudo ad genua prouoluta leuatis in coelum manibus (vt etiam apud Chriſtianos fieri conſueuit) ſuas preces fundunt. Sæpenumerò ad populũ ingenti

Illuſtrium filij in monaſteriis inſtituũtur.

Monachi Gentiles.

Videntur olim fuiſſe chriſtiani.

Cucullati.

Ieiunia.

A carnib⁹ abſtinent.

Media nocte orant.

Æris ſonitu ad orationem excitant.

Genu flexio.

ingenti confluentem multitudine concionã-tur: quem etiam, ſui ploratus exemplo, ad lachrymas prouocant. Vnum Deum creatorẽ, ac conſeruatorem rerum omnium prædicãt: Purgatorium quoq;, infernum, & paradiſum confitentur, aiuntq; tam bonos, quàm facinoroſos locum pœnarum, id eſt purgatorium ſubire: ſic tamen vt ab inuicem ſeiunctos, bonos quidem locum, vbi Deus ſit, petere, malos, ac perditos in tartara demerſos cum dæmone habitare arbitrentur, quem vt in malos animaduerteret, Deus miſit in hunc mũdum. Huiuſmodi religioſi honeſtiſsimè viuere dicuntur, hoc vno dẽpto. quòd ob multos pueros, quos in monaſteriis inſtituunt execrandi cuiuſdam vitij inſimulentur, quamuis caſtitatẽ publicè ſummis efferentes laudibus grauiſsimum illud ſcelus eſſe confirment. Omnes ad talos vſque nigras veſtes habent demiſſas, nullum admittunt, qui nõ vel mediocriter in virtutibus ſit exercitatus. Eſt & quoddam ſacerdotum genus, quod veſtibus cinericij coloris amictum, magnis ſe præcingit funibus, vxores non ducit, quibusdam etiam fœminis veluti monachabus eodem habitu cœnobia parat, contiguis propemodum ædificiis. Ait plebs iſtiuſmodi ſacerdotes monialibus iſtis conſueſcere, nec tamen proles procreare: quòd remediis conceptum impedientibus vtantur. Hi licet imperiti ſint, atq; à trecentis extiterint annis: preces tamen fermè cæterorũ more fundũt, niſi quòd mares vnum teneãt templi latus, alterũ verò

Vnũ Deũ Paradiſũ infernum & purgatoriũ credunt.

Dæmones tortores malorum credunt.

Caſtitas.

Aliud genus ſacerdotum.

verò moniales, certáque ferant ieiunia.

Tertiũ genus pœnitentiis deditum. Tertium genus eſt eorum qui nigris indu ti veſtibus, grauiſsimis pœnis ſeſe torquent: ter oraut, mane, veſperi, & ſub mediam noctẽ. Omnes iſtorum omnium religioſorum preces ſimillimæ ſunt. Idolis vtuntur ligneis, ac *Imagines* deauratis, imaginibus quoque depictis, quas habent in pariete. *Vnum Deum colũt.* Vnum Deum vniuerſi adorant, quem Doniche patrio ſermone nũcupant: aliquando vnum corpus formantes, tribus capitibus inſigniunt, tunc Cogi nomi *Trinitas.* nant. Non ignorare videntur Doniche, & Cogi idem eſſe quod apud Chriſtianos Deum, ac Trinitatem. Narratur inſuper iucunda de homine, qui apud illos ſanctus habetur, hiſtoria: aiunt enim trans Chinam Occidentem ver*Origo religionis Iapanum* ſus, regionem eſſe Cegnico vulgò dictam, in qua Rex erat Gioibondarnus, cui vxor fuit nomine Magabonina. Regi dormienti, per ſomnum viſum eſt, puerum clamantem ſe audire, ac verba hæc ſępius iterantẽ: Rex vxoris ventrem ingredi debes. Rex vniuerſa cõiugi prout geſta fuerant, aperit: mirantur, & obſtupent, quo factum eſt, vt amplius vnà nõ verſarentur. Circa id ferè temporis Regina *Xagua propheta gentilis.* cum nullo mortalium, vt credebatur, rehabita, grauida fit: poſt nouem menſes puerum, cui nomen Xagua in hanc lucem edidit, vitalem, ſed matri in ipſo partu exitialem. Quãobrem Rex infantem Reginæ ſorori educandum tradit. Poſtquam infantem Regina eniхa fuiſſet, inuſitatæ magnitudinis ſerpentes iique alati, ſuper puerulum volutaſſe, ſuperq;

eum

eum ex ore aquæ magnam vim effudiſſe fe-
runt. Poſt trimeſtre ſpacium erigens ſe puer,
& ſtans, tres paſſus progreſſus eſt, & alte-
ra in coelum elata manu, altera ad terram de-
preſſa, ſic fatus eſt: Ego vnicus in coelo, vnicus
ſum in terra. Hic annum natus decimumno-
nũ, cùm vel inuitum pater ad matrimonium
compellere vellet, humanę conditionis miſe-
riamper pendens, ac ſecum diligentius exami
nans, vxori noluit commiſceri, ſed clam de
nocte arrepta fuga, montem altiſsimum, de-
ſertúmque conſcendit. Quo in mónte poſt-
quam in aſperrimo vitæ genere perduraſſet
ſexennium: deſcendit tandem, & magno ani-
mi ardore, nec minore cum eloquentia plu-
rimas ad Ethnicos habuit conciones. Tantæ *Xaguano uas leges condit.*
ſibi integritatis, & virtutis breui tempore
conquiſiuerat nomen: vt & penes ipſum
eſſet abolitas diſſuetudine leges reuocare,
& nouam adorandi Dei rationem com-
monſtrare. Diſcipulorum, qui ipſius erant
ſectatores doctrinæ, eiúſque viuendi inſti-
tutum ſequebantur, ad octo millia habuit.
Horum aliqui Chinam ingreſsi leges, &
colendi Dei modum incolis proponebant,
quos & dicto citius propter magiſtri ce-
lebritatem in ſuam ſententiam pertraxe-
runt, vt & omnia idola confringerent, & Pa- *Idola demolitur Xagua.*
godos (quos vocant) quibus ſacrificare con-
ſueuerant, contererent prorſus.

Inde progreſsi, poſtquam in Iapa-
nicam inſulam peruenerunt, eadem quæ
dixi deſignant, effectàque reddunt, vt

etiam

etiam nunc apud Sinas,& Iapanes videre ſit haud ſecus quàm Romæ cõfractorum ſigno rum partes. Xagua iſte vnum Deum fabri catorem omnium eſſe docuit, atque eo quo iam diximus modo exſculpſit trũcum tribus capitibus inſignem. Idem quinque præcepta ſeruanda præſcripſit: Primum, non occiden dum: Secundum, non furãdum: Tertium, nõ fornicandum: Quartum, vt non iis de rebus ſoliciti ſint, mœſtitiáque conficiantur, qui bus nullum poteſt remedium adferri: Quin tum, iniurias condonandas. Multa alia de vir tutibus, & vitiis, atque moribus, quibus ho mines cuiuſlibet conditionis præditi eſſe de bent, volumina conſcripſit. Sæpius ieiu nandum eſſe præcepit, multúmque Deo cor poris afflictiones gratas eſſe contendit, & ſer uandis peccatoribus perneceſſarias. Interro gatus, num in eiuſmodi prouincia aliquo vte rentur baptiſmatis genere: reſpondit, infantes vt primum in hunc lucem prodierint, exem plo Xaguæ lauari, quem (vt ſuperius dixi mus) ſerpentes natum lauerunt. Si quis verò nõ lotus deceſſerit: grauiſsimè peccaſſe infan tuli parentes credunt: affirmant inſuper re ligioſos, quos dixi, viros ægrotantes inuiſere, conſolari, ac vt teſtamento extremam volũ tatem declarent hortari. Quod ſi periclita ri de vita decũbens cœperit, alterius vitę bo na in memoriã reuocãt: de terrenis rebus an xius ne ſit monent: quandoquidem vana eſſe omnia conſpiciat. Vbi extremum clau ſerit ægrotus diem, ſupplicatione inſtructa,

Quinque præcepta.

Ieiunia.

Afflictio corporis.

Baptiſm⁹ gentilium

Ægrotorum viſitatio, & ad mortẽ præparãdi modus.

pſal-

ſallentes funus in monaſterij cortem depo-
unt,continenter à Deo, vt peccata ei cōdo-
et,precantes.Pauperes,ac diuites ſine diſcri-
iine gratis & officioſè ſepeliunt,imò igno- *Mortui ſepeliuntur gratis.*
iiniæ ſibi notā inureret ſempiternā,qui vel
ninimū quid mercedis nomine acceptaret.
Quòd ſi defunctorū parentes aliquid eleemo-
ynæ nomine offerant,non recuſant. Vſurpāt *Corporis afflictio horrenda*
ræterea in iſta Iapanenſiū regione afflictio-
is eiuſmodi genus, nimirū quòd poſt centū
erum à cibis,& re vxoria abſtinentiam,va
as ſyluas,horridáque nemora ingrediuntur, *Eremitæ aſperriſſimæ vitæ.*
ultis referta Pagodorum delubris religio-
is cauſa, quæ ab aliquibus etiam aſperrimæ
itæ Eremitis incoluntur. Multi his in locis
amores, multæ voces exaudiuntur, multi *Dæmonū illuſiones.*
ioq; videntur ardentes ignes. In huiuſmo-
ſylua viginti quinque dies commorantur,
ec plus orizæ,qua vitam tolerent, ſumunt,
ıàm vola manus continere poſsint ter, &
iidem aquam bibunt tantummodo. Poſt 25.
ierum ſpacium qui per loca deſerta magno
ımero vagantur (vt facilè etiam millena-
um expleant numerum) vnum in locum
onuenientes,coram Pagodo aliquo, totius
nteactæ vitæ crimina,alta voce, illorum v-
uſquiſque flexis genibus confitetur, reliquis *Confeſsio totius vitæ publica.*
nnibus miro ſilentio auſcultantibus. Vbi
onfeſsiones fecerint, manu Pagodo admo-
,ſe omnes ſacramento, & iureiurando a-
ringunt,nulli vnquàm mortalium quæ au-
erint, patefacturos ſe eſſe, deſerta illa loca
ım primum reliquerint. Toto pœnitentiæ
tempo-

tempore,neque dormiunt,neque veſtes exu-
unt. Lineis autem veſtibus aſperioribus vtũ-
tur,arctius præcincti abſque calceis,nudo ca-
pite incedunt,nunquam penè quieſcunt, e-
quòd totos dies in nemore circum monten
oberrantes ſupplicationis in morem conſu-
mãt.Cùm ad deſtinata ſua loca peruenerint
aliquantulum quieſcunt, ingentem pyram
conſtruunt corpus calefacturi.Præceptorem
habent à quo tum in oratione tum afflictio-
nibus ſuſpiciendis inſtituuntur. Quietis tem-
pore ſi quis neceſsitate ſuperatus obdormire
cœperit,à magiſtro bis fuſte percuſſus exci-
Religioſa crudelitas tatur.Si quis lãguore correptus proſequi ne-
quiuerit iter cum reliquis,à ſociis derelinqui-
tur,omni ope deſtitutus cæteris pergenti-
bus,diſperire cogitur. Quòd ſi extremũ an-
te alios diem illorum aliquis clauſerit,obru-
Epitaphia mortuorũ unt cadauer lapidibus.Schedulam affigunt ba-
culo in terram defixo,in qua ſcriptum eſt.
Hic iacet N. ciuitate vel oppido. N.oriun-
dus. Tabellam vnuſquiſque de collo depen-
dentem geſtat,in quo nomen tum hominis
tum patriæ exaratum continetur. Dum per
iſta loca deſerta vagantur:monſtra quamplu-
rima,lemuréſq; cernunt,ſuæ peregrinationis
comites duntaxat,vt cùm centum ſæpenu-
merò ſint,ducenti interdum videantur, nu-
Demones ſodales. merentúrq;.Tunc eos omnes intuens magi-
ſter,vt videt nonnullos tabulam è collo depẽ-
dentem non habere:ſubſiſtere omnes conti-
Donichus Deus. nuò iubet,ac ad Doniche,qui ipſis Deus eſt,
orationem conuertens, petit à tali ſocietate

ſe ſu-

e ſuóſque liberari, quam credunt eſſe dęmo-
niorum, qui hominibus ſe familiariter adiũ-
gentes, ita hominis imaginem præ ſe ferunt,
vt adoleſcens vnus, duo appareant, & vnus
Petrus, duo, abſque vlla vnius ab altero diffe-
rentia. Poſtquam verò orare incipiunt iuxta
præſcriptam ſibi à præceptore formam: om-
nia omnino euaneſcunt dęmonia. Homines
iſti, poſtquam tempus afflictionis expleue-
rint, ſic macie confecti remanent, vt & pro-
pter coloris pallorem mortem ipſam præ ſe
ferant. Quòd verò veſtes non exuant, neque
hoc tempore corpora lauent, pro comperto
habetur. Domum, plurimis oppidanis, qui
& illorum veſtes magna cum veneratione
deoſculantur, redeunt comitati. Sunt in iſtis regionibus multi venefici, & ſagæ, qui licet a-
pud ſimplices magno ſint in precio: nihil-
minus tamen apud prudentiores viliſsima
eorum eſt exiſtimatio. Maximi quoque inter
eos fiunt Aſtrologi, quòd plurima rectè prę-
dicunt. Annales more noſtro conſcribit
illud hominum genus, quod vt in moribus,
& ingenij acumine quàm ſimillimum eſt no-
bis, ſic & noſtram in multis viuendi rationẽ
& conſuetudinem imitatur. Vir hic qui mihi
harum rerum iam ſcriptarum eſt auctor, ſi
quis alius, præſtantiſsimo, acerrimôque eſt
ingenio. Opere, verbiſque confirmat ſe odio
habere peccatorum varietatem, quam inter
Chriſtianos eſſe deprehendit.

Venefici.

Aſtrologi.

Annales.

Ingenioſi, vt Europæi.

Exiſtimat Iapanenſes vniuerſos liben-
tiſſimè Chriſtianam fidem amplexaturos

Prophetia Iapanenſium. eſſe,ſi qui ad illos venirent Chriſtiani:quod ſcriptum ſuis in libris habeant, vnam omnium mortalium legem aliquando futuram, quam etiam hoc nomine tanquàm perfectiorem expectant ad ſe deferendam.Cùm autem fide noſtra meliorem aliam inuenire poſsit nemo(vt etiam libenter agnoſcit,& confitetur Iapanenſis hic)fit vt maxima ſe affici dicat voluptate ,quòd arbitretur, in maximis Dei donis illud reponendum eſſe.poſſe videlicet modum excogitari, per quem Chriſtianæ legis præcones in Iapaniam tranſmittantur.Quanuis autem vxori alligatus ſit:comitem ſe tamen Patrum,qui eò profecturi ſunt, futurum pollicetur ad duos, quatuórue annos:imò eis ſemper ſe adfuturum affirmat,donec Chriſtianæ fidei optima iecerint fundamenta in illa prouincia, atque idoma perdidicerint.

Tēperies Iapaniæ. Regionem illam ſaluberrimam eſſe confirmat,ſed ventoſam adeo,& nonnunquã terremotibus tãtis obnoxiam,vt proſternantur in terram homines .

Alimentis abundat. Fructibus cuiuſuis generis abundat , nec minus auibus , & metallis affluit,quàm Europa . Rari ibi ſerpentes. Sylueſtrium animaliumerociſsima eſt natura,cuiuſmodi ſunt Cerui, Apri, Lepores &c. Vino carent , verùm Zitum ex Oriza

Zitum potus. conficiunt,vt Belgę ceruiſiam quam vocant. In ſyluis facilè vuæ ſylueſtres . & abundè reperiuntur,quibus veſci conſueuerunt. Orizã cum braſsica comedunt,& piſces:panis vſum habent nullum , ſed eius vicem Oriza ſubit, vt etiam in India. Tritici granum vtcunque ſuppetit.

ppetit. Gallinæ non deſunt,nullum tamen nimal domi enutriunt. Refert in illa prouin ia ducem quendam eſſe in cuius vexillo de picta cernitur ingens crux, & hoc illi ſuæq; amiliæ peculiare inſigne eſt, quod vſurpari b aliis eſt capitale. Vniuerſum Iapanenſi m genus antiquo more receptum habet ſu s preces fundere,vt pij quidam faciunt Chri iani,coronis(quas vocam)& roſariis, qui ue legere norunt, preces horarias ſecum ha ent,noſtris perſimiles. Qui coronam tenen es orant,ad vnumquodq; ſignorum oratio em recitant,duplo noſtra dominicali pro xiorem. Illorum corona 108. ſpherulas con net. Rationem numeri ſpherularum inter ogatus: reſpondit à doctis viris affirmari,ho nines centum & octo modis peccare. uare ad ſingulorum expiationem peccato um orationem quam non intelligant (quòd eregrina lingua ſcripta ſit)recitant, vt nos tinè oramus. Matutino tempore dum ſur unt,nouem proferūt verba,ac duobus dex æ digitis elatis (vt Chriſtiani facere ſole us,cùm nos ſigno crucis munire volumus) ouem ſe crucibus ſignant, quæ Beati An reæ crucis ſimiles ſunt, quibus propugnari à dęmonibus credunt. Eorum religioſi ca itatem,paupertatem, & obediētiam vouēt, profitentur,qui antequam recipiantur in milias huiuſmodi,in humilioribus officiis, peribúſque exercentur. Iſti populi,quòd ſub odem quo nos conſtituti ſint terrę quaſi cin ulo,colore etiam ſunt albo,eiuſdem nobiſcū

Gallinæ.

Vexillum crucis habent Iapanenſes.

Spherulis precariis ſuas preces numerant.

Ratio huiuſmodi precum.

Orant lingua peregrina.

Signant ſe ſigno crucis D. Andreæ.

Vouent religioſi caſtitatem, paupertatem & obedientiā.

Humilitas

K proceri-

Natura & mores leges\[q]; Iapanenſium. proceritatis, prudentes, nobiles, virtutis amatores, diſciplinarum ſtudioſi, doctos maximoperè venerantur, & ſuſpiciunt. Quod ad pacis in repub. conſeruandæ, bellíque gerendi rationem pertinet, noſtri perſimiles ſunt, & in familia gubernanda: in hoc tamen vno diſſimiles, quòd ius verbis, non libellis dicant. *Ius ſcriptum reijciunt.* Itaque expedita apud illos, & ſeuera eſt iuſtitia, adeo vt famulus Dominum afficiens cõtumelia, vel alia quauis leui iniuria laceſſens, ab illo poſsit ilicò trucidari, nec viciſsim vlla ratione in herum animaduertatur. *Ius iniquũ in famulos* *Primogeniti ius.* Amplißimum verò dignitatis gradum, primogenitus hæreditario iure ſibi vendicat. Si liberos ex vxore non ſuſceperit, proximus ſuccedit agnatus, quod cæteri quoque iſtius prouinciæ principes facere conſueuerunt. Tyrannidem in ſubditos principes non exercẽt. Quòd ſi bello inuicem contendere cœperint, nec in gratiam mutuam ſpontè redierint, Gozo authoritatem ſuam interponit, pacémque conciliat. *Gozonis authoritas in principes diſsidentes.* Si verò pertinax aliquis iubenti Gozoni non obedierit, conſcripto milite, eiuſmodi principem aggreditur, priuat imperio, atque interdum etiam vita: non tamen ob id illius ſibi dignitatem vel bona vſurpat, quin potius illi concedit, cui iure obtigiſſent, ſi princeps ille communi morte defunctus fuiſſet. *Adulter.* Infamis eſt, qui cùm vxorem habeat, ad aliam quamuis mulierem accedit. *Orationes Eleemoſynæ. Peregrinationes.* Orant Iapanenſes, eleemoſynas erogant, peregrinantur, à cibis abſtinent vt veniam peccatorum cùm viuis tum mortuis conſequantur,

antur, idque in anno ſæpius: de die pran- nt circa meridiem, vt nos, quorum tamen ſtinentia multò eſt noſtra grauior.

Preces prō defunctis.

In iſtius inſulæ monte 5. millia religioſorū ·orum habitant, qui & ditiſsimi ſunt, & fa- ılis abundant, optimíſque domibus, ac in- mentis. Caſtimoniam ſic tuentur, vt ad tium lapidem nec mulier, nec aliud fœmi- ıi generis poſsit accedere. Mulier vbi pe- rit, dierum 15. ſpacio neminem attingit: ·. verò diebus abſtinet â templis. Ancillæ rturientes, ab aliis alia in domo ſeiunctæ bitant, quod etiam faciunt menſtrui tem- re. Qui illas toto illo tempore contigerit, mundus creditur, debétque lauari iuxta le- m Moſaicis contentam libris. Mulieres te- ioris fortunæ, ſi multos procreauerint ex ilios, occidere conſueuerunt natu poſte- res, ne calamitoſam eos vitam ducere vi- ınt, quod ſcelus animaduerſione apud illos et.

Religioſorum opes, & mores.

Mulier ad tria miliaria a ſeptis monaſteriī arcetur.

Mulier a partu immunda.

Immenſa crudelitas in proprios infātes.

Aiebat ante quingentos annos (alij plu- etiam addebant) idola fuiſſe comminuta, n in regno Cegnicenſi, ex quo per Chi- m, & Tartaum Iapaniam venitur, tum in ula ipſa Iapanenſi, ídque doctrina Xaguæ us præſcribente. Infernum eſſe credunt, o impię peruenientes animę variis crucia- us, vt perpetuo igne, aliiſque tormen- rum generibus torquentur, excrucian- ·que; hoc etiam illis qui in purgatorio nſtituti ſunt vſu venire contendunt, quòd hac vita dignam ſceleribus pœniten-

Infernus.

Purgatorium.

tiam non egerint, nec inde exituras adſeue-
rant, quoaduſq; ab omnibus maculis expur-
gatæ ſubuolent in cœlum. Cœlorum indige-
nas Angelos eſſe volunt, qui ex alia quadam
elementorum materia conſtantes diuinæ ma-
ieſtatis contemplationi vacent, quos inſuper
hominum cuſtodes eſſe affirmant, cuius in
rei teſtimonium depictas Angelorum ima-
gines de collo appenſas geſtant. Prolixas in
Dei laudem preces fundunt, contemplatio-
nis omnes, ſed præcipuè Religioſi auidi ſunt,
qui toto quo Dei laudes cantant tempore, al-
tare circumeunt, campanis populum conuo-
cant ad conciones audiendas, peragenda ſa-
cra, communes preces fundendas. Aliquo ex
hac vita migrante, funus candelis accenſis co-
mitantur, donec aut ſepeliant, aut in rogum
coniiciant. Leges ac libri peregrina lingua, &
à communi multum diſcrepante, conſcripti
ſunt, vt latino apud nos. Interrogatus num
ſacrificiis vterentur, reſpondit, certis quibuſ-
dam diebus ſacerdotes ſacris operari, præſer-
tim tamen illorum præſulem, qui certis ve-
ſtibus indutus templum petit, ac tum præ-
ſente vniuerſa multitudine thus adurit ſuper
aram, cum foliis, è quibus ſuauis odor exha-
lat, atque ſimul orationes decantat. Horum
templa criminis alicuius reus ſi ſalutis cauſa
ingrediatur, inde à lictoribus extrahi non
poteſt, quantumcunque graue ſit ac exe-
crandum admiſſum facinus: fures tamen
nequaquam ibi ſunt tuti. Multis ſancto-
rum, ſanctarúmque imaginibus ſculptis, de-
pictíſque

Cœlum. *Angelorũ materia.* *Angeli Deum contẽplantur.* *Angeli cuſtodes.* *Contemplatiui.* *Altaria.* *Cãpanę.* *Candelarũ vſus in curãdo funere.* *Thuris incenſum.* *Tẽpla aſilum.* *Pœna furum.*

ictiſq; diademate ſuperpoſito, atque mican- bus radijs eorum abundant templa. Quan- is autem vnum Deum adorent omnium, uæ extant, rerum fabricatorem, ſanctos ni- ilominus deprecantur, qui pro ſua ſalute itercedant. Mulierem inſuper depingere ſo nt infantulum intra brachia tenentem, quã ocant Quaneuoa: ad hanc tanquam patro- am communem in omnibus calamitatibus, onfugiunt, quo pacto Chriſtiani beatæ vir- inis auxilium inuocant. Nullam hiſtoriæ, t vitæ huius ſuæ ſanctæ mulieris rationem ddere hic homo potuit. Cibis quibuſlibet oc genus hominum veſcitur, nec circunci- tur. Quare veriſimile eſt illi regioni Euan elicæ veritatis lumen olim affulſiſſe, & vel opter peccatorum tenebras extinctum eſ- , vel per impoſtorem aliquem, qualis Maho etus veritati tenebras eſſe offuſas. Porrò ım huic exarandæ epiſtolæ intentus ſum, enit ad me Epiſcopus quidam Armenio- m, qui his in regionibus quadraginta annis erſatus eſt, ac retulit Armenos in ipſis naſ- ntis Eccleſiæ primordiis diſſeminaturos uangelicam fidem, Chinam ingreſſos fuiſ- , ac ad Chriſtum conuertiſſe. Quantò præ- rius mererentur illi de Eccleſia Dei, qui o hominum ſalute nullos refugientes la- ores, vaſtam in hanc plagam fidei lumen ferrent, quàm qui per vniuerſam Euro- m in ſacerdotiis (vt metuendum eſt) luxu- ntes talento quod à Chriſto acceperunt, in rrã defoſſo, neq; ſuę, neq; aliorũ cõſulunt ſa

Imagines ſanctorũ.

Vnum Deum colũt, ſanctos honorant & inuocant.

Imago virginis. Patrona peccantium.

Peccata, lumen Euãgelij in his regionibus deleuiſſe per impoſtorẽ videntur.

Multi in Europa talenta ſua in terra defodiunt.

Paulus Sã-ſidius hui⁹ narratio-nis author

luti? Meſsis ſanè copioſiſsima eſt, ſed idonei
deſtituta operariis. Neminem terrere debea
diſtantia, qui etiam ſibi mandatam eſſe pro
ximi curam, & ſalutem intelligit. Quamui
enim Roma Iapanam vſque iter ſit 8. milliur
leucarum, ſalutis tamen animarum gratia la
bores, & pericula pro Eccleſia Dei adita qui
uis delitias eſſe perſuaſum habere debet. S
Deus voluerit, Franciſcus vnà cum Paulo hu
ius narrationis authore, aliiſq; duobus Iapa
nenſibus Chriſtianis, & tribus Societatis no
ſtræ fratribus, circa Aprilis initium ſe ad Ia
panenſem nauigationem accingent. Poſt bi
ennium intelliget R.T. omnia quæ in ea in
ſula ad gloriam Dei perfici poterunt, fauent
Chriſto Domino noſtro, qui eſt benedictu
in ſecula ſeculorum. AMEN.

NONNVLLA EXCER

pta ex epiſtola Reuerendi P. Magiſtr Franciſci Xauieri præsbyteri Societatis Ieſu in India Præpoſiti Prouincialis, ad Reuerendum P. noſtrum Magiſt. Ignatiũ de Loiola, Præpoſitũ eiuſdem Societatis generalem. Anno

1553.

Gratia

Gratia, & pax. & cæt.

LITERIS menſe Februario à me miſsis Reuerende in Chriſto Pater, certior factus es de meo ex Iapponia reditu in Indiam, déque relictis Amanguci nobili illius nſulæ ciuitate, Patre Coſma Torres, ac altero quodam fratre noſtro in gratiam, tam eorum qui recenter ad Chriſti fidem venerant, quàm liorum plurimorum, qui ad eandem indies ccesſuri videbãtur. In ea vrbe quæ à Goa quidem 400. à Roma autẽ vt nauigatione cõficitur amplius 6. millibus leucarũ abeſt, iam (Dei gratia) domus eſt Societati noſtræ deſtinata. Sexto ab hinc die tres Societatis fratres Goa proficiſcentes iter verſus Sinar, Regiam vrbẽ ngredientur, Regio eſt ampliſsima, incolas lit ingenioſos admodum, literis deditos, & in is probè (vt accepimus) verſatos. Nobilitatem doctrina metiuntur, qua, qui plurimum pollet, inter eos nobiliſsimus eſt, ac præcipuæ pud omnes authoritatis. Præſagit nobis animus fore, vt Chriſti cultus per vniuerſam Chinam (ſic enim Sinarum regionem vocãt) propagetur, magnámque omnes de diuina erga hunc populum miſericordia ſpem concepimus. Habe quæſo (reuerende Pater) tã in Iapania relictos fratres, q̃ nos qui in Chinã profectionẽ paramus, apud Deũ in tuis orationibus commendatos. Duo imprimis neceſſaria ſũt patribus qui in Iapõ ad inſtruẽdos in fide Chriſtiana incolas mittẽtur, ac iis potiſsimũ q

Amangucũ ab vrbe Roma diſtat ſex mĩlibus leucarum.

Sinar Regia vrbs Sinarum.

 ad ſtu

Quid requiratur ad Iaponẽſiũ cõuerſionem.

ad ſtudiorum altrices vrbes ituri ſunt: vnum eſt vt hominum iniurias negligant, ad eáſque perferendas longa patientia earum animus quaſi obcalluerit, & in ſui cognitione verſati ſint: denique in omni virtutum genere excellant. Nam vt taceam inſulæ frigora, maxima eſt etiam frugum, ac aliorum vitæ ſubſidiorũ penuria. Non conſueuerunt in lectis ſomnũ capere. Alienigenas pro nihilo ducunt, eos præſertim qui pium, ac ſyncerum Dei cultum inuehunt, ídque tantiſper dum ex tenebris (quibus inuoluti ſunt) emergant. Graues illis ſuſcitabunt moleſtias, ſuperſtitionis ac idololatriæ propugnatores, quos patrio vocabulo Bonzos vocant. Alterum eſt, vt ſint egregiè eruditi. Sic enim crebris Iaponenſium interrogationibus facile ſatisfaciẽt: proderítque plurimum, ſi in Dialecticorum præceptis ſint diligenter verſati. Nam Iaponenſes nihil ita malè habet, nec iniquius ferũt quicquam, quàm ſi repugnãtia in diſputationum congreſsibus renunciantur admiſiſſe, in quas anguſtias argumentorum vi facilè compellet is, qui mediocriter duntaxat Dialecticis præceptis eſt imbutus. Iuuabit etiã Aſtrologiæ ac naturalis ſcientiæ partes habere cognitas. Etenim de coeleſtium orbium motu, de ſolis Eclypſi, de incremento ac decremento Lunæ, de generatione aquæ, niuis, pluuiæ, grãdinis, tonitrui, fulguris, cometarum, multa ex nobis anxiè inquirunt, quorum explicatio magnum habet momentum ad animos vulgi conciliandos. Eſſent meo quidem iudicio

Frigus ingens.

Alimentorum, & lectorũ inopia.

Bonzi.

Dialectica opus eſt.

Aſtrologia.

licio regionibus his vtiliſsimi, tū Flandri, tū Germani, quorum in itinere hoc eorum eſſe debet ſtudium, vt Hiſpanicam linguam ſeu Luſitanicam ita percipiant, vt rectè pronunciare diſcant, nec id illis erit difficile, quandoquidem ne duorum quidem annorum ſpatio iter illud confecerint. Aiunt è China in Iheruſalem pedeſtri itinere poſſe tranſiri, quod ſi ita eſſe comperio, ſtatim perſcribam, téque accuratè, & de itineris longitudine, & de tēpore intra quod confici poſsit, certiorem faciam. &c. Anno 1553.

Germani & Flādri apti iudicantur ad conuertēdos Iapanenſes.

Quāto tēpore iter in Iapaniam conficitur.

P. IGNATIO A LOIOLA, *Generali Societatis Ieſu,* 1554.

Fœlix B. P. Frāciſci mors, miracula & quorundā clara narrantur martyria.

Pax Chriſti. &c.

SVPERIORI menſe Ianuario anni Domini 1554. de ſtatu rerum Indicarum, item de iis quæ diuina bonitas, per ſocietatis alūnos, his in locis operata ſit, ad T. R. dedi literas: nunc verò ex multis pauca perſtringam, quæ inſpiratione Dei ſingulari contigerunt Indis, ex quo tempore M. Gaſpari, piæ memoriæ loco, Indiæ partem adminiſtro. Sed priuſquam inſtitutam narrationem aggrediar, facturus mihi operæ-

operæprecium videor, ſi prius nonnulla de præclaro M.Franciſci obitu deſcribam. Cùm igitur eſſet in portu quodam, cui nomen San Choam, conuenit cum quodam nauta Chinẽſi, vt nauigio in ciuitatem Cantaniam veheretur, qui trecẽtorum aureorum pyper, quòd eleemoſinæ nomine acceperat, pro naulo erat numeraturus. Fecit id quidem libenter atque mercatori vniuerſum pyper trãſcripſit, ob præſentiſsimum in quo ambo verſabãtur, cuique ſeſe obiiciebant, vitæ diſcrimen. Lege enim apud illos cautum eſt, vt hominũ quiſquis inuexiſſet externum, mulctaretur morte. Verùm tanta erat huius Patris charitas ac pius animarum zelus, vt tametſi compertiſsimum haberet ſibi ſubeundos eſſe vel perpetuos carceres, ærumnas, captiuitates, vel exquiſita demum mortis ſupplicia: tamẽ hæc ipſa pro nihilo duceret, modò deſtinato ſibi frui poſſet, fine, & ex ampliſsimo Chinenſi regno nonnullos ex tyrannide diaboli Chriſtianæ poſſet adferre libertati. Neque diuina illi defuit bonitas. Nam pro ingenti quem gerebat ſpiritu. per mille pericula, & labores progreſſum dedit Deus Opt. Ma. vt vel nõnulla frumenti grana Chinæ ſolo commiſſa tandem aliquando, qui ipſum eſſent ſecuturi, patribus fructum darent centeſimum & milleſimum: neque minus ipſius mors fuit clara, glorieque plena, quàm fuit ipſius vita propter raram pietatem ſuſpicienda. Etenim in portu adhuc, & naui exiſtens, cùm intelligeret reſolutionis iam ſuæ inſtare tempus: in

P. Franciſc⁹ 300. aureos numerat p̃ naulo ad Sinas vehendus.

Dira Sinarum lex in externos.

clara mors Franciſci Xauier.

cubi-

cubiculum ſecedens, tota ſe ibi die, ac nocte precibus duntaxat intentus continuit. Crebra erant ſuſpiria, vocaléſque (quas vocant) orationes aſsiduæ ab iis, qui ante fores præſtolabantur, auditæ. Totum hunc in modum, ſolus cum Deo ſolo diem, noctèmque conſumens. Poſtero die affectum ſe admodum valetudine eſſe declarauit, & nec tum quicquã ſumere volebat cibi aut potus. Tertio à morbo die, cùm & admodum ingraueſceret, nihil præter pia ad Deum colloquia, & vota licebat audire: ſub mediam noctem ipſo Diuę Bibianæ feſto, quod in ſecundum Decembris inciderat, poſt legittimum vſque ad finem certamen beatum creatori ſuo reddidit ſpiritum. Luſitani autem, qui tunc aderant, corpus opertum calce plurima feretro impoſuerunt, & non procul à mari veſtitum atque ornatum ſuperpellitio, & ſtola manibus in crucis formam compoſitis ſepelierunt. Exacto verò trimeſtri, duabúſque hebdomadis, cùm nauis eadem Malaccam rediret, Luſitani pro pio in eum affectu captantes conſilium, ſepulchrum inuiſere, ac corpus ſi grauis non obſtaret odor, Malaccam tranſportare conſtituerunt, vt in Chriſtianorum templo ſæpeliretur: viſunt igitur ſepulchrum, atque corpus ab omni corruptione adeo integrum inuenerunt, vt etiam ipſa facie præ ſe haud obſcura ferret vitæ ſigna, atque olfactui gratum ſpiraret odorem, tantum abeſt, vt quicquam vel arroſum ſit de corpore, vel (quod præ cæteris hu-

Calce opertus ſepelitur.

Miraculoſa admodũ corporis conſeruatio.

manis

manis vſu venire ſolet corporibus) vllã redderet graueolentiam, præter eam quæ naturalis eſt calci. Si quis odor afflabat, ſolius calcis is erat. Verum, vt certius adhuc illis de rei euentu conſtaret, vulnuſculum brachio quod inſtar viuentis carnis, quódque grati erat odoris, infligunt: quin & veſtes quibus S.P. inuolutus erat, ne tantillum quidem ſenſerunt corruptionis. Obſtupefacti autem rei nouitatem, vel miraculo potius, Malaccã, vbi tum tẽporis, qui Societatis eſſet, nullus agebat, Sacrum corpus detulerũt, quod & ſummis plauſibus celebritatéq; exceptum eſt, ab iis pręſertim, qui dũ viueret, impenſè illi fauebant. Verùm (ſiue id rei ignorantia factũ ſit, ſiue vt illuſtrius Sanctiſsimi huius patris ἀποθεώσις cõſtaret omnib⁹, adeóq; præ cæteris vrbis Præfecto, qui eius ſummus aduerſarius habebatur) exanimum corpus in exiguum tumulum coniectum, ſæua Malaccenſiũ conſuetudine, piſtillis eo modo contuſum eſt, vt altero genu & gutture confracto leſiones nõ exiguę capiti infligerẽtur, quarũ etiamnũ hodie nõnulla cernere eſt veſtigia. Sed eũ in locũ cũ poſt menſiũ aliquod ſpaciũ Societatis noſtræ quidã Emanuel de Thauora, veniſſet, cui præceptũ erat vt priuſquã in Indiã rediret, tũ Chinẽſes, tũ Iapanẽſes viſitaret: hortatu quorũdã amicorũ corpus è ſepulchro eduxit, omni ex parte planè integrũ: tãetſi cõtuſionis vulneribus conſauciatũ, etiã ſuo cruore locũ cõſperſiſſet, acſi recẽs planè foret ſanguis. Magna ergo (vt par erat) veneratiõe, adiuncto

Corp⁹ gratum ſpirat odorem.

Veſtes nec caro ſenſere calcis vim.

iuncto ſibi quodã ex noſtris ſocio, qui quindecim ante diebus è Iapania (quò amandatus fuerat propagatæ iã ſibi Chriſtianitatis cognoſcendę cauſa) redierat, Goam deportatur in loculo quẽ legatus Proregis Indię ad Regẽ Chinæ miſſus, fieri pro ſuo quo erga P. F. ferebatur ſtudio, mandârat. Loculus verò erat tũ intus, tũ foris purpura obtectus, periſtroma quoq; addiderat aureũ, eiuſdémq; materiæ puluinar capiti ſubiectũ. Mox vbi intelleximus nauẽ quæ corpus ipſum deferebat Goæ proximã eſſe, in lembũ deponi iuſsi: vt eò citius, quòd tardiuſculè ferretur nauis, ad littus appelleret, idipſum exẽplo Thomę Apoſtoli prouocatus, vt & viderẽ, & palparẽ, contractarémq; manibus, quod in vulgus de ipſo ferebatur. Nã ſi nos in admirationẽ duxit id quod paſsim ſpargebatur, an nõ longè amplius nos id cõmouit quod vidimus? Quãuis aũt mẽſes quindecim mortuũ fuerat corpus calce opertũ, & in terra defoſſum, tamen perſeuerabat adhuc delicata, ac mollis caro, eodémq; vigore citra omnẽ corruptionẽ, qua vel à calce, terra, aut etiã vermibus nunquam non contrahitur permanens, odorẽ ſpirabat ſuauiſsimũ. Demũ die Veneris ante Dominicã Oliuarũ, qui fuit 16. Martij, Goã appulimus, vbi in littore Prorex cũ tota Indię nobilitate, clero, ſocietate, quam vocãt miſericordię, ac vniuerſo populo, noſtrũ expectabat aduentũ. Poſtquã aũt è naui depoſitum eſt, nos, qui è ſocietate eramus ſacerdotes, humeris ſubeuntes in eodem loculo ad monumentum

Honor S. corpori exbibitus.

Corp⁹ ſub terra calce opertũ 15. menſibus incorruptũ gratiq; permãſit odoris.

Veneratio ſancti corporis. mentum à noſtris ad id comparatum ſublimiori in loco, quo omnibus magis eſſet cõſpicuum, deportabamus: vbi verò ad templũ ventum eſſet, Prorex ad genua pronus ſe deuoluit, & loculum exoſculatus eſt: deinde eodem venerationis officio totus populus corpus ſanctum eſt proſequutus. Quantum mihi coniectura conſequi licebat, videbantur eſſe in templo ſupra quinque aut ſex hominum millia, qui ita pio adficiebantur deſyderio, vt relicto templo non prius ſe auelli paterentur à ſepulchro, quàm ipſis corpus ſpectandũ propoſuiſſemus. Neceſsitati igitur cedentes oſtẽſum eſt corpus: tanta verò extitit deuotio, religióque huius populi, & admiratio, vt nihil vnquam me vidiſſe meminerim, quod tãtopere ad gratiarũ actionẽ nos inflãmaret. Alij flebãt, alij pectus tundebãt à Deo veniam peccatorum poſtulantes, alij tanto molimine nitebantur ſuis roſariis corpus contingere, vt etiam templi cancellos frangerent, nullum pedes ipſius exoſculandi finem facientes. Sanè eò ſpectare populi pietas videbatur, vt niſi in re præſenti nos adfuiſſemus, metuendum foret, ne corpore in minutiſsimas particulas diſcerpto, ſibi quiſque aliquid raperet, quod reliquiarum loco aſſeruaret, neque ante diei Dominicæ noctem mediam, præ nimia populi frequentia, in monumento illo potuit collocari, aut templum claudi. Die ſabbati religioſi duo Frãciſcani templum noſtrum adeunt, & ſacrificium Miſſæ, non tanquam defuncto Requiem

Prorex corpus B. flexis genibus honorat.

Populi erga S. corp⁹ pietas.

Memorabilis frãciſcanorũ erga defunctum religio.

em precaturi,ſed honorem exhibituri, grati-
aſque acturi Domino Deo, de beata Virgi-
ne cecinerũt. Die porrò Veneris,qui hoc ſab
batum proximè antecedebat, ſummi templi
Canonici de ſancta Cruce ſolennia fecerant
Miſſarum, ſuo teſtimonio comprobantes,
quod quemadmodum M. Franciſcus his in
locis illuſtria crucis ſtatuerat trophæa, ita
per eandem cœlos conſcendiſſet,vnde ſacræ
cruci meritos etiam deferebant honores. Ne-
que miror populum vna voce ſanctum cor-
pus conclamaſſe,quia etſi vita, virtutúmque
magnitudo argumentum ſpiritusſancti gra-
tiæ in eo abundantis oſtenderent, videre ta-
men humanum corpus, natura ſua præ re-
liquis animantibus obnoxium corruptioni
immerſum calci, quæ carnem exedit, & oſ-
ſa vi ſua comminuit, non labefactatum eſ-
ſe, non conuulſum, aut diſsipatum, neque
vel tantillum odoris tetri totis quindecim
menſibus contraxiſſe, vniuerſum proculdu-
biò naturæ ordinem, & vires ſuperabat.

Canonicorum de defuncto teſtimonium.

Plurima de eo poſt mortem innotuerunt,
quæ dum viueret,occulta manebant. Reli-
gioſus quidam inſtituti diui Franciſci Pater
Ioannes Derius, vir integerrimæ vitæ, qui
nonnunquam Patrem Franciſcum comita-
tus fuerat, antequam religioni ſe manci-
paſſet: vbi tanta gloria fulgere ipſius cor-
pus vidit, dicere cœpit: Quandoquidem
diuina bonitas Magiſtri Franciſci ſanctita-
tem palam mundo oſtendit,volo & ipſe a-
perire, quæ nulli vnquam mortalium con-

Sãcti poſt mortẽ clarent.

P. Io*annis Derij Franciſcani de P. Franciſco teſtimonium.*

mu-

municaui. Erat (inquit) piæ memoriæ Fran-
ciſcus dono propetiæ donatus: nam cùm ali-
quando piis cogitationibus quibuſdam im-
merſus eſſem, eáſque ne illi quidem reuela-
Vaticinãdi ſpiritu prædit⁹ ſuiſſe videtur pater Frãciſcus
omnes mihi ſigillatim per occultam Dei in-
ſpirationē cum lachrymis religioſus P. edi-
ſſerebat. Vicarius item S. Thomæ, apud que-
M. Franciſ. hyemauerat, mihi, & cunctis ali-
dixit ſe id certo ſcire, virginitatis dono orna-
tum eum eſſe, quod cùm ipſi à ſecretis abd-
tiſsimis fuiſſet, potuit aſſeuerare: multi qu-
Mortuum ad vitam dicitur reuocaſſe
que eum conſtanti ſermone affirmabant i-
Commorin promontorio mortuum quen-
dam ad vitam excitaſſe. Ad hæc frater Pau-
Sanfidij Iapanenſis mihi pro re veriſsima a-
firmauit, qui ſæpius patri comes itineris fui-
quòd cœco lumen reſtituiſſet, reliqua breui-
tatis ſtudio prolixius ſcribere ſuperſedend-
Cœco lumen reſtituit.
duco: quòd Proregis conſilium ſit ipſius ge-
ſta integrę ſeruare hiſtoriæ, atque ad Reger-
mittere, cuius rei negotium, Vicario genera-
li commiſſum eſt. O beatum patrem, & be-
nedicta veſtigia itineris, periculorum, labo-
rum, quæ ſubiit: quandoquidem non ſolùm
id eſt promeritus, vt animus gloriæ æternæ
fœlicitatem conſequeretur, ſed etiam in cor-
pore idem eluceſcat, tot ſignis anteactæ vitæ
integritatem, & innocentiam comprobanti-
bus. Speramus, quòd tametſi ille dux noſter
& anteſignanus in Chinæ ingreſſu obierit
non tamen futurum ob hoc, vt pedem ind-
referamus, quin potius nos ſuo exemplo eri-
get, & animabit, ac diuino iuuante numine,

R.T

R.T.in hanc prouinciam operarios nonnul-
los ad eam rem perficiendam accommodos
mittat,nos quoque,Deo dante,pari animi ro
bore rem vt difficillimam, ita & præclariſsi-
mam proſequamur.Etenim ſi Dominus tã-
to præmio affecit eum, qui tenebatur ſolùm
ingrediendi Chinam deſyderio,cùm non ſit
ingreſſus:non minori eos ſucceſſu, præmióq;
que dignabitur,qui penetrârunt,modò digna
extiterint diuinæ bonitatis inſtrumenta.
Quapropter neceſſe eſt, vt huc veniant ali-
qui ſpiritu magno præditi, qui perruptis re-
gni repagulis,nobis ſint adiutores, ad ſubiu-
gandum fidei Euangelióque agreſtem planè,
ac ferocem inimicorum fidei Chriſtianæ,re-
ſertam regionem. Spes eſt vt fructus ampliſ-
ſimi,ita labores periculis coniuncti ſubeundi
ſunt plurimi,ſiquidem in hislocis conuerſio-
nis principium multis eſt difficultatibus ob-
noxium,quod ante nos M. Franc. in Iapania
expertus eſt,qui,quæ erat eius humilitas,hæc
pericula ſemper celauit. Iſte ager adeo eſt ad
cultum aptus, vt potius ad colligendos ipſi-
us fructus, quàm noſtra induſtria parandos,
deeſſe videamur.Rex etenim Amaguccenſis
apud quem eſt P.Coſmas Torres, & Eduar-
dus Syluius:item Rex Bõgenſis,cui vt fidem
perſuadeat,operam dat P.Baltazar Gagus,&
Ioannes Fernandes: item Dux Firandenſis
ad Dominum Alphonſum Proregem præ-
terito menſe Aprilis literas dederunt, ſe iam
demum veritatem agnoſcere,& probare, le-
gẽ ſcilicet conditoris vniuerſi, quã noſtri ex

Reges, principeſq; ad fidem noſtram propenſi.

Rex Bonganus.

vltimis terræ finibus aduenientes ipſis deni
ciârunt. Rex autem Bonganus facile Regu
Iapaniæ opulentiſsimus ad Proregem lega
tum cum literis, & muneribus miſit, quibu
declarauit ſe teneri deſiderio, tum vt Chri
ſtianus efficiatur, tum vt amicitia cum Reg
Luſitaniæ potentiſsimo iungatur. Arbitra
tur enim nullius gentis adeo eſſe nobilen
Regem, ac Chriſtianorum, vt qui & virtuti
bus ſit illuſtriſsimus, & opibus, ſi eas ſpecte
mus, longè potentiſsimus. Quãobrẽ & ſe be
tum ſperabat fore, ſi cum eo ſibi fœdera ami
citiæ conſtarent. Fatetur ſe non longè abeſſ
à regno Dei, ac ſe vno tantum impediment
retineri, ſcilicet timoris humani, quem ſubie
cta ſibi incutit nobilitas, quæ ſuo abſque con
ſenſu nefas eſſe arbitratur, Regi nouam ad
mittere religionem, recipit in ſe nullam for
moram ſimulatque Principum aliqui Chri
ſtianorum ſacris fuerint initiati. Iapanenſe
adeo ſunt bona indole, & ingenio præditi, v
nonnunquam audierim ex M. Franc. ſe in to
to orbe nuſquam inueniſſe homines mag
rationi obſequentes. Qui ad Chriſtianiſmu

Iapanẽſes rationi obſequentiſsimi.

ſeſe conferunt, quorum ſupra quadragint
millia exiſtit numerus, neque vllius compe
dij ratione, neque vt militiæ præfectis ſi
commendatiores inducuntur, multò minu
vi aliqua compelluntur. ſed vltrò, & cum re
cto rationis iudicio, ad veram cognitionẽ l
gis Domini noſtri Ieſu Chriſti veniunt, quo
rum animos gratia ſua Dominus ornat, v
verbum ſuum audiant, & Dei ſapientia

qu

Ingenioſi Iapanenſes

uæ illis nunciatur per Patres Societatis in-
lligant. Rationes, & argumenta rerum opti
nè capiunt, & reſpondent interrogationibus
bi propoſitis ingenioſè, ſi qua de re addubi-
nt, cum modeſtia rationibus additis inſti-
i ſe deſyderant. Iam verò poſtquam euidē-
bus argumentis edocti ſunt, falſas eſſe opi-
ones, & errores diabolicos, in quibus hacte-
us verſati ſunt, & contrà legem Chriſti eſſe
onformem omnino legi naturali, haud in-
tos patiuntur ſe ad Chriſti fidem traduci.
àm verò ſacro abluti ſunt baptiſmate: ita
ratia Chriſti in eis redundat, vt maximo fer-
ore aduerſus Ethnicos parentes ſuos, & fa-
iliaritate iunctos diſputent, euincántque ip-
rum fidem falſam eſſe, & fictam, noſtram
tem veram, & ſynceram. Sunt nonnulli
ui cùm non poſsint noſtram fidem rationi-
s tueri, ab armis (niſi à noſtris prohiberen-
r) non abſtinerent. Audiui ſæpenumerò
M. Franciſco eo ſe nomine ſolari, & plu-
num ſe operæprecij percipere, quod nouo-
m in Iapania Chriſtianorum is ſit fidei fer-
r, vt ſi res ita poſtularet, citius certè oppe-
ent mortem, quàm Chriſti legem deſere-
nt.

Feruor ipſorum, & ſtudium in chriſtianiſmo.

Conſtātia Chriſtiana.

Nobiles plerique, & omnino ex prima-
s plurimi fidem Chriſtianam ſuſcipiunt, &
ò quiſque eſt maiori intelligentiæ acumi-
præditus, hoc ad fidem (quòd ea gens ſit
endi cupidiſsima, ac libenter bonis cedat
ionibus) cōuertitur facilius. Rex, qui in Bū
i imperat, Societati areā aſsignauit ampliſsi-

Rex Bungi in Societatem liberalitas, ac pietas.

mam planè, ędificandis domibus, Eccleſi
hortis, aliíſque rebus neceſſariis accommo
datiſsimam, cui & id conceſsit priuilegij,
nullus eo in loco capite plecti, nec quidem i
vinculis coniici poſsit. Præterea liberam fec
omnibus citra noxam ad noſtram religion
conuolandi poteſtatem, ſeueras addens com
minationes ſuppliciorum iis, qui patribus n
ſtris legem veritatis nunciantibus perrexe
rint eſſe moleſti: vel qui ſua ſponte ad Chri
ſtianiſmum ſeſe conferunt, ſint impedime
to. Eadem priuilegia Rex Amangucenſis
commemorati Regis frater, cõceſsit, quibu
quàm latè ſuum patet regnũ, vtamur. His, a
aliis de cauſis ſunt quidã ex noſtris Sacerdo
tes in Iapaniam profecti, vt his de rebus cert
us aliquid cognoſcerent: & ſi quis defectus
ſet operariorum in tam ampla meſsis copi
ſuam quoque ibi operam nauarent, id quo
nos, cum plèriſque rebus aliis, quas breuitat
ſtudio prætermitto, incredibile eſt quantu
ad profectionem in Iapaniam ſuſcipienda
inflammabat, eóque magis, quòd paulò an
inuulgari cœptum fuerat propter inſperata
M. Franciſci mortem, de feruore populi, ne
non Ethnicorum cõuerſione plurimum re
mitti. Sed alia ex parte me interitus M. Gaſp
ris, & Emanuelis Moralis, & P. Vrbani deti
nebat, cùm fidem in India iam floreſcente
neceſſe quoque erat ad maturitatem perduc
Præterea, quamuis non longius abeundu
eſſe videbatur, quoad diuina clementia ſu
voluntatis aperiret ſententiam de profectio
ne i

Priuilegia cõcedit collegijs Societ.

Regis Amãgucenſis in religionẽ animus.

e inIapaniam inſtituenda, & vbinam loco-
um maior fructus ſperandus eſſet, aliquot ta-
nen rationes euangelizandi Iapanenſibus
ne ad illud iter ingrediendum incitârunt. Pa
rum omnium mens, & voluntas M. Franciſ-
nostri Prouincialis ea erat, vt ego in Iapa-
iam concederem, exiſtimantis in literis eru-
itionem plus adiumenti & vtilitatis Iapanē-
bus, quàm Goanis allaturã, quòd talis ſit po
ulus, qui de rebus ſingulis rationes poſcat.
Deinde exemplum Ducis præeuntis, & ſu-
erioris noſtri M. Franciſci me quodammo-
ò ad id impulit, qui cùm potuiſſet Goę cum
uore, & beneuolentia Principum in otio
uieſcere: fugit tamen, labores potius, quàm
uietem: pericula, quàm ſecuritatem: & cru-
m quàm delitias amplexans, inuiſendo 12.
nnorum ſpatio, quibus in India fuit, Como-
num, S. Thomam, Maluccum, Amboinum,
ſulas Diomorinas, Iapaniam, Chinam, mi-
verò cui (tametſi inutili, & indigno ſuum
nus impoſuit) cùm non viderer officio meo
tisfacere, quo erga diuinum honorem quæ-
ndum, & pro Societatis noſtræ inſtituto,
ſalutem proximorum promouendam, ob-
rictus ſum, ſi Goæ manerem maximè, cùm
i ſit ita proſpectum, vt mihi perſuadeam
eminem illic ſalutis ſuæ (cùm per præco-
um Euangelij iſtic locorum abundantiam
pulus non infœliciter ſit inſtitutus) iactu-
m facere poſſe. Veruntamen licet me oc-
ltis quibuſdam ſtimulis à Deo illic vocari
ntiebam: attamen non nimium mihi ſu-

Otium fugiendũ, labor vero crucis amplectendus eſt.

Duodecim annis Pat. Frãc. Indis conuertẽdis deſudauit.

Nemo ſibi fidat facile.

mens,aut plus æquo confidens , quò maio
ſecuritate,animíque tranquillitate negociu
à me attentari poſſet , quid fieri conuenire
iudicio P. Pauli, & M. Baltazaris Diazij , &
quorundam aliorum commiſi, per quos m
hi Dominus(vt ſperaueram)ſuam declarau
voluntatem,dum meum propoſitum ab om
nibus,etiam Prorege,qui mihi viaticum ſub
miniſtrauit,vnanimi probatur conſenſu . I
Iapaniam igitur læto animo, populo Goen
profectionem comprobante, quòd ſperare
ei genti in magnum ſalutis commodum ce
ſuram,me accingo . Accedit eò quòd Dom
nus Deus animum impulit familiaris cuiu

Contēpt⁹ diuitiarū propter euāgelium.

dam M. Franciſci , qui Ferdinandus Mon
maioris dicitur . Is quum in bonis decem a
reorum millia haberet, die Dominico , q
Euangelium eſt de bono paſtore,diebus oc
ante noſtrum in Iapaniam diſceſſum,cùm f
tè fortuna ad heremitorium quoddam pr
perarem B . Virgini à gratiis conſecratu
ſe mihi comitem adiunxit, Beatæ Virgi
quinquaginta aureos oblaturus in erecti
nem ædis ſacræ. Virgo autem ſacratiſsim
veluti mater miſericordiæ , tam vberem
filio ſuo illi gratiam impetrauit, quū de De
rebúſque ſpiritualibus,mira deuotionis, ch
ritatíſque feruore vnà colloqueremur :
voto ſe ibidem obſtringeret (quantum
temeritatem veritus , ne ea ratione facer
prohiberem)ad corpus,animam,fortunáſq
omnes , ipſam denique vitam in Dei glo
am , proximorúmque ſalutem libenter in
pende

endenda. Vir eſt ſubmiſsi admodum animi
(cui, vti confidimus, diuina bonitas am-
liſsima gratiarum dona tribuet.

De rebus ſuis ita diſpoſuit, vt ſororibus
ratribúſque germanis in Luſitania com-
norantibus duo aureorum millia miſerit,
eliquam pecuniæ ſummam in eleemoſy-
as erogauerit. Exiſtimo enim eum in
apaniæ profectionem amplius quatuor mil-
ibus expendiſſe, tum vt munera quædam
meret, quibus beneuolentiam, & amicitiam
Regum ac Principum aucuparemur; tum vt
n præcipua Iapanię ciuitate templum, in quo
onor, & amplitudo diuinæ maieſtatis in
ublime tollatur, & creſcat, erigamus. Cúmq;
n notitiã Regis Iapaniæ peruenerit, eò quòd
n ipſius ditione, & China 14. annis merca-
uræ operam dederit, legationem Proregis
ndiæ nomine ad Regem Bungenſem obit:
d quem & præcioſiſsima munera habet no-
nine Regis Luſitaniæ, qui non parum, vt
peramus, erit adiumento in profectione iſta
uſcepta. Ferdinandum hunc Mendezium no-
ilium adhuc in morem purpuratum, quòd
egatione fungatur ad Iapaniæ Reges, quibuſ-
um ipſi de grauiſsimis rebus tractandi in-
umbit cura, Reuer. tua Chriſto Domino
ommendare non ceſſabit, etiam hoc nomi-
ne, quòd in ſodalitium noſtrum, ac inter
ratres Societatis ſit admiſſus. Admiratio-
ni profectò futurus eſt multis, quando non
olùm verbo, ſed etiam exemplo vitæ, cer-
ent eum, quem aliquando beatum propter

Regis Luſitaniæ legatus ad reges Iapaniæ.

opes prædicauerant, contemptum mundi oſtendere, ac nudum Chriſtum nudè ſequi, qui paulò antè mollibus veſtiebatur, vt vel ſic intelligant maleuoli, nos nihil præter Dei honorem, ac lucrum animarum quærere.

Qui in Iapaniam proficiſcimur, ſumus duo ſacerdotes, P. Gaſparus Vilella, & ego: item quinque ſtudioſi, Melchior Diaz, Antonius Diaz, Ludouicus Fruys, Stephanus Gois, & frater noſter Ferdinandus Mendezius. Hos enim elegimus, qui vt virtute maiori cæteris præſtant, ita magis idonei ad diſcendam linguam Iapanenſem videbantur. Abducimus quoque quinque ex iis orphanis, qui Goæ curæ noſtræ ſubſunt: commodum enim videbatur Proregi, & Patribus noſtris, vt edocti linguam Iapanenſem poſſent eſſe loco interpretum noſtris, qui Roma ad Gentilium cõuerſionem, & ampliſsimorum Iapaniæ regnorum ſunt aduenturi. Patet verò in lõgum vniuerſa Iapania 600. leucas. Ex his adoleſcentibus delectum quoque fecimus talem, vt eos potiſsimum adſumeremus adminiſtros, qui virtutum iudiciique naturalis præſidio ad recipiẽda diuina chariſmata ſpecimen illuſtrius præ ſe ferrent, & ad inſtitutũ quod aggredimur, magis idonei viderentur. Illud profectò admiratione dignum, quódque homines ad Deum laudandum prouocet, cernere ſcilicet alacritatem, & promptitudinem horum omnium, quos nobiſcum abducimus, & alia ex parte eorum qui in noſtro, & orphanorum Collegio relinquuntur, la-

Vaſtitas Iapaniæ.

chry-

hrymas intueri,quod laborum, & diſcrimi-
ıum non poſſent eſſe ſocij. Ex primariis
uoque ciuibus plurimi vnà congredi expe-
ebant,mundi delicias,Chriſti ſeruitio, poſt-
ıabentes.Atque adeo tantus erat eorum fer-
or,vt tantum non vi illata, nos compelle-
ent,ipſos in Euangelij expeditionem admit
ere.Quidam ſoluiſſe nos aduertens,Celooi è
eſtigio cõſequens, in nauim cõſcendit ſum-
ıis contendit,ne à nobis in continentem re-
ıitteretur. Nonnullæ præterea antiquæ
ıatronæ virtute,& generis nobilitate claræ
ıihi ante diſceſſum ſupra modum impor-
ınæ extiterunt,vt ſinernm & ipſas nobiſcũ
ı Iapaniam nauigare,ſuam optantes operã
ıulieribus In Iapania couertendis impende-
e. Ex Goa præcipui nobiles cùm cernerẽt
lanè ſibi per noſtros in Iapaniam traijci-
ndi negatam iri poteſtatem,muneribus ex-
ugnari nos attentabant, quibus Regum,
ominorúmque gratiam tum nobis, tum
ouis ad fidem noſtram conuerſis deme-
emur,vt vel beneuolentiæ ſignis minus a-
erſarentur fidem Chriſtianam. Deus Op-
mus Maximus verum illis lumen concedat,
t impuro Deorum cultu repudiato,verita-
em agnoſcentes in Ieſum Chriſtum Dei fili-
m credant.Cæterùm(quod fortè prius dictũ
portuit)cùm Goę nos ad portum conferre-
ıus,plerique ciues omnes nos deduxerunt,
uibus ſimul cum valedictione mutua,ingẽs
bortus eſt lachrymarum imber, ſed priuſ-
uàm conſcenderemus ad Beatam Virginis
Choa-

Laboris, & diſcriminis pro noĩe Chriſti deſiderium.

Matronarum animus ad euangelizãdum ſuo ſexui.

Choanam ibamus omnes: vbi ſacris peractis cum innouatione votorum Deo ab omnibus agebantur gratiæ, ac proſperitas in ſuſcepta iam peregrinatione petebatur. Porrò quemadmodum hoc primo die diuina ipſius bonitas nos haud vulgari ſuauitate conſolationis & ſpei refecit: ita ſperamus futurũ deinceps, vt ad maius meritum multis nos obiiciat difficultatibus, ferréque pro ſuo nomĩne labores plurimos, ac ſub iunipero ſanctæ Crucis tribuat quietem; nam in periculis ſecuritas, in laboribus quies, in miſeriis gloria, in conuerſione infidelium verum Chriſti obſequium inuenitur, idque citra omnem inanem gloriam, fauorem, lucrũmue humanum.

Quid ſibi proponere debet euangelizans.

Vbi verũ Chriſti obſequium.

Etenim hîc purus diuini honoris amor, & ſalutis animarum deſiderium exercetur. Hîc tribulationes, & labores non permittunt in obliuionem venire iuſtitiæ, bonitatíſque diuinæ, hîc infidelium contradictiones, fidei, ſpei, & zeli diuini faciunt incrementum: hîc certa ſpes præmij, & coronę, & vberrimus animarum fructus: hîc poſtremò quò magis deſunt humanæ conſolationes, & præſidia, hoc copioſius ille nobis adeſt conſolator ſanctiſsimus. Ac demum ſi his in locis Deus martyrij gloriam non quærentibus tribuit, quantò magis expetentibus eam eſt conceſſurus. Germanum fratrem noſtri fratris Ferdinandi Mendez, cùm cœpiſſent Mauri regni Gurtani, quod eſt vltra Malaccam, neque poſſent blanditiis, & pollicitationibus inducere, vt Maurus fieret, va-

Martyriũ Mendezij.

riis tormentorum poenis attentârunt, ſi quid haberent virium compellendi. Principio alligatum arbori tormenta bellica ter, aut quater in eũ exonerauerũt fruſtrà, cùm illum ne attingerent quidem. Neque idcirco finem fecerunt ſuæ crudelitatis, quin potius in eum Beatæ Virginis præſidium inclamantem, nõ antè deſtiterunt ſæuire, donec machina bellica medium traiicerent, glorioſúmque martyrem propter conſtantem fidei profeſsionem conſtituerent. Iam verò in Tantana, quæ eſt vltra Malaccam, qua etiam nobis iter faciendum eſt, cùm Mauri Luſitanum cepiſſent, neque eorum hortatu, ac impulſu vellet Chriſti religionem abnegare, eligens potius mori, quàm propriam ſalutem cum fide deſerere, illi ampliſsimos obtulerunt honores, & copias, ſi Maurorum ſequax eſſet religionis. Quem cùm viderunt ea eſſe animi cõſtantia, vt non poſſet iſtis honorum, & fortunæ ludibriis commoueri, neque latum quidem vnguem à ſua ſententia tranſuerſum agi: illum ex arbore in quoſdam palos acutos, humi defixos præcipitem dederunt, quibus infixus nomen Ieſu continenter inuocabat. Impij verò à confoſsi facie pellem detraxerunt, manus pedéſque vnguibus ſpoliârunt: neque ea crudelitate exatiati, gladio quoque illi viſcera aperuerunt, & eduxerunt, quibus tormenti generibus tridui ſpacio crudeles recreati carnifices, Luſitanus nihil præter ſuauiſsimum nomen IESV ingeminabat. Erubeſce Sidon, ait, mare. Alij ſunt

Aliud martyriũ crudeliſsimũ.

etiam

Alij plures martyres.

Exhortatio ad martyrium.

etiam plurimi hic martyres, qui fortè dũ nõ martyrium quærunt, tamen dignatur Deus. Quid igitur agimus, quid moramur? veniunt ab Oriente, & Occidẽte, & ſedent in regno Dei cum Abraham. Quid nos detinet, quamobrem tam illuſtres victorias, atque triumphos nobis eripi patiamur. Hic oues Ieſu Chriſti vagæ feruntur, quòd non ſunt paſtores, qui in vnum ouile cogãt. Venite Patres, & fratres chariſsimi, vel tanquã paſtores, vel tanq̃ mercenarij: quia merces ampliſsima eſt iis propoſita, qui aucto ouiũ grege, ſic in vnũ ouile cõpellunt, vt vnum eundémq; cognoſcant paſtorem. Expendite queſo quàm vaſta ſint Iapaniæ regna. Conſiderate quàm ampla ſit Chinenſis ditio, vt quæ amplitudine Chriſtianum ſuperet orbem.

China regnum ampliſsimũ.

Hanc meritorum in eos coronam benignus Deus Societatis noſtræ Patribus videtur reſeruaſſe, vt qui obedientiæ ſacramento eò miſsi fuerunt, illos in fidei explicationé erudiant, atque iis de rebus, quas humana mens neque intelligere, neque comprehendere poteſt, informent, vt verbum vitæ æternæ audientes, in Chriſtum credant, & credentes gloriam æternam finem noſtræ creationis conſequantur. Verendum patres, & fratres mei, ne ſæuerè hac de re ſit Deus à nobis exacturus rationem, niſi magna diligentia ſuccurratur illis animis pereuntibus, quos CHRISTVS ſuo ſanguine redemit, præſertim cùm nobis nulla non offeratur benemerendi de illis occaſio.

Cauete

Cauete igitur vobis vera deſit charitas quę ad id ſalutis negotium cumprimis eſt neceſſaria. Euoluite animo, fratres mei quale officium Deus nobis in terram degentibus commiſit, certè auguſtiſsimum: quid enim eſſe poteſt auguſtius, atque illuſtrius, quàm animas Chriſto lucrifacere, & aberrantes oues ad ſuum paſtorem reducere, cùm de hoc genere officij gaudio incredibili Angeli afficiantur in cœlo. Certè lege Chriſtianæ charitatis obſtricti ſumus iis opem ferre, quos ſibi Dominus in his Iapaniæ, Chinæque finibus delegit. In Iapania verò, & China, nulla memoria, nulla extat cognitio Domini noſtri Ieſu Chriſti. Offeramus nos ipſos Ieſu inſtrumenta diuini ſui obſequij, vt tandem ſua dignatione ſonus, & vox Euangelij in terram Chinarum & Iapanenſium eat, & feratur. At neceſſe eſt vt inſignes eò milites concedamus, vbi dux, & anteſignanus noſter occubuit, ne à victoria degeneres repellamur. Ab vrbe Roma, atque etiam ex Luſitania opus eſt veniant milites ad ſpiritalem pugnam ita inſtructi, vt poſt præclaras victorias illuſtria quoq; ſtatuere poſsint trophęa. Tales eos eſſe opto, quales extiterūt Gedeonis milites, vt pauci ſint, ſed fortes, & in bello acres, atq; ex alto ſtantes bibant quantum ſatis eſt, ne animi affectum in res fluxas, & caducas, terrámque abiiciant, neque etiam vereantur ſua vaſa fictilia ad terram illidere, nō magni hanc vitam ducentes pro ſalute proximi. Militia autem, quia nocturno fit

Officium Societatis aliorumq; & cleri.

Franciſc⁹ Xauier euangelizātium in India anteſignanus.

Iudicū. 7.

tempo-

tempore lucernæ accendendæ ſunt fidei, & charitatis, quòd periculo non careat bellum, citra lucem ſuſcipere. Afferant tubas ſapientiæ, verbīque diuini, vt ante ipſos cuncti hoſtes viſibiles, atque inuiſibiles, procumbant, & comminuantur idola, fugentur dæmones, tollantur errores, & idololatriæ ſuperſtitiones euertantur, nomen verò Domini noſtri Ieſu Chriſti illuſtre fiat, honori ducatur, ac in ſublime tollatur, cui ſoli honor, & gloria per ſecula ſeculorum. Amen.

Anno. 1554.
Filius indignus Melchior.

¶ LITERÆ PATRIS *Antonij Quadri ad Patrem Magiſtrum Mironem.*

Agit de populi magno affectu erga B. Franciſcum de eiuſdem virtutibus, pietate, ſanctitate, immēſis laboribus & periculis, quibus ſe ob Chriſti nomen expoſuit, de feliciſsima eius morte, & corporis ad littus in calce ad aliquot menſes miraculoſa cōſeruatione, aliiſque ſtupendis, de Magiſtri Gaſpari Zelandi virtutibus, ſudoribus & mortis occaſione, Summa de quorundam martyrio & afflictionibus propter Euanlium Chriſti. 1555.

Gra-

Gratia, & pax Chriſti &c.

EX literis ad Conimbricenſes miſsis T. R. facilè intelliget noſtri itineris rationem. Nūc iis de rebus te certiorem faciam, quæ, ni vehementer errem, cùm propter voluptatem quam adferunt multiplicem, tum etiam conſolationem, quam afflictis animis ſubminiſtrant incredibilem, digniſsima erunt cognitione. Igitur cum Præfecto claſsis eadem vehebamur naui in Goenſem vrbem 9. Nouemb. appulimus: quæ res ciuibus tantæ fuit lætitię, vt nos non ſecus, quàm ſalutis ſuę acciperent authores, & ſtudio, obſeruantiáque proſequerentur ſingulari. Sanè (vt ingenuè fatear) adeo corroboratur in fide hic populus, ex Patrum Societatis laboribus qui huc cōmigrârunt, vt mirari deſinam, ſi quæ de nobis habetur opinio, & exiſtimatio, tantum eam vincat, ſuperétque, quæ alibi eſt, quantum labores, & difficultates his in locis, maiori cum fructu exiſtunt, quibus deſudantur, gratiores. Nam beatus Magiſter Franciſcus in hac prouincia moratus eſt, cuius virtus, & opera tanta, & etiam labores quos pertulit, tanti extiterunt, vt ſim neſcius, poſsitne quiſpiam labefactare, & euertere, quod Deus Op. Ma. per ipſum ſtatuit, ac erexit Nam beati huius P. tanta in hiſce partibus viguit virtutum omnium præſtantia, támque præclara operum merita, laborúmq; exantlatorū ſudores, vt neſcius ſim planè de ipſius in Deum pietate

B. P. Frācisci Xauierij labores eximij, & virtutes.

tate

tate,atq; religione, quæ mihi comperta ſunt
ſicut & varij,multitudinéque innumerabile
labores ſi inuulgarentur, non dubitem com
plures in ſummum ſtuporem coniiciendo
Etenim pedibus in Iapaniam cùm iter face
ret, atque meditationibus mente in Deur
adeo eleuata,vt haud infrequenter continge
ret in truncos grauiter impingere, ſic vt eti
am veſtium ſuarum partes laceratæ adhære
rent.Semel in horto noſtro dum inambula
ret,atque à fratre quodam domeſtico, qui
rerum ageret obſeruatus, in Deum eſſe de
prehendebatur raptus:ſed ad ſe rediens ver
tus ne à quoquàm cerneretur, manu admot
pectori dicebat:Domine ſit ſatis;nihil quæſ
amplius.Cõſtat etiam multorum fide digno
rum ſermone, quiq; domeſticam cum eo ha
buerunt conſuetudinem, eum etiam ſomr
tempore, cui parum tribuebat, crebra eder
ſuſpiria eiuſmodi: O bone Ieſu,ô Domine,
Creator mi:ac eius generis pia, váriaq; vot
Quanto tempore in noſtro verſatus eſt col
legio,ſe tota nocte in ſecretiorem locum or
turus recipere ſolebat, ex quo venerabile ſa
cramentum conſpici poterat. Interdiu cùr
nobiſcum verſaretur, ſæpenumerò diuin
gratię ſenſu abundare viſus eſt,& coelitus d
miſſa recreari conſolatione,vt ſecedere inter
dum,ne id fratres perciperent,cogeretur. A
oratione ſemel egreſſus, lætus fratribus qui
buſdam vaticinando dixit:anno ſequenti tr
ſtia ad nos è Luſitania adferentur nunci
quemadmodum & euentus comprobauit.

Raptus in Deum.

Eucharistiæ veneratio.

Diuina cõſolatio.

Tanto

Tantoperè animo collectus, & apud ſe erat, vt etiamſi cum hominibus familiariter admodum verſaretur, deque rebus humanis promiſcuè ſæpè tractaret: nihilominus in eo tantam ineſſe ſpiritus vim ſentiebat, vix vt vllus in faciem eius oculos coniicere obſeruationis ergo, qua eum proſequebantur, auderet. Germanus frater meus mihi nunciauit, qui frequenter terra, marique cum eo longiſſima emenſus eſt itinera, ſe vidiſſe in naui ab hora noctis prima, vſque ad diei crepuſculum ſemper ipſum orationi inſtitiſſe. In æde D. Thomæ cui addictiſsimus erat, certò ſcimus eum diuino numine afflatum totas noctes nonnunquã inſomnes duxiſſe. Dæmon pro ſua petulantia, cùm ſemel in illum irruens fuſtibus percuſsiſſet: haud tamen valuit abrumpere ipſius orationem, quoniam diuina frueretur conſolatione, dæmon verò ſuperatus turpiter abiret. Demum tantam in oratione, munere, ac cõceſſu diuino coeleſtis gratiæ lætitiam ſenſit, vt non infrequenter exclamaret: Domine plus ſatis animi voluptatũ. Neque enim in carne tantas conſolationes expetebat diuinas, ſed malebat in futuram vitã eas prorogari. Erumnas, & labores tam vehementi affectabat deſiderio, vt prædicaret ſe nunquàm maiora dulcedinis experimenta percepiſſe, quàm Malucci, vbi humano, diuinoque deſtitutus erat ſubſidio. In difficultatibus verò conſtitutus cùm eſſet, vnicè à Deo contendere ſolebat, ne iis eriperetur, niſi ſe fortè in maiores, & grauiores trãsferre dignaretur,

Pernoctauit in oratione.

A dæmone impugnatur.

Laboris et afflictionis deſiderium.

retur. Sed & diuina bonitas pio eius morem gerens deſyderio, eum in graues multiplicéſque paſſus eſt venire calamitates, quæ ſi accuratè ſcribendæ forent omnes, dies, chartáque me citius, quàm materia deſtituat ſcribendi. Quo tempore ad Comorinum promontorium ſeſe cõferebat, aſsiduis affligebatur poenis. Siquidem ex itineris, quem habebat, comite, certo mihi conſtat certius, quòd interdiu, noctúque minimum temporis quieti, ſomnóque tribuebat, cùm ab occupationibus, laboribúſque præter duas, tréſue horas nihil temporis ſupereſſet. Quod ad victum pertinet, bidui ſpacio vix duorum denariorum conſumebat panem. In mediis verſabatur periculis mortis propter gentiles, qui eum ad necem exquirebant: verùm nocturnis Chriſtianorum excubiis plerumque fuit ſeruatus. Quid quòd ſemel totam noctem in arbore conſidens, cùm iugulum ipſius peterent, ac minimo minus confodiſſent, ipſorum tyrãnidem effugit? Grauibus etiam, & permultis cumulatus fuit laboribus, quos Malaccæ (quò quater conceſsit) Amboini item, & Malucci, & in Morinis inſulis Chriſti nomine pertulit, dum promiſcuè adultos, imò & pueros, quos æris ſonitu quotidie conuocabat, partim concionibus, partim doctrina Chriſtiana inſtituit. Audiendis inſuper confeſsionibus, colloquiis à peccato auocandis, infirmis in xenodochio curandis, tum ſpirituali colloquio eos ſolans, aut iis opem ferens, qui in extrema cum morte verſentur lucta, incredibile dictu eſt, quàm

Vigiliæ.

Abſtinentia.

Pericula mortis.

Exercitia ſpiritualia eiuſdẽ in populo conuertẽdo.

uàm illi laborum omniũ moleſtię citra deſa
gationem fuerint iucundæ. Et in hunc mo
um toto die laboribus inſumpto, ſub ve-
peram ad xenodochia iterum ſuam impen-
rus operam ſe conferre ſolebat, vbi mul-
obſeruatione compertum eſt, non antè
am ab oratione deſtitiſſe, quàm obrepen-
ſomno, terræ allideretur, ſicque humi
ratus, paululum ſomno indulſiſſe, qui eti-
n tum ea erat leuitate, vt vel ad mini-
um ægrotantium excitaretur, eis opem
turus, gemitum.

In nauigationibus, terreſtribūſque itine-
bus ab eo emenſis, graues, & permultos
bores non abſque periculis, ex inclementia
eli, tempeſtatum procellis obortis, ſuſti-
uit, cùm etiam ſemel propter longiſsimam,
nuémque maris profunditatem vadum ad
a prope miliaria nauis adfricaretur clauo,
nec in portum ſubiret. Ter in mari Maluc- *Ter naufragiũ paſſus.*
nſi naufragium fecit, triduana in tabula na-
ione euaſit: ſed in terram cùm appuliſſet,
rtius etiam mortis imminebat à Mauris,
i ipſi inſidias tendebant, diſcrimen, niſi
in paluſtribus locis abdens, Maurorum
nguinarias manus declinaſſet. Ad hæc mul- *Egeſtate magna preſſus.*
ſæpe diebus in ſumma rerum omnium
riclitabatur egeſtate, aut ſi quid fortè con-
geret, nihil erat ſecurum à ſuſpicione ve-
ni, vel à grauiſsimis, quæ apud Iapanenſes
rima ſunt, tormentorum generibus.

is tamen non deterritus, quocunque ten-
bat locorum, tametſi plerunque vti potue-

rit equorum opera: nudis pedibus quamu
frigore tumorem contraxerant, incedere ga
debat. Illud fortaſſe etiam ſcriptura non fue
rit indignum, quòd in Iapaniam cùm nauig
ret, Deus illum non abſque ſingulari miracu
lo à telis quibus aliquoties ab infidelibus im
petebatur, incolumem ſeruârit. Tandem om
nium ſuorum laborum finis extitit mors fœ
licißima, prope Cantanam, quæ Chinenſiu
eſt ciuitas, contigit. Ante mortem verò De
us ita ipſum ſolatus eſt, tantúmque ætern
beatitudinis, Deíque videndi deſiderium im
miſit, vt paululum ante mortem ſcribere
quamuis hactenus me vitæ longioris tenue
rit cupiditas, tum vt Chriſto ſeruirem, no
ménque ſuum apud infideles illuſtrius redde
rem, tum hos ipſos ad veri Dei cognitione
traducerem: tamen Chriſti deſiderio arden
huiuſmodi affectus iam emortui ſunt, & ex
tincti. Dominabantur enim in B.P. illi, qui
bus in Deum, vt coram tandem aliquand
cerneret, ferebatur. Paupertatem ſemper ſtu
dioſiſsimè eſt ſequutus, cùm & in collegi
adhuc agens, non ſecus atque mendicus ci
paululum ſibi dari rogaret. Neque vnquam
nauim alio apparatu inſtructus conſcendi
quàm veſte, breuiario, & pio libello quodam
contentus. Quod cùm cernerent milites (du
rum alioqui genus hominum) Chriſti amor
commiſeratione permoti, & induſium, & cal
ceos, aliáque id genus neceſſaria ſuppedita
bant. Neque adeo abiectum illud paupertati
ſpecimen ipſum viliorem, contemptibilio

rémqu

Telis impetitur.

Cantanæ moritur P. Franciſcus.

Paupertatis amor.

ẽmque vectoribus effecit, vt ab omnibus maiori reuerentia. obſeruationéq; coleretur, : optimus, primúſq; locus illi decerneretur. Vt autem ſuperioribus ſuis fuit ſemper obſeruētiſsimus: ita etiam pari religionis ſubmiſſione non ſolum Epiſcopos, ſuóſque Vicarios ſummè etiam ad terram prouolutus, veneratus eſt, verùm etiam pietate conſpicuos uiros, ac aliorũ ordinũ religioſos obſeruauit: quod & ab aliis noſtræ Societatis hominibus obſeruari voluit. Erga plebem ſic ſeſe cõparauit, Chriſti inſiſtens veſtigiis, vt proximorum ſaluti concionãdo totum diẽ, nocte verò orationibus vacans tribueret omnipotenti Deo. Id ſanè vt glorioſiſsimè, ita & veriſsimè prædicari poteſt, cum in rebus agendis cum hominibus, concionibúſque ita valuiſſe, vt in altero horum plus valuerit ad profligãdas peccatorum conſuetudines haud facile ſit diiudicare. Receptum etiam conſuetudine, cùm in hac vrbe moraretur, habebat, vt pueros, & vtriuſque ſexus captiuos magno numero in templum nolæ pulſu conuocatos, Chriſtianæ religionis imbueret rudimentis. Porrò quod ad Luſitanos, Indóſque pertinet, multarum concubinarum (quas libidinis explendæ gratia alebant) nomine ſuſpectos, hũc irè in modum ad ſaniorem ſtudebat reuocare mentem. Nam quos reſciuerat tres aut quatuor alere, eos orabat, obſecrabátque, vt vel vnam ſaltem relinquerent, quòd reliquæ voluptati explendæ ſufficerent abundè. Qua non difficulter impetrata, poſt decem, aut

Honorata paupertas bonorum.

Obedientia Epiſcopis debetur.

Dies integros proximo, noctes orationi impendit.

duodecim dierum interiectum ſpacium, ru
ſus eos conuenit, vt vna adhuc repudiata, ſal
tem periculum facerent, paucioribúſne con
ſueſcere poſſent. Id quod toties cum illis ten
tauit, dum exoſi turpem, illicitámque om
nem immundiciam, remotis à ſe concubini
omnibus, caſtam planè ducerent vitam: i
quorum numero vnus erat, qui ſe plus m
nus nouem oblectabat concubinis.

Graues peccatores conuertendi modus optimus.

Cùm deprehendiſſet quempiam enorm
peccato eſſe inuolutum, & immerſum, vt i
lius ſaluti conſuleret, ſe primum illi conſu
tudine admodum facili, & domeſtica, nih
diuinarum rerum attingens, coniungebat.
At verò vbi parta erat amicitia, & quæ non
nullius patiẽs foret admonitionis, tunc o
portunè, & importunè à ſcelere, & turpitud
ne vitæ abducere, & ad meliorem viuen
rationem reuocare contendebat: dixiſſes i
lud D. Pauli in eum veriſsimè quadrare: om
nibus omnia factus ſum: militibus miles. E
valebat dexteritate cuiuſuis ſeſe accomm

Qui omnibus omnia factus ſit.

dans ingenio, citra pietatis, & religionis i
cturam in conuertendis enormibus peccat
ribus. De perpetratis per eum diuina grat
miraculis cõſtanti ſpectatorum virorum ſe

Donũ ſanandi ægros.

mone ferebatur, qui cum eo ad Commorin
promontorium nauigabant, quàmplurim
priſtinæ ſanitati reſtituerit: depulerit item
obſeſsis dæmones, quódq; rarò admodũ or
tionẽ dominicam ſupra ægrũ orârit, quin
quoq; eadem oratione curârit. Malaccæ cũ
ægrotus decũberet, vaticinãdi ſpiritu afflat

Luſit

Luſitanos de infidelibus victoria potituros prænunciauit, priuſquam tamen militum aduentu, pugnaque foelici quicquam eſſet intellectum. Præterea quendam ſibi amicum quo die in inſula Amboina apud ſuperſtites eſſe deſierat, in noſtro templo præcibus auditorum animæ ipſius ſalutem commendauit. Iã etiam illud conſtat, quòd mortuum ad vitam excitârit. Accepi & à viro Iapanenſi oculato teſte, quòd ediderit tria miracula admodum celebria. Vnum erat, quòd muto, & paralytico loquendi, & gradiendi facultatem cum virium integritate reſtituerit. Alterum quòd ſurdo auditum reddiderit, tertium quòd muto linguæ vſum donarit. Idémque affirmabat eum hoc nomine in Iapania pluris fieri, quàm totius Europæ quenquam. De ipſo & illud ferebatur, non eſſe reliquos Societatis Patres huic ſimiles, ac pares, ſed longo poſt illum interuallo relinqui: cæteri enim vnius tantum interrogationi reſpondere poterant: hic verò etiam 10. vel 12. diuerſa interim quærentibus vna cum ratione ſatisfaciebat. Atq; illi hoc genus reſpondendi non erat infrequens, & inuſitatum, quod proculdubiò Dei munus erat ampliſsimum. Ad hæc vir quidam cùm exularet, prauiſque conſcientiæ ſtimulis in varia impelleretur facinora, mihi narrauit ſe ad P. Franciſcum tandem conceſſiſſe, cui cum ſuas miſerias detexiſſet, ſuámque ſalutem commendaſſet, in Xenodochio à P. excipitur hoſpitio, vbi perſuaſus, vt octauo quoque die confiteretur, & ſacram

Vaticinatur.

Mortuum ſuſcitauit.

Paralyticum, ſurdumq; ſanauit.

Donũ linguarum.

ſumeret Euchariſtiam, dicto citius ad melio-
rem vitæ normam, & frugem peruenit, pace
inter ipſum, partéſque aduerſas cõpoſuit: po-
ſtea verò ſuaſit, in Luſitaniam proficiſcere-
tur, illud vnum enixè commendãs, vt frequẽ-
ti confeſsione tanquam amoris erga ſe argu-
mento conſcientiæ maculis elueretur, ídque
ſibi pro impenſo pietatis officio abundè ſa-
tis fore. Is quidem omnino ſe id facturum re-
cepit, ſed promiſſorum ſecurus in Indiam
poſt, biennio omni confeſsionis vſu poſt-
habito P. N. Franciſco in Baſſano degens ſa-
lutandi gratia occurrit, cui mox obiecit eum
nihil minus quàm fidem præſtitiſſe, imò ne
ſemel quidem ex quo diſceſsiſſet, ſacramenta-
li confeſsione conſcientiam exoneraſſe. Hæc
ſanè P. Franciſcus nulla potuit humana ratio-
ne, ſed inſpiratione duntaxat diuina cognoſ-
cere: quod toto biennio longo admodum lo-
corum interuallo diſiuncti fuiſſent. Cũ igitur
ſalutandi gratia P. Franciſcum adiſſet: nulla,
inquit, conſtabit mihi tecum conſuetudo, ni
prius peccatorum confeſsione irato tibi Deo
reconcilies. Paruit ilicò ſalubriter monẽti, ac
etiam ſequenti die venerabili communicauit
corpori Dominico, nec ſine magno ſcelerum
ſuorum dolore. Sed quorſum hæc? Sanè, vt in-
telligas hæc ad maieſtatem diuinam celebrã-
dam, quæ omnium bonorum eſt author, &
conſeruator, plurimum pertinere, & hunc M.
Franc. dum viueret, virum inſigni ſanctitate
clarum fuiſſe, quíque ſemper ſui contemptũ
laboréſque magno ſtudio conſectaretur, in-

primi-

rimis verò diuini nominis celebritatem,am
litudinémque quærebat: quamobrem volu
t etiam Deus viciſsim gratiæ , & hono-
is aliquid ei in terris tribuere , abſentium-
ue facta etiam ſecreta pandere: vt omittam,
uòd licet in terra longo tempore cum cal-
e humatus fuerit (quod induſtria quorundã
micorum factum eſt, ſtatim vt caro exeſa,
pſiúſque oſſa poſſent commodius eruta aſ-
eruari) non ſiuit tamen Deus, vt vel mini-
na circa corpus facta commutatione, pars e-
us aliqua à calce arroſa conſumeretur, vt vel
d eum modum corporis integritatem præ-
nio quodam ante tempus contra ordinem
aturæ ornaret. Cùm autem in hanc vrbem
elatus eſſet, quantumuis iam diu vita defũ-
tus, adeo tamẽ recens aparuit, & viuidus, ſuc
óque plenus, ac ſi iam primùm obiiſſet. Qua-
e biduo ſic poſtulante populo in templo ia-
uit, quò factus eſt longè maximus pietatis
rgo concurſus, quod cõteſtabantur, dum nul
um finem eius corpori roſaria ſua admouen-
o, pedes exoſculando, faciebant. Tantáque
uit Eccleſia conſolatione perfuſa , vt nullus
ue ſacerdos, ſiue religioſus, ſiue etiam plebe-
us potuerit lachrymas temperare. Et quod
ropè prætereieram. Contigit nauigium,
uo Corpus Malacca veheretur, vada in im-
actũ adeo hęſiſſe, ſubſtitiſſéque, vt nulla hu-
nana vi vel latum quidem vnguem loco di-
noueri poſſet.

Cur in calce ſepult⁹ Xauier.

Quod vbi nautæ perſenſerunt, neque ad eam
em vllum ſubſidium agnoſcerent: implo-
rato

rato ſancti,cui⁹ corpus vehebãt,auxilio,ſe,n
uimq; ei cõmendárunt,vnde cõſecutũ eſt,v
cõfeſtim poſt vota,precéſq; nautarũ cũ oim
admiratiõe naui ſe vadoſo tollẽte loco adop
Miraculũ. tatũ traiecerit portũ. Sanè ea morũ probitat
illuſtre fuit oĩb⁹ exẽplũ,& declinãdi peccata
& faciẽdi bona,vt mirandũ nõ ſit magnope
re Societatẽ noſtrã hic locorũ pręcipua quad
veneratiõe coli,obſeruaríq;. Sũt & alij Patre
fratres in India,quos pro virili ac Patris huiu
veſtigiis hęſiſſe poſsim confirmare. Etenim
M.Gaſparus vir cùm priſcis etiã ſanctis cor
mittẽdus, perpetua laude vel hoc nomine d
M.Gaſpar gniſsimus eſt,quòd quadã ſancta,& facili cõ
zelandus. uerſatione , & morũ ſuauitate immẽſum pc
pulũ ad Deũ pertraxit. Ad hæc laborũ eius
quos hîc breui quidẽ,quo vixit,tẽpore ꝑtulit
tãtus eſt numer⁹,eaq; magnitudo,vt illud S
lomonis ei planè cõpetere videatur: Cõſum
matus in breui,expleuit tẽpora multa. Sex e
nim vel ſeptẽ annos dũtaxat in India vixit
6. annis in tres in inſula Ormutina,quæ ita torretur ſo
India euan lis ardorib⁹,vt neceſſe habeãt hoiẽs in aqui
gelizauit viuere,ſeſéq; nõnihil refocillare. Bis nihilom
Gaſpar. nus,vel ter hebdomadis ſingulis,ęſtib⁹ nõ ol
Ingentes ſtãtibus cõcionabatur;necnõ quotidie pueros
ardores & captiuos in doctrina Chriſtiana edocebat
Ormuzij. Mercatores verò nõ pigebat etiã indies in c
Gaſparis ſibus ſine difficultatibus quiq; nunq̃ nõ oc
ingẽtes la currũt cõſcientię diligẽter informare, vt ha
bores. ratione in cõtractibus & cõmuni vita iuſti
tiæ,ęquitatiſq; eſſent obſeruatiores. Nullã pr
termittebat hebdomadã,quin cũ Mauris , &

inſi

infidelibus diſputaret. In cõfeſsiõibus potiſsimũ Luſitanorũ audiẽdis aſsidu⁹ erat. Quin etiã hoc cõmemorãt, ꝙ toto illo tẽpore, quo apud eos fuit, propter frequentẽ ſacramẽti poenitẽtię iterationẽ tẽpus ipſis quadrageſimale videbatur. Multas lites cõpoſuit, plurimos à ſceleribus ad piã vitã abduxit. Inuiſere quoq; pro ſua cõſuetudine pauperes in xenodochio degentes non obliuiſcebatur, iis ſuã impẽdẽs operã. Veruntñ licet ſe totũ proximorũ ſaluti deuouiſſe oĩbus videri poterat, haud paruã tñ ſuę in pietatis profectu habuit rationem, quippe qui oratiõibus inſiſteret, variis poenitentiæ operibus qualia ſunt ieiunia, flagellationes, humi cubatiões, aliáq; id genus adfligẽdę carnis operib⁹ vacaret. Tres dũtaxat horas plerũq; dormiebat, & q̃d per naturã vix poſsibile eſt, duobus integris mẽſibus per ſingulos dies horã tantũ ſomno tribuebat. Dies etiã integros abſq; cibo nõnunq̃ traduxit, vt cõfeſsionibus excipiẽdis, quę tũ fiebãt creberrimè, accurrente magna Luſitanorũ militũ frequẽtia, q paulò poſt bellũ cõtra infideles cõmiſſuri erãt, liberius vacaret. Refertur & inter ipſius induſtrię officia, ꝙ occupatiõibus cõpulſus, eodẽ ex loco duo pietatis opa pfecerit: dũ vnius cõfeſsionẽ audiẽdo, eadẽ opera alterũ agentẽ animã, adhortatiõibus adiuuit, vt facilius ex hac vita migraret. His miſericordiæ operibus, quibus & ſummos, & infimos ſibi demerebatur, tantã cõtraxit apud oẽs gratiã, & fauorem, vt ab omnibus patris loco quod ipſius opera, miniſterioque diuina bo-

Per duos menſes horam vnam quotidie ſomno tribuebat.

na benignitas ac clementia eos de peccatorū coeno eduxiſſet, coleretur, ac obſeruaretur.

Plurimæ, & ingentes reſtitutiones.

Vſurarios, plurimóſque alios in diſtrahendis mercibus ad reſtitutionem triginta milliū aureorum induxit, quæ pecuniæ tum in nuptias pauperc*u*larum virginum, tum in ſubleuãda priuatorum, ſeu domeſticorum pauperum egeſtate, tum in Eccleſiæ vſus ceſſerunt.

Donū cōuertendi proximos eximium.

Miro zelo, & ardore ſalutem proximi ſitiebant: vnde factum eſt, vt munere, & conceſſu diuino ea polleret gratia, qua paruo admodū negotio, quod vix alij magno perficiunt molimine, homines planè perditos, deploratóſque in viam reuocaret Chriſtianè viuendi.

Sed & ſi quis vitio alicui ita implicitus erat, vt nullas audiret admonitiones; pecunia eos ad ſaniorem mentem traducere ſtudebat. Etenim cùm ſemel quidam planè obſtinato perſeueraret animo, nec vllis parére vellet bonis rationibus ad deſerendum peccatum: illi plus minus 10. aureis datis (quas eleemoſynæ nomine receperat) hominem perduxit in odium, fugámque peccati.

Notatu digna induſtria ad cōuertēdum proximum breui occidendum.

Euenit etiam fortèfortuna, cùm quendam confeſsionem refugientem, ad eam obeundã ſtuderet inducere, neque tantillum quidē proficeret, vt ſancto quodam aſtu hominem circumueniret, ac quod volebat impetraret. Nã cùm verborum blanditiis hominem in domum ſuam pertraxiſſet, eíque ingreſſo oſtiū occludens dixiſſet, ſe nequaquã permiſſurum domo egrediatur, niſi peccatorum omnium fecerit exomologeſin: ille quaſi ineuitabilis

fore

oret neceſsitas,ita ſe compoſuit,vt & liben-
ter,vt ſyncerè vulnera detegeret conſcientię,
ac gremio reſtitueretur Eccleſiæ, quod illi
comprimis ſalutare fuit,nam paucis pòſt die-
bus in militiam profectus occubuit. Videri
non immeritò poterat Dominus Deus per
huius Patris ſolertiam,militi vim adferre vo-
luiſſe,ad leuandum ipſum peccatorum mole,
quem ſciebat nõ longa huius lucis vſura frui-
turum. Dum Goæ ageret, plurimum ſuo
exemplo ciues inſtruxit, quia tam ſacrarum,
quàm prophanarum rerum mira cum dexte-
ritate gerebat. In templo noſtro hebdoma-
dis ſingulis ſemel,in aliis verò quinquies,in-
terdum ſepties concionabatur, quod munus
tanta hominum frequentia,deuotioneq́ obi-
bat,vt res ſanè digna videretur,quam omnes
admirarentur.His accidit,quod in audiendis
confeſsionibus,atque miſericordiæ impendē-
dis operibus tam erat aſsiduus, vt de die ſu-
mendi cibi facultas eſſet adempta. Hinc fie-
bat,vt media plerunque de nocte cibum ſu-
meret,& in lętalem incideret morbum,cuius
alia non extitit cauſa, quàm quòd ſupra hu-
manas vires immenſos forti,infractóque ani-
mo ſuſtineret labores. Tãta autem fuit penè
ciuium omnium mœſtitia ex huius Patris
deceſſu: vt eum planctu, & lachrymis tan-
quam optimum, pientiſsimúmque paren-
tem omnium proſequerentur.

Labores graues, & continui mortē attulere Gaſparo.

Sunt etiam in Amboina inſula ex noſtris
aliqui, quos magiſter Franciſcus ad Magi-
ſtrum Chriſtophorum Riberum eò aman-
dârat,

Amboinæ. inſulæ acerbitas.

darat,qui poſtquã in ea Inſula plurimos ad fi
dem Chriſtianam conuerterat, ſolus ipſe in
ter eos cumLuſitanorum quodam remanſit
qui ſua ipſius deuotione incitatus,voluit Pa
tri noſtro adeſſe, cùm tamen non eſſet il
lic alia viuendi ratio quàm quæ eius regioni
incolis vernacula eſt, dura, & perdifficilis.

Vnde & humi cubare neceſſum illi erat, a
tam dura,acerbáque pati: vt propter labori
pondera pedibus vix conſiſteret. Et quòd r
ræ charitatis exemplum eſt, in ea corpori
infirmitate iubebat ſe in ſtragulo ad Chriſti
norum ædes deferri,vt vel moribundus il
los viſitaret, erigeret, & doctrina catholic
iuuaret. Atque in hanc ſancta functione, le
gitimóque certamine tamdiu animi perſtiti
conſtantia, quoad animam, à quo acceperat
Deo redderet omnipotenti.

Stupendũ charitatis exemplũ.

Malaccæ eſt Pater Alphonſus à Caſtro,cuiu
vita,cùm propter integritatem ſanctitatis,t
propter morum innocentiam, qui velut de
liciæ ſunt illi populo,exiſtit gratiſsima. I
Morinis inſulis,in quibus multi ſunt noſtro
rum Chriſtiani,P. Ioannes Beira cum tribu
fratribus habitat,qui omnes vehementer af
fliguntur propter loci nimiã ſterilitate. Qua
re & Magiſter Franciſcus pia amœnitate ſpi
ritus,qua abũdabat,gratia Dei ex re nata,qu
ibi eſt corpori ingrata, ſpiritui verò vegeta
eas potius nuncupandas dicebat eſſe inſula
diuiuæ gratiæ,& ſperandi in Deum, quàn
Morinas.

Malacca.

Mori inſularum ſterilitas.

Etenim cùm præter labores graues,& peric
la plu

plurima, etiam rerum temporalium, & vi
us neceſſarij ſumma ibi viguerat egeſtas:
axima ſeſe offert in Deum conuertendi oc
ſio, cuius in obliuionem deliciæ, rerúmque
fluentia inducit. Hinc pro more habebat
agiſter Franciſcus eos laudibus efferre, qui
m Malucci, tum in Morinis inſulis mora-
ntur, propter aſperrimum, quod ibi tole-
ndum erat, vitæ genus.

Inter cæteros, qui Malaccæ habitârunt, ac
emplo vitæ inſignes athletæ fuerunt, haud
ſtremus extitit P. Franciſcus Perezius, qui
agnoperè illius loci incolas vita ſua inſtru-
t, confirmauitq́; ac propter perpetuos ex-
tlatos labores iam ferè exhauſtus eſt, quos
m in plures potuiſſet diſtribuere, vnus ſtu-
ſalutis proximorum conſtanter obiuit.

abitauit annos tres Cocini, vbi bis, téruè
bdomadis ſingulis cõcionem ad populum
bebat, vt alia pietatis officia quæ, vt erat
ra dulcedine, & morum ſuauitate pręditus,
ibus erudiebat populum, omittam. In pro-
ntorio Commorino plurima, præſtantiſ-
náque opera Deus effecit, eſtque ibidẽ fre-
entior, quàm alibi Chriſtianorum nume-
. Ferunt enim hîc eſſe vltra trecenta
riſtianorum millia, quanquam non ſine
ficultatibus ad Chriſtianiſmum fuerunt
ducti, conſeruatique. *In Cõmorino ter cẽtũ, aut eo ampliusho minummillia Chriſtũ induerũt.*

mus omnium hoc opus adgreſſus eſt
giſter Franciſcus, quem poſtea ſex vel
tem ſecuti ſunt, in quorum humeros to-
illam prouinciam Magiſter Franciſcus
ſic

ſic diſtribuit,vt cuilibet certa quædam oppi
da,& vrbes conuertendas aſsignaret. P.ver
Criminalis menſibus ſingulis totam proui
ciam percurrebat,conſiderando,& ratione
exigendo quid quiſque in promouenda,& a
miniſtranda Chriſtiana fide profeciſſet.Cui
mors,quàm fuerit voluntaria,atq; ideo gl
rioſa,quantáque charitate ornata, niſi veſt
pleriſque conſtare arbitrarer,prolixius de
non pigeret exarare.Nam cùm poſſet mo
effugere (iam enim aduentantibus hoſtib
nauim conſcenderat)non potuit tamen nō
ſuas oues redire,metuens ne pueri reliqu
homines magno numero in littore ſine du
& paſtore conſiſtentes,ſi in Maurorum e
cidiſſent manus, Chriſti Domini fidem a
negarent.Primum charitate incenſus è na
proſiliit,quoſcunque potuit ad naues add
cens, mori potius eligens, & lanceis conf
(vt paulò poſt accidit)quàm teneros illos,
rudes Chriſtianorum animos in ſalutis di
mine deſerere:ſatius ducens ſalutem corp
ris perdere, quàm tot animas in diſpendi
ſalutis venire. Tandem enim occurrenti
in via militibus lancea confixus,dein ad te
plum vt erat læſus,vbi multi Chriſtiani
pererant,ſe contulit,in quo ante altare ora
capite truncatus martyrij optata laurea p
meruit poſt tot labores coronari.Cuius ſ
vita digna fuit tam fœlici exitu, quòd p
reliquis Societatis Patribus qui in his
cis egerunt,admodum in pietate effulſeri
Qui tametſi plurimis virtutum generibus

Criminalis martyrium.

t ornatus:hęc tamen vna in eo elucebat ma
imè, quòd diebus ſingulis ſe ad orationem
igeſies ad genua prouolueret,ſecutus in eo
.Bartholomęum,qui centeſies quotidie o-
bat.Reliqui eius collegæ, qui & laborum
cij,& profectionum comites fuerunt,non-
illi vinculis detenti, alij infidelibus vęnū-
iti,alij verbera ab iiſdem experti fuerunt.
ſociis quos B. M. Franciſcus habuit vnus
it Henricus Henriquez egregia admodum
rtute, qui in huius Patris demortui locum
ffectus eſt,curam,& adminiſtrationem om
um in promontorio Commorino Chriſtia
orū gerens.Quantum porrò ipſius charitas,
udentia, manſuetudo, atque labores in ea
hriſtianitate effecerint,teſtatur abundè am
iſsimus Chriſtianorū numerus, qui ipſius
ræ ſubſunt.Aduerſa ab infidelibus plurima
pertus eſt,propter eos quos recens à tene-
is,ad fidei lumen traduxit.Socium habuit
Paulum Valleum,qui etiam egregiè ſuam
eram illi Chriſtianitati impendit, linguæ
triæ cognitionem breui tempore cōſequu-
s.De quo etiā M.Franciſcus affirmabat vi-
m eſſe magnę perfectionis,& ſanctimonię,
od ex eo etiam liqueat,quod ab infidelibus
ptus & carceribus totum menſem manci-
tus,compedibúſque vinctus,ſola Oriza a-
la,puróque fonte alitur:qui tandem confe-
us ætate,poſt plenitudinē bonorū operū,&
orū,in Domino obdormiuit. Rex qui-
gentilis aliū è noſtro ſodalitio ad ſuppli-
ī rapuit,quod diē Dominicū celebrari cu-

Trigeſies in die orabat.

B.Franciſci diſcipuli.

Alius inedia conſumptus.

N raert;

taret, atque infideles, qui inter Chriſtianos a
huc verſabãtur, ad fidẽ noſtrã amplectenda
ſolicitaret: ſed hic tandem Deo volente lib
euaſit, alius verò è fratribus eadẽ ſcilicet
cauſa, quòd Chriſtianos erudiret, ab infidel
bus qui venerant bellũ illaturi Chriſtianis,
cifus eſt. Demũ cũctis pro Chriſti vinea ex
lenda his in locis abſumptus, remanſit pr
ter Patrem Henricum Henriquez, & aliu
fratrem, nemo qui feris obſiſteret: qui tan
& ipſi capti, & vinculis arctè adeo conſtri
ſunt, vt Patri manus ac pedes intumeſcere
ipſum tamen in honore habuerunt ob ſa
ctitatis opinionem, tandémq; fuit reden
ptus: alter verò ad quaſdã naues noſtrates
3. mil. diſtãtes effugit. Itaq; labores, anguſti
mors deniq; ipſa Patrũ, & fratrũ noſtroru
magnos fructus his in locis peperêre. Pa
Nicolaus Lancilottus Italus, cui propter ſi
gularẽ virtutẽ, & prudentiã M. Frãciſcus ſu
mã curã Cõmorini promontorij cõmiſit: t
etſi admodũ ſit debilis, & imbecillis, nihil
minus eius opera Dñs in adminiſtratiõe c
legij Caulanenſis vtitur, quod P. Franciſci
dio & diligẽtia erectũ eſt, in quo ſunt 40. v
50. pueri Chriſtiani Primatũ Cõmorinen
promontorij, quos fidei rudimẽta, bonóſq
mores edocet, & in literis humanioribus i
ſtitui curat. M. Paulus duos annos Mozãb
nõ ſine fruge illius populi, eóq; ampliſsin
famáq; vitę ad Indiã vſq; delata, exegit. Iã
nus eſt decimus, vel duodecimus, quòd G
habitat, ſpiritualẽ curã Chriſtianorũ eiuſd
vrb

Alius martyrio afficitur.

Alij incarcerati.

Collegium Caulanenſe.

bis,&potiſsimũ catechumenorũ gerens,vt in fide catholica bene inſtructi, poſtmodũ ptizentur. Valetudinarium,quod hodie ap llamus,in gratiam infirmorum erexit, vbi deni magna cum charitate inſeruit. Ac prę r hæc munia illi etiam incumbit centum uerorum ad fidem conuerſorum inſtitutio, ii quidem ſunt in collegio, ſed à noſtris ſe ncti. Neque ob hæc omiſit confeſsiones adodũ frequentes excipere. Verè ſtrenuus eſt, illuſtris Dei operarius.

Pauli cũ euſdã ſtudiũ & labores.

Valetudinario erecto ægris inſeruit.

Pater Emanuel Morales, Ceilani, & Goæ: ater Antonius Eredia Cochin: M. Gonſalus rmuzij, & Bazaini: Pater Baltazar Diaz oæ omnes vineę Domini egregiã operam ipendunt, magno populi applauſu: impriis quòd patres noſtri tanta cum alacritate exteras has, & longè ſemotas, barbaráſque ras, veluti Ormuzium proficiſcantur: quo loco cùm quis noſtrûm quinque ſexue anos in ſolitis, qui ibi ſummi eſſe ſolent, labobus vixerit, naturaliter diutius protrahere tam poſſe negant. His accedit, quòd qui in dia eſt populus, vno ore affirmet, nũquam enum potuiſſe Chriſtianis, qui ex Europa uenerunt, iniici, & rectam viuendi normã ri, niſi poſtquam Societas in has partes adnit. Ad nos proinde ſuperioribus diebus nit quidam Religioſus Pater inſtituti D. anciſci (qui ordo his in locis nobis eſt conunctiſsimus, & familiariſsimus) referens, ea cauſa ſe ad nos amandum impelli, quòd deret nuſquam ita nomen Ieſu coli, & in

Franciſcani in India ſocietati maxime fauent.

veneratione haberi,quemadmodum iis in l
cis in quibus Societas vigeret.

Quis aũt fructus,& honor diuinus ex ho
puerorum collegio manat, qui noſtræ cur
& iuſtitutioni parent,ex parte hinc cogno
cetur,quòd quidam puerorum è collegio ho
fuga elapſi cùm in infidelium poteſtatem v
niſſent,cogeréntque ad fidem Chriſtianã ab
negandã,& Maurorũ impietatẽ amplecten
idq; intentata morte:nihil tamen promou
runt,quamobrem Ieſu Chriſti fidẽ deſeren
putarent. Verum ipſi licet captiui tenerẽtu
quæ res ipſorum poterat labefactare anim
à fidei conſtantia:tamẽ vinctos tam infidele
quàm reliquos Chriſtianos hortabantur,
Mauris vnquã fide iungerentur, adeo vt
pueris,& adoleſcentibus firmius fidei donu
impreſſum videatur,quam adultis,& iam a
tate prouectis.

Pueri bene instituti maiores in fide firmant.

Annus eſt,& amplius,quòd nauim qua
dam Turcæ depredati ſunt,in qua permult
Luſitanos in captiuitatem abduxerunt, cu
triginta alolescentibus Indis:quorum qui m
nimus erat,nouem annos habebat:maxim
natu decimũſextũ nondũ exceſſerat:quos i
portunè,vt Turcicã legẽ ſuſciperent,nũc b
ditiis,nũc minis,flagelliſq; adhibitis ſolicit
rũt.Neq; tñcùm exquiſitis ſuppliciis, crude
tatéque ſumma in quorundam vibices lari
accẽſum guttatim inſtillaſſent (quod vſita
eſt apud eos genus tormenti)quenquam à
de Ieſu Chriſti potuerunt dimouere. Qua
indignati Mauri,vi eorum vnum circunc

deru

30. Adoleſcentes capti a Turcis.

Adoleſcẽtum Indorum inter tormenta in fide cõſtantia.

runt,cui cùm Maurorum pueruli acclama-
nt, eum tandem Maurum eſſe:quod circū
us eſſet,illis iſte reſpondit,ſe cùm vi circū-
us ſit, non voluntate:Chriſtianum ſe ve-
adhuc eſſe.

Chiora ſi-tus.

In quadam inſula Chiora nuncupata,quæ
ioa ciuitate ſeſquimiliari diſtat, multi ad
riſtianam ſe conuertunt fidem,Patrū hu-
s collegij Societatis miniſterio: quia tem-
ım ibidem erexerunt, vbi quidam inſigni
obitate, & virtute habitat, inſtitutioni
riſtianorum vacans. Eō Dominicis,fe-
ſque diebus Goa ſacerdos vnus proficiſci-
r,tum vt ſacrum faciat,tum vt concionem
populum habeat. Vt autem vnum in
cum cogi poſſint,qui ibidem agunt, feſtis,
ominicíſque diebus, ac aliis ad doctrinæ
riſtianæ explicationem, quæ fit in tem-
, conductus eſt quidam veluti præco mer
le,cuius opera in euocandis,cogendíſque in
um hominibus vtimur.

Præco ad doctrinā chriſtianā plebē conuocat.

t & alius vir inſigni probitate venerandus,
i illis omnibus præeſt, veluti Chriſtiano-
m eo in loco degentium pater gubernator,
iudex in controuerſiis componendis,ali-
ue in rebus,dum res ita poſtulare videtur.

Petrus Mazcaregnas Prorex.

Prorex D. Petrus Mazcaregnas ad obſe-
ium amplexandum diuinum, voluit tres
partes Goenſem inſulam diſtribuere,ſic vt
rs vna religioſis viris inſtituti Diui Domi
i, altera Patribus Diui Franciſci, tertia
ſtris aſsignaretur. In qualibet autem parte
us eſt protector conſtitutus, qui incolas

Dominicani. Frāciſcani

tueatur,ac iiſdem de rebus neceſſariis proſpi-
ciat.Cuius etiam officium eſt,vt iudicet, &
corrigat,cùm ratio idipſum exigit.In iſta vr-
beGoenſi nõ paruus fructus ex doctrinę Chri-
ſtianę apudpueros expoſitione colligitur,qu-
Dei beneficio ſumma deuotione,& ſtudio e-
am & diſcunt, & memoriæ cõmendatã pro-
nunciant.Sub noctem domi eam alta voc-
recitantes,domeſticos docent. Quæ res ade-
Proregem erexit,conſolatáque eſt, cùm i-
audiret,vt aperto capite,iunctíſque, & in cœ-
lũ leuatis manibus Deo gratias ageret,quo-
ipſius nomen tantoperè apud infideles clar-
& illuſtre fieret. Quamuis autem doctrin-
Chriſtiana diebus ſingulispriuatim doceatu-
publicè tamen Dominicis,ac feſtis diebus p-
mò in templo noſtro, deinde in carceribu-
tum aliis in locis huius vrbis explicatur.

Pueri domeſticos ſuos docẽt doctrinã Chriſtianam.

Confeſsionum occupationes ſunt adm-
dum frequentes,ac inter Patres reliquos M-
Ioannes Flander plus cæteris in ea functio-
verſatur,quippe qui de more habet ab aur-
ra vſque ad veſperam vacare hominum co-
feſsionibus audiendis,ne ocio quidem cibi -
mendi relicto. Pater Emanuel ad infirmo-
qui ſunt in diuerſis ædibus plurimi, ſolet -
conferre,tum vt quoſdam ſoletur, tum vt -
lios qui moriuntur,iuuet, nonnunquam e-
am concionatur. Alius verò Patrum du-
præſens eſt,quatuor horis diebus ſingulis -
cet:concionatur item Dominicis feſtiſq; di-
bus:vacat etiam confeſsionibus audiẽdis, -
que ita neque huic deſunt occupationes,qu-

Confeſsio admodum frequens. Ioannes Flander.

us aliquid conferat in communem vtilita-
em proximorum. Tandem Dei Optimi
Maximi munere, omnes vt rectè valemus,
a quiſque habet etiam plus ſatis in quibus
ccupetur. Optaremus nobis plures adeſſe
ooperarios, quò meſsi, quæ apud nos eſt co-
ioſiſsima, paulò commodius ſufficiat col-
gendæ. Nam ex defectu Patrum ſocieta-
is noſtræ obtigit cuiuſdam negotij iactura
uod ad diuinum honorem, & multorum
n populo Chinenſi ampliſsimo conuerſio-
em ſpectabat. Dum enim ad regem Chi-
enſem nepotem ſuum veluti legatum ab-
egaret D. Petrus Prorex, ſimúlque expe-
eret, vt de noſtris vnus comes congrede-
etur itineris, non factum eſt ipſius deſide-
io ſatis, quòd nullus ſupereſſet, quo abſque
uius gentis diſpendio carere poſsimus.
Præterea non ita pridem de iis, qui in ſi-
u Perſico verſantur, quendam nuncium
ccepimus, quemadmodum Chriſtianam fi-
lem profiteantur, quam D. Ioanni Euan-
gelistæ ferunt acceptam, qui ibidem Chriſti
idem promulgauit. Deus nos ſua gratia
lignetur, vt & horũ quoque deſideriis ſatiſ-
acere poſsimus. Mihi enim nunciatum eſt,
os vehementer expetere rectam in Chri-
ſtianiſmo informationem, atque à viris pro-
bis, & religioſis viſitari.

Christiani a D. Ioannis Euangeliſtæ tẽporibus.

n continentis vrbibus quæ iam imperio
Regis Luſitaniæ ſubduntur (quod velit De-
us ſua pace firmare) poterit quoque non
exiguus percipi fructus. Tantum illud reli-

N iiij quum

quum eſt, vt T.R. ad nos homines induſtrios & his obeundis muneribus accommodos necnon ad diuinum Ieſu Chriſti honorem amplificandum oportunos mittat, qui pro ſua bonitate, ac in has gentes miſericordia nobis etiam largiatur gratiam, vt hîc ipſius voluntatem ſanctiſsimam intelligentes, eandem perfectè exequamur.

Goæ 8. Decemb. Anno 1555.

Seruus in Chriſto
Antonius Quadrus.

¶ EXCERPTA EX LIteris P. Michaelis Baruli, Goæ ſcriptis ad eos qui ſunt de Societate nominis Ieſu in Luſitania.

Agit de miraculoſa corporis B. Franciſci cõſeruatione, quibuſdam miraculis & quorundam erga itineris ſui comites inſigni pietate, quibuſcum maluêre fame interire quàm morientibus deeſſe. Item de Chriſtianis à S. Ioannis temporibus, & Turcarum in eoſdem crudelitate.

DIGNATA eſt diuina bonitas miraculis quibuſdam editis, B. P. Franciſci Xauierij ſanctitatem & confirmare

nare, & illuſtriorem reddere. Accepi enim
nulierem quandam in oppido Coccino in-
er cæteras hominum turbas, vt ſacrum cor-
us, quod tum illac nauigio Goam transfere-
atur, cerneret accurriſſe, nec minus impor-
unè quàm obnixè rogitaſſe nautas, vt ali-
uid è corpore dicti Patris ſibi daretur, poſt
nultas tandem preces, cinguli quo B. P. vti
onſueuerat, particulam obtinuit, quam illa
eligiosè argento affabrè exſculpto includē-
am curauit: ad cuius contactum qui vel fe-
ri, vel alia corporis ægritudine laborabant,
deo miraculosè priſtinam conſequebantur
nitatem, vt infirmitatis deinceps nullū re-
naneret veſtigium.

Cingulum P. Franciſci, ægrotos ſanat.

Huius ſacrum corpus, ad euitandum ingē-
em hominum cōcurſum, vidimus ea nocte,
uæ proximè diem vndecim virginum mili-
us ſacrum antecedit. nec enim quiſpiam hac
ota in vrbe defuiſſet, qui non alacri animo,
ngularique deuotione aduolaſſet, ſi de die
ſtendiſſemus. Non potuerunt non ſummo-
erè infinitam Dei bonitatem extollere, neq;
ngulari religione & deuotione perfundi,
ui ſacrum corpus etiam tum integrum, &
ncorruptum conſpexerunt. Exiſtimabant
uidem religioſi Patres nonnulli exentera-
um illud, & balſamo cōditum fuiſſe, ſed Pro-
ex veritatis intelligendæ percupidus, corpus
periendum curauit, quo facto, compertum
ſt, non ſolùm balſamo non fuiſſe inunctum,
erùm etiam ſanguis admodum recens in-
entus eſt. Sed hęc vt animos noſtros erexê-
re, ita

Integritas corp. P. Franc.

Sāguis recens.

re,ita non parum nos ſolicitos reddit, quòd iam aliquot diebus P. Cõſaluum Paſqualem & Germanum, qui nauem quandam ad nos venturi conſcenderant, expectauerimus, ſedulò eos Deo commendantes, ignari in quãtum vitæ diſcrimen incidiſſent. Appulit tandem huc dictæ nauis Præfectus cum nautis quibuſdam cimba vectus, qui nobis retulit noctu ſe cum iiſdem Patribus in paruam inſulam impegiſſe,& naufragium feciſſe,quæ nec herbas,nec arbores, nec aliud quicquam vſui humanæ vitæ accommodum habebat, præter ſcaturiginem aquæ non ſatis potabilis. Eſt autem hic locus non ita multum diſsitus ab inſulis Maldiuæ, quæ licet pluri-mę ſunt,paucos tamen habent incolas. Hoc audito nuncio profectæ ſunt Goa naues aliquę, vt iis qui in inſula remanſerant, opem ferrent.Obuios illi habuerunt 40. viros, qui ratem ex partibus colliſæ nauis ſibi parauerant, referebántque iam quinque, vt minimum,vel ſex dies euolutos eſſe, ex quo nihil cibi ſumpſerint, vix enim exiguum quid panis nautici biſcocti,aliarũmque eſcarum nullius momenti à naufragio ſuperfuit. Mirifice Patrum noſtrorum factum populum Goenſium recreauit, quòd nimirum quantumuis rogati,induci non potuerint, vt vel cum nauarcho ſchapham, vel cum aliis ratem conſcenderent, ſed ſtatuiſſent potius cum aliis in loco deſerto mori,quàm in extremo poſitos periculo deſtituere.

Ingens inſularũ Maldiuæ numerus.

Quorundã charitas.

Diebus elapſis in hanc vrbem aduenit

Chriſtia

Chriſtianus quidam ex eorum numero, qui D. Ioanni Euangeliſtæ ſuam conuerſionem acceptam ferunt, puerum quendam apud nos degentem ſanguine ſibi coniunctum viſurus: retulit is nobis, id Chriſtianorum genus ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſubeſſe, atque omnia ſacramenta, eorúmque cæremonias adhuc inuiolatas obſeruare, quibus tamen cùm neceſſe eſt Armeniæ patriarcha Epiſcopos conſtituit. Parent hi Regi cuidam Mauro, qui eos & habere templa, & tremendum altaris ſacrificium offerre permittit, quanuis nonnunquam Turcæ in eos irruant, templa ſolo adæquando, vt non raro cogantur ad montes, aliáque Turcis loca inacceſſa, vt miſſas celebrare citra moleſtias poſsint, confugere. *Mauri Turcæ crudeliores.* Aſſerebat item in regno Baſſora nuncupato ad quadraginta Chriſtianorum millia cum ſuis vxoribus, & familiis habitare. Sit benedictus Deus Dominus noſter.

Goæ, hoc anno 1555.

¶ *EX EPISTOLA PAtris Ludouici Frois, Anni 1559.*

Tractat de ſummo proregis in rebus fidei promouẽdis ſtudio, ſolẽnia baptiſmata celebrandi ratione, oppidorum quorundam & multorum etiam nobilium virorum & doctorum, imò & Regum ad Chriſtũ conuerſione, inter quos Brachmanum quidam paternarum legum inter ſtudioſiſſ. De Veaco propheta, diſputationibus cum gentilibus habitis, & paganorum ſuperſtitione. Poſtremo quędam non indigna cognitu refert, de gentilium ſuperſtitione & ad mortem pręparandi modo, idolorũ ruina, & miraculoſa victoria, Chriſti vexillo parta.

Pax Chriſti. & cęt.

SVperioribus literis Patres chariſsimi, cõſuetudinem noſtram vobis ſignificaui, in vocandis, alliciendiſque ad fidẽ catholicam Ethnicis, iiſdémque poſtea conſeruandis, ac promouendis. Nunc verò Chriſtianorum miram frequentiam in hac Goenſi peninſula (quos indies ſuprà quàm dici poſſet, multiplicari animaduertimus) deſcribam, ex quibus magnum gaudium, & in Domino conſolationem percipietis, cùm præſertim hoc anno copioſiorem Chriſtianorum ſegetem, quam ſuperioribus in horreum Dominicum repoſuerimus. Præcipua verò huius meſsis cauſa poſt diuinum, vt intelligo, auxilium, illibata fuére ſacrificia, ac ardentes illæ orationes, quas hac potiſsimum ratione fundi per omnia

Goa ampla Chriſtianorum ſeges.

Orationes pro infideliũ ad fidẽ conuerſione.

mnia Europæ collegia certò mihi perſua-
eo. Accedit huc fauor, & amor quo Prorex
ouorum Chriſtianorũ cauſas eſt amplexus.
Argumentum certè conſtantiæ, & deſiderij,
uo Chriſtiani nominis propagationem in
iſce nouis mundi partibus vehementer exo-
tat, vel hoc eſt certiſsimum, quòd nec ob-
aurmurationibus, nec quærelis à tam hone-
o ſtudio, nec vafris dæmonum machinati-
nibus, quæ in ipſo ſtatim principio per ſuos
iniſtros moliri ſatagebat, pium illud ani-
ai propoſitum abiiceret, ſed ne tantillum
uidem de eo remitteret: quin etiam cùm à
ræcipuis regni adminiſtratoribus, ſuiſque
onſiliariis admoneretur, quòd Regia vecti-
alia (quæ ipſi diuino honore, & gloria ha-
ebant chariora) non paruam iacturam ali-
uando acceptura eſſent, ſi tantis impenſis
hriſtianorum conuerſioni intendere vellet:
lle, vt Principem Chriſtianum decebat, re-
ondit. Plus ad Regni ſtatum amplificãdum,
c Regis mei ſplendorem conducit, vel vni-
s abiectiſsimi mancipij in hac inſula con-
erſio, quàm diuitiarum immenſa copia, vel
aues pipere, aliiſque aromatum generibus
leniſsimæ. Firmiter enim hoc apud ſe ſta-
uerat, omnia ſua in diſcrimen adducturum,
ro vnius animæ conuerſione, & incolumi-
ate. Et quamuis alia huiuſmodi illius ani-
ai propoſito contraria penè indies obiice-
entur: non ille tamen vel conſilium mu-
are, vel de ſententia potuit dimoueri.
Tandem intellexêre, ni aduerſarium Pro-

Proregis in promouenda conuerſiõe gẽtilium cõſtantia.

Auaritia idolorum ſeruitus.

Vere Chriſtiani principis reſponſio.

Diuinũ in Principe animi propoſitum.

regem

regem experiri vellent, ſibi idem circa genti
lium conuerſionem eſſe nitendum, iiſdém
que ſtudiis cum eo inuigilandum, quod (De
laus) fieri videmus. Nam cùm antea Brachm
nibus, aliíſque Ethnicis non admodum relu
ctarentur: nunc manibus, pedibúſque adni
tuntur, vt eos conuertant, ac in fide conſtabi
liant. Et ſi fortè nõnulli ſint qui huic ope
minus fauere videntur, cauent tamen ne al
qua ratione Prorex reſciſcat. His acceſsit

Brachmanes honoribus ſolitis, ciuilibuſq; adminiſtrationibus priuãtur.

aliud multis laudibus efferendum Proregis f
cinus, quòd Brachmanes omnes, cæteróſqu
Ethnicos ab aula ſua repulerit, etiam eos qu
antea ipſis ciuitatibus primariis familiario
res eſſe ſolebant: in eorum verò locum Chri
ſtianos ſubſtituit, quos etiam arcibus vari
in locis præfecit, munera ciuilia, & dignita
tes, quibus antea Ethnici fungebantur, Chr
ſtianis commiſit. Bonam diei partem cu
Mauris, Ethnicíſque conſumit ad ſe ob var

Prorex euangelizat.

negocia confluentibus, quibuſcum de diuini
& ſacram noſtram fidem concernentibus c
pitibus agit: nec facile eius labor, & zelus fru
ſtratur, cùm haud infrequenter nullo ferè n

Pater initialis.

gocio quod intendit, obtineat. Quibus rebu
pro voto geſtis, famulum aliquem ad n
mittit, vt à noſtris fidei rudimenta percip
ant, donec ſolenni baptiſmate cum aliis abl

Chiora inſula.

Franciſcani. Dominicani.

antur, cui plerumque ſolet adeſſe, necnon
ne magna animi lætitia Patris initialis vt p
rimum fungitur vice. Non æſtus, non imbr
illum deterrent, quò minus in Chioranam i
ſulam, aut ad trium Magorum templũ(qu
octau

ctauo hinc diſtat miliari) proficiſcatur vbi Franciſcani habitant : aut ad Diuæ Barbaræ,vbi Dominicani commorantur : præſertim ſi ibi celebrandum Baptiſma intellexerit. Brachmanes iſti ac nobiles Ethnici antea in aula Indica, ac Proregis domo primum dignitatis gradum obtinebant,Chriſtiani verò noui in abiectis,ſordidiſque verſabantur operibus,& tanquàm infames, abiectiſsimique ſerui in ſtabulis nunquam non hærebant, vt ſæpè neceſſe fuerit Ethnicorum auxilium implorare, & illos ſibi tanquam patronos aſciſcere ad ſua conficienda negotia. Nunc verò Dei miſerantis benignitate, & clementia effectum eſt,vt Brachmanes ipſi, cæteríq; infideles ſi Proregi loqui velint, & fortè in porticu ad mare ſpectante obambulet, in littore ſeſe conſtituant,æſtui, imbribúſque expoſiti,attentè obſeruantes,donec in illos oculos conuertat.Quod vbi animaduerſum eſt, in obedientiæ,honoríſque teſtimonium,ſupplices libellos offerentes genua flectunt, donec ſigno dato ad ſe venire iuſſerit. At noui Chriſtiani,vt animati in ſpem erigantur, per amplas aulas,ſpacioſáque atria,nobilium more obambulant,magni beneficij loco ducentes,comedenti Proregi aſtare poſſe, holoſerico,purpuráque ornari, & gladiis deauratis accingi,ac per ſe negocia cum Prorege tractare.Interdum P.Petrum Dalmeida, quem tenerrimè diligit, quòd ardeat Chriſtianitatis promouendæ deſiderio, ad ſe vocare ſolet, &, vt eſt faceti ingenij, quidnam muneris

Miſera olim cõditio Chriſtianorum.

Nullã prætermittit occaſionẽ Prorex, qua Indos ad fidem allicere poſſit.

pro

pro læto nuncio ſibi polliceatur, interroga
ſi qui de nobilitate Chriſtiani fieri velint, ne
rarò ad ea quæ Ethnicorum conuerſione
concernunt, illum accendit. Pater verò vt p
rem Proregi vicem rependat, vbi ipſe in fic
Chriſtiana aliquos informauit, hos ex Patr
Prouincialis mandato ad ipſum adducit, v
eius erga ſe amoris argumenta certiſsima ii
tiandi intelligant. Nam omnes amplectitu
omnes ſub ſuo patrocinio, & defenſione ſu
cipit, omnem denique illis beneuolentiæ ſ
gnificationem exhibet, omnémque opera
promittit. Ex hiſce iactis fundamentis ſaci
coniectura colligi licebit huius tam diui
negotij conuerſionis animarum ſacroſanć
Chriſti ſanguine redemptarum ſucceſſu, qu
nunc in ſanctæ matris Eccleſiæ ſinũ: vt Chr
ſtum creatorem, redemptorémque venere
tur, & adorent, traductas cernimus.

Cùm igitur immenſo Chriſti beneficio
ipſo iam limine tam copioſa, & frequens
Chriſtianorum conuerſio, non eſt iam ſic
antea fuerat, neceſſarium remotiora loca p
tere, vel ad ea nimis anxiè aſpirare. Eteni
ſingulis penè diebus ad Superiorem Colle
ſuſtinet ianitor idem illi ſemper nuncians,
mirum iam 8. deinde 10. interdum 30. non
quàm 60. (vt tunc accidit, cùm integra op
da ad fidẽ noſtrã Chriſtianã amplectendã
uertuntur) eſſe præ foribus, qui ſacrum bap
ma petant, quos oẽs pro noſtra facultate b
gnè ſuſcipimus. Viros quidem, vt in noſ
Collegio fidei percipiant rudimenta, mul

Integra op p. da ad fidem conuertuntur

s verò cum paruulis ad huius ciuitatis xe-
odochium remittimus, ibidem inſtituẽdas.
i quæ verò ſint nobiliores: honeſtioribus
habitant matronis, à quibus in baptiſmate
ſcipiuntur. Nolim tamen vos arbitrari, te-
ere nos, aut indiſcreta facilitate omnes ad
m excelſa myſteria admittere, nedum co-
ere: antequam ſatis exploratum ſit, longaq;
ora diſcuſſum firmum, & conſtans animi
ropoſitum: atque adeo multos bis, térque in
am patriam remeare iubemus, meditatéque
onſiderare, quod ſuſcepturi ſunt vitæ ſan-
ioris inſtitutum: iubentes, vt poſt diligen-
em voluntatis ſuæ explorationem redeant,
uò hac ratione nobis certius conſtet de illo-
um ſeria, conſtantíque baptiſmatis petitio-
e. Alia ratione fidei differimus ſacramẽtum,
mirũ datur eis id negocij, vt propinquio-
es, & familiariores ſuos huc adducant, qui
ro illis ſpondeat: interea temporis catechiſ-
um addiſcunt. Si verò interim ſolenne ba-
tiſma celebretur, mœrore vultus quàm aui-
è baptiſma appetant, haud obſcurè declarãt.
æc ſcribo, vt intelligatis, chariſsimi Fratres,
d eum finem nobis comparandum, quem
ropoſuimus, conuerſionis ſcilicet, & ſalutis
nimarum, commodiorem locum reperiri
on poſſe, in quo frequentior Chriſtianorum
xiſtat numerus, quàm hic noſter eſt: intra do
neſticos enim parietes id quod cupimus, ob-
inemus. Nam Frater ipſe qui operibus præ-
ſt, & cum ipſis fabris lignariis verſatur, ſic
le diuinis rebus illos alloquitur, vt tandem

Non facile ad baptiſma admittũtur, prçſertim Gentiles Mauri.

argumentis ſuperati Chriſtiani fiant. Qu
multa? nullus domi noſtræ tam abiectæ co
ditionis, ſordidíque officij eſt miniſter, q
non familiaribus colloquiis ſuæ artis hom
nes ad ſynceram fidem à Paganiſsimo reu
cet: non faber, non ſartor, non coquus, nõ l
tor: omnes deniq; Chriſtum, quem intus c
ceperunt, ſpirant, & pariunt. Ij autem qui
fidem conuerſi ſunt, ne ſoli ipſi gemmã q
reperêre, poſsidere videantur, vxores, liber
& agnatos Deo lucrãtur, & ad nos deducun
Alij honore, qui nouis Chriſtianis defertu
capti, ſeipſos nobis committunt, variis mo
Deo quos ſibi elegit ineſcante. Itaq; hęc fr
quens, & cõtinua videri poteſt ſpiritalis an
marũ venatio. Vtinã eundẽ Euãgelij curſu
atq; ſucceſſum mundus videret in tot prou
ciis, & regnis, quę crudeliſsimę tyrãnidi an
qui ſerpentis, omnis boni exoſoris, ſubiac
ad maiorẽ diuinę maieſtatis gloriam, totiú
inferni luctum. Brachmanes hi antiqui S
trapæ, & regionis huius olim Domini, ta
tum animi dolorem concipiunt, quòd h
D. Pauli collegium eorum ritibus, & cær
moniis vehementer aduerſetur, vt vix or
tione explicari queant: hinc enim idola co
trita dolent, ſolennia feſta abrogari luge
corruptionem morum ſuorum extermina
peruerſitatem omnem, & diabolicam abo
nationem funditus extirpari fruſtrà lame
tãtur. Noſtri enim Sacerdotes medullitus
lorum penetrauerunt ſuperſtitiones, nequ
tiáſque, neque diutius eorum verſutas ca
ditat

Fabri, ſartores, lotores & cæ. Euangelizant ſuæ ſortis hominibus.

Brachmanes olim Satrapæ, & regionis Domini.

itates Deus paſſus eſt latere. Vix animo ali-
uid concipiunt cõtra Chriſtianos ad idolo-
itriam tuendam, quin conſilio dictum factũ
atefacto, non ſolum quod cupierant, nõ per-
ciunt: ſed potius in illos, ſi res exigit, graui-
er animaduertetur, quamuis diſsimulatores
nt aſtutiſsimi. Iam eò tandem miſeri deue-
ère: vt feſtorum, & voluptatum celebritatẽ,
uam media luce peragebant antea, in tene-
ras, & noctis obſcuritatem tranſtulerint. Nã
i conuiuia paranda, vxores ducendæ, &
dolorum dies feſti celebrandi: non niſi in-
empeſtiua nocte, ne ab aliis deprehendan-
ur, tale quippiam aggrediuntur. Quòd ſi
orte vicini Chriſtiani, vel affines id intel-
exerint, feſtinantes ad Collegium eos defe-
unt: vt ipſorum ſolennitates impediantur.
'um Fratres nõnulli cum nouis quibuſdam
hriſtianis illos accedentes, nefandas cære-
nonias ipſorum violant, idola (ſi quæ ſint)
õminnunt: ita vt ſępè extrema gaudij luctus
ccupet. Verùm ne ſingulis commemoran-
is immorer, ad alia me grauiora conferam.
t primò quidem ſolennia baptiſmata, quo
rdine in noſtris ædibus ſint celebrata, quàm
otero paucisſimis recenſebo. Et ne cæremo
iarum ſolennia in ſingulis repetere cogar:
nodum quem in omnibus baptiſmatibus te-
emus, explicabo: vt ex vnius ordine, & ce-
ebritate reliqua æſtimentur. *De baptiſmatum ſolennitate.*

Imprimis iuſtum colligimus catechu-
enorum numerum, qui baptiſmati ſo-
enni ſufficiat, qui poſteaquam in my- *Primò catechiſantur.*

ſteriis noſtræ fidei ſatis fæliciter fuerint in
ſtructi, tum P. Petrus Dalmeida, ex prouin
cialis mandato, veſtes pro cuiuſque dignita
te confici curat, certúſque baptiſmatis dies (pe
concionatorem) indicitur, vt quiſque quand
oporteat conuenire ſciat: & qui catechume
nos domi habent, eodem deducãt. Templun
precioſis periſtromatis, aliíſque ornamenti
adornatur, reliqua omnia virentibus rami
herbíſque redolentibus ſternuntur. Iuxta ſa
crum Baptiſmi fontem altare, inſigni ad pie
tatem prouocante imagine adornatum erig
tur, candelabris argenteis, ſacróque Chriſma
tis oleo ſuperpoſito. Præ foribus templi hin
inde pulcherrimę humi figuntur arbores, pa
mis ferè ſimiles, & frondoſæ, gratiſsimóqu
virore, miro modo recreant ſpectantium oc
los. Viæ præterea variis aſperguntur frondi
bus, vexillis, Ducúmque inſigniis expanſi
crucis effigies iuxta ſcholas collocata, decora
tur. Quoniam autem frequenter ex ciuis ali
cuius domo ſupplicatio prodit: ille feneſtra
precioſis pannis, vexillíſque exornat, ædiur
verò limina, & viam floribus, virentibúſqu
ramis, iuncíſque ſternit. Quæ omnia Prore
ſignificant, quo in loco ipſi ſit ſiſtendum. I
quem vbi venerit cum reliqua nobilium m
titudine ſiſtens, ſupplicationem expectat.
Cùm primùm omnia ſcitè parata videntu
pueri è collegio noſtro prodeũt, vexillo Cru
cis præeunte, albáque manica inſigniti, & ſe
tis circum tempora cincti, ramos manibus g
ſtantes, ad campanæ ſonitum procedunt, tin
tinna

Veſte cãdidatorũ.

Templi ornatus.

Platearũ apparatus

Ediũ vnde baptizãdi procedunt cultus.

Prorex baptizandorum chorũ ſua præſentia ornat.

innabulis item, tubiſque, & variis Muſices nſtrumentis perſtrepentibus. In primo au-em ſupplicationis loco Pater Patriarcha, cũ Patre Prouinciali, reliquiſque Societatis Fra-ribus procedit. Vbi autem ad locum ventum ſt, in quo hærent baptizandi, nonnihil ſup-licatio ſubſiſtit, donec alij Chriſtiani, Chri-tianæq; domo egreſsi pulchro ordine ſuppli-ationem inſtruunt, magnáque animi conſo-atione, & lętitia templum adeunt, pueris ſem-per præcedentibus, & pſalmos modulanti-us. Simulatque in templum ventum eſt, è ſa-rario prodeunt Patres, qui eos baptizare de-ent, Fratribus comitati, qui ſacrum oleum in nagnis argenteis lancibus ád altare portant. Toto illo tempore quo cæremoniæ ante tẽ-li ingreſſum fieri ſolẽt, cum Patriarcha Pro-ex erecto ſemper aſtat corpore. Templum deinde ingreſsi, iuxta ſacrum fontem ambo edent: eo autem ex loco Prorex permultos è acro fonte leuat, quibus nomina imponit, dem faciunt nobiles Proregi aſtantes. Toto lo baptiſmatis tempore Muſicè pias quaſ-am cantiones ex ſuperiori chori parte de-antant pueri, quibus tubæ, tympana, cytha-æ, cornua, aliáque Muſices inſtrumenta alter-atim reſpondent. Duo autem Fratres eorum ui baptizati ſunt, nomina in tabulas refe-unt, quò baptizatorum numerus ſciri poſsit. Vbi viros, puerósq; baptizauerimus (mulie-es enim cum infantibus ob maiores com-oditates plærumque vltimæ ſunt) ſignum rucis cum pueris præcedit, & verſus Colle-

Patriarcha cũ fratribus Societatis.

Muſici. Cytharæ. &c.

In catalogum referuntur baptizati.

gium læti noui Chriſtiani, vtpote in Chriſto
regenerati, accenſas candelas manibus geſtã-
tes progrediuntur, quos Patriarcha cũ Pro-
rege, & reliqua populi caterua, ſubſequitur, &
cùm in Collegio Deo omnipotenti voce, va-
riiſque Muſices inſtrumentis gratias egerũt:
ad templum reditur, & ibi coram venerabili
Euchariſtiæ ſacramento, flexis humi geni-
bus, gratiæ Chriſto Opt. Max. ob tam ſin-
gularem clementiam, plurimáque beneficia
collata agãtur. Cùm iam Prorex Patriarchæ
aliiſq; Patribus valedixiſſet: nos Chriſtianos
nouos in Collegij horum ducimus, ſtratiſq;
accumbunt menſis, quibus Fratres in Do-
mino lætiſsimi qua poſſunt maxima amo-
ris ſignificatione miniſtrant. Interim in tem-
plo baptizantur mulieres, quæ res in multã
noctem vſque, vt plerunque contingit, ex-
tenditur, ac tum in huius ciuitatis xenodo-
chium ſeſe nouæ Chriſtianæ recipiunt, qui-
bus ibidem lectiſsimæ quædam mulieres, &
gaudentes, dum accumbunt, ſedulò inſeruiũt.
Proxima inde luce, ad ſacrũ audiendum, in ec-
cleſiam noſtram neophyti conueniunt, quo
audito, tum multis amplexibus, aliiſq; bene-
uolentiæ, & amoris ſignis, ex ſyncera chari-
tate procedentibus diſcedẽdi ipſis, patriámq;
repetendi faciunt poteſtatem. Horum pluri-
mi adeo ſunt accenſi, & feruore pleni, vt nul-
lam vnquam partem capiant quietis, donec
in eum ſtatum alios pertraxerint, in quo ſe
diuina bonitate, & miſericordia conſtitu-
tos eſſe gaudent. Nos enim priuſquam

Gratiarũ actio.

Epulæ inſtruũtur.

Veræ conuerſiõis ſignum eſt, alios ſtudioſe conuertere.

cedant,hoc muneris ills iniungimus, vt ad itæ æternæ ſpem , eundémque in quo ipſi int,ſtatum,quantum in ſe erit,alios adduce- nitantur. Hoc ordine deſcripto , quem vt lurimum in ſolennibus baptiſmatis obſer- are conſueuimus . Iam ad Chriſtianorum umerum explicandum me accingam.

Vndecima Decembris, ſuperioris anni qui uit 1558.in hoc Diui Pauli collegio 125 . bap- zauimus.

Numerus baptizatorum anno 1558.

rima Ianuarij,anni ſequentis , 50.

igeſimaquinta eiuſdem 129.

igeſimaſeptima Februarij 132.

ecundo Aprilis cùm ex oppugnatione Da- nani rediiſſet Prorex,214.

uarto Maij ipſo die Aſcenſionis , 120, 14. iuſdem menſis ipſo Pentecoſtes , aliud hoc uo iam dicã modo baptiſma celebrauimus. onſueuêre Mauri, Ethniciq́ in ſingulis opi- ciorum tribubus , vnum aliquem delectum irum præficere, quem Macadanum vocant, os Superintendentem,vel Præfectum dice- emus : cui reliqui eiuſdẽ artis parére debent. x his vnus qui pictoribus præerat, cõuerſus ſt Goę,quẽ omnes tam gubernatores Goen- is Reipublicæ , quàm Indiæ Proreges multis nodis ſępè ad fidẽ adducere conati fuerãt, tũ uòd eſſet in ſua arte excellentiſsimus,prę ſer im in picturis iis,quæ vultus liniamẽta ad vi ũ exprimũt tũ q̃ Indica ferè oĩa téṕla venu- tiſsimis imaginibus rari cuiuſdã artificij ex- rnaſſet.Res certè hæc admiratione , pariter- ue dolore erat digniſsima,tã pias, támq́ ex-

Macadanus quid. Celeberrimi pictoris ad fidẽ noſtrã cõuerſio.

cultas imagines ab impio, & idololatra, atq
à vero Dei cultu alieno videre formatas. Sæ
pè huius conuerſionem tentauêre noſtri: imo
verò aſsiduè (quòd vicinus noſter eſſet) opo
tunè importunè inſtitêre, ſi qua ratione mi
teſcere poſſet ipſius animus, inflectíque ad
agnitionem Chriſti, durus tamen ſemper, &
obſtinatus agens permanſit, licet alioqui ani
mo demiſſo, manſuetóque ingenio, & facil
præditus eſſet, adeo, vt ſine magno labor
quiduis illi præter fidem noſtram, veritatém
que Euangelicam perſuaderi potuiſſet.

Is tandem (Deo Opt. Max. ſic volente) cùm
ex graui decumberet morbo, Patrem Ioann
Brauum Eccleſiæ Præfectum, qui illi erat fa
miliariſsimus, accerſiri iubet, & quæ ipſi in
ſomnis apparuerant, enarrat. Quæ cùm Pa
ter audiîſſet, ſtatim intellexit hominẽ à De
intus eſſe commotum, eúmq; hortari cœpit
ne diuinis inſpirationibus vel vltrò reſiſte
ret, vel ſurdas aures præberet: præcipuè cùm
de re non exigui momenti, ſed quæ æternam
ſalutem attingeret, tota deliberatio ineund
foret. Placuit itaque Deo tantùm verbis ſer
ui ſui addere virium, vt durities cordis ſtatim
in eo ſubſideret, & emolliretur, fidémque no
ſtram amplecti proponeret, atque in eius re
ſignum annulum Patri dedit. Quæ ſubita cō
mutatio tantoperè nos exhilarauit (quòd m
gni præſidij huius eſſet futura conuerſio) v
diuinæ bonitati gratias agendi vix vlla no
caperet ſatietas, præſertim cùm ex huius ſalu
te aliorum multorum dependeret incolumi

Diuinis inſpirationibus obtemperandum.

tas

as, quos huius exemplo, & opera Dominico
gregi adiunctum iri ſperamus: ſtatim igitur
Proregem certiorem fecimus, tunc temporis
n Damana commorantem: is re noua lætus,
præcepit noſtris, ne vlla ratione, ſe abſente
baptizaretur, cupere enim ſe in ſacro fonte
ius eſſe onomaſtam, & baptiſmatis pompam
nſtruere, quod & ipſo Pentecoſtes die perfe-
it, tanta rerum omnium applauſu, & exorna
ione, vt inter alia quæ per noſtros celebrata
uerãt hoc in Collegio Baptiſmata, hoc ipſum
rbitrer fuiſſe celeberrimum, maximóq; ap- *Celeberrimum pictoris baptiſma.*
paratu confectum: vnum illud excipio, quo
Mealij filia Chriſto nomen dedit, quod vel
o nomine hoc magnificentius fuit, quoniam
Patre Patriarcha, qui alteri non interfuit,
peractum fuit.

Prorex autem Patri Conſaluo nunciauit
ſibi gratiſsimum fore, ſi qua ratione fieri
poſſet, vt omnia denuò, quæ ipſo Reſurre- *Pompa baptiſmi*
ctionis die facta fuiſſent, in hoc baptiſmo re-
nouaret. Quare triumphales arcus in ipſa via
ereximus ita collocatos, vt ex aduerſo habe-
rent valuas templi, per quas erat ingreſſurus,
quas & celebri artificio inciſa charta ornaui-
mus, appoſuimúſque hinc inde virentes ar-
bores, palmis non abſimiles: ad hęc multis in-
ſignibus, figuris, ac tabulis, quæ non tam ar-
te, quàm variis coloribus erant gratiſsimæ,
vias, ac templum decorauimus.

Huius ſenis conuerſio in ſummo templo,
aliiſque omnibus in quibus Societatis Ieſu
Patres concionari ſolent, publicè procla-

mata

mata eſt in eum finem, vt omnes poſt veſpertinas preces ad Collegium noſtrum confluentes ipſam ſupplicationem, quæ ad eum cum vxore, liberíſque excipiendum à nobis prodibat, celebriorem redderent: cui Patriarcha quoque cum Prorege, multíſque Indiæ magnatibus, ac turba plurima, ſua præſentia multum honorem addiderunt. Spectaculo huic Mauri plurimi interfuerunt, item Ethnici, ac pictoris huius conſanguinei non pauci: proceſsit ipſe tandem ex vicini noſtri domo, veſtem ſericam indutus, quæ gallico more (nam ſic Prorex eum veſtiri iuſſerat) confecta erat, torquem aureum habens è collo, tibiáſque croceis ocreis euinctas, cui hic omnis ornatus, mirum dictu, quàm venuſtè, & ſplendidè quadraret: nam corpore erat bene conſtituto, & facie liberali.

Prorex ad latus ingrediebatur, iuxta quem vxor erat in precioſiſsimis veſtibus, Luſitanum morem exprimentibus, ei nobilis, ac primaria quædam matrona iungebatur, à qua in baptiſmate ſuſcepta eſt. Cingebant hinc inde filij, quorum natu maximus nouem, aut decem annorum, ob elegantem formam omnium in ſe oculos, conuerterat. In ipſa ſupplicatione ſex vel ſeptem choreæ ducebantur: has mixtim interpoſiti pueri nobiles auro, & argento ſupra modum ornati honeſtabant. Nullum deerat inſtrumenti muſici genus, quod ad aures demulcendas faceret: omnia tantam harmoniam,

cam-

ampanarúmque concentum tam egregium
iis numeris explectebant, vt lætitiam ad-
errent maximam, & animos ad omnem
ietatem excitarent.

Prorex viro Conſtantini de Breganza,
xori Eugeniæ nomen impoſuit. Natu ma-
imum filium Theotonium, reliquos verò
ulgentium, Ioannem, & Vincentium ap-
ellauit.

Baptiſmate abſoluto, matrimonium ex
ntegro ſolenni ritu, vt fieri ſolet, renouâ-
unt, ipſéque Prorex, aliíque nobiles qui ad-
rant, vſque ad lectiſsimæ cuiuſdam mulie-
is ædes, quæ iſtos in baptiſmate ſuſceperat,
otam familiam proſecuti ſunt. In quibus
ùm biduum hæſiſſent, domum ſuam repe-
ierunt. De donis autem, & muneribus vl-
rò liberaliter oblatis quid attinet dicere?
uæ & plurima erant, & maximi ſumptus.

Matrimonij renouatio.

Arcis Sophalæ Præfectus, ſericos pannos,
ndulatóſque, & alij generis, ac coloris va-
ij dedit, ex quibus ſibi, coniugi, liberíſque
eſtes conficeret. Huius nunc peculiarem
nos curam gerimus, nec immeritò: nam ſi
um, cùm adhuc Ethnicus eſſet, propter
oneſtatem, grauitatémque morum, & fa-
niliaritatem quam nobiſcum habebat, a-
nauimus: Nunc profectò, cùm ſe pium pro-
búmque Chriſtianum re ipſa profiteretur,
ongè debet eſſe commendatiſsimus: fit e-
im, vt eius exemplo commoti, eiuſdem ar-
is homines ſeſe CHRISTO non ſo-
lum

Sofola arx

lum dedere familiarius incipiunt, verùm etiam iam minimè pauci in matris Eccleſiæ gremium ſe ſua ſponte tranſtulerint.

Octauum baptiſma.

Octauo baptiſmate quod celebratum fuit 28. Mai, 85. baptizauimus.

Nobilis Brachmanis cũ multis alijs cõuerſio.

Vigeſimoquinto Iunij 198. Vigeſima octaua Iulij Brachmanum quendam baptizauimus nobilem virum, & prædiuitem, cum coniuge, liberis, & domeſticis, eo (quo iam dictum eſt) ordine: quem Prorex in baptiſmate ſuſcipiens, Theodoſium de Breganza nuncupauit. Huius deinde opera multi Ethnici ſunt conuerſi, quod eos ad hoc ſedulò hortari non deſtiterit.

Sexta Auguſti, baptizauimus 315.

Socro fonti admouimus.

Aurificum præfectus fonte baptiſ. abluitur.

Decima verò ſeptima eiuſdem menſis, in hoc eodem collegio magnis cæremoniis, & ſolẽni pompa Macadanũ aurificem, qui pre cæteris ſuę artis longè nobiliſsimus eſſe, ingenióque mirabili prẹditus exiſtimatur. Placuit autem Deo Opt. Max. vt eo die, eius patruelis vna ad fidem Chriſtianam accederet: ipſe verò Macadanus quàm potuit ampliſſimè veſtitus, ad domus limen cum perueniſſet, vnde à ſupplicatione excipiendus erat, chartam foliis aureis, & argenteis plenam, vt lætitiam animi, aurique contemptum oſtenderet, quod tanto ſtudio plærique quærunt, in aſtantem populum effudit. Mox cum vxore, aliiſque quatuor baptiſmum accepit. Perſtrepebat eo tempore aurificum vicus, quem peculiarem, propriúmque poſsident, ingenti hominum multitudine, obumbratus multis diuer-

liuerſarum arborum ramis, ac frondibus, ve illis item, & tropheis vt variis, ita aſpectu iu undis, quibus ſuum Macadanum honorabāt. Accidit poſt huius conuerſionem, vt alii eiſdem artis magiſtri non pauci nomina Chri to dederint.

Aurifices ſuū imitantur anteſtgnanum.

Eſt inſula quædam Ciorana, quæ duobus inc diſtat miliaribus, in qua templum etiā abemus, nomen ei impoſitum eſt Beatæ Mariæ Virginis à Gratiis. Hæc inſula, vt redibile eſt, eiuſdem Deiparæ Virginis pre- ibus, vberrimam, & foelicisſimam meſſem edit, & ſalutari fonte baptiſmatis multos uis ablui vidit. Nolebat enim pia virgo nter tot oppida Euangelij foecundiſsi- na hoc vnum ſterile, & infrugiferum per- nanere, in quo magna cum religione ip- a præſideret, quin potius triſtitiam, & plo- arum (nam hoc Cioran inſulę nomen ſigni- cat) in lætitiam, & interiorem ſpiritus con- olationem conuerti voluit. Res autem ſic e habet, cùm Ethnici de factis, neſcio qui- us cæremoniis contra edictum Regium, ræſcriptáque viuendi conſuetudine viola- a accuſarentur, idque ipſe Prorex ægrè tu- iſſet viſum eſt Patribus noſtris tentare, ſi ti- nore poenæ quam incurrerant, in commiſsi ontra Deum ſceleris dolorem, ad cognitio- em venire poſſent. Erāt 300. vel 400. for- aſsis, qui in caſtello quodam ſatis amplo, uod inter palmas non longè ab æde ſacra eati Virginis ſitum eſt, habitabant. Ad oc igitur explorandum cum Patre Dal- meida

Ciorā quid ſignificet.

meida,& Amato Corea accedit Ioannes Fer
dinandus,qui & à rationibus in ciuitate era
& eiuſdem Palmeti Dominus : hic ſtatin
quos reos maximè eſſe iudicauit, comprehe
di & in vincula coniici iuſsit: hac ſeueritat
qui in caſtro erant,attoniti, quâ ſe poteran
abdebant. Sed ipſe priuſquam in carcerer
detruderentur , ſingulatim vnumquemqu
interrogabat,num Chriſtiani fieri vellent.
Ex quorũ cumulo procerę ſtaturę ſenexqu
dam,& inter eos facilè primus, diuino ſpi
ritu afflatus, inter cæteros exurgens,& ſilen
tium manu petens, clara voce ad eum qui
rationibus erat ,deinde ad ſuos orationer
conuertit. Quorſum , inquit, ô ſocij, vin
cula , & cuſtodie ? Me ſuaſore ,Chriſtianar
fidem ſi omnes amplectimur, res omnis, &
vita extra periculum erit. Vix hæc verb
protulerat: & ecce vna omnium vox fui
Chriſtianos ſe fieri velle. P. Dalmeida cur
Fratribus interim in Eccleſia expectans e
uentum rei, feſtinus accurrit, ſalutat om
nes , & magna animi lætitia quos poteſ
amplectitur : idem faciunt Fratres. Fit ir
gens exultatio, & clamor , cadentibus pr
gaudio lachrymis. Quid quæritis? Accen
debatur indies magis,ac magis fides, & Spi
ritus ſanctus, benignus animorum illuſtra
tor ignem diuini amoris, notionémque fide
latius exerere cœpit. Summa enim,& admi
rabili iucunditate hinc inde vidiſſes eos tur
matim prodire , & quos quiſque poterat ad
ducere, conniti, facere denique vt fidei par
ticipe

Admirandus & hic modus ad fidem veniendi potius quam carpendus

Veræ conuerſionis ſigna.

ticipes eſſent. Ducebat ipſe pater filios, filiam mater, frater conſobrinum, ille auunculum, alius alium: tandem amicus amicum euocabat: erant etiam qui non vocati vltrò ſeſe ingererent, & captiuos darent in ſalutem animarum. Itaque factum eſt breuiſſimo temporis ſpatio, vt cùm octo reos, aut vt plurimum, decem conuertendos putaremus, præter omnem ſpem, & expectationẽ ita numerus excreuerit eius beneficio, qui quinque panes, & duos piſces diuiſos multiplicauit, vt eſſent trecenti, & eo amplius, qui omnes vna voce, conſtantiáque pari ſacro baptiſmatis fonte ablui ſe petebant. Huius tanti beneficij, quod operata eſt diuina miſericordia, cùm primùm per Fratres hîc Goæ certiores facti ſumus, tantum gaudium accepimus, quantum verbis exprimere nemo poſſet. P. Antonius Quadros re intellecta, ſpiritu exultãs, ſtatim nauigio inſulã adit, eũ paulò pòſt P. Frãciſ. Rhodericus ſubſequitur, numerũq; eorũ, qui Chriſtiani fieri vellent, 150. prioribus adiectis, iam quadringenteſimum ſupra quinquageſimum attigiſſe nũciant. Interim Pater Gõſalus, cũ Patre Petro Dalmeida exponũt rẽ hãc Proregi vt acta erat, qui mirificè exhilaratus, diu Baptiſma prorogari noluit. Paratur igitur interea tẽporis Deiparæ Virgini Sacellũ tumultuario opere, & dies eligitur Decollatiõis S. Ioan. Baptiſtæ, in quo baptiſma diu cupitũ nouo huic populo Chriſti ibidẽ cõferatur: Prorex, quæ ſolet eſſe conſuetudo illius, & ſumma

Trecenti conuerſi.

150. alij acceſſere prioribus.

ma benignitas, ipſemet intereſſe voluit. Intererant etiam non pauci Brachmanes, qui & in Inſulæ parte alia ſeparatim vitam degunt, & cum cæteris accuſati non erant: ſed tamen conſcientia ſcelerum perſtricti, conſciique ſibi malarum rerum, cùm vererentur, ne Proregis in inſulam aduentus poſt baptiſma in ipſorum perniciem redundaret, plurimi ex iis clam noctu propriis ædibus, omnibúſque pro derelicto habitis ex inſula in continenti fugere decreuerant, quod feciſſent, niſi quorundam diligenti ſtudio præuenti, Regio insuper edicto prohibiti fuiſſent, ne quoquàm extra inſulam pedem efferrent, alioqui copias, & opes vniuerſas perdituros eſſe. Placuit tandem diuinæ bonitati, vt 30. ferè ex his fidem noſtram amplecterentur, quos cum aliis baptizauimus. Rebus igitur ad eum modum bene compoſitis, venit Prorex magna ſuorum multitudine ſtipatus, huic in littore gratulabundi occurrere debebant, qui paulò pòſt ad baptiſmum accederent, numero ferè 507. quos P. Antonius Quadros cum aliis nonnullis Fratribus in ordinem, & modum concinnè digeſſerat. Tandem erecto crucis vexillo, vt fit Chriſtiano more, tympanóque pulſato, viam qua Prorex venturus erat, ingrediuntur, vt illi obſequium, & honorem promerito deferrent. Viros, mulieres ſubſequuntur, proles quæque ſuas aut ſinu geſtantes, aut ducentes manibus. Vbi ad Proregem omnes perueniſſent, ad eius ſe genua prouoluunt, & vt quiſque nouerat, ac poterat, Proregem officio

30. Brachmanes baptiſmum petunt.

Quingenti & 7. baptiſma ambiunt.

officioſiſsimè ſalutāt. Manus cum lachrymis extendunt, amplecti, & hærere eius veſtigiis, amorem, & beneuolentiam oſtendere, deniq; facere cuncta quibus animi lætitiam immodicam declararent. Ille humaniter ac benignè omnes vlnis amplexus patrio, ac pari amore (vt charitas, Chriſtianáque religio ſuadebat) erexit, ac cōſolatus eſt. Ex illo loco ſimili deinde ordine in templum itum eſt, aderat cum Prorege Vicarius, & Prior Dominicanorū, ac P. Conſaluus, nonnulliq; alij Collegij noſtri Fratres, qui quod in mandatis habebāt, vt viros induerent nouis veſtibus, ilicò quàm diligentiſsimè perficiunt. Poſtea mulieres eodē quo diximus, ordine, iter ad templum capiūt. Hic igitur omnibus in vnū confluentibus, & monticulum quendā exiguum qui ex aduerſo obiacet templo, cōfertim vt fit, aſcendētibus, ibi demum exoritur incredibilis quędam muſicorum harmonia, tubis, ac cornibus, citariſq;, & variis inſtrumentis iucundè modulantiū, aduentúmq; gratulantium, tanto cū clagore, & applauſu, vt totum oppidū implere, & tremere quis exiſtimaret. Prorex audito tam ſuaui cōcentu, feneſtris ædium innixus, ubi tum ſe cū ſuis collegerat, adiunctis S. Dominici, & Societatis noſtræ Patribus, & tantā multitudinē alacriter, & iucundè proſpectās, quantas potuit, diuinæ bonitati gratias egit, quòd tantis hanc inſulā beneficiis cumulaſſet. Baptiſmate celebrato, viri, & pueri collegium ingreſsi cōuiuio excipiuntur: interea Prorex cum religioſis, cæteriſque magnatibus aream

Proregis Solicitudo ne quid neophitis deeſſet.

ingreſſus, quaſi miniſtrorum vnus, menſas circuibat, & virgam manu tenens, curabat ne quid omnino cuiquam deeſſet. Multis illos officiis proſequens, excitánſque colloquiis, & piis adhortationibus, quæ res non mediocriter omnes affecit: vnicè id ſtudebat, vt nouã fidem vitæ puritate cohoneſtarent. A coena in eundem finem menſæ accumbentibus adhuc omnibus concionem egregiam habuit, adhortatúſque eſt, vt benficij à Deo accepti memores non ſolùm in Chriſtiana fide ad extremum vſque conſtantiſsimè perſiſterent, verùm etiam piis operibus ſe Chriſtianos eſſe declarent, faciántque vt vitam cum nomine coniungant, & appellationi honorificentiſsimæ non diſsimiles actiones reſpondeant: ſic enim futurum, vt eorum viuendi ratio in poſterum, reliquos in ſuis erroribus adhuc miſerè iacentes, ad Chriſtianam vitam amplectendam moueat, & confirmet. Abſoluta hac Proregis adhortatione, Frater noſter Emanuel Theſſeira alta voce Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam pronunciauit, Chriſtianis magna alacritate, & lætitia eadem verba repetẽtibus, atque hoc modo ſub occaſum ſolis coena abſoluta dimiſsi ſunt. Prorex Goam cum his qui eum ſecuti fuerant, rediit, gaudio, ſpiritúque plenus. Mulierum baptiſma, quòd plurimæ eſſent, in bonam partem noctis protractũ eſt. Reliquum eſt, dilectiſsimi Patres, ac Fratres, vt omnium bonorum authori Deo ob tam ſingularem in ſuos bonitatem, & clementiã, gratias quàm

Prorex cõuocatur.

poſſu

poſſumus maximas agamus, deprecemúrq́;
vt his nouis ſuis tyronibus vires, ſpiritúmq́;
uggerat: atq́; animi nobis fortitudinē addat,
vt in hac vberrima, copioſiſsimáque Chri-
ſtianorum ſegete ſtrenui operarij ſimus, ad-
miniſtratoréſq́; myſteriorum Dei fideles: vt
Chriſtianę fidei propagatio ſe in hac tam mi-
ſera, perditáq́; mundi parte, plena denſiſsimis
errorum nebulis, ac Mahometica peſte infe-
cta, quotidie longius ac latius extendat.

Sequenti die cùm ſacrū miſſæ officiū pera-
geretur cui multi q prodibāt ex baptiſmo, in-
tererāt, accidit vt eo perfecto præter omnem
ſpē, magna Patrū ac Fratrū lætitia, 10 Chriſtia
ni effecti fuerint ob vnius conuerſionē, ipſos
iā Brachmanes duriſsimos animi pertinacia
longè ſuperantis: per quē, vt res ipſa docuit,
plurimos alios conuertendos ſperaueramus,
nunc autem cum coniuge ac liberis baptiza-
mus. At verò decimoſeptimo Septem-
bris, trecentos quinquaginta baptizauimus.
Fuit enim hic menſis mirè fœlix, in quem,
præter reliqua, tria celeberrima baptiſmata
inciderunt. Ad hæc Patris noſtri Prępoſiti li
teras nobis attulit, quibus oratum eſſe cogno
uimus communibus precibus Romæ, pro iis
qui in Orientis partibus verſantur: idémque
a noſtris in Luſitania factitatum eſſe per om
nia quæ in eo regno ſunt collegia lubēter ac-
cepimus. Primū igitur ex his, de quibus dixi,
baptiſma 291. habuit. Secundum verò 200.
tertium 66. Qui verò reliqui erant, neque
baptiſmate participes voti fieri pote-

Alij decē cū quodā famoſo Brachmane baptizati.

Alij 30. initiantur.

492. Baptizati. item alij 268.

rant,numero 202.hos decimoquarto Octob.
ad ſalutarem ablutionem admiſimus.Quinta
Nouembris, 150.

Alij 526. Duodecima eiuſdem menſis ſex baptizaui-
mus.

Inter hos erat Macadani cuiuſdam conſobri-
nus,præ cæteris maximè deſideratus. In pe-
nultimo verò baptiſmate, quod factum fuit
quinta Nouembris, eiuſdem Macadani con-
ſanguinei nonnulli baptiſma ſuſceperunt,pin-
gendi artis peritiſsimi. Vir item alius inter

Princeps quidã cũ 23,ad Baptiſma venit.

ſuos apprimè nobilis, & in hac inſula cuiuſ-
dam oppidi Princeps, Chriſto militaturus,
cum tredecim,quos ſecum adduxerat,nomen
dedit,adiecítque curaturum ſe,vt paucis poſt
diebus centum, & eo amplius ad fidem ad-
ducat.

Quare vt rem in pauca conferam, nume-
rum nunc adſcribam eorum qui hoc anno
per viginti baptiſmata Chriſti fidem ſuis er-
roribus reiectis ſecuti, noſtrorúmque opera
in hoc Goenſi collegio baptiſmatis vnda ab-
luti ſunt: vt habeatis, quamobrem maiore
animi lætitia in conuerſione tam multorum
hominum exultetis: fuerunt autem in vni-

Tria millia hoc anno ſolẽniter baptiſati.

uerſum amplius quàm tria millia ducenti, &
triginta, plurimis omiſsis infantibus, infir-
miſque, qui cum hiſce ſolennibus baptiſma-
tis intereſſe non poſſent, ſeparatim à no-
ſtris baptizati ſupra centum fuerunt. Non
poſſum facere,quin hîc adiiciam, quanta cha-
ritas ſit eorum qui de Sancti Dominici, &
D. Franciſci familia ſunt, in his ethnicis ad

fidem

fidem conuertendis. Nam vt ſolicitos æterni Patrisfamilias ſeruos decet, ſtrenuam operam ipſi quoque nauant, quò ad cœnam glorioſam agni, atque coeleſtem Hieruſalem ij demum qui vocati ſunt, perducantur: non ſolùm in hac Goenſi ciuitate, in qua multos ipſi baptizauerunt, verùm etiam in remotioribus, & ab hac longè diſtantibus terræ partibus, in quibus & Euangelicam veritatem ſeculò promulgârunt, & plurimos æternæ ſalutis, catholicæque fidei participes fecerunt. Adiiciam nunc celebriora quædam, quæ in eorum, aliorúmque conuerſione accidêre, nec omnia tamen ſigillatim perſcribam, ne longior quàm par ſit, inſtituatur narratio.

Monachorum in cõuertendis gentilibus ſtudium.

Erat in hac Goenſi inſula quidam adoleſcens de Brachmanum genere in lege eorum verſatiſsimus, & inter cæteros ingenioſiſsimus, quem frequenter P. Melchior Carneus adibat, idem faciebant voti ſacramento initiati, hominis conuerſionem auidiſsimè ſitientes. Nam præterquam quòd Luſitanicum idioma probè callebat, aliis multis à natura donis præditus erat, nimia tamen diligentia, & ſollicitudine circa rituum, & cæremoniarum ſuarum cognitionem anxius videbatur. Quocirca hoc ſibi de eo pollicebãtur Patres, quòd ſi aliquando Chriſti fidem acciperet, futurum vt magnum certè fructum religionis noſtræ percepturus ab eo Chriſtianus populus eſſet. Itaque quo tempore parentes cum tribus, aut quatuor eius fratribus, ad baptiſmum ſe præparabant, quamuis bonam iam de

De præclariſsimo Brachmanum conuerſione.

ſe ipſe ſpem dediſſet, neſcio tamen qua cau-
ſa ex Goa clam aufugit. Paucis verò pòſt die-
bus, iam ipſius parentibus Chriſtianis effectis,
nulla adhibita à nobis, vel aliis diligentia, tan-
tum Deo Opt. Max. operante, ad nos in Col-
legium ſponte venit: quæ res Deo gratias a-
gendi, ac diuinæ bonitatis, prouidentiæq; col-
laudandæ materiam ſuppeditauit maximam:
preſertim cùm certum haberemus hunc eſſe
dexterum (quod aiunt) oculum inter ſuos, &
cui præ cæteris Brachmanes plurimum tri-
buebant. Hoc vnum rarum, & peregrinum
in illo fuit, quòd citra pompam baptizari, &
ab ipſo Prorege ſuſcipi noluit, neque id co-
ram omnibus in templo, ſed in collegij ſecre-
tiori parte, vbi ſacellum nouitiorum eſt, illi-
duobus duntaxat honeſtis viris, cum quibu
magna illi fuerat familiaritas, vt in baptiſma
te præſto eſſent, adhibitis, Chriſto ſe, ac fide
catholicæ conſecrauit. Inditum illi nomen e
Emanuelis Oliuerij: domi noſtræ per ali
quot dies doctrinæ Chriſtianæ ita ſedulò in
cubuit, vt nullo negotio bonam partem me
moriæ ſubitò mandârit. Aliquantulu
temporis per omnes dies Pater D. Franciſ
cus Rhoderiques ei conferebat, in quo d
creatione mundi, redemptione humani ge
neris iuxta ſacras literas breuiter iuxta a
apertè inſtruxit: interrogationibus, & dubi
tationibus, quas adferebat plurimas, pe
omnia diſſolutis. Poſt ſuſceptam fide
deprehenſum eſt, aliquid ſemper illum di
gnum admiratione parere, proferréque i
me

Humilitas magna in Brachmane.

Emanuel ab Oliuera Brachmanis.

nedium,quod ad Dei Optimi maximi ho-
norem faceret,& dæmoni ignominiam, dæ-
monúmque cultoribus Brachmanis ſuis in-
gens dedecus inureret. Inter cætera illud præ-
cipuæ notæ fuit: nam cùm intellectum eſſet
ab hoc noſtro in continente de Brachmanis
quendam patriæ perfidiæ ſtudioſiſsimum a-
gere. qui octo iam annos in tranſcribendis
libris, variorúmque authorum operibus
in vnum conſarcinandis laborioſè prodegiſ-
ſet, verſantem autem potiſsimum in libris
neſcio cuius Veaci,quem tanquam principē,
& coripheum æſtimant,quîque 18. commē-
tariorum volumina in patrias leges, aliáſque
conſtitutiones variorum doctorum ſuis tem
poribus reliquit. Adoleſcēs hac re congnita:
cùm facultatem à Prorege prius accepiſſet, 3.
adiunctis Comitibus viris grauiſsimis, ad eū
locum vbi alterum habitationē habere cog-
nouerat,iter arripit: & noctu bibliotheca illi
omni ablata ad noſtrum Collegium tanquā
opimis ſpoliis ab hoſte relatis triumphāti ſi-
milis reportauit: ſciebat enim quanti momē-
ti id eſſet ad ſummam ignominiam inferen-
dam Brachmanis, ſi fœdis ipſorum abo-
minationibus,& fraudibus detectis præcipua
æque traducerentur, id quod etiam fecit:
nam bonam partem in Collegio noſtro ex
libris interpretatus, atque in lucem ve-
nire paſſus eſt, reliqua paulò poſt tranſtulit
in Diui Franciſci monaſterio, ab alio quo-
dam religioſo adiutus, ea ſe deferre velle
ſimulante in Regnum Ceilanum, in quo

Veacus Propheta.

Ingens ardor in iuuenili.

copioſum,& frequens eſt hoc genus homi-num,& qui legis ſuæ eximij doctores habē-tur. Hac occaſione tam oportunè data,viſum eſt Vicario Dominicanorum, Patribúſque noſtris,vt cum Prorege de publicis contra e-os inſtituendis diſputationibus agerent, vt ſingulis diebus Dominicis iuxta Paræchiarū quas vocant,partitionem,Brachmanes alios in S. Franciſci, alios in S. Dominici mo-naſterium,alios item in hoc noſtrum D.Pau li Collegium acciri iuberet, quibus cùm no-ſtri de lege,cæremoniíſque gentilitiis cōfer-rent,quo vel hac ratione ignorationem he-betem exuerent, foedámque illuuiem erro-rum,quibus miſerè immerſi ſunt, intellige-rent: ſed dictu mirum eſt,quantoperè diſpli-cuit illis Proregis in ea re mandatum, quan-quam obnixè omnem lapidem mouerint,& dæmonis arte nihil non moliti fuerint, vt tam pio animi propoſito Proregem auerte-rent: ſed plus apud illum diuini honoris,& dei zelus,quàm omnes dæmonis fraudes va-luerunt. Primum electus eſt P.D. Conſaluus qui verba cum illis facere, concionaríqu inciperet: quem P. Franciſcus Rhodericu ſecutus,in hunc vſque diem ita vt inceptur eſt,diligenter proſequitur: modus autem qu obſeruare ſolet,hic ferè eſt. Proponitur initi caput aliquod ex eorum legibus,idem pro c cione mox Pater impugnat,ac refutat. Pri mis ferè diebus quibus diſputari coeptum e negotio adhuc recenti,aliquid in errorū ſuc rum defenſionem proferre ſatagebant,ſed r

Diſputationes inſtituūtur cū Brachmanis.

Modus diſputādi cū Paganis.

ti

ionibus tam inualidis, vt nihil ſuprà, planè pſorum coecitati, ignorationiq́; congruenti- bus: mox ipſa veritatis luce paulatim emer- gente, victi, deiectiq́;, cùm nihil aliud haberēt ferè quod comminiſcerentur, in excuſationē dicere ſoliti erāt, ſe nec doctrina, nec concio- nibus exercitatos eſſe, ſed qui ad hæc omnia ſatisfacere abūdè poſſent, in Inſula Biſnage- na commorari, eò proficiſcendum eſſe, & cū illis agendum. Quæ reſponſio Luſitanos, reliquoſq́;, qui in rem præſentem venerant, Chriſtianos ad riſum pariter, & commiſera- tionem excitauit: neque credi quitum eſt ſu- pereſſe adhuc homines rationis capaces, præſertim ex iis, qui politicam vitam profi- tentur, qui ſtultis huiuſmodi ineptiis locum, & fidem darent.. Pater Luſitanico idioma- te agit cum iis, qui norunt, alios per interpre- tem alloquitur, in eoque munere dexterè, & fideliter obeundo, ſacerdote quodam vtitur Canarino nomine Andreæ, viro docto ac prudenti, eum iam inde à puero hoc in Col legio educauimus, in quo virtutum, ac hone- ſtę vitæ prima iacta fundamenta ita lucent, auctáque ſunt vt nihil ſupra, agit in hac Inſu la iuxta Diui Ioannis templum quod extra ci uitatem ſitum eſt, omnémque operam quan tam conferre poteſt, in Ethnicorum conuer- ſionem libenter collocat, ad hanc concio- nem Patris vt plurimum trecenti Brachma- nes confluunt. Die quadam cum incaleſce- ret inter concionandum, diceretque hoc vno vel maximè argumento perſpici poſſe

Brachmanes victi, ſed nō perſuaſi.

tantam

tãtam illorum ignorationem, improbitatẽq;, quoniam ipſorum doctores ad quæſtum, & applauſum legem ſuam doceant, quódq; dicant quidam de grege ipſorum Deo Riſino (qui ſecunda putatur ab illis Trinitatis perſona) ſeruiendum neutiquam eſſe, hoc illi templum egreſsi cũ negarent, aſſererẽntq; cõſtanter, lege eorũ cõprehenſum eſſe de cultu Riſini, curauit Pater Rhoderiques ſequenti dominico accerſiri Emanuelẽ ab Oliuera Brachmanem eum, quem diximus, ante cõuerſum ad Chriſtum, cuique plurimum fidei, ac honoris habere ſoliti fuerant, vt oſtenderet velut ea quæ oculis cernuntur ipſorum idiomate, propriiſq; ſuorum Prophetarum libris verum ſe ante docuiſſe. Ille ſtatim ad Brachmanes conuertens orationem Luſitanico ſermone vſus, in tantam erexit admirationem noſtros reliquóſq; oẽs in templo aderãt qui, vt explicare nemo non poſsit: non tam ob eloquentiam, dicendíq; grauitatem, quàm libertatem, quã nouus iſte, & ſtrenuus Chriſti miles, coram tãta multitudine dicendo vſurpabat, accidit hoc poſt 4. menſes quàm Chriſti per baptiſmũ alũnus eſſe coepiſſet. Cuius ferè hæc ſunt verba: quæ quoniam efficacia ſunt, aſſcribenda duxi. Viri Brachmanes conſanguinei, ac populares mei, ſcitis omnes ex eadem me qua vos natione procreatum eſſe, quíque inter vos primi ordinis, & nobilitatis ſunt, mihi conſanguinitate iunctiſsimos. Nec clam vobis eſt, quàm fuerim olim eius quam vos religionem dicitis, ego

Riſinus ſecũda in diuinis apud Paganos perſona.

Vehemẽs & grauis oratio noui Chriſtiani.

ſuper-

ſuperſtitionem nunc appello, ſtudioſus : in qua promouenda licet ætate nondum ſatis adulta: tamen ſtudio quodam indefeſſo veritatis plus vobis omnibus, aut certè plurimis laboraui: tendebam enim magno animi mei deſiderio ad excellentem ſcientiæ gradum, vt vobis prodeſſe, quæſtionúmque nodos omnes diſſoluere acutè poſſem. Cuius rei teſtis eſt illa in hunc finem paternorum bonorum tam larga profuſio mea, difficiliſque per tam varias regiones perigrinatio (qualem paucos, aut neminē è vobis feciſſe certò ſciā) nullis parcebam in hoc neque ſumptibus, neque laboribus: vt tandem inuentum haberē, qui lege noſtra perfectè me inſtrueret, & à dubiis liberaret, acceſsi ad varia idolorum phana, multas aquas, balnea, lotionéſque infinitas expertus, quas vos ſtultiſsimè ſanctas creditis. Quamobrem cùm ætate nondum prouecta eſſem, neque adhuc ſim (vt ipſi etiam me tacente videtis) tamen hoc inter vos cōſecutus eram, omnibus vt reliquis doctior haberer, & fidus legum paternarum interpres, & magnæ ſemper exiſtimationis. Quæ cùm ita ſint: & diuinæ bonitati placuit in tenebris errantem animum ad lucem veræ fidei traducere: hoc vnum veaè profiteri poſſum, non niſi inter Chriſtianos veritatem ſolidam reperiri, id quod ipſe poſt ſuſceptū baptiſmum, & manibus (vt dici ſolet) contrectaui meis: & non ſine magno meo pudore, diuinæque bonitatis admirabili præconio, nūc demum multò apertius quàm antea perſpicio: nec

Paganorū variæ ſuperſtitiones.

cio: nec

cio:nec enim vnquam Deus Opt. Max. veritatem affectanti deeſt,id quod ex mea vita coniectura aſſequi cuiuis facillimum erit,qui cùm veritatem noſcere percuperem, perturbato ſemper,& inquieto animo volutatus, nihil in lege veſtra ſolidum habebam, nihil ſtabile, aut firmum ſatis,quod anxium, fluctuantémque malis animum ad quietis portum euehere poſſet. Accedit ad hæc quod intelligentiam ipſam iſtis ſe rebus maximè opponere,ac reluctari videbam, neque vnquam ad ea credenda inclinari, quæ ab omni bona ratione remotiſsima eſſent.Hoc tantũ in me,qui beneficium exercuit piiſsimus ille miſericordiarum pater,idem in vos conferre paratiſsimus eſt:ſi ſanctis inſpirationibus, diuinæq; vocationi aures facillimas præbeatis, quod vtinam hodie mihi cernere liceret, vtinam contingat vt durus ille veſter,& obſtinatus animus ſe ad veritatem informet, & inflectat,boniſq; rationibus, quas Patres hoc loco adferunt pateretur cõuinci:certus enim ſum,atque omni cum fiducia dicam illud,qua meus iam animus cõſolatione,& lætitia fruitur,eandem in vobis habituros, qui hactenus vitam infœlicem, & inopem à veritate relicti,excœcati, miſeriarúmque pleniſsimi degitis. Quamobrem vt conſanguineos meos, vos oro, atque obteſtor, vt hæc quæ à me dicta ſunt, cùm primùm domum redeundi poteſtas erit,aſsidua cogitatione mẽtéque reuoluatis, hæc (inquam) acri commentatione animi perpendite, vt quod melius

Homo ſua ſponte tẽdit ad veritatẽ, ſed ſine gratia eam aſſequi non potest.

us iudicaueritis,id perſequamini,certiſsimò
erſuaſi id quod res eſt Deum Opt.Maxim.
ui ſua gratia menti meæ affulſit,vobis non
efuturum,facturúmque omnino,ſi non re-
ſtitis,vt clariſsima ſuæ cognitionis lux ani
ios veſtros illuminet,atque illuſtret.Nolite
bſecro(vt plerunque conſueuiſtis) harũ re-
um arduarũ cogitationem deponere,ſoletis
nim,ſimulatque templo egreſsi eſtis, iam
on magnoperè eorum quæ dicta ſunt, re-
ordari,ſic affecti ferè,quaſi hęc vobis aut di-
a non eſſent,aut ad vos minimè pertinerẽt,
uum tamen veriſsimum ſit,veſtram his re-
us ſalutem omnem,ſi parueritis, aut ſi ne-
exeritis,interitum ſempiternum cõtineri:
s aliiſque ſimilibus prolixè commemora-
,finem dicendi fecit,Brachmanis abeunti-
us confuſione ac ſtupore plenis. Cæterùm
num eſt quod iſtos in maximam admira-
onẽ adducere ſæpè ſolet,quod de Brachma-
anis quoſdã iã Chriſtianos factos videbãt, *Honores neophitorum.*
ui heſterno die tanq̃ flamines tela obuolu-
, caput Turcarũ more,linteo tectũ gerere,
liorıq; habitu incedere ſolebãt,eoſdẽ nunc
hi in generoſis equis,calcaribus deauratis,
mulitio ingẽti,cũ nobilibus,& ducibus Lu
anis ciuitatẽ obequitare,tanta grauitate, &
orũ ciuilitate,perinde ac ſi in his moribus à
eris inſtituti fuiſſent: ſic eſt autem genus
ud hominum in his locis natura compara-
m,vt quibus per facultates,& fortunas li-
t huiuſmodi pompas,& honorem libenter
tentur,pro eo ac ſtatus ipſorum, & vitæ *Ambitio ſi Gentiles*
ratio

ratio exigit, ſunt inter omnes totius mund
nationes, quantum ego perſpicere potui. lau
dis, exiſtimationiſque popularis ſitientiſsim
ſequuntúrque ambitioſum iſtud vitæ genu
libenter. præcipuè qui amplas opes, & copia
habēt, & re lauta inter eos ſunt. Pater Proui
cialis iā tertiò ad vos trāſmiſit, quę ex Brach
manum lege tranſlata erant, quarum lecti
non modò voluptatem maximam, ſed & e
molumentum adferet aperiétque faciliim
negocio techuas dæmonis, quibus miſerc
iſtos opprimit, & perſuadet, vt Dei loco ſum
mis honoribus ſe proſequantur. Exempla
item miſimus literarum quæ donationer
ampliſsimam habent eorum, quæ antiqui
Biſnagenus Rex Ethnicus in glorioſi D. Th
mæ Apoſtoli gratiam ex vectigalibus perſc
ui voluit: quę vos quoque non parum recrea
bunt. Baptiſmatum iam eſt frequens nume
rus (diuino fauente numine) eúmque indi
multiplicari animaduertimus, vt niſi ij q
baptiſmum expectant, ducentos excedan
Proregem, vt interſit, vocare vereamu
quamobrem inſtitutum eſt, vt nobiles Etl
nici non pauci, qui fidem noſtram turmatir
amplectuntur, quique ſingulari præ reliqu
apparatu digni ſunt in ſolennia Baptiſma
cùm plurium talium copia eſt, à nobis reſe
uentur. Superioribus diebus cùm Patres Dc
minicani ad ducentos homines collegiſſen
& ad baptiſmū Proregem, vt ferè fit, euoc
rent, facite, inquit ille, vt alterum tantunde
ſit in numero, ſi fieri poterit, tum ipſe ven

Multi nobiles fidem amplectūtur.

am h

m lubentius. Erat in hac ciuitate, Maurus quidem nautarum præfectus, qui faſtu diui-ꝉiſque potens (quibus affluebat) & Luſitanorum fauore, quibus adiunxerat ſorores ſuas ı matrimonium, aliorúmque ſpe ac gratia onfiſus, qui Prorege familiariter vtebantur, elicem hunc Chriſtianorum progreſſum, on parum impediebat: quam rem cùm in-lligerent multi. Pater item vnus è noſtris onquereretur, de iniuriis per illum Chri-ianis illatis, tamen quòd potentia excelle-et, plerique illum excuſare, & cùm nullus ſſet excuſationi locus relictus, culpam ta-ien, erroréſque graues eleuare ſtudebant.

Mauri cuiuſdam potentis nequiſsimã Chriſtianos ſtudia

lacuit tandem diuinæ bonitati calore, atque lendore æternæ lucis adamantinam cordis ſius duritiem emollire, vt non modò Chri ianus vltrò factus, à quæ noſtris Baptizatus t, ſed & vxorem, filios, domeſticóſque om-es eodem pertraxerit. Tantus fuit illi coeli-s infuſus ardor animi, vt videretur hęc Pa-i Petro Dalmeidæ conuerſio non abſimi-s illi, quam in Diuo Paulo præclariſsimo poſtolo, Gentiúmque Doctore factam le-mus. Hic enim quanto ſtudio, & conatu hriſtianorum ruinam antè machinabatur, noſtræ fidei propagationem auertebat, tã-amplius, enixiúſque poſtea cõtendere in-epit, Chriſtiani nominis gloriam longè tèque diffundere, ardentiſsimo zelo ſuc-nſus ex tenebricoſo illo incredulitatis oce-o in ſereniſsimum, tutiſsimúmque fidei no ræ portum animas deducere, Deo Op. Ma. de hiſce

Eiuſdem Mauri admirãda cõuerſio.

de hiſce rebus æterna ſit gloria. Neſcio pro-
Oculos habentes nō videmus. fectò quid ſit aut quomodo fiat chariſsimi fr
tres, vt tantis Dei beneficiis, affecti, támqu
euidentibus obruti miſericordię cumulis, qu
vel cœcis perſpicua ſunt, non prorſus anim
deficiamus defluamúſq; in abyſſum diuin
amoris, eóque inflammemur magis ad omn
pietatem, quò manifeſtius iſta videmus. Ro
gate ergo Dominum meſsis, vt mittat ope
rarios in meſſem ſuam, præcipuè hanc v
ampliſsimam, ita maximè ſtrenuis viris egē
tem, vtpote ab omnibus hactenus deſertam
in qua tamen cernere licet ſingulis penè ho
ris non ſine ingenti conſolatione, ac fruct
prouidentiæ diuinæ opera quibus illud vn
eſt, quod nunc dicam.

Vir quidam Ruius Barretus dictus, nob-
Ruius Baretus præpotens nobilis cū 60 ſuæ proſapiæ baptizatur. lis inter ſuos, ac præpotens, anno elapſo, cu
ſexaginta ex ſui generis familia ad baptiſm
acceſsit: à baptiſmo peracto ſtatim templu
circumíbat, pauperes quæritans, vt eleemoſ
nas illis viritim diuideret: adeo in Ethn
corum conuerſionem in magno ſtudio ir
cumbens, vt vitam ſibi acerbam exiſtime
niſi in omnibus qui fiũt baptiſmis, à ſe cõue
Eiuſdem diligentia in conuertēdis aliis. 100. Baptizati. ſos aliquos conſpiciat. Credo eundem ho
anno cùm minimum centum ad nos bapt
zandos deduxiſſe: Sit nomen Domini no ſt
Ieſu Chriſti benedictum.

Alius quidam honeſtus vir, natione Luſ
tanus, qui palmetum in hac inſula poſs
debat, Ethnicorum oppido contiguum, a
cenſus ardore fidei, tentare voluit, ſi potis e

ſet al

t aliquos in numerum Chriſtianorum aſ-
ribere. Placuit Deo Opt. Max. pius ac feruẽs
dor, quem in ſalute conquirenda proximo-
m adferebat, tantámq; dedit illi gratiam: vt
ima venatione progreſſus duodeuiginti 18. Baptizati.
cum adduceret. Non multis item poſt die-
s vnum & ſexaginta, mox ad P. Dalmeidã
eras dedit, indicans ſe à nouis illis Chriſtia Alij 61.
s magno amore, & charitate ſuſceptum eſ-
. Alius item vir probus, & ſpectatæ vitæ,
ater cuiuſdam ſacerdotis è familiaribus no-
ris, ſupra centum, vt coniicio, fidei catholi-
e appoſuit. Accidit proxima elapſa hyeme, Alij 100.
ominico quodam die poſt meridiem cum
mpano, & fiſtulis auditis dubium habere-
us quid rei eſſet, vt quendam bonum virũ
repente ad Collegium noſtrum tendentẽ
nſpiceremus, qui multis relictis puerulis, fe
iniſq; pro foribus viginti viris ſtipatus pal
as manibus geſtantibus collegium ingreſ-
s, exultans lætitia, nobis eos veluti in ma-
aſsignauit. Erãt inter hos quibus torques
rei è collo dependebant, alij more Turcico Fuſores
pla gerebant capitibus obuoluta, quos om metallorũ
s ex non inſtrenuo artificum genere dele- ad fidẽ cõ
rat, qui metallis fundendis operam locant, fluunt.
apud Goenſes non in minimo precio ſunt,
i quotquot erant eius induſtria conuerſi,
ratos animos offerebant, primo quoq; bap Fœlicitas
mate Chriſto nomen vt darent. Ex hac re Euangeli-
ilè perſpicitur, quantum lenimentum cu- zantium.
rum huiuſmodi labores, & excurſiones pa-
re ſoleant iis quos honor Dei, & zelus

animarum ad opem adferendum excitat tã-
tum non miſerrimis. Contrà verò quantun
ij pudorem mereantur, qui facilè inopiam ſe-
lectiſsimorum operariorum vident, ſed otio
& ignauia torpentes nobiliſsimæ omniun
actioni, quæ eſt in ignaris inſtruendis, inſiſte-
re vel diſsimulant, vel negligunt.

Infelicitas ocioſorũ.

Arguit certè nos Dominus Deus dum nó
per Laicos ſolùm, & matrimonio iunctos i
operatur, quibus (eò quòd Chriſtianiſmi cõ-
muni vinculo tenentur) mandatum eſt d
proximo, verùm quod admirabilius eſt, pe
ipſoſmet Ethnicos, & Idololatras huc impel
lit à vero Dei Opt. Max. cultu remotiſsimo:
magno Chriſtianorum pudore, & confuſio
ne, quemadmodum clarum erit ex iis quę ſe
quuntur. Quamobrem æquum eſt, vt ob tar
ſingularem, & eximiam eius erga nos miſe
ricordiam, maximas Deo ac Domino noſtr
gratias nobiſcum agatis, in cuius manu eſt co
hominis, & quocunque velit, inclinabit illuc

Idololatræ ad fidem alios alliciunt.

Aderat nobis ſuperioribus diebus Ethni-
cus quidam Adoleſcẽs, qui P. Petro Dalme
dæ nunciauit in continenti ſub imperio Ma
rorum quoſdam eſſe qui Chriſtianitatis titu
lo inſigniri perobtabant: ſed timore quodan
rem tam piam reiicere, ne ſi palam fieret, ho
ipſis ſedere animo, à domeſticis vetantur : e
moleſtiis magnis inuolti, quòd Chriſtiani
mum appetere dicerẽtur, ludibrio, deſpectui
omnibus fiant. Quare rogat, vt ſi velit, ad L
ſitanum arcis cuiuſdam præfectum litera
daret, qui ſi neceſsitas eſſet, nutantibus, i
dubi

Adoleſcens ethnicus baptizandorum nuncius officioſiſsimus.

ibiis auxilium ferat, ſeque ad iſtud opus
equendum paratum offert. Dat P. Prouin-
lis literas, quas petebat: quibus impetratis,
r arripit magna ſatis diligentia.

Admirandum gentilis indurati erga alios ſtudium.

Nec poſt multum temporis ad nos, cum
qui ſacra baptiſmatis vnda ablui cuperent,
ierſus eſt: Ipſe tamen in priſtinis erroribus
eò obſtinatè perſeuerans, vt ne verbum
idem de ſui conuerſione audire vellet.

Alius quidam Macadanus, mercatorum
i Goæ ſunt, præfectus, Ethnicus tamen,
ultos ſæpè ad Baptiſma deduxit, ſuam ope-
m, & diligentiam offerens, tam in conqui-
ndis, quàm in perſuadendis hominibus vt
riſtiani fieret. Brachmanes aliqui probi &
ius ciuitatis facilè primi, qui fidei noſtræ,
iuſquàm eam didiciſſent, plurimum con-
rij eſſe ſolebant. P. Dalmeidę obuiam facti
iem non mediocriter venerantur) paucis
tè diebus, ſemel atque iterum beneuolẽ ſa-
ârunt, ſeque paratos obtulerunt ad omnia:
to nihil ita cordi nobis eſſe aiebant, quàm
Dei gloriæ, & tuæ R. deſiderio faciamus ſa
. Inquirimus qui Chriſtanam fidem am-
ctãtur, quos cùm licebit habere, quampri-
um ad Collegium deducemus. Hæc cùm
ſponte tam prolixè faciant, non poſſumus
n profectò animi ardorem quem habent,
mirari. Illud tamen omnem fidem exce-
, quòd ij, qui ad fidem noſtram accedere
lunt, artes comminiſcuntur, quibus ad
ptiſmum ſe inſinuent. Habitabat iuxta
iui Joannis vbi Pater Andreas Vazius

Alius gentilis euangelizans.

Brachmanes alios ad fidẽ alliciunt.

Artes quę runt quibus ad fidẽ trahãtur.

Canarinus aſsiduus eſt, nobilis quidam,
egregius vir, qui præ pudore fidem Chriſti
nam, cuius ſitientiſsimus erat, amplecti no
audebat. Hic cùm ſciret edicto Regio cautu
eſſe, mulctam incurſuros, qui publicis Idol
rum cultibus aſsiſterent, ſtudio ſibi habuit,
ſacris operaretur, quę Aracheravocant Et
nici, & tãquam ſtatuę honorem exhibituru
partem ex ea clam præſcidit. Patrémque a
cedens, quid feciſſet, & quid dein ab illo fie
vellet exponit, nam ſe ex compoſito rem h
feciſſe ſcientem ac volentem, vt cùm depr
henſus eſſet, in carcerem detrudi, dignáſq
poenas à Rege latas dare poſſet, quamobre
hoc nunc ſe ſedulò rogare eum vt apud V
carium ſe accuſet, apud quem perductus h
commento liberetur à parentum, & conſa
guineorum metu, ſéque audacter Chriſtian
mo dare poſſet. Addebat inſuper, vt niſi h
faceret. ipſum ſe delaturum Vicario, quòd o
latam tam cõmodam occaſionem, qua Ch
ſtianum facere poſsit, abieciſſe videatur. F
ter, vt erat propagandæ fidei noſtræ ſtudi
ſiſsimus, ſtatim iuſſa exequitur, accuſat hon
nem, ac ſalutaribus vndis ablui curat. Su
qui callido prætextu hoc agunt, vt ſe vin
ri à lectoribus tanquàm ob flagitium patia
tur, vt hac ratione effugiant contumelia
parentibus audiendas: quos cùm ad por
ciuitatis ventum ſit, à lictoribus immunes
ſe placuit, ne ſuſpicionem apud Chriſtian
incurrant, inuitos ad baptiſmum cogi. Hu
autem ardoris, & conſtantiæ quamuis cre

exe

xempla ædita ſint, ſingulis tamen comme- morandis inſiſtere ſuperuacaneum eſſet.

Cùm in ædes cuiuſdam Macadani inter om- es quos in hac Inſula vidi gentiles candidiſ- mi,ac mirificè humano ingenio prędìti,for- è fortuna Chriſtianus quidam Adoleſcens, ręſente Patre Dalmeida ingreſſus, locū vbi ibum capiebat,attigiſſet (quod illis pro pia- ulo magno eſt,tantique momenti, vt hanc nam ob cauſam ſe extra ſocietatem aliorum iectos excommunicatóſque putent, à quo ntequam expientur, & cum ſuis iterum in ratiam veniant & congreſſum, multis opus ſt cæremoniis, & ſumptibus antegreſsis) a- eo hac occaſione Macadanus exhorruit, vt ullo cibo ſumpto quem contaminatum pu- ıbat ab ingreſſu Chriſtiani,extemplò ad no- rum Collegiū venerit, fidei rudimenta per- epturus.Iam 8. elapſi ſunt dies, ex quo cum xore,& filio,& ſorore baptizatus fuerit. *Mira faci litas.*

Quidam patre metallico natus, inſtanter dmonitus,tandem baptiſmum admiſit, pa- er homo violentus perquàm iniquè tulit, bi rem reſciuit,quotidie accuſare filium, ne- ue vt decebat,animum ancipitem adoleſcē- s coepit tractare: poſtea tamen placatus ad os venit,& filium cōmendâre, vt ipſum ſe- ulò,& accuratè ad baptiſma ſuſcipiendū prę- arèmus,vltrò adhortatus eſt;ipſe interim in rrorum tenebris miſerè,ac pertinaciter im- moratus. Cùm alter quidam eiuſdem opi- cij ex morbo periculoſe decumberet, ami- is,ac parentibus circunſtantibus, ridiculum

Ridicula ſuperſtitio.

quiddam accidit,ſed quod lætiſsimum tame
ad exitum perductum eſt. Habent enim e
more, vt animam agentibus præſto ſint, c
adducta vacca, quam iuxta lectulum ægro
ſtatuunt, caudam in manum iniiciant mori
bundo,eam rem facere pro oratione dictitã
tes,quam tam diu ægrum continere manu i
bent, donec miſeram, & infelicem animar
exhalet. Aduenientes huc Pater Dalmeid
neſcio quo caſu,paganis omnibus inde diſc
dere iuſsis,imprimis ſuperſtitiones, & cære
monias nephandas deteſtatus eſt,& ęgrotu
admonuit de periculo, in quo erat, memo
rans incommoda cùm præſentis vitæ, tu
æternæ damnationis mox futuræ exitium,
in ſua perfidia diem claudat extremum : tar
dem Dominus Deus,qui hunc infirmum co
optare in electorum numerum dignatus fu
rat, vt credere par eſt, tantum lucis illi im
partitus eſt, vſque eo dum verbis Patris f
dem adhiberet, alacriterque diceret ſe cred
re, Ieſum Seruatorem eſſe mundi, eique i
manu poſitum eſſe, vt æterna beatitudine
donaret. Ibi Pater incredibili gaudio acce
ſus, quòd prædam deſperatam ex tartar
lupi faucibus eruiſſet:poſt anteactæ vitæ fl
gitiorúmque abominationē baptiſmum vo
lenti contulit libenter:quo facto,poſt tres n
amplius horas,fœlix illa anima vinculis co
poreis libera,ad creatorē ſuũ euolauit. Quã
multi ſunt,prò dolor,qui in erroribus ſuis ſ
pulti animam cũ vita amittunt, ob ſolam in
ſtructorum qui fidę, & veritate eos inſtitu

an

nt,penuriam. Vtinam videre nobis contin-
gat vt quāplurimos benignus Dominus huc
ableget in vineam ſuam,qui tātæ inopię me-
deantur.Satis enim ſatis iam hæc in Oriente
regna,per tot decurſus ſęculorum,ſub crude-
liſsima tyrānide dæmonis in tenebris,& ſqua
lore afflicta iacuerunt. Alius quidam inter
iſtos iam affecta ætate vir, ſed vultu apprimè
liberali, P. Andreæ Vazio ſe cū vxore,pro-
ximo ſolenni baptiſmate Chriſtianorum ſa-
cris initiari velle pollicitus erat,inſtāte mox
baptiſmate,Patri imponens,in continentem
fugam arripuit.Sed promiſsi non immemor
& numine deorum tactus, cùm requiem ex-
ulcerata conſcientia non daret, idolum adiit,
& dubius conſuluit,vtrum Chriſtianam fidē
amplecti deberet:nec hoc reſponſo cōtentus,
Ioguum quendam(hi apud ipſos pro religio-
ſis,& heremitis ſunt) in deliberationem ad-
iungit:dat ille conſilium,vt duo neſcio de flo
ribus quibus excerpta folia ferat , quæ ſuper
vtrumq; idoli latus, à quo reſponſum effla-
gitabat,ſputo collinat, futurum enim , vt ex
eo euentu foliorum clarè intelligat,quid opti
mum factu ſit.Nam ita ſe hæc hariolandi cō-
ſuetudo præbet: ſi folium quod impactum
eſt,arefactum decidat,in eo omen omne bo-
num aut malum ineſſe dictitant,ſi in ſiniſtrū,
aduerſa omnia eius qui conſulit inceptis:ſi in
dextrū cadat,optimū omē,fœlciiſsimáq; quę/
uis protēdi. Cōſulto igitur idolo,factóq; pe-
riculo,quomodo dictum eſt, folium ea parte
decidit,qua Chriſtianum fieri optimum eſſe

Senis cuiuſdā prodigioſa cōuerſio.

Inſignis ſuperſtitio.

Quibus modis reſponſa petant Ethnici ab idolis.

ſignificabatur. Quæ omnia cùm ex voto ſuc-
cederent, tamen nondum acquieuit homo
impacati animi: ſed iterum rogat Ioguum
ſi phas ſit, vt eadem folia ſuper tempora ido-
li compingat, quod ſummum eſt apud eos
in veritate cognoſcenda præſidium: quo fa-
cto idem euenit quod prius: quid multa? non-
dum extra ſcrupulos animus erat, rē ad vxo-
rem deferendum, pleniúſque cum ea delibe-
randum ducebat: illa non antè Chriſtianum
fieri debere putat, quàm aliud idolum longè
his (vt aiebat) ſanctius, religioſiúſque conſu-
luiſſet dictū ac factū, huc abit maritus, tēdit ad
idolum, ſerpentem in via criſtatum reperit
veneno turgentem, peſsimíque augurij ſi-
gnū tremefactus tot prodigiis, conſterna-
tóque animo domum reuerſus omnia vxori
narrat quę accidiſſent, perſuaſum habens Ido-
la non aliter præcipere, quàm vt Chriſtianū
ſe faceret. Quamobrem baptiſmum quem
antea in odio habuerat, huc petitum ve-
nit, & quæ illi dura atque aſpera euenerant
omnia ſigillatim exponit, addens non aliter
ſe de diis ſuis ſtatuere, quàm oſtendiſſe eos
multis ſignis Chriſtianam legem ſubeundā
eſſe. Hunc cum vxore Pater Andreas in Col-
legium receptos, priſtina ignoratione depo-
ſita, in fidei rebus bene inſtitutos, in quoddā
ſolenni baptiſmate Chriſti militiæ aſſcripſit.

Mulier quædam pagana alterius puerulī
Chriſtianæ matronæ pretio addixerat: puer
interrogatus à noſtris, nū Chriſtianum dog-
ma amplecti vellet, annuit ex animo ſe velle

allat

latamque vitulinam carnem,apud illos ſa-
ram, & ex qua veſci ſumma religio eſt, an-
e omnes comedit. Edenti ſuperuenit mater
us,obſtupuítque nõ ſine multis lachrymis,
um ex ſacra carne manducantem filium vi-
et,mox attentius expendens,ſe quoque filij
eatiſsimo conſortio nihilo ſecius in fide aſ-
ribendam putauit:hoc tam læto nuncio Pa
er excitus, mittitur ad eos vbi erant,vt in fi-
e inſtituerentur. Inuenta etiam eſt quæ pue
ulum vendiderat, quæ ob commiſſum fa-
nus verita,ne pœnas grauiores incideret e-
icto comprehenſas,ilicò ſe Chriſtianam eſ-
velle clamat. Viſum eſt Deo Op. Ma. hac
ia longè à noſtro iudicio aliena,ſuas facere
as errantes ouiculas, atque in gremium per
oſtros abducere ſacroſanctæ Eccleſiæ. Nec
ulgare veræ conuerſionis ſignum eſt,quòd
eophyti marmoreas ſtatuas, & ſaxea idola
 ethnicis occultata, qua poſsint diligẽtia è
erris eruunt,noſtriſq; tradũt,vt cõminuan-
ur.Inter has vna præ cæteris magnitudine,
 arte præſtabilis,effoſſa eſt, magni cuiuſdã
Dei, vt ex inſculptis characteribus appare-
at,quem hiſtorici eorum loquũtur totius
nſulæ præſidem,ac patronum fuiſſe,& ab eo
anc Goenſem ciuitatem nomen ſuum,& o-
ginẽ traxiſſe. Nec abſimile vero eſt, quod
e nomine dicũt:Idolo enim Gounati nomẽ
ſt. Mauri qui cõtinentẽ inhabitãt,& in au
 Regia quotidiana cõſuetudine agũt,hãc de
obis opinionem concepiſſe vidẽtur(Brach-
nanis ea quæ per nos fiunt,omnibus vbique
renun-

Gounatus idolũ vnde Goa nomẽ inuenit.

renunciãtibus)nihil adeo arduum eſſe, facti-
que difficile,quod à noſtris fieri non queat.
Quæ res in tritum iam ſermone prouerbiu
abiit,vt cùm opus aliquod laborioſum, au
excellens,quod vires humanas ſuperat,ſigni-
ficare velint,ne ipſos quidem aiunt, Patre
SanctiPauli id abſolutum dare poſſe. Ad hũ
modum nuper arcis cuiuſdam Præfectus na-
tione Maurus,ſtudium ſuum, & induſtrian
maximam explicare cùm voluiſſet, addidiſ
memoratur,ne ipſi quidem Patres S. Paul
ſi ſuam operam hac in re collocaſſent,melio
rem effectum habituram fuiſſe. Sit nome
Dñi noſtri benedictum. Ipſi adeo gentiles,&
orthodoxę fidei inimici,Chriſti ſeruos ob m
gnam diligentiam quam vident in obeundi
negotiis impendi,laudibus euehere cogũtu
quæ nos meritò vt diligentiores ſimus,& ir
omnem propagandæ fidei modum inuigile
mus,excitant, & inflammant.

Multa alia cõſultò prętermitto,tum,quò
exiſtimen bona ex parte veſtris deſideriis ſa-
tisfactum, conuerſione tam foecunda Ethni
corũ,& Chriſtianiſmi foelici ſucceſſu quoqu
modo expoſitis,tum vt aliquis epiſtolæ ter
minus exhibeatur. Quamobrem hæc de no
ſtris Goenſibus dixiſſe ſatis eſto: aliqua nũ
mihi de externis ſcribenda putaui,quę nequ
exigui momenti ſunt nec parum ſolatij vo
bis dare poſsint: De Regum quorundam ag
primum conuerſione, qui iam noſtram fid
agnoſcunt,quos non ambiguũ habemus(De
gratia,veſtriſq; precibus,ac illabitis ſacrificii

De regum cõuerſiõe.

plur

lurimum confiſi)quin alij deinceps conſe-
quentur,nihil enim antiquius nobis eſt, quã
huiuſmodi lætis nunciis animum veſtrum
erigere, nouáque deſideriorum flamma ac-
cendere,quo promptius, alacriúſque ad hæc
loca commigretis. Ex literis ſuperiore anno
à Malucco miſsis vos intellexiſſe credo , fra-
trem noſtrum Ferdinandum Zorium in Bac
ciano remanſiſſe, vt cum eiuſdem loci Rege
iam pridem conuerſo,multum vnà adſit , &
agat de fide promouenda. Quoniam verò
apud nos habitat modò,qui regem baptiza-
uit,non fuerit difficile veram texere hiſto-
riam,à ſitu inſulæ exordio ſumpto. *Bacciano.*

Bacciana inſula ſeptuaginta à Malucco
miliaribus diſtat : Amboinum reſpicit , &
ab eo toti regno nomen inditum eſt. Pa-
tent huic aliæ inſulæ non infrequentes, nec
incultæ, ex quibus etſi quædam non admo-
dum populoſæ ſunt:rebus tamen ad victum
neceſſariis omnes abundant: Panis, piſcium,
lignorum , aliarúmque rerum magna co-
pia eſt:illud rarũ,& peregrniũ,quòd panẽ ex
ligno neſcio q̃ piſcibúſq; cõtritis habẽt.Qui
nũc Bacciani Rex eſt ex ſorore Regis Maluc
cẽſis eſt,qui in eandẽ in partu amiſit:hæc vi-
detur vitæ vxorem cõſobrina accepta, paulò
poſt ſpiritalis,conuerſioniſque in Rege factæ
magnam attuliſſe cauſam : nam cùm hanc
ille per vim ereptam , inuitòque ſocero Re-
ge Maluccenſi, in regnum ſecum abduxiſ-
ſet,veritus ne tantæ audaciæ vltionem mo-
liretur aliquando illato bello , commodius
ſe res

Bacciani ſitus.

Panis ex ligno, & piſce confectus.

ſe res ſuas ſtabilire non poſſe credidit, quàm ſi perfida Mahumeti ſecta relicta, Chriſtianā fidem amplecteretur. Hac enim ratione Luſitanis in fœdus ſibi adſumptis, regnum firmius ſe, validiúſque habiturum iudicauit. Quamobrem citiſsimo, ſecretiſsimóque tractu ſelocem inſtructam, ad arcis Præfectum Eduardum Dezam mittit, exprimit illi animum ſuum, rogat ad ſe Patrem quendam ableget, à quo in fidei rudimentis probè inſtituatur: in votis enim ſibi eſſe, vnà cum aliis ſex, aut ſeptem totius regni primatibus, Chriſtianam ſequi religionem. Præfectus legatione accepta, nihil hæſitans hæc diuino nutu fieri: eadem diligentia Patrem ad illum amādat, quem in eo officio dignum approbabat. Quoniam verò cum iis, qui in arce erant, cōcilium iſtud Præfectus agitaſſet, ne ad Regem Maluccenſem res à quoquam è ſuis perlata ſerperet metuebat: quod in procliui erat, propterea quòd vtrumque regnum in propinquo eſſet: certiſsimum item habens, Maluccorum Regem, ſi reſciret, baptiſmum alterius turbaturum, quòd Chriſtiano nomini maximè malè velle, & crudeliſsimus hoſtis putaretur. Hanc rem cùm prouideret, ſummo ſtudio effecit, vt omnes in arce concluſos teneret, vſque eo dum expanſis velis Patrem conſpexiſſet à portu ſoluiſſe. Hoc modo res celata eſt.

Pater appulit in inſulā Baccianam pridie S. Ioannis, Quem eius aduentū malignus humani generis hoſtis vt omnes res præclaras

ægerri-

ægerrimè tulit, veritus ne tantam prędam ex vnguibus erepturus veniſſet. Id igitur vnũ ſtudio ſibi habuit, vt in aliam ſententiã Regem adhuc fluctuãtem tranſponeret. Iámque ipſe hærere, & animo ancipiti labi, neque obſcuris indiciis præ ſe ferre videbatur, poenitentia ſe eſſe ductũ, id quod etiam nõ difficile à Patre animaduerſum eſt. Qui cùm aduentus ſui cauſa expoſita, ad voluntariam Dei Optimi Maximi miſericordiam pro virili Regem excitare pergeret, perplexo, ambiguoque animo (vt erat) reſpondit: In re tam dubia, & tanti momenti non opus eſſe feſtinatione, ſed cautè, ac pedetentim progrediẽdum, & ad ſuos loquendum eſſe. His aliiſque conſultationibus tempus extractum eſt, vſque ad octauum diem: qui cum fauſtus, & foelix illuxiſſet, voluit altiſsimus Deus benedictionis ſuæ dulcedinem effundere, & eiuſdem præcurſoris ſui precibus indulgens, animam Regis in tenebris agentem noua luce fidei illuſtrare. Baptiſmus inſtitutus eſt, Rex nomẽ Chriſto dedit, idem faciunt omnes qui cum illo erant. Ipſe verò omnium vltimus ad baptiſmum adductus eſt cum fratre, nepotibus, & affinibus, quòd alios præponi ſibi maximũ gaudium putaret. Nomen habuit à diuo Ioanne, tum ob ſacrum diem eiuſdem iã paulò antè decurſum, tum in honorificam mentionem D. Ioannis Luſitani Regis, quem nõ-dum auditum erat obiiſſe. His feliciter iactis fundamentis fidei Rex ſe ad phana gentiliũ deorum (Moſcheas illi vocant) deiicienda, adæquans

adæquandáque ſolo conuertit, in quibus to annorum ſeculis(quoad foelix hæc fidei ſcintilla in ſalutem exarſit plurium)dæmon impoſturis præſtigiiſque ſuis ſequacem populum dementauerat. Maluccenſes per nuncii certiores facti de tam foelici ſucceſſu, voluptatem quantam antea nunquam animo ceperunt. Imprimis Præfectus ipſe,& qui vnà aderant Chriſtiani, incredibili quadam lætitia affecti,mox indicta ſupplicatione gratias quàm ampliſsimas Deo immortali ob diuina in illos collata beneficia retulerunt hymnis decantatis ſuaui Muſicorum ſubſequente concentu.Quæ quò maior in nobis erat lætitia,tantò infelicibus Mauris acerbior triſtitia,metúſq; grauior inceſsit, vt propemodum arreptis armis vno impetu in arcē irruere velle viderentur,feciſſéntq;,niſi pro tempore audacius facinus,& res viribus eorū maior extitiſſet. Iam quadrimeſtre tempus,& eo amplius in hoc regno Pater cùm egiſſet, in alias inſulas commigrauit, totus conuertendis Ethnicis intentus. In ea peregrinatione Regem ipſum itineris, conciliorúmq; ſuorum comitem habuit,qui non ſolū blandis verbis eos hortabatur,vt Chriſtianos ſe fieri paterentur, ſed etiam amicè ad manus ducebat baptizandos.In quo tam obſequioſum ſe præbuit,tantáq; vſus eſt diligentia:vt vix toto illo itinere fuerit vel vir , vel mulier,vel adultus , vel iuuenis, vel ancilla, vel ſeruus vllus repertus,qui non ad baptiſmū ſumma ſua voluntate accurreret. Inter

Rex ſuos omnes ad fidem adducit.

ꝯs commerare licet primo loco ipſam ma- *Regis ma-*
em Regis, filiam legittimam, tres ſorores *ter, ſoro-*
matrimonium elocatas, reliquámq; mul- *res, & to-*
tudinem nobilium, aulicorum, procerúmq; *ta nobili-*
gni, ac ſubditorum, quorum tum copia oc- *tas Chri-*
rrebat. Altera mediocris regni portio ba- *ſtum ag-*
izanda supereſt. Pater verò cùm vnus tot *noſcit.*
bus exequendis ſatis non eſſet, aſsiduis la-
oribus fractus eſt, & grauem adeo morbū
cidit, vt minimo minus abeſſet à morte.
uare valetudinis recuperandæ gratia, Ma-
ccum à Rege miſſus eſt. Interea ipſe Rex
octore ſuo orbatus (cùm 26. annum nō ex-
dat) in rebus dubiis fidei quē cōſulat habet
minem: forma eſt liberali, proceritate
rporis ſupra mediocritatē, Europeis adeo
n diſsimilis, vt Luſitanus haberi poſſet, ni-
color fuſcus, & aduſta magis effigies vultus
àm in noſtris, natale ſolum ipſius prode-
. Teſtatum reliquit Pater ipſum Regem,
óſque baptizatos ilicò à baptiſmate volu-
atem quandam inſolitam hauſiſſe. Miſſæ
crificio magna cum attentione, & religio-
Rex cum ſuis interfuit, támque ſe pium, &
plicem in honore quem habebat, vene-
bili ſacramento exhibuit, vt nihil inter-
oſci poſſet, alienúſne, an noſtras eſſet, qui à
imis annis Chriſtianam doctrinam audi-
ſſet: non obſcurum quoque præ ſe tulit, mo
m ei quo noſtri in celebrando vtuntur, ra- *Chriſtiani*
némque illibatam hoſtiam offerendi ſum- *principis*
opere ſibi gratam eſſe. De rebus diuinis *erga diui-*
rba cōmutare cū aliis, & expiſcari ſemper *na animus*
aliquid

aliquid inauditum, vt iucundiſsimum illi eſ
ita vtiliſsimum: denique veræ conuerſion
ſigna certiſsima dedit. Quod etiam apertiu
nunc quàm antè intelligi voluit: cùm enir
Rex Maluccenſis Luſitanis bellum indixiſſe
ad eorum defenſionem ſe totum dedit, & a
S. crucis inimicos perdendos operam cor
tulit, quantam potuit. Spes egregia nos fo
uet, poſt Maluccenſem obſidionem ſolutar
eum multis hîc ſalutis authorem futurum: i
præſertim, qui priuſquam bellum ferueret, a
micitiam cum eo, & familiaritatem expete
bant. Vtinam tandem diuina bonitas in har
ampliſsimam meſſem multos operarios ab
leget: quod ſi fiet, dubium eſſe non poteſ
quin breui temporis ſpatio è crudeliſsimar
Harpyarum vnguibus, diaboli inquam, ma
gnum animarum numerum extorquere li
ceret. Nunc ô dolor, ob inopiam eorum qu
panem catholicæ doctrinæ frangant eſuriē
tibus, videre eſt inſcios, ignaróſque ad apert
exitium prolabi.

Reges Ceilā & Zim conuerſi. Conuerſionem Regis Ceilani prętermitto
qui à duobus iam annis baptizatus fuit: præ
tereo ſilentio Zimorini fœlicem ad fidē adi
tum, è cuius regno Sandalum lignum iſtu
Sandalum deportatur. Nam horum vos certiores facto
eſſe certus ſum, miſimus enim iam pridē ex
emplar literarum. Rex ipſe ad Patrem Bal
thazarum Diazium vltrò ſcripſerat, obnix
rogans, vt ad ſe ſacerdotem aliquem mitte
ret, à quo fidei rudimenta doceretur, quòd i
in deſiderio haberet, vt Chriſtianus eſſet, ci

totiu

otius regni ſui primatibus ea ſpe inductus, t ſi quiſquam noſtrum eò pedem intuliſſet, eliquos omnes ad fidem nullo negotio per- noueret.

Duo autem ſi addidero, finem ſcribendi fa- iam, quæ omnibus Chriſti fidelibus maxi- no ſolatio fore confidimus. Primum certè nter omnes res admiratione dignas annume ari poteſt, quod per inuictiſsimum, glorio- ſsimúmque nomen Ieſu mundo pateſactum ſt: quanta enim crucis eſſet virtus, & quàm nexpugnabilis potẽtia iuxta Ceilanum, pau s antè diebus oſtendere voluit Ceilano re- no aliud (quod Malauarũ dicitur) ex propin uo adiacet, cuius Rex Vincetreuirus eſt. Hu magna olim cum Patre Franciſco inter- eſſerat familiaritas, quo tempore hanc re- ionem vir pius magno æſtuans animarum onuertẽdarum deſiderio, indefeſſe luſtraret. Annus iã elapſus eſt, cùm fortè hic Rex vix nille inſtructus militibus à rege Biſnageno x millibus armatorum inuaderetur, hac de non parum ſolicitus magna cum feſtina- ione ad P. Franciſcum Perezium nuncium eſtinat, obſecrátque effuſiſsimè, vt Deo ne- otium ſuum cõmendet, & vrgente neceſsi- ate coacto ad hoſtium impetus propulſan- os mittat aliquid quod præſentiſsimo reme io ſit in afflictis rebus. Pater tam piis eius recibus cõmotus, cùm ad manum aliud nõ aberet, vexillum in quo inuictum Ieſu no- nen depictum erat, ad eum mittit, iubens id oti exercitui præferri, & omnes inuicta ani- mi for

Malauarĩ ſitus.

Vincetreuirus Rex.

Gentilis à Chriſtiano præſidium quo hoſtem vincat petit.

Crucis vexillo Ieſu nomine inſignito vincitur.

mi fortitudine, ac voce viua ſanctiſsimũ no-
men Ieſu in auxilium inuocare : confiſus de
bonitate Dei Opt. Max. cui nulla potentia ſa-
tis potens eſt ad reſiſtendum ſuis : eum fau-
ſtum, ac foelicem belli exitum collaturum.
Hęc adhortatio tã altas radices in huius Eth-
nici mente iam egerat, vt non trepidaret in
aciem prodire cum paucis ſuis contra hoſtem
armis longè ſuperiorem, & cum eo conferre
manum, quem etiam, fuſo, fugatóque toto ex-
ercitu deuicit. Hanc victoriam alia per eiuſ-
dem inuictæ virtutis ſignum conſecuta eſt.
Quibus omnibus foeliciter confectis, ægrota-
re coepit infelix, & in coecitate, perfidiaq; ſua
extinctus in manus nepotis cũ reliquis orna-
mentis regiis crucis illud vexillũ tranſmiſit.

Alia victoria crucis vexillo parta.

Iudicium Dei abyſſus.

Hoc primũ eſt prodigium quod volebam
vos ſcire: Alterum illi celebritate nõ inferius
eſt, quod in adoleſcente contigit filio Regis.
Anno 1559. cùm naues è Luſitania Mozam-
bicam appuliſſent, intelleximus filiũ regis Ma-
hambanæ, cuius regnũ Bonæ ſpei caput aſpi-
cit, ad arcẽ Mozambicenſem (cui Sebaſtianus
à Saa præerat) ſe contuliſſe, vt Chriſtianus eſ-
ſet: mox qui baptizatus, ſplendidiſsimo or-
natu (vt filium Regis ęquum erat) ad paternũ
regnum reuerſus eſt, Luſitanis quibuſdam ho-
noris cauſa eum comitantibus: quem cùm læ-
tum ſui aſpicerent (mira enim lætitia in vultu
reſperſa erat) cogitabant quid eſſet nouæ rei:
cúmque multa ille de Luſitanorum moribus,
legibúſque narraret, omniũ animos ita erexit
vt eſſet nemo, qui non in oculis, & precio ha-
bere

Mahambanæ ſitus.

Regis filius baptizatur.

ere Luſitanos inciperet. Maior natu frater, *Hæres regni Chriſtianiſmũ ambit.*
ſémq; regni hęres permotus iis quę viderat
audierat circa fratrẽ accidiſſe, ſtatim ani-
ıum ad baptiſmũ adiecit, & fuiſſet aggreſſus
rofectionem, niſi parentis eum authoritas,
uoniã natu maximus, & regni ſucceſſor erat
egotium in aliud tempus reiicere coëgiſſet:
ıpere, n. ſe aiebat pater, vt tantiſper moram
ãc æquabiliter ferret, quàmdiu re melius ex *Rex Deſ de ſuſcipiẽnda atũ it.*
lorata in animo ſtatuiſſet, quid facturus eſ-
t, adductis inde, ſi poſſet fieri, nonnullis Pa-
ibus, quibus ſe quoq; in baptiſmo accipien-
o non difficilem præberet. Hac re conſtitu-
filius minor iam Chriſtianus ad arcem re-
ertitur, & Præfecto nunciat, quanta omniũ
nter ſuos de fide noſtra cõcitata ſit expecta-
o: opus eſſe nõ aliis, quàm ſacerdotibus, qui
uctus ad maturitatem gratia Dei perductos
olligent, & in gremium Eccleſiæ compor-
nt. Regnũ ex quo adoleſcens hic appoſitus
ſt ad fidem, potentiſsimæ ditioni Nigritarũ *Nigritæ.*
icinum eſt, quorum Imperator, vt longè la-
que dominatur, ita nomen longè celeber- *Manamotapa Imperator potentiſsimus.*
mum habet: Manamotapam vocant, cuius
ıentio ſit apud geographos in deſcriptioni
us orbis: ſub imperio eius qui degunt, ar-
ıis, bellóque exercitati ſunt: nonnulli mer-
aturam exercent. Fama eſt, non parum eum
uſitanorum conſuetudinem, ac familiarita-
em expetere. Pater Prouincialis his lætiſ-
mis nunciis in ſpem, & voluptatem maxi-
ıam effuſus iam diu habuit conſtitutum, vt
iquos ex noſtris proximo anno in eam

partem ableget,qui ex opulentiſsimo illo re-
gno, in quo tot vberes auri venæ ſcaturiunt,
coeleſtem item theſaurum , ſed abſconditum
in agro eruant , & effodiant : vt ad domum
ſanctam Dei,quæ eſt Eccleſia , infinitus hinc
etiam hominū numerus, magno precio pre-
cioſi ſanguinis,& mortis immaculati agni re-
demptus accedat:quæ meſsis ſi ita , quemad-
modum de ſumma Dei bonitate confidimus
euenerit,non ambiguum habemus quin hæc
in ampliorem , & abundantiorem ſalutem
ceſſura ſit,quàm vlla alia in his partibus à no-
bis ſuſcepta induſtria : cùm quòd vaſtiſsima
regna,tum quòd indigenæ ſimplices, & tan-
quàm tabulæ raſæ ſunt à quouis fermento gē-
tilitij erroris adhuc immunes , & ad quālibet
doctrinam hauriendam maximè procliues.
Huius igitur prouinciæ, quam omnino ſuſ-
cipere decreuimus,obſecro , & obteſtor , vt
memores ſitis in orationibus,illibatiſque ve-
ſtris ſacrificiis , vt Dominus dirigat in glori-
am ſuam.Qui velim,ac opto , Fratres chariſ-
ſimi,tantam gratiam vobis concedat , vt ex
intimo cordis affectu ſentire , & cognoſcere
valeatis has tantas , támque vrgentes neceſ-
ſitates,omnibúſque nobis tantam gratiam in-
fundat per infinitam bonitatem ſuam,quò li-
ceat eſſe vtiles ipſius prouidentiæ coopera-
tores, & indefeſſo animo hanc noſtram vitæ
peregrinationem breuibus adeo terminis cir-
cunſcriptam,tam honeſtis laboribus impen-
dere poſsimus,vt illud Propheticum de nobis
dicatur aliquādo:Euntes ibant,& flebāt,mit-
tentes

entes ſemina ſua, venientes aũt venient cum xultatione portantes manipulos ſuos. San- tiſsimæ aũt, adorandæ, & indiuiduæ Trini- tati(quæ eſt æterna fœlicitas noſtra) ſit ho- or, gloria, & imperium per immenſa ſæcula. Amẽ. Ex hoc D. Pauli Collegio 13. Cal. Decẽb. 1559.

Ex mandato Antonij Quadri.
Ludouicus Frois ſeruus inutilis.

¶ *EX ALIA EPISTOLA Ludouici Frois, ad Fratres ſuos in Europa agentes.*

1560.

Agit de rebus quibuſdam familiaribus, Patri- archę inſtituti Societatis eximiis virtuti- bus: item laici cuiuſdam in pauperes pie- tate, ſanandi ęgrotos dono predito. De Mo- mis quibuſdam non credentibus tantam multitudinem liberè ad fidem conuolare poſſe. Poſtremo quędam notatu digna adfert, vt de ſene 120. ętatis ſuæ baptizato: conſtantiſſ. fœminæ martyrio, & moribus heremitarum, paganorum, nec non Iogui cuiuſdã ingenioſiſsimi mira viuẽdi ratiõe.

GRATIA & amor æternus D. N. corda noſtra ſemper in- habitet. Iam tertiò Fratres chariſsimi, ad vos è Goa li- teras dedimus, neque quic- quã reſponſi iam inde à Sep-

temb.initio,cùm naues Luſitanæ vt frequē-
tiſsimùm appellere ſolent, adhuc recepimu
Octobri autem elapſo, cùm ſpem planè om-
nem depoſuiſſe videremur, tandem fauent
Deo nunciatum eſt Cocinum duas naues Lu-
ſitanas plenas nouarum rerum ab Europa a-
plicuiſſe:ex his vnum erat,pacem inter prin-
cipes Chriſtianos fuiſſe confirmatam (quar
vt facilius obtineremus, iubileum à Paul
4.Pont.Max.indultum,proximè elapſa qua-
drageſima celebrauimus) quamobrem ſum-
mo templo,cæteriſque ſono campanarum i
lætitiæ ſignum perſtrepentibus, ad eorur
exemplum nos quoque accedentes,ne ſoli i
feriis addicta vrbe gaudium non ageremu
pro modulo noſtro fecimus, quod in nob
fuit,cui quidem voluptati publicæ, latorúm
que remiſsioni propter acceptum beneficiur
aliqua ex parte reſponderet animi noſtri pr
ptitudo, fecimus, vt cum diſcipulis Fratr
noſtri in templum conuenirent, vbi in ho-
norem Sanctiſsimæ Trinitatis miſſæ ſacrif
cium muſicis modulationibus peregimus,n
ſine tubarum, tibiarúmque gratiſsimo cor
centu:qua abſoluta Patriarcha cum reliqu
Fratribus ſupplicationem ſolennem habe
voluit, in qua omnes ob acceptum pacis be-
neficium Deo gratias agerent. Decimo octa-
uo Calendas Decembris ciuitatis huius Ar
chiepiſcopum adueniſſe, & cum eo noſtro-
rum aliquot auditum eſt : hoc læto nur
cio accepto, in templum ingreſsi, per p
as preces concordibus ſtudiis gratias

gimu

gimus Deo ob aduentum illorum quàm am-
pliſsimas, magnam in ſpem erecti ex vniuer-
ſa Societate nos literas accepturos: nec ea res
falſos nos omni ex parte habuit, accepimus
enim R.P. Ioãnis Polanci, Romanorũ, Vlyſ-
ſiponẽſiũ, nec nõ Braſilienſiũ ex Europa ad
Indos literas quę nos vehementer recreãtũt:
aliis verò ex locis, in quibus Societas verſatur,
accepimus nullas, fecit ea res, vt tãetſi iucũda
multa eſſent, plenè tñ noſtro deſiderio ſatiſ-
facere nõ liceret. Difficile dictu, quantũ ſolatij
reperimus ea audientes quę Dñs Deus tam in
Europa, quàm aliis mundi partibus ad ani-
marum ſalutem per minimos ſeruos ſuos o-
peratur, quæ ſi comperta vobis eſſent, quan-
topere nos in omnibus roborent, & inflam-
ment, frequentiores vtique ad nos literas da-
retis, quarum lectione, & animi bonorum in-
ſtaurentur, perinde ac ſi nihil à nobis adhuc
antè ſudatum eſſet, ad nouos accingimur la-
bores, quibus votis vos teneri etiam non du-
bitamus, quare viciſsim quæ apud nos fiunt
ſummatim accipite. Primum ex his eſt, quod
pro regni Luſitani incolumitate ſupplicatio-
nes decretæ fuerint, tum pro aduentu noui
Archiepiſcopi (quo annis 8. orbati fueramus)
quem iam ad nos miſſum eſſe lætamur, tum
vt fœliciter cedant Luſitanorum nauiga-
tiones, quæ inter cætera hoc nobis com-
modi adferunt, quòd ab iis quæ ad Dei glo-
riam apud vos geruntur, cognoſcimus.

Patriarcha noſter adhuc apud nos agit; mouerat Deus huiuſmodi eximiæ pieta- *Patriarchæ virtus*

tis virum nobis eſſe perquàm neceſſarium, non tam ob ſanctas, ac ſalubres adhortationes, quibus nos excitat, quàm operam, & vigilantiam, quam ex eius capimus præſentia. Viuendi ratio quam tenet, rerúmque gerendarum dexteritas omnis ſanctitatis, atque Apoſtolicæ perfectionis exemplar eum facit, tempus ſic diſtributum habet vt nihil ex eo per otium effluere patiatur. Magnam diei partem interdum etiam noctis in oratione, & collegarum confeſsionibus audiendis conſumit. Quo tempore frequens eſt confitentium in Eccleſia noſtra concurſus, vt in celebrioribus feſtis, & quadrageſima fieri ſolet, ad labores primus accurrit, diſcedit poſtremus, diebus veneris pro ſua ſolita charitate Fratres adhortari familiariter aſſueuit, ſingulis diebus in ægrotis viſitandis tempus non modicum confert. Iam verò inter nos ita viuit, vt nihil ſibi præ cæteris indulgeri patiatur, ſiue victum, ſibi veſtitum, ſiue cubiculum ſpectes, hoc tantum ſingulare præ reliquis ſtudet, vt omnium minimus haberi queat. Si quando ſuperioris iuſſu Fratres conuenire iubentur, aut quippiam facere, primus omnium Patriarcha, quamuis ſui iuris ipſe eſt, ſeſe operi accingit. Itaque cùm omnes in virtute obedientiæ diligentiſsimè ſeſe exerceant, primas tamen eum ferè facilè puto. Recreationis tempore cum Fratribus de diuinis rebus agit, vtque cæteris exemplo ſit, ſæpè minimas ob res licentiam petit à miniſtro, imò & à ſubminiſtro, etſi quod petit, cuilibet li-

cere

ere cognoſcat, faxit Deus, vt quod opus in
llo prę clarè cœpit, idem compleat, & ad per-
ectum abſoluat: vt nihil non pro ſibi com-
niſſorum omnium ſalute perficiat diligēter.
Concionandi munus. P. Franciſcus Rode-
icus in Collegio, & nonnunquam in ſummo
emplo exequitur. P. Melchior Carnerus, dū
per occupationes licet, aliis in locis, P. Arias
Brandonius, & Frāciſcus modò domi, modo
in ſummo templo concionantur: Pater An-
tonius Vazius in Parochia Roſarij, Pater E-
manuel Teſſera in Eccleſia ſancti Ioannis. Pa
ter Paius Correa in aula mancipiorum Regis,
& remigum; quos in fide Chriſtiana inſtitu-
it. Inter alia Xenodochia huius ciuitatis v-
num eſt, in quo pauperum cura à noſtris ge-
ritur. Quamobrem Fratres eò quotidie com-
meant, vt neceſſariis in rebus prę ſto ſint: hu-
ius tamen peculiarem Chirurgus quidam Fra-
ter noſter gerit rationem, cuius charitas, & in
pauperes amor & ſuæ vitæ, morúmque in-
tegritas nos omnes pudore ſuffundit: om-
nis illi cura relicta eſt de vngendis ægris, de-
trahendo ſanguine, pharmacis & potionibus
propinandis, ſternit repurgátque lectos, deni-
que nunquam ocioſus eſt, ſæpe vſu compert-
tum eſt, in multis nullo remedio exiſtente,
cùm de grauioribus morbis ab aliis deſpera-
tum eſſet, vnum hunc Deo induſtriam e-
ius charitatémque non fruſtrante, etiam il-
los q aliis in xenodochiis iudicati, fuerat, de-
ploratæ ſanitatis priſtino vigori multos
eum tales reſtituiſſe: faciléque intelligitur
plus

Patrum munia.

Laici cuiuſdā pietas.

tur plus in eo diuinam virtutem, quàm artē medicam operari. Dum per negocia licet, per vicos & ciuitates, aliáque remotiora loca diſcurrit, pauperes Chriſtianos adit, aut ethnicos etiam infirmos, conſolatur, & omni officio adeſt nonnunquam ope deſtitutos ſuis humeris imponit; inque Xenodochium commune ſi morbus patitur, ſi leproſi ſint, in ſancti Lazari, ſi valetudinis deſperatę in aliud cui nomen eſt à Miſericordia, familiariter deponit, eius œconomus ſtatuit omnes ſine mora admittendos, quos ille aut iuſſerit inferri, aut ipſemet apportat. Alios verò in noſtrum hoſpitale, quod vocant, deponit, & pro eo ac Chriſtiana charitas, & humana diligentia requirit, eorum neceſsitatibus adeſt. Dum in his totus eſſet, ethnicum quendam nuper ſenio confectum, & iam cum morte luctantem offendit, cum quo de diuinis rebus verba faciens, mox collato baptiſmo, ne inter Ethnicos moreretur, humeris ſuis in Xenodochium noſtrum tulit, qui tertia à baptiſmo die cœleſtem in patriam fœlix commigrauit. In hac ciuitate peſsima quædam conſuetudo vigebat, diuites enim homines, qui mancipiis verníſq; ac ſeruis abundant, ſi ægrotare illorum aliquos videbant, & diuturniore morbo affligi, ne multis impenſis opus eſſet, extra ædes deturbabant, qui derelicti non tam ex aſperitate morbi, quàm fame, frigoréque enecti, in publicis viis moriebantur. Huic inhumanitati ita occurſum eſt, vt ſerui pro derelicto habiti, primum ad

ad dominos ſuos referantur,& an illorũ miſereri velint rogati,ſi recuſent, vindicant ſe in libertatẽ:cùm ſolitum eſſet,vt vbi conualuiſſent, reuocarentur in priſtinam ſeruitutem. Nonnulli benignitate quadam, ac verecundia ſuperati,non ſine dolore commiſsi facinoris,ſuos recipiunt,atque receptos multa cum humanitate tractant, alij quibus res & copia non ſuppetunt tam liberaliter, vt illis remedium afferre queant, libertatem habere facilè ferunt,modò vt in xenodochiũ miſericordiæ admittantur. Ægrotis ciuibus opem adferimus, concubinas in vxores legitimo matrimonio mutamus. Multa huiuſmodi,aliáq; grauiſsima ad Dei gloriam nõ parum conferentia quotidie emergunt, quibus nos totos dare neq; vacet, neq; expedit, alio nos impediẽte munere, vt lõgè vtiliſsimo, ita maximè operoſo,quod in cõuertẽdis Ethnicis eſt ad fidem: hoc nunc adeò frequens eſt,vt vix tempus aliis rebus concedere liceat. Quod cùm veriſsimum ſit, tamen non defuturos puto, qui rem ita ſe habere,vix ſibi perſuadere queant. Erant enim etiam in hac ciuitate quidam nobiles,& præclari viri, qui ſibi in animum inducere nequibant, tantam Ethnicorum frequentiam ad fidẽ liberè cõfluere, quãtò vulgò ferebãtur,mirabãtur enim plurimũ quî fieri poſſet, vt in hac Goenſi inſula tam breui temporis ſpacio tot,à perfidia ad veritatem euangelicam tranſirent,cùm integris ſexaginta anteactis annis,quibus in poteſtatem Luſitanorũ

Momi nul libi deſunt

deuoluta eſt,

liretur aliquando illato bello, commodius devoluta eſt, non tot ad Chriſti fontem ſalutarem confluxerint, ac modò vno anno cernimus inquiunt, dũ quoties volunt hi ſolennia celebrent baptiſmata, in quibus etiam ſi centenos numerent, parum ipſis eſſe videtur: ex qua re conſentaneum eſſe, vt non aliter quàm vi quadam illata tanta multitudo Chriſto nomen daret. Placuit diuinæ bonitati iſtorum vnum, & detrahentium, facilè primum obuium multis gentilibus fieri, inter quos non exiguus numerus nobilium, et diuitum erat, qui ſumma ſua voluntate, nemine vrgente, ramis frondibuſq; in manibus prælatis doctrinam chriſtianam decantantes rectà ad baptiſmum tendebant: ad hoc tam nobile ſpectaculum obſtupuit, & qui antea detrahere ſolebat, animo iam in cõtraria mutato, de equo ſubitò ruit, & patrem quendam è noſtris allocutus, in hæc verba prorupit: Credo credo, iam demum rem ita eſſe. Pater etſi intelligeret quid ſibi iſta exclamatio vellet, interrogauit nihilominus: Iam apertiſſimè, inquit, verba veſtra inſignem aliquam vim habere animaduerto, fateor opus hoc diuinum eſſe, dum tam promptè, hilaríque animo hos tendere ad Chriſtianiſmum conſpicio.

Non multis pòſt diebus alter quidam factioſus, & eiuſdem farinæ homo, cùm detrahendi nullum finem faceret, commodum ad noſtrum collegium ſe contulit eo animo, vt Patres quos falsò ineſcare, aut inuitos cogere pu

e putabat ad fidem, obiurgaret: ingreſſus in-
rò, videt quantum ferè Collegij ſpatiū erat,
ominibus ac pueris iamiam baptizãdis per-
trepere, ad hoc templū mulieribus, ac puel-
s adeo plenum, vt vix illi aditus pateret: tã
icundo ſpectaculo pariter & admirans, in
oelum manibus & oculis ſublatis, flere præ
audio cœpit: atq; de repente domum reuer-
us, eo tempore ne verbum quidem vllum
ecit: non multò pòſt in quendam è noſtris
ncidens: profectò qui ſancto huic operi de-
rahit, inquit, pro delicti expiatione, hoc vnũ
lli faciendum cenſeo, vt in eodem opere de-
udet, & animas lucrifaciat, quæ ob corruptã
itam noſtram, perditóſque mores miſerri-
nè pereunt. Ecce hos decem, & octo adduco,
t baptizẽtur (nam tot collegerat in vnum)
rimo ſolenni baptiſmate, ſi volet Deus plu-
es adducturus, id quod etiam perfecit: ſem-
er in id vnum intentus, quomodo faciat, vt
riorem detractationem meliori lucro ani-
narum compẽſcet. De aliis idem confirma-
e poſſum: verùm quoniam Dei miſericor-
ia factum eſt, vt qui antè nobis aduerſaban-
ur, iam opem ferant, & ſuis impenſis quos
d baptiſma ducunt, veſtiant, ac ornent, ſu-
erſedebo. Vidi enim hiſce oculis vnum
x iſtis holoſerica tunica qua erat indu-
us, & pileo baptizando collato, ſeminu-
lum, et miro gaudio perfuſum ex alterius cõ-
erſione domum rediiſſe. Item virum quen-
lam nobilem vſque ad lecti linteamina re-
uas veſtiendis catechumenis diſtribuiſſe.

Quædam

Quædam lectiſsima mulier non exiguum numerum puellarum, mulierúmq; cōgregauerat, quas, vt optimè per facultates licuit, veſtiuit omnes: huic nobiles aliæ matronæ in re ſimili non diſsimiles extiterunt.

Carambolina quædam Ethnica petiit à Domino ſibi filium dari, pollicita prolem ſe daturam Chriſti ſacro fonte abluendum: annuit piis votis Deus: quod vbi intellexit Frater Balthazar, qui illius regionis curam habebat, mulierem voti compotem eſſe factam: adit eam, ac admonet alterius voti cum Deo initi, quod ex ratione pueri nati Deo reddere debebat: admonita ſtatim puerum baptizandum offert: parua interpoſita mora iterum ad eam accedit, maiora ſperat, & hortatur, vt tanto Dei beneficio non ingrata ſeipſam cum marito & altera prole eiſdem, relictis idolis, conſecret: vix dum dixerat, & illa quod iuſſa erat ſecit, totáque domus foelicisſimis auſpiciis ad Chriſtum perducta eſt.

Triſtanus Frater noſter dum in inſula Ciotan baptizandos euocat, incidit in ſenem iam morti propinquum: qui num Chriſtianus fieri vellet interrogatus, cùm ſe velle diceret, fide inſtructus, & baptiſmate ablutus, nomine Ieſu ſæpius inclamato, animam foeliciter Deo reddidit. Alius quoque decrepitæ ſenectutis, quippe qui 120 annos natus, cùm baptiſmmum accepiſſet, paulò poſt expirauit, Domino vineæ videlicet ad vndecimam horam etiam operarios vocante: ſed horum ſimilia aliis quoque euenerunt.

Senex 120 annos natus Chriſto renaſcitur.

In op-

In oppidis ad quę Fratres doctrinam Chri-
anam expoſituri tendunt, bono animo
nnes erga Chriſtianam fidem affecti ſunt.
d eius explicationem interdum octoginta,
onnunquam centum pueris & eo amplius,
nfluentibus omnibus mirabilem præ ſe fe-
ntibus diſcendi ſolicitudinem, licet hoc vi-
re diebus Dominicis, cùm Fratres noſtros,
nos ſuſpicantur ad ſe venturos, medio in iti
re operiuntur, doctrinam Chriſtianam cla
voce interim cantantes, quod adeo hic re-
ptum, & vſu frequentatum eſt, vt & iam
am dormiunt, & inter ſomniandum qui-
am eam repetant, deprehenſúmque ſit in-
ntulos, qui nondum maternum idioma
actè callent, doctrinam Chriſtianam qua
oſſunt ruditate ſonare: idem ſæpe domi
oſtræ in filiis Brachmanum experientia di-
cimus, his Pater Prouincialis ædium par-
m liberam aſſignauit, in qua doctrinam
hriſtianam ita imbibunt celeriter, vt mox
orum plerique alios in fide rudes inſtitue-
queant, exiſtunt inter hos literarum ar-
umque omnium ignari, ac iudicij exper-
s, qui ſolum catechiſmum edocti, aliud quo
eum laudent, nihil relictum habent. Iuxta
ud Pſalmiſtæ: Ex ore infantium & lacten-
um Deus perfeciſti laudem tuam.

Puerorū erga iſtru ctores affe ctus.

In oppidis pueros nonnullos delegimus,
genio prę reliquis magis acuto, et maturio-
, qui alios ad Chriſtianam lectionem addu-
nt, bacillos in manibus punicei coloris prę-
rentes, in quibus depictum cernitur nomē

Pueri maturioris iudicij ſeli guntur ad alios inſti tuendos.

dulciſ-

dulciſsimum Ieſu, Xeniolis etiam, & mun-
culis in hunc vſum excogitatis lactamus,
erigimus pueriles animos, eáque diligenti-
ribus largimur, crucis prȩſertim inſignia
deo apud illos in delitiis, & admiratiõe ſun
vt non pueri tantum, ſed viri etiam, magn
affectu, vbi crucem aliquam nacti ſunt è co
lo dependeant eorum loco, quæ antea du
gentiles adhuc eſſent, ſuperſtitiosè geſtare,
contrectare in more habebant. Vt plurimu

Noui Chriſtiani veteres pietate vincunt.

ita vſu venit, vt religio, ardor, & frequenta
tio ſacramentorum cum aliis Chriſtianæ f
dei myſteriis in nouis quàm veteribus Chr
ſtianis magis eluceſcant. in ſanctorum nata
litiis feſtis ad varias huius Inſulæ eccleſias p
regrinantur lubentius, eleemoſynas eroga
copioſiores, lucernis oleum addunt, public
ſupplicationibus attentius interſunt, ea pi
tatis demonſtratione, ac ſi toto vitæ ſuæ tẽ
pore Chriſtianam fidem coluiſſent. Non pr
termittam, quin fabri cuiuſdam diligentia
teſtatam vobis reddam, cui nihil eſt in boni
præterquam quod ſudore proprio habere p
teſt: huius primum opus eſt, poſt fuſas a
Deum preces, ſex Bazarucos (monetæ genu
hoc eſt) in eleemoſynam conferre, & aqu

Aqua in precio eſt.

dolium, quæ hic in precio eſt, præ foribu
in pauperum gratiam habere collocatum: c
iuſmodi piis operibus alij quàm plurimi ſe
hic exercent.

Imaginũ cultus.

Imagines ſanctorum magnoperè venerã
tur, quas domi genibus flexis piè colunt, &
eorum interceſsionem implorant diligẽter

Neo-

leophitus quidam pauper cùm alteram non
aberet,ſacræ imaginis loco,profani regis ſi-
ulachrum parieti affixit,multis cumulatum
ondentibus ramis , foelicem ſe exiſtimans,
uòd effigie eiuſmodi potiretur:idem alios et
or cùm decepiſſet , & latius indies ſerperet
alum , atque ad Patriarchæ aures peruenis-
t , vt ille eſt diuini honoris ſtudioſiſsimus,
icò aliquot imagines excudi curauit , quæ
hriſtum in cruce pendentem cum B. Virgi-
e & D. Ioanne exprimant , item quæ alios
nctos,& res præclarè geſtas referrent , quæ
ter Chriſtianos diſſeminatę , redemptionis
oſtræ memoriam intuentibus refricarent,
ad imitandum magnũ ſolatium adferrent.
x his imaginibus plurimæ à Patriarcha ſin-
ulis noſtrûm, mox primatibus viris popu-
que diſtribuẽdæ datæ ſunt,prius tamẽ quid
bi eæ vellent,& qua ratione colendæ,quiſue
onor exhibendus eſſet , exponendum fuit.
ecenſere non poſſum , quanto quiſque ſtu-
o contenderit aliquam obtinere,qua adepta
ox flexis genibus,ſublatíſque in coelum ma-
bus crucifixi Chriſti pedes oſculabantur,
ulis capitibúſque religioſe admouebant,&
genti lætitia domum redibant. Sed cùm in-
itę deſiderantium multitudini depictę ima-
nes ſatis eſſe non poſſent,negotium datum
nonnullis,qui multa millia pro populi nu-
erofitate formarent in oppidis,& domibus
riſtianorum omnium collocãdas. In hac
dem beati Ioannis paroecia ad fratrẽ quen-
m Chriſtianorum vnus acceſsit,rogans vt

Crucis effigies aduerſus dæmones.

ſibi crucem benediceret, perſuaſum enim ſib
habebat eam domo dæmones omnes fuga
turam. Hæc & alia quamplurima videre eſ
quæ vt veri Chriſtiani hominis ſigna ſunt, in
omnes incredibiliter excitant ad pietatem.
Puer quidam, cuius frater iam iam moritur
ægrotabat, lachrymans ad Patrem rectorem
venit, per Dei amorem precatus, vt quàm ci
tiſsimè ad fratrem baptizandum aliquem n
ſtrorum mitteret, ne fortè ethnicus more
retur: addens etiam matris animum non alie
num à fide, ſi quis pertentaret: quod & fact
eſt, mater cum filio ad baptiſmũ venit. Iden
puella Chriſtiana infirmæ matri beneficiur
impetrauit.

Ex gente Brachmanum vir quidam à me
ſibus quatuor vel quinq; cum vxore, & vni
uerſa familia iam Chriſti ſigna ſequutus, re
tulit nobis, dum adhuc in erroribus iacere
quemadmodum tres optimæ indolis, ac præ
ſtantis ingenij pueri ſui aliis conuocatis a
exemplum baptiſmatis eius, quod Chriſtia
nis datur, ſeſe mutuo per ludum & iocum ab
luerent: vnus perſonam Patris Petri Dalme
da, homines ad fontem ſacrum deducentis, a
lij catechumenorum agebant, & iam in Ec
cleſiam properantes comœdiam exorſam
cerè peragebant. Hi tandem quod ludent
baptiſma ſimulauerant, poſt paucos dies
ipſa ſuſceperunt. Horum maior adeo viuic
ingenij, & magnæ in fide alacritatis eſt, v
Brachmanes ſuos, qua via, quibúſque mod
ad baptiſmum ſollicitare non ceſſet, mod
poll

polliciationibus agens, dum operam ſuam ipſis liberalem in docendis preculis, veſtibúſque donandis offert, modò iocis, ac facetiis habitum gentilem, promiſſúmque capillitium, quod non niſi ob parentum mortem, aut baptiſmi ſuſceptionem tondere ſolent, oſtentui habens.

Brachmanes quando tundēt capillos.

Conſaluus Fernandus ex Iapone hoc anno ad nos recurrit, & inter cætera, quæ multum ad diuini honoris amplificationem pertinēt, vnum retulit. Quemadmodum nuper non ferentibus Bonzis, qui ipſis ad omnes errores magiſtri peſsimi ſunt, ob tantá Chriſtiani nominis incrementa in rabiem verſis, noſtris Patribus eiectis, nouos Chriſtianos dolore repleuerint. Qui cùm ſe ſine templo, & paſtore deſtitutos animaduerterent, hanc laudabilem conſuetudinem mordicus retinuerunt: conſtitutum enim inter eos eſt, vt in ortu ac occaſu per ſingulos dies crucem in monte longè poſitam à ciuitate adirent, ibidémque ſupliciter, fuſis ad Deum precibus, ſe ſuáque negocia, ac ſalutem Deo commendarent. Erat autem ethnico cuidam Chriſtiana, ſed ſeruilis conditionis, quæ vna cum aliis ad crucem adorandam proficiſci ex more habebat, quod ei non ſolùm herus prohibuit, verumetiam ad priſtinos errores retrahere, adhibitis etiam minis, conatus eſt. Illa virili quadam animi conſtantia, non ideo ſe legem fidémque Chriſtianam ſuſcepiſſe reſpondit, vt ea reiecta, ad vacua, & omni numine carentia idola ſua rediret, minas illius in

Bonzorū impietas.

Chriſtianorū conſtātia.

Præclara ſeruæ conſtantia, & martyrium.

minimis ponens. Quæ pro more, cùm per temporis oportunitatem liceret, ad crucem adorandam cum reliquis Chriſtianis acceſsiſ-ſet, herus furore immani correptus, & ira ter-ribilis, redeunti ſe obuium opponit, ſtringit enſem, in pauperculam præceps ruit, & caput illi à ceruice aufert. Illa conſtantiſsimo animo mortem oppetens, in Angelorum ſocieta-tem, vt credibile eſt, triumpho mirabili con-ſcendit.

Inſignis de quodã æremita gentili hiſtoria.

Sed hoc, vt magnum eſt, ita aliud ſubiici-am, de Ioguo quodam qui domi noſtræ agit, admiratione non indignum, vnde clariſsimè intelligi poteſt quantumcunque naturale lu-men, iudiciique acumen in quibuſdam genti-libus vigeat, quò meditationibus dediti plu-rima rimantur: inualidum tamen eſſe, & er-rorum tenebris inuolutum, cum Deo ipſiſsi-ma veritate deſtituatur, etſi prima fronte à pietate noſtra non admodum aliena, & alio vulgo docere ſolenne habent. Sunt ex hoc grege, quos Ioguos vocant, qui inter gentiles diuerſo vitæ genere longiſsimè à vulgi con-ſuetudine recedunt. Quidam hîc inopem, & vagam vitam degunt ex eleemoſynis victi-tantes, hiſtorias neſcio quas, & ſomnia pater-narum traditionum in promptu habent, qua apud imperitos effutiunt. Sunt alij his long ſeueriores, qui ad anachoretarum ſimilitudi-nem, qui apud nos ſunt, proximè accedunt hi deſertis in locis ab omni hominum con-ſortio vt plurimum habitant, vigiliis inediiſ-que ſupra quàm credi poſsit, occupati, cu-

iuſmod

ſuſmodi ferè hic noſter eſt, qui apud nos Goæ nunc commoratur, quem gentilium omnium in ſua lege doctiſsimum eſſe perhibent, in qua lege Pater etiam vnus è noſtris non mediocriter verſatus prouectúſque eſt, quoniam & præcipua illorum legis capita tranſtulit, & in confutandis erroribus quos adferunt annum totum exegit. Nec tantum legis peritia hic de quo nobis ſermo eſt, excellit, verùm etiam illud habet, vt quædam, craſſa tamen, quod aiunt, Minerua de diuinis rebus explicare norit, quippe qui in eis inueſtigandis plurimam operam poſuit. Iam octo vel nouem anni ſunt, quòd in Inſula quadam nomine Angedina quæ duodecim à Goa leucis abeſt, ſolus æuum exegerit, quòd omne tempus, vt ipſe refert, in ſpecu latens diuinis rebus cõſiderandis, & pœnitentiæ operibus ſubeundis dedit. Prorex autem Iafanapatan iter faciens, ad Inſulam appulſus in qua verſabatur, adit illum, ac obſecrat, vt Chriſtianam fidem amplecteretur, quòd cùm nequiret obtinere, petiit ab eo, vt Goam ſaltem ad D. Pauli Collegium venire non recuſet, integrum illi ſe facere dicens, vt fide noſtra bene perſpecta, ſi probaret eam, ſequeretur: ſin minus, citra periculum rediret ad ſuos. Acceptat ille conditionem. Prorex ilicò tabellarium ad Patrem cum literis mittit, de iis quæ acciderant eum certiorem faciens, & vt hominem iſtum Chriſtianum quoquo modo reddere ſtuderet rogans. Venit ille ad nos, & multa cum charitate exceptus eſt, primis die-

Agedina inſula.

Iogues ſi- ne cibo.

bus ſupra modum in cibo continens, & mo-deratus, ſic vt etiam miraremur, per inte-grum triduum nihil omnino comedit, reli-quis inſequentibus non multò magis: qui cùm duas ficus, & aliquantulum ex butiro de-guſtaſſet, finem edendi faciebat, panem nun-quam attigit, multò minus carnes, aut ori-zam. Pater cum iſto verba facere exorſus, quòd eum ingenio acuto, & ſagaci præditum eſſe videret, de rebus ſecretioribus ſuæ legis agere cœpit, iiſque maximè quæ vt intrica-tiores erant, ita difficilem reſponſionem ha-bebant: his ille, qua poterat induſtria, occur-rebat, ac ſe ſuámque legem ſæpè prudenter, & acutè, nonnunquàm falſo, aliâs aliter tue-batur, ſic vt velamẽtum aliquod ſemper præ-ſtrueret ſuæ perfidiæ. Inter cætera argumen-ta quibus expugnari, ac victum iri animum iam labantem Pater confidebat, vnum erat non minimi momenti, interrogat ex eo cuia-nam è ſuis potiſsimum fidem ſuam addice-ret: reſpondet ille, Guitaæ, qui traditur ſupra octodecim volumina quæ etiam domi no-ſtræ habemus, poſteritati reliquiſſe.

Guitaa Propheta.

Hoc reſponſum Patri videbatur non præ-ter rem, quòd ex omnibus prophetis Gui-taam & Detatriaam propius ad veritatem accedere comperiſſet, ſe tamen facile pro-baturum, Guitaam in Prophetis non extiti-tiſſe, imò ignarum & improbæ vitæ virum fuiſſe oſtendit. Scis, inquit, optimè duo-bus prioribus voluminibus, Guitaam ve-ſtros docuiſſe idola colenda, ritúſque eth-

nicos

nicos obſeruãdos eſſe:idem verò in decimo-
ertio volumine tanquam ſui oblitus,aut cer-
è parum ad rem attentus,ſcripſit idolis nul-
um honorem,nullam venerationem deberi,
unicúlum contortum ternis ductibus quod
Brachmanum veſtrorum inſigne gentilitiũ
ſt,è collo dependendum non eſſe , quem
ueris geſtandum,cùm ad ſeptimum annum
doleuerint,ita vt humerorum carnem nudã
ttingat,docent : huius autem funiculi tri-
licis cuiuſque contextus tribus aliis ternio-
ibus contorquetur,omniúmque extremita-
es vno nodo connectunt,his inuolucris di-
unt ſe tres venerari perſonas in vna natu-
a,eſſentiáque. Trinitatem noſtro more habe
e volunt,cuius myſterium alia quoque ex-
licant ſimilitudine:quod queãdmodũ lignũ
andalinum,in quo tamen colorem , & cum
dore coniunctam frigiditatem reperire li-
et : vnum tamen eſt Sandalum,ita Trinita-
s hæ perſonæ tametſi inter ſe diſtinctæ,
iſiunctæque ſunt,natura tamen vnum ſunt.
Hæc illi. Quanquam quod ad nos ſpectat,
a ratione qua illi Trinitatem deſignant,pu-
nantia abſurdè inuoluunt , quòd vox quæ
Trinitati ſignificandæ ſubiecta eſt,tres diuer-
os Deos ſonat. Quorum alterum alte-
o priorem , & ex Deo quodam nomine
arabrama , quem primæuum exiſtimant,
os tres cœpiſſe communem originem fa-
ulantur. Trinitatis certè vocem à Chri-
ianis vſurpaſſe eos , vt alia multa cre-
imus,ſed,vt ait Pſalmiſta : In circuitu im-

Lignũ hoc medicis celebre eſt, vnde Diatrion ſandalum nomen inuenit.

Parabraama Triados pater, Abrabaamus forte.

pij ambulant,rem ipſam acu contingere no
potuerunt. Sed reuertor ad rē. Quęrebat igi-
tur Pater nū Guitaam putaret ille cognitio-
nem habuiſſe eam, vt idolis ſeruire impium
eſſe cenſeret: nam hoc in decimotertio volu-
mine ſcribit: quod ſi cōcedat, improbum ea-
dem opera Guitaam dicat neceſſe eſt, qui ido-
lolatriam docuerit: ſi verò licere ſimulachri
honorem habere putat, quod ex prioribu
eius libris clarum eſt, repugnantia, ſibíque cō-
traria cùm dixerit meritò pro ignaro haben-
dum eſſe perſpicitur. Pater hoc argument
conuinci poſſe aduerſarium credebat. Veri
ille lubrica ſe intorquens circunductione re-
ſpondit, haud ignotum eſſe legumlatores
quòd imperitæ plebi ſe condere lèges ſciant
ſimili verborum rudi contextu prout in ſe-
ſum communem facilè cadant: ſapientibu
verò viris & ingenio perſpicaciori pollenti-
bus alia longè, & quæ captum vulgi excedāt
Ex iiſdem elicienda relinquunt, quòd ratio-
ne magis, quàm ſenſu ducantur: Deum ni-
mirum qui videri nequit, colendum eſſe, &
Guitaam aliquam huius rei perficiendæ ra-
tionem inueniſſe conſtanter dicebat, in e-
um finem cæremonias inſtituiſſe, & idol
colere docuiſſe confirmans, vt his quaſi gra-
dibus ad diuiniora eueherentur: externi cer-
tè ritus nihil aut parum adiumenti ferunt
ait, ſine interno cultu, quod decimo tertio
volumine conſcripſit, vbi cum ſapientibus
hominibus, non cum profano vulgo egit
filum autem quod geſtarent, ſymbolum i
eſſ

ſſe interioris fidei, quam incluſam ani-
næ ad Trinitatis honorem quiſque tene-
at. Ex quibus omnibus intelligi poſſet,
ihil aut abſurdum, aut contrarium in li-
ris Guitaæ reperiri: eodem modo ad alia
uædam argumenta reſpõdit ſubitis inter-
retationibus, pro re nata, non tamen in-
ulſis: ſæpè quæ quibus in lege pugnantia
idebantur, egregiè tutari viſus eſt. Interdum
ùm ex tempore minus occurreret quod ad-
erret, differri iuſsis in alienum diem diſpu-
ationibus exactè ex meditato quæ poterat,
n medium adferebat.

Quieti tranquillitatique mentis tantum
nhærebat, vt Patrem ad colloquium veſper-
inum noſtris à cibo viſitatum corporis re-
reandi cauſa ſe inuitantem reprehendere
ion dubitauerit, nec allatæ rationi acquieſ-
ere potuit: id nimirum inſtitutum eſſe, tum
d defatigatum animum quo ad labores ſub-
undos redderetur alacrior, recreandum, tum
ionnihil de rebus diuinis colloquendũ. In
a ſententia nihilominus permanſit confabu-
ationibus huiuſmodi animum à diuinarum
erum contemplatione haud parum auocari:
ui, vt ſilentium, ita temperantiam prodeſſe
lurimum, non enim poſſe eum multa ſapi-
nter meditari, qui nimium gulæ deditus eſ-
et, igitur non prius cibum capiendum, quàm
ertio fames huc impelleret, tum enim extra
oxam eſſe.

Caſtitas gentili virtutum regina.

Principem omnium virtutum caſtitatẽ a-
ebat, eámq; reginã inter cæteras habendã, quã

qui

qui propriam ſibi feciſſet,alias omnes poſsi
Humilitas ſecura dere,Multus adeo eſt in humilitatis commẽ
datione,vt petierit aliquando,num in terri
ars prodita vſquam eſſet, qua quis aſcender
arborem,& per ſingula folia ſubſultim diſcu
rere ſine metu poſsit? Patre verò dicente , ſe
nihil compertum habere , nec credere quod
præſtari poſſet,ille artem huius in humilita
te poſitam eſſe dixit,quod humiles dum ſe
metipſos deprimunt,aſcendant , maximéque
euehãtur, vt enim formicis ob exiguum cor
puſculum arborem inuadere,et quà libeat diſ
currere tutiſsimum,ſic humilibus viris dat
eſt,in re quacunque ſine omni prorſus peri
culo verſari.Cùm concioni(inaudito ipſi, &
nunquam antea apud nos viſo ſpectaculo)in
tereſſet,nec quicquam intelligeret,admiratus
eſt tamẽ populi attentionem, & oculis in cõ
cionatorem acutè defixis, etiam ipſe ei ope
ram dabat,mox rogat,quid ſibi hæc res vel
let . Cùm reſpondiſſemus noſtræ legis ſecre
ta pandi, ſubdidit ille: ſimilis nunc ego ſimiæ
ſum,quæ cùm incidit in nucem,cum ea ludit,
nec tamẽ intelligit quid ſit, neque dulcedine
nuclei intus incluſi frui poteſt: ita cùm veſtræ
legis myſteria audio,quãuis non capiã, eorũ
deſiderio tamen accendor , ob ſuauitatem
quam eis ineſſe credo maximam : quamob
rem vos,ait,docete me,non enim graue mi
hi erit inſtitui more puerorum.Cùm intuliſ
ſet alter : cur igitur Chriſtianam fidem non
admittis? Ego,inquit,quãuis fidẽ veſtrã ſyn-
ceram eſſe credam,nolo tamen id mihi nunc

acci

cidat,quod puero olim:præceptores enim
oſtri ita docuerunt,non alia lege me ſalutē
nſequuturum,quàm ea quæ Brachmanum
t:adhibui eorum verbis fidem, & duriſsi-
um arripui hocviuendi genus:iam ſi vobis
nnia in cõtrarium affirmantibus aſſentior,
Chriſtianus fiam,vereor ne intra paucos
es alius quis adueniat,qui veſtra lege repu
atâ,ſuam mihi ſequendam proponat.Quã-
orem ſcito nihil potius habere me neque
ligioſius, quàm vt inſtitutum veſtrum
ius explorem: cui ſi arridebit, facilè me
dicam:hæret enim is dolor animo viri,nec
poſtremis quidem,quòd intelligat multos
nnos ſibi ſine fructu periiſſe, in gentilium
orum legibus conterendis exactos, ſi verã
ſe noſtram deprehendat.

Cùm fortè die quadam diſputans neſcio
uid altius,inuolutiuſq; ingrederetur in quę-
ionem,quam vt ſe expedire commodè poſ-
t:rogatus cur qui magiſter inter Brachma-
es non exiguus eſſet,ad quem tanquam ad
raculum remotiſsimis è partibus multi cõ-
gerent,hac in re parum aut nihil difficili ſa
ſtacere nequiret.Reſpondit magna cũ mo-
eſtia,minimè mirum id debere videri,quod
b hinc multis annis omni librorum ſupel-
ectili relicta,in Inſulam hanc non eruditio-
is cauſa conceſsiſſet, ſed pietatis, idque in
ræcipuis ſe ſtatuiſſe,ac in eo ſummam ſci-
ntiam ponere, ne quid iniquè faciat con-
ra rationem, neu Deum offendat:ſæpè mul
quærit, multa percunctatur, ex quibus
illud

Pietas ſcĩentia ſumma eſt.

illud vnum erat: num præceptum vnum o
ſeruanti,& reliqua tranſgredienti dandũ pr
mium ſit, aliáque huiuſmodi. Fratrem a
quando ei Pater inſtructorem in Phil
ſophia verſatum dederat, qui de fidei rud
mentis hominem informaret. Rogabat ig
tur primum, num à Patre miſſus, an ſua ſp
te veniret: ſi non miſſus eſſet, charitatis qu
dem fraternæ ſe obſequium agnoſcere, tan
huic oneri imparem fore dicebat, vt iuni
inſtrueret ſenem: ſi verò à Patre ad id ade
ſet, idoneum ſibi videri. Reſpondente alter
ſic eſſe, & cum imperio Patris venire, vt ru
modo doctrinam Chriſtianam à ſe obiter a
ciperet, à Patre deinceps ſecretiora auditur
ei facillimè acquieuit: atque neglectis priſtin
erroribus ait ad Chriſtianam fidem ſe tranſ
turum, ſi Patri noſtro ita viſum fuerit. Inc
pit igitur iã ex noſtris cibis deguſtare, qu
ſatis argumento eſt, ipſum exuere paulati
Brachmanum legem: adhæc funiculum eo
diſrupit, quod apud illos, & ſacrilegium,
deſertæ religionis indicium eſt: Chriſtian
tam in veſtibus quàm in cibis ſe per omn
accommodans: baptiſmum tamen conſu
tò differimus, ne ſi, vt eſt homo acris ing
nij, denuò ad ſuperſtitionem antiquam r
deat, Ethnicos plurimum à fide noſtra al
alienet: hunc metum tria nobis credibile
faciunt.

Primum quòd, ex Brachmanũ genere ſi
Alterũ quod concionatorẽ egerit apud ſuo
quod officium ſeu dignitas non ſolùm ex i

ger

nij prudentia cõfertur,ſed in poſteros trã-
:hos longa experientia duriores eſſe di-
cimus,quàm pro facili perſuaſione. Tertiũ
t,Ioguum eſſe, quod eſt genus hominum
ter gentiles hos ſuperbum admodum , &
rogans,cuius rei etiam noſter hic teſtis lo-
ipletiſsimus eſt:qui cùm inter diſſerendum
epè ad ea quæ ſuorum voluminum dictis
ontraria videbantur, neq; commodam ra-
onem,neque argumentum efficax haberet
uo diſſolueret,dolore cruciabatur maximo.
uod vſu venit non raró cùm de iis artibus
gitur,quarum ſibi peculiarem cognitionem
k profeſſo vendicat,etſi vel tenuiſsimè earũ
eritus ſit.nam Philoſophiam habet planè fa
uloſam , qui licet ingenioſiſsimus ſit, & in
ene diſputandi ratione ſuo more ſupra me-
iocritatem exercitatus:tamen, & frequen-
r,& non leuiter aberrat,fatetúrq; legem no
ram ſuæ multis modis præferendã eſſe,vt
uæ rationibus firmioribus, magis æquabilĩ
iethodo,& dictorum omnium ſumma con
enſione nitatur:Vbi diſsidentia inter ſe ſuæ
egis loca componere non poteſt, Prophetã
d dixiſſe ſat eſſe aſſerit,tanquam illud de ſuo
Pytagora.Sunt his grauiora etiam in hoc in-
enij vitia,quæ nihil attinet curioſè dicere.
Quantoperè autem deprauata hominum
atura ſibi blãdiatur,frates chariſsimi,vel ex
oc aſperitati deditiſsimo homine colligere
cebit:Primum enim,vt noſtros deguſtauit
ibos, eorum ſapore non minus delectatus
ſt, quàm quilibet alius , veſtibus quoque
vtitur,

vtitur, idq; indulgenter habet, cùm penè n
dus antè incederet. Illud etiam ridiculum v
ſum eſt, quòd vbi primum ex vino deliba
ſet, ita placuit, vt nihil ſupra: rogans non ſ
lùm quódnam arboris genus tam gratū fr
ctum produceret, verumetiam de ea in hor
ſuo plantanda ſollicitus. Sæpéq; dicere ſo
Brachmanorum legem hoc nomine ſibi d
plicere, quòd omnibus veſci prohibeat (na
qui ſeriò Brachmanes ſunt, nullum anim
Brachma nes animā tibus non veſcuntur terra marique vitam degens comedunt) he
bis ac leguminibus contenti, cùm in vſu
hominū Deus omnia creauerit. Hæc vt v
luptatem aliquam adferrent, ſcribere vol
ex quibus cognoſcere licebit præclara D
dona adhuc in Ethnicis relucere, etſi mai
ribus iniquitatum tenebris obfuſcētur. De
& Dominus noſter nos omnes conſeruet,
eius ſanctam voluntatem noſſe, ac per-
petuò illi parêre concedat.

VALETE.

Goæ ex hoc Diui Pauli Colle-
gio, ſexto Idus Decem.
Anno 1560.

E

EX EPISTOLA PAtris Emanuelis Teſceiræ ad Fratres Societatis Ieſu, 1560.

Epiſtola hæc modum quo inſtituuntur catechumeni docet, aliáque notatu digniſsima de Gentilium ſuperſtitione: venefici cuiuſdam inſignis conuerſione, incantandíque ratione: nec non de Heremitis Cambayæ, qui inſtantẽ mortem religioſè præueniunt, continet.

Gratia Chriſti &c.

QVemadmodũ ſuperioribus annis, Chariſsimi Frates, ea perſcripſimus, quæ circa Catechumenos Dominus operari dignatus eſt: ita nunc Præpoſito prouinciale iubẽ,non potui non & eius morem gerere, voıntati, & pio deſiderio veſtro facere ſatis, ea erſcribendo, quæ non ingrata fore arbitrar. Paucis itaq; perſtringam, quis à nobis hacenus in catechumenis inſtituendis ſeruaus ſit modus, & velut aliud agens nonnulla e quorundam gentilium, licet non indigna ɔgnitu, deploranda tamen ſuperſtitione inerſeram. Catechumeni in domo quadã Colgio adiacente habitant, in qua ad baptiſmũ ſq; aluntur, ac inſtituuntur. Horũ curã Chiẽſis quidã gerit Patris M. Franciſci Xauerij

alij

aliquādo comes,qui perpetuò inter illos ve
ſatur,modum orandi Deum tradit,& doctr
nam Chriſtianam ſimul omnes docet. Dei
de illi ſingulatim certis quibuſdā horis quo
tidie lectiones memoriæ commendatas r
citant. Monentur item à nobis frequenter
Ratio in-ſtituendi gentiles. ſeriò Ethnicos ritus,& antiquam viuēdi cō
ſuetudinem planè deteſtandam eſſe; priſt
nāmq; religionem cane peius,& angue ex
crandam:vtpote quæ aliud nihil quàm di
bolicæ fraudis inane commentum ſit,& m
ra ſuperſtitio,eóſq; in hanc ſententiam ind
cimus,vt ex animo credant, nunquam ſe i
ea ſeruandos fuiſſe. In hunc finem no
nulla exempla ex eorum lege, & morib
deprompta in medium adducimus, vt,
falſitate propriæ legis,noſtræ fidei veritate
agnoſcant,quæ omnia quò facilius perfice
poſsimus,ſingulis ſeorſim euocatis, noſtr
fidei rudimenta explicamus. Qua in re bre
tantum proficitur, vt illi legis Dominic
veritate perſpecta,non modò errores,& di
bolicas fraudes execrentur,ſed & de comm
ſis in Deum flagitiis veniam poſtulent, n
ſtram ſe fidē, quod ea ſola bona & ſancta
amplecti confirmantes,vt in ea mori & ſal
tem conſequi valeant. Poſtmodum eo ord
ne quem fœlicis memoriæ Pater M. Franc
cus nobis præſcriptum reliquit, doctri
Chriſtiana explicatur. Sumpto initio à ſign
crucis,cuius virtutem,& quanto illud hon
Vis ſigni crucis. re proſequendum ſit,exponimus,ſignum v
delicet hoc Chriſti fidelium nō ſolùm in pr
mordi

ıordiis omnium actionum noſtrarum, ſed
tiam contra dæmonũ ıncurſus, qui ipſos ali-
uando inuadere ſolent, vſurpandum: illi pa-
ore perculſi, interdum ad nos accurrunt, cre-
entes ſe ob errores priſtinos, quibus illos
æmon inuoluerat, iam abdicatos, damni ali-
uid ab illo perpeſſuros, quocirca hoc luben-
us crucis ſigno ſe muniunt, quòd illud ſci-
ıt plurimum in hoſtem valere. Poſt hęc ar-
culos fidei proponimus, iis diutius explicā-
is inhærentes, quæ plus habent difficultatis.
ationibus enim eorum capacitati accõmo-
atis, vnum ſolum Deum eſſe manifeſtamus,
eque idolum aliquid diuinitatis habere poſ-
, quò fit, vt & ſe grauiter erraſſe fateantur,
. ex ipſis idolorum (quæ circunferuntur) fa-
is, dictiſque nec Deos, nec ſanctos eſſe intel-
gant. Quæ ad ſanctiſsimæ Trinitatis myſte-
um ſpectant, ea ſummatim, & quaſi per trãſ-
ınam (vt dicitur) tantùm attingimus, ne vl-
paruulis in fide Catechumenis errandi prę-
atur occaſio, qui tam inexplicabilis myſte-
necdum capaces ſunt. Satagimus interim
o virili noſtra Ieſu Chriſti Domini noſtri
ıorem in eorum corda inſerere, inſertúm-
ıe infigere, vtpote qui vita propria, pro-
iôque ſanguine à dæmonum ſæuiſsima ty-
nnide animas noſtras in libertatem aſſe-
erit. Dehinc beatam Virginem matrē eius,
ımanitatis ratione habita, omni veneratio-
ac honore proſequendam eſſe monemus:
c quę dixi cùm omnes, tũ præſertim Mau-
docentur. Poſt hęc reliquos noſtrę fidei ar-

ticulos cum ſuis hiſtoriis declaramus, ſimil-
tudinibus illatis: quoniam duabus præcipu-
rebus hoc genus hominum ad pietatem ex-
citatur, hiſtoriis videlicet & ſimilitudinibu-
quibus abſolutis, decem præcepta enodamu-
in iis diutius explicandis, quæ illorum le-
maximè aduerſantur, vt eſt primum, tertium
& ſextum, hærentes. Tradimus præterea q-
hæc ratione ſeruanda ſint, quę item matrim-
nio coniuncti cum vxoribus præſtare deb-
ant, quid demum aduerſa valetudine affect-
incumbat agendum, ne videlicet (quod an-
ſolebant) aut idolorum, aut veneficorum im-
plorent auxilium, vtque magna venerati-
ne ac religione res ſanctas, velut imagi-
beatorum hominum, templa, & crucem p-
ſequantur, ſacrificij miſſæ auguſtiſsimum m-
ſterium (vt par eſt) amplificantes. Quæ o-
nia quàm clariſsimè pro eorum captu, qu-
ad eius fieri poteſt, proponere ſtudemus, -
que per interpretes, quos tamen ſæpe ob li-
guarum varietatem deſideramus, vt ha-
raro in vna eadémque ſermocinatione, tr-
quatuórue diuerſos loqui contingat, Iudæ-
Mauros, Ethnicos, variorum rituum & m-
rum; vt autem deficientibus etiam interp-
tibus res noſtras diſcere poſsint, ſæpe cogu-
tur ſuo more noſtra lingua ſonare. Mu-
quidam puer Maurus catechizandus huc v-
nit, cúmque docendi via deeſſet, ſignis q-
buſdam imaginem crucifixi tenentes dig-
monſtrauimus, quonam pacto in crucifix-
pro nobis Chriſtum credere deberet, qui i-

Similitudinibus rudiores melius inſtituuntur.

Mutus fidē amplectitur.

am baptizandus ſe credere ſignis manifeſta-
bat,ac verum cœli,terræ,omniúmque rerum
actorem pro Deo colere velle, tangens eti-
am pedes, manus, & Chriſti latus, indicabat
um pro ſe non modò ſanguinem, ſed & vi-
am profudiſſe, quem ſupplex adorabat, &
n quem credebat. Baptizatus in Collegio re-
manſit,& in rebus domeſticis ſeſe exercuit.
Dum Chriſtianam doctrinam explicamus,
ut de aliis rebus diuinis verba facimus, do-
ctiores indoctioribus præponimus, quòd ho-
mines iſti honoris à natura cupidi ſint, qui-
us perſuademus in hac catechumenorum
omo honorem in eo præcipuè conſiſtere,
i quis optimè doctrinam Chriſtianam nôrit,
ò quòd eiuſmodi cæteris dignitate prælu-
eat. Quare nonnulli vt doctiores & vincere,
(anteuertere queant, nunquam ferè, donec
uod ſibi propoſuerunt, fuerint conſecuti,
uieti vel ſomno indulgent. Interdum roſa-
ia(quæ vocant) doctioribus tanquam dili-
entiæ præmia conferuntur, ſed iis tantum
ui vel totam,vel maximam doctrinæ Chri-
tianæ partem memoriter tenent.
ermulti ardentiſsimo flagrantes deſiderio,
t ex euidentibus ſignis manifeſtè liquet,
d fidem concurrunt, non ſine voluptate
arrantes, quæ antea errorum tenebris ex-
ecati videre nequiuerant. Cùm quidam cer-
s conditionibus baptizari vellet, neque
uod deſiderabat, à nobis poſſet extorque-
:, cæteri catechumeni re intellecta, homi-
em ſeorſim euocatum, ad conditiones de-

 ſeren-

ſerendas ſtudioſè ſunt hortati, & vt ſincer
animo Chriſtianus fieret, induxerunt. Narra
uit is, iam ſacro baptiſmatis fonte ablutus,
dum adhuc ethnicè viueret, in regione Cam
baiæ inſignem veneficum fuiſſe, & ſæpe dæ
monem vidiſſe; rationem quoque ad elicien
da dæmonum reſponſa eo, quo iam dicam
modo, expoſuit. Imprimis totum corpus la
uant, & Pharmaca, vt intus purgetur ſumū
tum quibuſdam rebus veſcuntur, & in occlu
ſam domum, in quam luci non patet aditu
abduntur, atque vt collectiore ſint animo, e
ciliciis Conopæum fabricant, in quo poſi
orant ad certum dierum numerum, poſtea ſ
crificant, adurentes ſaccarum, butirum & cil
cij pannos certis quibuſdamcum imploratio
nibus, qui plus aduſſerit, melius ſacra face
iudicatur. Ait hic virum quendam fuiſſe, q
quingenta magna dolia butiro plena obtul
rit, & ſaccari maximam copiam cum pann
ciliicinis precij 500. aureorum. His omnib
in vnum coniectis, ſacríſque peractis, qua fo
ma volunt, dæmonem vident, ſæpè gemm
auróque fulgentem, magno famulitio, pue
larúmque comitatu, equitatu amplo, ac mu
tis cum elephantibus, multa ex his quæ oſt
tat miſeris offerens, dans tamen nihil, eleem
ſynas erogare iubet, aliáque eiuſmodi, vt A
gelum lucis ſe eſſe demonſtret. Aiebat pr
terea omnes iſta ſacra peracturos magnæ p
perum multitudini cibos largiri debere, qu
circa nonnulli 500. alij 1000. ad conuiuiu
vocant.

Modus inuocãdi dæmonem.

Dæmonũ varia apparitio.

Addebat hic noſter illa in regione heremi- *Heremitæ*
ıs plurimos in arboribus fabricatis domun-
ılis vitam trahere, quò & meditationi quie-
us vacare, & ferarum impetum, ne ipſis præ-
a fiant, arcere poſsint, ſilentiúmque adeò ſu-
erſtitioſe obſeruare, vt vix vnquam vllos in
olloquium admittant, magna his eſt diſci-
ulorum miniſtrantium multitudo, dæmo-
ibus familiariſsimi omnes, contemplationi-
ue vacantes, in hoc viuendi modo ad extre-
ıam vſque ſenectutem perſeuerant: cúmq;
ıortem ſibi iam imminere animaduertunt,
aſculo ligneo includi ſe, & in flumẽ, quo ad *Se occidẽ-*
aradiſum rectà ire arbitrãtur, præcipites da- *do ad cœ-*
mandant, diſcipuli ad mortem vſque ma- *lum ire pu-*
ſtros proſequuntur, qui extinctorum cada- *tant.*
era educunt: quorum omnium verticem à
acodæmone perforatum cernentes, animas
ac eductas ad campos Elyſios euolaſſe
ctitant, & cadauera in ripa fluminis (quod
b frequentes dæmonum illuſiones ibi fieri
litas ſanctum reputatur) tanquam in loco
liquiis ſacro, quanta poſſunt celebritate
ındunt. Hæc ſcribere volui, vt intelligatis
ıantò cùm maiori diligentia, atque perſe-
erantia dæmonibus ſeruiatur, qui in hoc
undo decipere, in altero torquere poſſunt, *Tyranno*
ıàm Deo Domino noſtro, à quo bona cun- *dæmoni*
a nobis cumulatè ſuppeditantur. *acuratiꝰ.*
Faxit illa infinita bonitas, vt Fratres no- *quã Deo*
ros è tantis erroribus vindicatos, Chriſto *Op. Max.*
nſecrare poſsimus, reliqua breuitatis cauſa *ſeruitur.*
ætermitto. Tempus interdum in hiſce ſtul-

citiis terimus, quò facilius catechumeni a
huiuſmodi impietate animos auocent. Ord
quem ad baptiſma vſque ſeruamus, hic eſt.
Pridie quàm baptiſmatis ſacramento initien
tur ſedulò, qua ſe ad illud ſuſcipiendum ra
tione preparare debeant, monentur: iterùm
que omnes tam legem, quàm mores priſti
nos deteſtantur. Deinde articulis fidei pro
poſitis, & num credant, ſingulis eorum inte
rogatis, ſe credere reſpondent. Poſt hæc præ
cepta diuina proponimus, ſciſcitantes nu
ex animo illa recipiant, & ſe obſeruaturo
ſemper polliceantur, quibus annuentibu
addimus atrociſsimum crimen eſſe ad vo
mitum redire, aut ſecundò baptizari vell
oſtendentes per baptiſmum præterita om
nia peccata deleri: his peractis, baptizantu
Quantum verò emolumenti ex hiſce conſ
cutum ſit exercitiis, vel ex eo quiuis faci
animaduertat, quòd elapſis proximè duc
bus annis, quibus hæc catechumenoru
domus ex obedientia curæ meæ commiſ
eſt, ad triginta hominum millia baptiſn
ſuſcepiſſe facilè crediderim, quos ferè on
nes in hac domo primis Chriſtianæ fidei ru
dimentis inſtituimus, ſi mulieres excipia
quibus alia in domo ſeorſim habitantibus d
uotæ præſunt matronæ. Vt primùm baptiz
ti fuerint, menſæ accumbunt, quibus quan
poſſumus charitatis demonſtratione, min
ſtramus. Prãdio ſumpto, inculcamus eos ia
noſtros in ſanguine Chriſti Ieſu fratres eff
ctos eſſe, ſummáque diligentia recens acqui

30000. millia biennio conuerſa.

am mentis puritatem cuſtodire debere:quos
em hortamur, vt conſanguineos, vicinos,
amicos ad nos adducant, quod non ſolùm
facturos pollicentur, ſed etiam planè in id
udium eos incumbere res ipſa declarat,cùm
epenumerò eorum plerique neceſsitudine
bi deuinctos in Collegium noſtrum addu-
ant baptizandos. Probi certè Chriſtiani
unt(laus Deo)diuinarúmque rerum ſtudio-
iſsimi, ac poſt baptiſma iurati idololatriæ
oſtes & perſecutores; quos enim Pagodes
nueniunt,domum allatos comminuūt,adeó-
ue ſedulò, vt minimè veriti ſint non ſine
ræſenti vitæ periculo etiam continentem
nuadere. Vnde nō ita pridem idolum quod-
am ingentis magnitudinis apud Ethnicos
n ſumma veneratione habitum, & ad quod
remotiſsimis locis peregrinabantur, funi
lligatum ad celocem vſque raptârunt, &
enique in Collegio noſtro comminuerunt.
Alij aliter fidem ſuam teſtantur: qui-
am enim vixdum vno menſe Chriſti ſacris
nitiati, cùm ad eorum aures rumor iubi- *Iubileus.*
ei perueniſſet, illius participes fieri con-
enderunt, obnixè à me rogitantes, vt mo-
um quo obtineri poſſet edocerentur, pa-
ati ſubire quicquid ſummus Pontifex præ-
ripſiſſet, optantes & ad ſacram Chriſti
nenſam admitti, quod cùm in fide etiam
am admodum eſſent neophiti, impetrare
on valuerunt. Alia permulta ſunt quę Deus
Dominus noſter in nouellis hiſce fidei plan-
is operatur, quem rogamus vt ad ſuam ma-

iorem gloriam incrementum illis dare, & in
cordibus noſtris ſemper habitare dignetur, ſu
ámque nobis voluntatem exequi concedat.
Amen.

Goæ ex Collegio Diui Pauli,
8. Kal. Ianuar.
1560.

Ex mandato P. Prouincialis
Seruus omnium in Chriſto.
Emanuel Teiſcera.

¶ *EX ALIA LVDOVICI Frois, ad Fratres in Europa degentes.*

1560.

Narrat ea quæ ſcribuntur nulla videri poſſe, ſi ea quæ fiunt coram cernerentur: de Peninſulę Goę ambitu & oppidis, & hominũ numero, & qua ratione omnes ferè etiam viri nobiles, vrbes & vicinę inſulę Chriſto nomen dederint & conſeruentur: enumerat varia ſolẽnia baptiſmata, alacritatemque aduentãtium, & rerum terrenarum cõtemptũ: Proregis itẽ liberalitatẽ, eleemoſynas maximas: de centenario Ganzarorũmque contra Chriſtum conſilio, idolo reſponſa dante, Ganiſſo deo Euæ filio, gẽtilium vrbe ſancta, viduarum caſtitate: poſtremo memorabilia quędam Dei opera.

Gratia

Gratia, & amor æternus Chri-
ſti Ieſu Redēptoris noſtri cor
noſtrum perpetuò inhabitare
dignetur.

EX iis quas ſuperiore anno li-
teras miſimus, ſi modò pro-
ſpera nauigatio fuit, accepiſſe
vos arbitror, quanto fauore
Dominus Deus noſter no-
uam hanc in India fidei præ-
icationem proſequutus ſit, præcipuè autem
uantum fructum ea fecerit in peninſula hac
oenſi, quanquam non alius, atque fuit rerū
xitus ſperandus erat, vtpote iis principiis
educto negocio, quæ vt vtiliſsima erant ſa-
ti multorum, ita non niſi glorioſiſsimè per-
ci debuerunt. Quamobrem æquum eſt om-
es qui humanæ ſalutis boni æſtimatores &
natores eſſe volunt, omnium bonorum au-
tori Deo de tam proſpero ſucceſſu ſummas
gere gratias. Iam verò his literis diuino fa-
ente numine, breuiter ea perſtringā, quæ ſe
ſcribēdo primū offerent, perſuaſus id quod
s eſt, ſi præclariſsimis quibuſq; operibus quę
ud nos coràmque intueri liceret, quotidie
ccurrunt intereſſe, ea quę ſcribimus in mini-
is nos habituros, prout illa ſunt quę libera-
clementia Dei, quàm fœliciſsimè indies ge-
untur. Scripſimus ſuperiori anno quæ in
denniotibus interuallis baptizandi præci-
puè contigiſſent, quorum numerus trium 3260. baptizati
illiū ſupra ducentos, & ſexaginta ſuperauit.

Modo

Modo illa tantum indicabimus, quæ poſt vltimas noſtras literas præcipuæ notæ res, & magni ponderis euenerũt: vt intelligi poſſit quàm multos quibus artibus diuina bonitas in hac Goenſi Peninſula (quæ duas in longitudine leucas, vnam in latitudine tenet) ad Eccleſiam ſuam per lauacrum baptiſmatis introduxit. Sunt in vniuerſum in ea, oppida 31. ex his quæ præ reliquis magis populoſa cenſentur, duo millia hominum alunt, alia pauciores, aut plures etiam, quæ ſoli cœli que diuerſa fertilitas eſt. In his Chriſtiani viuũt non ita pridem ad fidem conuerſi, & cum incolis Ethnicis promiſcuam conſuetudinem habent, quorum etſi frequens antè multitudo fuerit, iam ad paucitatem tantam redacta eſt, quanta poſt vindemias vuarũ eſſe ſolet. Erigit nos Dominus noſter in hunc animum, vt planè confidere liceat anno proximo neminem ex iis qui prophanos errores ſequuntur, modò res parem cum initiis ſucceſſum habeat, in hoc deinceps loco futurum, exteræ nationes certè gentiles, Mauri, Iudæi nunquam deerunt, aliorúmque ex toto orbe huc venientium excita frequentia, qui negotiationes, & mercimonia hic exerceant. Multis in oppidis Eccleſias noſtri habent, in quibus Dominicis ac feſtis diebus miſſarum ſolenniis interſunt diligenter: quæ quoniam longius abſunt à ciuitate, nec ita multos fidei magiſtros audire poſſunt, remedium quoddam oportunum iis in locis à Patre Prouinciali initum eſt quod

Goëſes peninſulæ deſcriptio.

Oppid. 31. habet.

Goa fere tota Chriſtiana.

Ratio multos conuertendi.

uod vt laudem Dei non mediocriter auxit: a fructum attulit non pœnitendũ. Ita enim ngulis oppidis noſtrorum laborem parti- us eſt: vt quantum fieri poſſet, ratio vbique adẽ promouendæ fidei haberetur. Duo do- ninicis diebus ante lucem audito ſacro pro- ciſcuntur ad B. Virginem, cui nomen eſt à iuadalupa, & ab vrbe Goa abeſt duabus leu- s: alij item 2. ad templum eidem virgini lio in loco conſecratum, alij ad B. Ioan- is, alij ad alia loca, ne longior ſim, excur- ant. His omnibus pro more eſt: vt feſto die rimum aliquid ex Euangelio decerpant, cui einde ſermonẽ de doctrina Chriſtiana ſub- exunt: In ſocios accitis ex hoc Collegio in- erpretibus quibuſdam, vt materna lingua cũ lis agere, & facilius quæ volunt, imprimere oſsint. A prandio per vicos egreſsi, & pue- orũ multitudinem quãtam poſſunt, in vnũ ocant, & ſignum ad id tintinnabuli præfe- unt, quo facilius congregentur: ipſi pueri ra nis, ac frondibus cumulati per plateas ince- unt, doctrinam Chriſtianam læti, iuxta ac uauiter cantillant: faciunt id vſque eo dum ad emplum ventum eſt: ibi tum à Fratribus ad oræ vnius ſpacium præcipuos articulos fi- ei, & orationes docentur. Ita tam laudabili e confecta, quiſque ea loca viſit, quorum cu- am præcipuè gerit: inquirit in mores, & eceſsitates omnium ſolatur, vt omnibus uantum fieri poteſt, ex hoc Collegio ſa- isfiat. Iam verò quoniam loca quædam aulò longius à templis diſtant, quàm

Euangeli zantiũ diſtributio.

pro mu-

Vmbracula loco templorum

pro mulieribus,aut pueris eò cõuocandis,cu
ratum eſt à noſtris, vt quamdiu de templis
proſpectum nõ erit,vmbracula vbi doctrinã
Chriſtianam audiant,ſingulis in locis erigan
tur. Maxima pars horum cùm primũ ea ex-
ercitatio cœpta eſt fieri,ad cõciones noſtro-
rum cognatos,affines,ac parentes ſuos ab im
pietate abſtractos impulerunt:exinde factum
eſt,vt admonitionibus Chriſtianorum, Fra-
trúmque noſtrorum precibus ac exhortationi-
bus magno ſe numero duci ad agnitionem
Dei paterentur, deinde ad Collegium dedu-
cuntur, ac fidei rudimenta diligenter edocẽ-
tur. Hæc de iis qui animarum piſcationi fo-
ris diſtinentur:quorum reditum,qui in Col-
legio remanſerunt,auidè expectant. Solicito
animo reuertentes de meſsis vbertate inter-
rogant,quámque multos ad baptiſmum per-
traxerint, vt narrationis iucunditate fruan-
tur,quam exiſtimant ampliſsimam ſe capere
poſſe ex earũ rerũ auditione,quæ ad cuiuſq
conuerſionem præcipuum momentum at-
tuliſſe videntur:quod hęc res vergat in ſum-
mam gloriam Dei, tantámque vtilitatem
genus hoc exercitationum Goenſibus pepe-
rit,vt dubium non ſit,hanc vnam eſſe viam
à Domino Deo ſubminiſtratam, quæ & gẽ-
tem totam breui noſtram faciat, & Luſita-
nos ad pietatem excitet,& ipſos Ethnicos in
confuſionem impellat:dum tantam ſollicitu-
dinem religioſorum vident in id vnum in-
cumbentium,vt quos ſemel ad nouam lucẽ
fidei adduxerunt,de omnibus inſtruant. Lõ-
gum

um eſſet commemorare Proregis in hoc egotio ſummam conſtantiam,& animi ala ritatem, quam pro augenda catholica fide ſtendit:vnus enim qui fauet præ reliquis, & Chriſtianos maximè iuuat:neque quiſquã on mirari poteſt,cùm ardorem eius,vt ani-nas pertrahat ad Chriſtum, induſtriamq; in xcogitandis commodis rationibus quibus os ad id inducat, intuetur, & tanto quidem eſiderio,vt qui ex profeſſo munus hoc ſuũ ciunt,& in hac paleſtra propagandæ fidei exercent, victos ſe à Prorege ingenuè fa-tantur. Interdum vt Ethnicum quantiuis recij,& abiectæ ſortis hominem ad Chriſtũ ahat,vſqueadeo nihil ſibi de labore reliquũ cit,vt perſuaſum habere videatur imperij i ſalutem ab vniuſcuiuſque conuerſione endére vniuerſam:non raro excuſsis, quæ ræ manibus ſunt negotiis, ſi quis Ethnicus ccurrat,eum de fidei noſtrę myſteriis amã-er,& prolixè docet,vt nihil ſæpè aulicos ſe omitantes offendere vereatur. Siquidẽ hoc li à Deo datum eſt,vt nullam occaſionem, uæ quidem lucro animæ cuiuſquam eſſe oſſet,ſine fructu ſibi patiatur eripi.

Proregis pium ſtudium.

Sed hęc quoniam prolixiorem ſermonem eſiderant,quàm pro epiſtola,prætermittam iq; cõmemorabo,quæ in baptizandis Chri-ianis,ex quo poſtremùm ad vos ſcripſimus cciderint. His abſolutis, ad res priuatas, & roprias quorundam accedam, quæ noui hriſtiani experti ſunt:quorum narratio lo-uetur vel me tacente,quantum laboris hoc

nego-

Quid maximũ quod per ſocietatem egit Dominus.

Ratio quibus terrena poteſtas vſa eſt ad fidei propagationem.

negocium ſecũ vehat:nec mirum,cùm ſu
mum,ac præcipuum ex omnibus ſit,quæ p
Societatem noſtram diuina Majeſtas effic
dignatur: quod communis omnium ho
diabolus aduertens,nouas ſemper artes ob
cit quibus tam proſperos labores impedire
natur. Ergo cùm neceſſarium eſſet, vt pr
ter authoritatem Eccleſiæ poteſtas Princi
virorum ad copioſam hanc frugem acce
ret,quæ obſtacula omnia amoliretur, De
dominus noſter Prorege tanquã inſtrumẽ
in multis vſus eſt. Menior igitur edicto
ſeuerè eſſe cautũ,vt ne qui propagatione fi
obſiſterent,aut ſi qui tales eſſent, ſua ditio
cederent:vbi animaduertit primarios qu
dam ex Brachmanis eſſe iſtius inſulæ, qui
ſua authoritate, tum ſuperſtitioſis quib
dam ritibus ignobile vulgus à Chriſtianiſm
auocarent:nullum non conatum adhibuit,
illos ad fidem noſtram alliceret,nonnunq
publicè cum illis verba faciens,interdum p
uatim,ſæpè pollicitationibus, & amore pl
nis amplexibus,deniq; ſeuero vultu omne
ad perſuadendum,& conuincendum opera
accommodauit. Inueſtigata etiam alia via
his ferè prætexta initiis:vt toto hoc anno
ca veſperum Dominicis diebus in hoc Co
legio noſtro de impoſturis, & fallaciis qu
lex illorum habet, concio haberetur, qu
etiam factum eſt. Libris eorum ac prophe
in medium allatis, dubitationes omnes
eum modum propoſitæ,& excuſſæ fueru
vt vel cæco perſpicuum eſſet cohærere fal

Indies Brachmanum errores conuelluntur.

ta

ti. Vbi Brachmanes rationibus ſe deſtitui
derant,ad defenſionem ſatis eſſe putabant,
t quoquo modo de caſsibus effugerẽt,quòd
more maiorum viuere profiterentur. Sed
m pro innata animi pertinacia,neq; vnquã
victos agnoſcerent,neq; rationibus quan-
mlibet efficacibus crederẽt, Prorex in cõ-
ndium miſſo negotio,malo huic nodo ma
m cuneum opponit, legem promulgat vt
tra quadrageſimum diẽ à decreti promul-
atione Brachmanes cum ſuis omnibus, qui
hriſtiani fieri nollẽt,ſupellectili omni,queq;
ratis,& cenſis haberent,intra id tempus di
ractis,in exilium abirent: qui non parérer,
cturam eius facturos,& ad triremes abrep-
m iri comminatus eſt. Hac ſentina, & fece
onerata inſula,fructum plurimũ procreare
œpit,qui quantus fuerit,ſaxo iam intelliga-
s. Tertio Non. Decemb. die B. Luciæ an-
o elapſo, qui à partu Virginis milleſimus
uinquageſimus non⁹ ſupra quingenteſimũ
it,à poſtremis ad vos literis datis, primum
ptiſma celebrauimus:cuius numerus ad 84
ominesaſcendit. Calend. Ianua. 1560, Cir-
ucifionis feſto, die noſtræ Societati pro-
io 154. 6. Cal. Martij die B. Mathiæ Apoſt.
5. qui omnes & rerum domeſticarũ ampli-
dine,& magna authoritate fuerunt ſpecta-
les, 8. Cal. Apri. die Annunciationis 160.
Cal. Maij intra octauã Reſurrectionis,cùm
eatæ Virginis de gratia, vt vocant, feſtus
es in Inſula Chiorana celebraretur, ter-
o ab hac vrbe miliari vbi Eccleſiam in
honore

Bapt. 84.
Item 254.
Item 225. optimæ conditionis, & magnæ authoritatis.
Bap. 160.
Situs Chioræ.

honore Virginis hoc nomine habemus: mu
ti à noſtris conuerſi agũt. Viſum eſt Prore
faciendum ſibi, vt illos inuiſeret, & in hon
rem Beatiſsimę Virginis, ſic vt voluerant i
colæ, baptiſmati cuidam intereſſet: Chriſtia
aduentantem honoris cauſa antegreſsi, ho
rificè, & humaniter excipiunt, & ſclopetar
(quorum etiam hic vſus inualuit) & peditu
inſtructa acie, ad ædem vſque ſacram de
Bapti. 155 cunt: huc cùm peruentum eſt, 155. ſolenni
tu, & ordine baptizati ſunt. Prorex iis p
actis, quòd iam ſol ad occaſum vergeret, n
tis prius beneficiis collatis & honoribus, r
greſſus eſt.

Cal. Maij, dies qui B. Apoſtolorũ Philip
& Iacobi erat, 127. baptizauimus 4. Idus m
Bap. 127. ſis eiuſdem qui tũ Dominicus dies erat, 30
alij. 300. Die proximè ſequenti ad 100. cathecumen
Catechu. coegim⁹ ex iis, qui pridie baptizati erãt v
100. amicitia, vel cognatione, vel viciniæ pro
mitate cõiunctos. Decimo Cal. Iunij, quo t
pore Dominica in cœlum aſcenſio recole
tur 200. In profeſto Penthecoſtes P. Pet
Bapt. 200 Dalmeida in oppidum huius inſulæ, quo
Goa ſupra vnum miliare diſsitum eſt, egr
Cath. 300. ſus 300. & eo amplius catechizãdos addux
horum parentes, qui domi ad cuſtodiam r
Alij 70. manſerant, poſt hos baptizãdi 70. bene er
cathe- Nono ab hinc die, 177. 13. Cal. Iulij ipſo die
177. alij. Geruaſij, & Prothaſij baptiſma omniũ ma
mum celebratum eſt, quod quia prolixã e
ſtolam requireret, ſi narrandum ex integ
foret: tamen rei ordinem, & modum breui

atti

tingam,idem facturus in aliis ſcriptu dignis,
ıæ occurrent. Inter cætera huius ciuitatis
burbia amplus quidam pagus eſt,in quo vna
: præcipuis parœciis in honorem B. Virgi-
s de luce conſecrata viſitur. Proxima huic
ctiſsima quædam matrona habitabat Abi-
na genere, nomen habet Catherina de Fa-
n,vidua ſpectatæ probitatis,& magnę apud
nnes authoritatis, frequentiſsimè apud nos-
os ſacramentum communionis participat:
hæc filium Diaconum in ſcholis noſtris
bet, philoſophicis ſtudiis incumbentem:
terùm in Chriſtianiſmo augendo tanto
ſiderio inflammata eſt, vt in ea re omnes
diæ mulieres quamuis optimas, facilè vin-
:. In hunc finem cum Ethnicis & Gentili-
s,à quibus domus circundatur,aſſidua ver-
ur, quamuis iam plurimis fidem Chriſtia-
m perſuaſerit,non tamẽ ob generoſum ani-
ım, quem gerit, deſiderio ſuo ſatisfactum
: vnquàm putat, niſi ingentem aliquam
ædam ex integro ad fidem adducat. Quam-
rẽ cùm ethnicos cæremoniis cõtra Prore-
ſtatuta vetitis operatos fuiſſe audiuiſſet,
n ad noſtros defert: videri ſibi peroporꝛ
ıã occaſionem datam, vt ſcelere ſacrificio-
n perterriti depoſitis erroribus ad Chri-
m accedãt, tantum opus eſſe Patre vno,
alter o, qui rem incipiat, & metuentibus
umbat: quamobrem cùm ex aliis huius In-
æ partibus tantus fructus decerpatur, per
i vos, inquit, amorẽ rogo, & quàm poſſum
ıſiſsimè flagito, adiuuate me, & è collegio

Catherinã de Faran præclaræ pietatis vidua.

V veſtro

veſtro opē ferte, vt queam facilius hunc gre
gem vicinorum meorum cogere ad Eccleſi
am, & fidem Chriſti, ſacrificiúmque ſolenn
baptiſmatis Chriſto offerre. P. Prouīcialis cr
dibili oportunitate perſuaſus, mittit P. Petr
Dalmeidam, nonnullos è Fratribus comit
cum eo adiungit, & tempus accipit int
quod commodum eſſet, domi omnes proba
biliter inueniri. Tentata res eſt, ac illa ipſa d
quartadecima nempe Iunij, 120. ex his in Co
legium abducti ſunt, tam hilares, ac facili ne
gotio, mirum ſanè, quòd ſupellectilem om
nem, & ædes reliquerint, vt Chriſto nome
darent, nec aliter ac ſi à multis iam diebus a
id præparati, nihil præter noſtrorum aduen
tum ſibi dari voluiſſent. Pueri ipſi Patres no
ſtros amplexi, vt ſe dimitterent, cogebant, de
nec parentes inuentos vnà ad vrbem adduce
rent: idem patres ſollicitè de filiis petebant,
Denique tantus omnium ardor erat, vt qui
que ſuos vtriuſque ſexus parentes, ac amico
omnes ſummo ſtudio collectos, altero die i
domum Catharinæ de Faran, quā plurimu
venerantur, accumularet. Aduentantes ill
multa ſuauitate, ac voluptate excipit, & ant
altare, quod in ſuis ædibus habet, flexis geni
bus eſſe iubet, hortatur vt primum Deo gra
tias agant pro tanto beneficio. Deinde vitu
linam proponit, non tam vt animi beneuo
lentiā declaret, quàm vt ſuperſtitioſas ipſi le
ges violarent lubentius, & hac ratione nū a
Chriſtianiſmū magis procliues ſint, cognoſ
cat. Tandem omnes ad Collegium miſsi ſun

120. cate chumeni. Mira Dei bonitas, qui tanto gaudio ſu os perfun dit.

Alt

Altero die, qui proximus ab iſto, ſimiliter cidit, tranſmiſsi enim 30. alij ſunt, vt cum liquis fidei rudimenta diſcant. Indicat pau- poſt literis ad Patrem miſsis domi ſuæ 53. ios ſupereſſe, quamobrem Patrem vnum t alterum mittat, qui & hos Goam deducat, reliquos, qui quotquot erant, haud dubiis gnis Chriſti fidem ſe amare oſtenderent, in- mmet. Mittitur P. Antonius de Coſta cum atribus nonnullis: hi congregandis homi- bus toto ferè die inſumpto, tandem ad veſ- ram 140. inter quos multæ mulieres, infant s, & pueri, accenſis facibus Goam adducunt: ter hos plurimi nobiles erant, alij merca- res, alij aliarum artium, item quidam cen- m annos natus cum filio quadragenario; ılieres cum virginibus ſeorſim in iis ædi- s locatæ ſunt, quas catechumenæ habitant: Abiſina quædam mulier honeſtæ vitæ, & aritatis maximæ præeſt: quæ preculas, & tum fidei, réſque alias ſimpliciores eas do- . Viros cum puerulis recepimus in Col- ium noſtrum & catechumenorum do- m.

Cate. 30.

Alij 53.

alij 140.

Quidã cẽtenarius fidei lumen aſpicit.

Interea dum fidei rudimentis operam dãt, ſingulis ferè ędibus, ne ſine cuſtodibus ma- rent, ſenes aliquos & prudentes viros aſsi- uimus, qui de domeſticis rebus ſolici- dinem haberent; inter hos cuſtodes plus nus 80. erant, qui fide noſtra paululum guſtata ex conſuetudine, & facilitate rum, quam in Chriſtianis viderant, vix hoc officio contineri poterant, quin rupta

Miro ſanè modo hi neglecta familia vt Chriſtum imbibant antiquatos Chriſtianos redargũt, quibus nõ vacat Chriſto ſeruire.

rupta mora ad baptiſmum cum reliquis feſti-
narent. Dominico quodam die P. Petrus Da-
meida egreſſus, nouem homines in dom-
quadam relictos quæſiturus, idem ſeptuagin-
Cathecu- ta ſtipatus ad Collegium recurrit. Illa ipſa di-
meni 70. literas alias ad nos dedit Catherina de Farat,
vt venirent aliqui, fragmenta quæ ſuperaue-
rant collecturi: Excurrit Emanuel Theſſeira
& cum eo Pater alter, 100 congregant, qui o-
Alij 100. nes virides ramos cum gaudio præferente,
cathecu- & læta voce ad baptiſmum conuenerunt.
meni. Porrò autem tam frequens aduentantiū cor-
curſus erat, vt omni eo tempore, quo pri-
mùm colligi in vnum cœperunt, nihil æqu-
P. Petro Dalmeida, quàm de veſtibus paran-
dis cogitandum eſſet, quę tam multis, & var-
ſexus, ætatis, ac fortunæ hominibus & qua-
drarent, & ſatis eſſent: difficultatem hanc au-
gebant non tantum anguſtia temporis, quo
exiguum erat, verùm caritas, & inopia pann-
quamobrem cùm haberet alioqui quod cu-
Prorege ageret, adiit eum, & cum eo ha-
etiam cauſam peragit, vereri ſe dicit, ne ſat
citò propter inopiam veſtium baptiſmus in-
ſtitui poſſet. Prorex pro ſolita lætitia,
Chriſtiano gaudio, quod ex huiuſmo-
Centum nunciis ampliſsimum capere ſolet, vt v-
millia au- ſtes quoquo modo haberentur, fideiuſſo-
reorū ca- rem ſe dedit, paratus ob tam pia debita i-
techumenis carcerem etiam detrudi, ſi bonis cedere, a-
impen- non eſſe ſoluendo cõtingat, iam enim diu
dit Pro- Regis Luſitanię vectigalibus centū millia
rex. reorū impendere conſtitutum habet, vt Chri-

ſtiar

tiana fides in Goæ circumiacentibus locis, &
uctior eſſet, & ornatior. Nec dubium eſt, quin
exigat neceſsitas, multò etiam vim pecuniæ
maiorem effundere paratus ſit, tāta eſt in hoc
eroe conſtantia, fauor, fides, & dexteritas in
mnibus rebus peragendis. quæ ad fidem per-
nent, vt quicquid vel re, vel fauore, vel au-
ilio ad numerum Chriſtianorum augendum
cere poſsit, nihil vnquam prætermittat. Hæc
qua mentionem facimus, Chriſtiana meſ-
s incidit in id tempus, cùm agri colendi, &
men terræ mandandum erat: ne ergo ab
peris catechumeni. & quotidiano labore diu
peſſent, ſtudioſè actum eſt, vt primo quoq;
mpore baptiſmus etſi die prophano, cele-
raretur: quod & factum eſt, cui & Prorex in-
rfuit. Numerus 650. hominum fuit. Iis bapti- Bap. 650.
andis etſi quatuor Patres præfuerint, tamen
rari nõ potuit, quin antè iam inclinata dies
ſet, quàm ad medium perueniſſent, omnes
liquos accenſis ad valuas tēpli facibus, quā-
potuerunt diligentia, & compendio, ſacro
ptiſmate abluerunt. Cæterùm quoniam do
um ſingulis reuerſis, in vnum iterum con-
ere, niſi magno labore non poſſe videban-
r, additum eſt etiam hoc operæ, vt ex inte-
o noua matrimonia quos erat neceſſe inter
coniungerent. Quantum verò in vniuerſo
pulo gaudium ex tam numeroſa piſcatio- *A baptiſmate renouatur matrimoniū.*
ad fidem accedentium, & exultatio orta
tum quantam hauſerint voluptatem Pa-
s, ac Fratres noſtri, quos Dominus De-
noſter ad id delegerat, facilè eſt aſſequi

coniectura: ſuper omnes incredibilis quędam lætitia Proregis erat, qui quòd tanta cū alacritate ad baptiſma hos cōfluere videret, nec animo, nec aſpectu potuit ſatiari, nūc his, nūc aliis ad ſe euocatis, ſingulos complectens, bonos eos eſſe animo iubet, aliis ſe totum promptū ac facilem offerens. Collegium noſtrū diebus aliquot baptiſma iſtud præcedētibus victū, vt poterat, liberaliter omnibus ſuggerebat: quorū numerus, domeſticis aſſcriptis, ſupra 900 erat: ex his in catechumenorum domo plures quadringentis mulieres morabātur. Sæpe accidit plures quingentis Collegiū noſtrū alere catechumenos, ex qua re perſpicimus Christi pollicitationem eſſe certiſsimā, vt regnū Dei & iuſtitiam eius conſectantibus, hæc caduca & fluxa bona ex cumulo adiiciantur.

Ingentes eleemoſynæ.

Poſt hoc baptiſma octauo Cal. Iulij, in die Natiuitatis B. Ioannis Baptiſtę longè celeberrimum peractum eſt, in quo quia ſingulare quoddam accidit cognitione non indignum, peculiari expoſitione perſtringam. In Goensi peninſula pagus quidam ampliſsimus eſt, cui nomen inditum eſt, Carambolin, in quo delubrum primario cuidam illius loci idolo ſacrum erat, magna ab incolis religione habitum, quod vita functus Vicarius diſturbari fecerat, ac in templum verti B. Ioannis Baptiſtæ. Primates igitur oppidi, quos Ganzaros vulgò dicunt, cùm Chriſtianorum numerum mirum in modum creſcere animaduerterent, quo pactò hiſce calamitatibus (vt ipſis quidē videbatur) occurrerent, & labefactatio-

Carābolinus pagus maximus.

Ganzari quid.

ne-

em legum ſuarum impedirent,conſilio co-
ſto inter ſe agitabant. Deliberatio variis ſen
ntiis acta eſt, neque certò definiri potuit,
uæ cui ſententia præferenda eſſet. Quidam
m potius,quàm animæ ſalutem in pericu-
m vocari debere,& cedēdum ditione Pro-
gis potius,quàm ab antiquis legibus rece-
ndum eſſe putabant. Quid enim facimus,
ebant:Chriſtianiſmus augetur, nos detri-
entum patimur, ſi in continentem profi-
ſcamur,quod incommodo admodum tem-
ore vrgemur, nimirum cum omnia noſtra
ſumpſimus terræ mandatis ſeminibus,
orum iacturam faciemus omnium, ſi ad
aurorum ditionem tranſiuerimus: ſin ma-
re, & vitam tueri voluerimus, neceſſum
nè eſt, vt efficiamur Chriſtiani: maturo
nſilio his rebus obuiam ire oportet. Si
ſtro iudicio ſtandum hic eſſet, tolera-
ius eſſe diceremus,facultatibus exui, quàm
nire in diſcrimen ſalutis: quæ ſententia
lacet, vt liberè noſtra lege viuere liceat,
thores,vnà ſumus,vt cũ noſtris familiis e-
ediamur:horũ ſermonibus alij aliud oppo-
bãt:nõnulli aliud vrgebant:ꝙ quēadmodũ
riſtianorũ iſte feruor,& incrementũ non
i ex Proregis vigilantia promanaret, & is
opedię ex prouincia diſceſſurus ſit: fieri
n poſſe,vt ſibi conſtet, ac eodem in flore
riſtiana fides perſeueret.Quamobrē diſſi-
ılandum tantiſper eſſe, detrahendúmq; de
iure aliquid ſuadebant,quò facilius Goæ
alicunque conditione rerum agerent,

Ganſarorum deliberatio.

dum ipſe in Luſitaniam reuocatus moleſti-
& ſolicitudine eos omnes liberaret. Tertiu
tandem aſſurgit inter eos confectæ vir æta-
tis, prudentia plenus, quem & cæteri verebã-
tur, & propter inſignem experientiam ſuſp-
ciebant: hic ſpiritu ſancto, ni fallor, dictante
quod futurum erat præſagiens, longè aliam
adhortationem inſtituit. Non enim expedi
in Proregem habere defixos animos, neque
præſtolandum eſſe, donec in Luſitaniam re-
uocetur. Hoc potius optandum eſſe, vt Pa-
tres Societatis Ieſu diſcedant, quod cùm cer-
tiſsimum ſit, nunquam fore: ſed omnem mo-
turos eos lapidem, Chriſtianitas vt propage-
tur: perſuaſiſsimum, inquit, nobis eſſe debe-
qua apud iſtum Proregem ſunt authoritate
eandem apud alios obtenturos. Quocirca
meo parebitis conſilio, nos omnes Deo com-
mendabimus, & Chriſti fidem ſuſcipiemu-
Cùm in hanc rem multa dixiſſet, & quę pro-
bitas, facilitáſque in illa eſſet, & quàm aper-
ta ratio eorum, quæ docerentur, ad hæc a-
lia multa, quæ nunc ſcribere ſuperſedebo
ita placuit illis hominis conſilium, vt 14
præcipui Ganzari cum famulis ſuis Chriſtia-
nam fidem ilicò & ſequi ſe velle dicerent, Pa-
trẽ Andream Vazæũ Brachmanem gene-
hac de re certiorem faciunt. Accurrit ille a-
nos, rem exponit. Aderat cum eo præcipuu
quidam ex eorum numero, qui ſe noſtris Pa-
tribus reliquorum nomine familiariter offe-
rebat. Res ſtatim ad Proregem delata eſt
qui, dici non poteſt, vt his nunciis bonis
opti

Senis Gazarorum diuinũ cõſilium.

Ganzarorum conuerſio.

ptimam partem affectus ſit. Quoniam autẽ
nultis nominibus Prorex diem feſtũ corpo
is Dominici in Collegio noſtro trãſigere,
c cibum ſumere nobiſcum ſtatuerat: Ganza-
os iubet in Collegium noſtrum venire, vt
nimi ſui affectum eis declararet, & commu-
icato cum illis negotio dies baptiſmatis ſta-
ueretur. Tantum diuini amoris incendium
n cordibus illorum exarſerat, vt ad prẹſtitu-
um diem Proregem allocuturi, eorum 250. 250. bapti
um multis famulis bene mane adeſſent. Pro- zari cupi
ex exhilaratus ſupra modum ſtatuit, vt ipſi unt.
cum Patribus in S. Ioannis oppidum Do-
iinica die pomeridiano tempore confer-
ent, ſe quoque præſto futurum, monebat in-
erim Fratres, vt inſtarent, ne quid, cùm ipſe
eniſſet, in mora aut imparatum eſſet: pro-
ouerent ſegniores quoſque, & in Eccleſiã
el campum S. Ioannis deducerent, ſe eius eſ-
animi, vt ad illos orationem faceret, & in
thalogum referrent omnes, qui vel antè
omiſiſſent, vel tunc ſe Chriſtianos futuros
romitterent. Dominicũ hunc diẽ mira qua-
m auiditate animi omnes operiebamur, ſpe
axima freti, non ocioſum Dei gratia, neque
ne fructu abiturum. Itaq; ſic affecti eramus,
quæuis horæ longiſsimæ viderentur. Tan
venit expectata lux, Pater Prouincialis Fra
es ad ſe ſummo mane vocat, & iubet, vt per
cos & plateas euntes cæcos, claudos. &c. in
um compellerent, quotquot denique re-
riſſent, omnibus dicerent ex mandato Pro-
gis, vt ſe ad baptiſmum compararent.
Expreſſus

Expreſſus locus eſt.S.Ioannis,ad quem con
uenirent:congregari tamen quidam non po
tuerunt multis venire nolentibus , pleriſqu
hæſitantibus etiam præ nouitate,ne quid te
merè ſe,ſuámq; ſalutem præcipitarent. Vidi
illa dies animas plures 400.quę ſe Chriſto tr
diderũt oppidò quàm libenter.Sequenti Do
minica,quę proximè B. Ioannis Baptiſtæ fe
ſtum antecedit, cùm Prorex ſtudioſè labo
raſſet,in negociis ſuis expediēdis,vt ei veſper
tinis precibus apud nos intereſſe liceret,mul
ti eorum,qui ſuperiori Dominica Chriſtia
nam fidem adhuc aut non receperant, nu
tantes, aut etiam repudiauerant pœnitenti
ducti ſponte ſua Proregem medio itinere,
quo pergendum erat, cingunt, & ſalutant.
Erant autem plus minus 80, viri ſplendidè
ornati,mulieres 500. qui alta voce ſublata,
iamiam aduentaſſe clamitant tempus, quo
ipſos Chriſtianos fieri oporteat. Præibant
via,& voce viri,hos maiori etiam ordine,&
acclamatione mulieres ſequebantur, quæ res
triſtitiam Proregis,quòd ſuperiori Domini
ca non omnes baptiſmatis ſacramento eſſent
abluti,in conduplicatam vertit lætitiam. In
terim P.Petrus Dalmeida proximis in locis
cùm eſſet,totus id agebat vt veſtes ſequente
Dominica baptizandis neceſſarias procura
ſet:qui quòd arderet deſiderio nouos cate
chumenos videndi, acclamationibus tantæ
multitudinis excitus,ilicò prodit.Prorex vbi
eum vidit,gauiſus eſt,quòd tam iucũdo ſpe
ctaculo præſentem haberet: & ad ſe euocato

Quadringēti alij cō verſi.

eius

ius fidei iſtos commiſit. Tradidit quoq; li-
eras regias,quibus eos immunes teſtabatur,
e tenerentur claſsi regiæ(vt antè)certos vi-
os ſuis ſtipendiis alere.Illo ipſo die P. Anto-
ius de Coſta pagum illum viſit,ex quo pau
is antè diebus 650.ad baptiſmum venerant,
uius aduentus & nouis Chriſtianis magnæ
onſolationi fuit, & quarundam mulierum
iis admonitionibus effecit, vt 9. mulieres
um infantibus conuerteret, viris earum
artim inuitis, partim rem, quæ acciderat,
norantibus. Accidit alia res, quæ Dei bo-
itatem ſummam docet. Pater quendam
æſiturus abierat,qui promiſerat ſe Chri-
ianum fore,ſed caſu alium deduxit, illum
ndem eſſe arbitratus:qui etſi animo non-
um procliui eſſet ad fidem, tamen vbi ſe
omi noſtræ eſſe vidit, Chriſtianum ſe fieri
cilè paſſus eſt,Iterum exit,vt ſuum adduce-
t:ſed rurſum alter occurrit, qui & ipſe bap-
zandus adducitur: prodiit tertiò, quartò,
iò quintò,atque idem accidit.Ille ob quem
rimò egreſſus,& cui omnis opera deſtinata
at,ſera nocte veniens, conqueri cœpit ſe
ſalutatum relictum,neque pro ſe ventum
e:cæteris deinde ſeſe adiungẽs,& admira-
oni fuit,& eodem baptiſmate abluitur. Die
næ ſubſequente,qui B.Ioannis Bap. nati-
tate celebris eſt, cùm Prorex P. Patriar-
a,Pater Melchior Carnerus,& Pater Pro-
ncialis,aliique Patres, ac Fratres ad bapti-
ium ſe conferunt: Duo Brachmanes
riſtiani obuiam facti quendam de popula-
ribus

ribus ſuis mercatorem ad baptiſma ducebā virum ſtrenuum, et diuitem, holoſerica veſ & torque aureo è collo dependente conſp cuũ, & hoc ſplēdore, ad baptiſmũ quod iar diu expetiuerat venit, cũ ducētis 50. Ganzar qui quod nobilitate & opib⁹ excellerēt, veſ bus cultoribus indigebant, quarum tam bre ui temporis ſpatio copiam habere facilè no eſſet. Ad alios Pater Petrus Dalmeida Ele phātem miſit veſtibus onuſtum. Ipſe auter Goæ remanens, aliis veſtiendis operam da bat, trecentóſque numero floribus & corol lis capitibus impoſitis lætos & alacres, vt reliquis adiungerent, in Eccleſiam D. Ioan nis deducendos curauit, quo incredibilis ho minum multitudo confluxit: & quamuis i baptizando ad noctem vſque laboratum fu nõ tamen plures quingentis ſeptuaginta qua tuor abluti ſunt, reliquis in proximum ba ptiſma reiectis. Tanta eſt modò in conuertē dis hominibus facilitas, vt aliud relictum ni hil videatur, quàm vt per vias reperti in Co legium deducantur. Quod multò antè diabo lum præuidiſſe certum eſt, perditurum ſcili cet ſe animas quas in inſula plurimas poſsi debat, & à quibus tanta reuerentia colebā tur. Nam vt Ganzari iſti planè homines ſin cera fide, ſi qui alij, referunt iam dudum ido lum ſuum in hæc verba prorupiſſe: Hic Di uus, quem beatum Ioannem nuncupatis, in meo templo nunc habitans, vbi prius ipſe co lebar, maior me eſt, mihi nihilominus affini tate coniunctiſsimus: cui vt breui cedam ne ceſſum

Elephas veſtibus baptizandorum onuſtus.

574. baptizati.

Compellit Dominus facilitate magna intrare.

Dæmonis de d. Ioanne teſtimonium non ſine mendacio, ſimiliter tēpore primitiuæ Eccleſ

ectum eſt,& in continentem commigrandũ rit. *ſtæ ſæpe euenit, vt in præfatione vide re eſt.*

Tertio Cal. Iulij B. Petri & Pauli Apoſto orum natalitiis 240 baptizauimus. Sexto Non. Iulij, qui dies Viſitationis beatiſsimæ Virginis myſterium recolit, P. Ioſephus Ri erius in xenodochio, cui à miſericordia no nen, Brachmanum quendam primatem cũ xore baptizauit, Prorege non ſolùm præſ nte, verumetiam ſuſcipiente. Hic dum ad uc in lege, & erroribus ſuis viueret, ægrotis ræſto erat, perinde acſi Chriſtianus, & è noſ ris aliquis extitiſſet. Vbi fidem & baptiſmũ ccepit, affirmabat duas præcipuè cauſas ha uiſſe ſe, quamobrem è noſtris eſſe cuperet. nprimis quòd tanto amore, ac diligentia aritatis officia Chriſtianos exequi videret: terum erat quòd cùm incideret in lectionẽ oſtrorum authorum, & religionis noſtræ uritatem, & ſuæ legis tenebras, ac falſitates uantæ eſſent, velut collatis ex contrario re is aduerteret. *Bap. 240.* *Chriſtiãæ legis puri tas ethnis cis perſpi cua.*

Idibus Iulij aliud baptiſma inſtitutum eſt uadringentorum hominum.

Die quadam Ethnicorum vnus cum filiis baptiſmum veniens, grande onus geſta t veſtimentorum. Cæremoniis autem in ngum tempus excurrentibus, circumferẽs ulos, cùm hinc nobiles, inde Proregẽ cum atre Patriarcha iuxta fontem baptiſmatis dentes, ac tertiam templi partem catechu nis baptizadis aſsignatam cerneret; arbi tus non ſe in tutiore loco veſtes collocare *Bap. 400*

poſſe,

poſſe, quàm ſi illas Proregi committeret. Ipſum adit, rogans, vt veſtes diligenter du[m] baptizatur, ſeruet, cum dicto ad pedes eius ſa[r]cinam deponit, quod cum libenter hilariq[ue] vultu Prorex ſe facturum recepiſſet, Luſita-nus quidam ſarcinam conſpicatus, tanqua[m] quæ impedimēto Domino ſuo eſſet, actæ re[i] ignarus, ſtatim accurrit, ac ſarcinam vt auf[e]rat, ex eo loco inuadit: ſed à Prorege ve[ti]titus eſt, dictitante à catechumenorum quo[n]dam ſe rogatum, vt curam eius haberet: qu[æ] verba circumfuſam plebem, & recreârun[t] plurimum, & raram in illo benignitaten[m] ac ſingularem in Chriſtianos beneuolentia[m] apertè declarârunt.

Proregis humanitas.

Fœliciſsimè ſuccedentibus ad eum mod[um] omnibus rebus, vir quidam illuſtris, Societa[tis] & ſalutis animarum ſtudioſiſsimus terti[o] ab hoc baptiſmatis die in collegium venit, re[nun]cians plurimos ſe in prędio quodam eth[ni]cos habere, ad fidem amplectendam be[nè] paratos, tantum opus eſſe nonnullis Patr[i]bus, qui ſe in tanta colligenda meſſe iuua[rent]. Impetrat non difficulter. Circa veſpe[ram] rum ducentos homines lætos, & palmar[um] ramuſculis, ac frondibus luxuriantes in col[le]gium adeſſe videmus, eos alij mox plure[s] ſubſequuti ſunt. Omnium numerus, adiun[]ctis illis qui domibus cuſtodiendis relicti e[]rant, trecentos quadraginta continebat.

340. bap.

Conſequenti die vnus è noſtris in oppid[o] vbi templum matris Dei nomine conſecra[]tum viſitur, doctrinam Chriſtianam pręlege[bat]

e ſolitus, Præfectum eiuſdem loci, quem illi
ua lingua Tanadar appellant, admonuit, vt
more B. virginis Mariæ cum Ethnicis ita a-
geret, ſi poſſet, vt cultu idolorum repudiato,
omnes fidem noſtram complecterentur. Ille
e facturum ſpopondit, & ethnicis illius op-
idi euocatis, ipſe viros, vxor domi ſuæ mu-
eres, lætitia ſingulari excipiebant. Cęterùm
Deo Domino noſtro placuit tantum illis gra
æ largiri, nullus vt eſſet, qui non Chriſtia-
us fieret. Hoc primum oppidorum fuit,
uod fidē Chriſtianā in vniuerſum ſuſcepit,
uius ſanè beneficij primas laudes, & gratias
irgini Mariæ deberi ſecūdum Chriſtum, ne-
o inficias iuerit: quæ quod in proximo ci-
atis templum habeat ſibi dedicatum, non
bium, quin hoc à filio ſuo impetrârit. Pro-
x omni illa hebdomade laborauit, quantū
tuit, maximam partem eorum quibus rei-
b. gubernacula commiſſa erāt ad fidē per-
here, vt haberet quorū honorifica, & mul-
lici frequentia ſolenne aliquod baptiſma
Eccleſia B. Thomæ quam Goæ magnifi-
iſsimè extruxit, inſtitueret. Collegit igitur
er eos 100. pręcipuos ciues, & ad Collegiū
ſit Dn̄ica prima ſequente, quæ baptiſmati
rū aſsignata erat, cùm tāta eſſet hominum
ltitudo, vt in Collegio noſtro cōmodè ba-
zari non poſſent. Prorex ſimul omnes in
cleſiam D. Thomæ, & campum vicinum
duxit. Hora à meridie ſecunda alius Pre-
us oppidi Matris Dei cum ſuis catechu-
nis, hoc quo dicam ordine Collegium
verſus

Tanadar quid.

Integra ciuitas chriſtianū dogma amplectitur.

Proregis diligētia in colligēdis centū præcipuis ciuium.

Alia catecuma Mariopolitana triumphās Chriſtū ambit.

verſus iter facit. Catechumenorum vnus pr
reliquis ſplendidè ornatus regium vexillu
ex florulento ſerico intextum auro varij co
loris, edita manu portabat, circum hunc vn
dique tubæ, & tympana reſonabant, hinc cir
cumfuſi pueri ibāt: ſic vt in geminam aciei
diſtributi viderentur, cærulei, & rubei colo
ris ſagulis ornati, cereis accenſis vexillū pro
ximè ſequebantur: poſt hos reliquum vu
gus. Vltimus locus habebat confectæ ætat
homines, & præ cæteris illuſtres vndulat
ſerico, & cultu non minus ſplendido, quà
vario indutos, & plurimos ex his torquib
aureis, argenteiſq; armillis inſignes. Mulier
extremum agmen claudebant, pueros in
nibus amplexæ: erant cum eis puellæ mult
bri cultu monilibus, annulis, ac zonis, alio
ornatu, arte & precio ſpectabiles. Tota au
caterua coronas virides in capite, in manib
candelas præferentes, mirā tam iucundo ſp
ctaculo voluptatē, pietatémq; in hominu
animis excitārunt. Vbi ad fores Collegij v
tum eſt, quòd Prorex commodum inde
ſancti Thomæ iam diſceſſerat: illuc vniue
ſam multitudinem, eo qui iam dictus eſt m
do, deduci iubemus. Vix horæ ſpatium int
ceſsit, ecce noua noſtro è Collegio catech
menorum phalanx probè inſtructa, Chriſti
norum vexillo præeunte, tubiſq; clangent
bus egreditur. Hi numero quadringenti o
nes erant, quibus ſex elephantes antegre
iter venientibus aperiebant. Poſtmodū A
ſcimenſibus coniunctis, & aliis quos Pror

Alia phalanx catechumenorum.

Sex elephātes baptizādos precedunt.

cò d

ò deduxerat, omnis illa coacta manus in du-
claſſes ordine diſtributa, per ampliſsimũ il-
m campum qui ad D. Thomæ eſt, vigen-
m & grato ſuo virore amœnum (eò quòd
ybernum tempus, & ſerena admodum coeli
ies eſſet) & ad tale quippiam idoneum, ſe
fundit. Cæremoniæ mox fieri coeptę ſunt,
bæ, tympana, aliaque id generis inſtrumen-
lætitiæ ſignis æditis conſequuntur. Collegij
ſtri pueri hymnos & pſalmos addunt, &
dulatè canunt, nobiles nunc currere, nunc
tere, nunc in gyrum circum agere equos,
menta plurima Proregis iuſſu ſoluta, im-
nſum mugitum edere, tanta omnium læ-
a, & exultatione bonorum, quanta in cõ-
ſione tam numeroſæ turbæ teterrimo-
n dæmonum triſtitia eſſe debuit. Opere
fecto, tædis ardentibus domum omnes re-
nt, pueris noſtris pſalmos in honorẽ San-
ſimæ Trinitatis decantantibus, quòd tanta
s dignata fuerat miſericordia. Fuit eorum
baptizati ſunt, numerus ſeptingentorum
quaginta duorum, præter ducentos, qui
idem vehementer optarent, tamen quòd
tes in promptu non eſſent, baptizari eo
pore non potuerunt: interpoſita tridui
ra, ſacris vndis abluti ſunt.

Die lunæ ſubſequenti, qui B. Magdalenæ
erat, Pater Antonius de Coſta in templo
ro quadraginta pueros parentibus orba-
ęue omnes baptizauit. Quinto Calendas
guſti Dominica die in Collegio noſtro
na põpa, & apparatu baptiſma aliud ſep-

Hyeme vi- ror & a- mœnitas.

952. Bapt.

Baptiſm. 40. puero- rum.

tingentorum & quinq; inſtitutum, & nõnul-
Baptiſmꝰ 705. los in Eccleſia, alios in Collegij ſeptis bapti-
zauimus Prorege in medio ipſorum conſti-
tuto, & vniuerſos ad agendas Deo, ob acce-
p[t]um beneficium gratias, excitante.

Sex antè ſeptémue diebus Societatis Pa-
tres, maximi momenti rem apud Proreger[m]
tractârunt, de duabus inſulis è regione huiu[s]
adiacentibus ad fidem inducendis. Harum al-
tera Dinar, altera Ciora nomen habet. No[n]
Dinar inſula. exigua huic perficiendæ rei ſeſe difficultas of-
ferebat, quòd ſcilicet harum inſularum inco-
Ciora inſula. læ Brachmanes vt plurimum eſſent, non ta[m]
opibus, & mercibus opulenti, quàm cærem[o]-
niarum ſuarum obſeruatores ſeueriſsimi: [et]
populo perſuadebant id vnum ferè ſempe[r],
ne paterentur venerationem, aut idoloru[m]
cultum ſibi per noſtros vel eripi, vel auferr[i].
Contra hunc obicem tria potiſsimum val[e]-
bant, quæ neque exiguæ ſpei erant, neque fru-
ctus: primum quòd iam penè ſibi perſuaſi[ſ]-
ſent, quandoquidem tam multi in inſula G[o]-
enſi Chriſtiani fierent, non debere ſe plus il[li]
ſapere, quod occultè etiam aliquibus iam ſi[g]-
nificauerant. Aiebant præterea ſe non ign[o]-
rare tempus agnoſcendi Deum aduenisse: [n]
æquum tamen eſſe ſua ſponte paciſci cum n[o]-
ſtris, vt ſe ipſi ad fidem Chriſtianam vltro c[on]-
ferant, quòd ea res ignominiæ ſibi notã ap[ud]
affines in continente habitantium inurer[et]
ſempiternam: alterum erat non minus opo[r]-
tunum: paucis antè diebus Brachmanes Inſ[u]-
læ Dinaræ cùm viderent ſibi omnes cærem[o]-

n

as & pompas in inſula prohiberi, per edictũ
roregis (hæ namque inſulæ Luſitanis ſub-
tæ ſunt) oppidi cuiuſdam primarij viri no
quadam, ne quid Goenſes reciſcerent, 20.
eros nauigio impoſitos, dona ferentes ad
ntinentem deduci fecerant, vt inſulanorũ
nnium nomine feſtiuitati cuiuſdam idoli
niſſo dicti, intereſſent: nam hos ludos ſe-
l quotannis exercent. Sed operæprecium
videtur, antequam in cœpta narratione
gredìar, vt quiſnam hic Deus Ganiſſo ſit,
m tanta veneratione gentiles æſtimant,
cis perſtringam, quò vel hinc iſtorum cę-
s, & ignorantia quàm deteſtanda, & de-
rãda ſit, intelligi poſsit. Poſteritati tradide
t vetuſtiſsimi illorum vates, primis illis
ninibus Adamo & Eua matrimonio co-
tis, antequam liberos procrearent, aut
s quiſpiam in mundo exiſteret, caſu quo-
accidiſſe, vt Adamo domum exire ne-
eſſet. Eua interim neſciò quibus occu-
onibus detenta, in quibus expediendis ad
rem vſque laborabat, quæ mox ſudore
ens, abſtergere tam à capite, quàm à bra-
eum cepit, ex quo ad manus defluente
pentè ridiculum quiddam, ſed vt illi pu-
diuinum, ac pręclarum opus euenit: nam
dore perfectæ ſtaturę vir natus eſt. Ada-
domum reuerſus, & cum vxore virum
n conſpicatus, quem antea nec viderat,
ouerat, ira percitus, arrepto enſe homi-
obtruncat: mirata Eua tum furorẽ, tum
mi temeritatem, facti illũ arguere cœpit,

Idolũ Ganiſſus.

Fabula ridicula errantiũ gẽtium.

Brachmanes norũt Adam & Euam.

Adamus filium vxoris obtrũcat.

quòd manuum ſuarum ſudore procreatus e
ſet. Adamus autem interempti filij iacturã
ſarcire volẽs, cùm caput iam vita deſtitutu
aſpiceret,feſtinans abiit, beſtiam quæſituru
cuius caput abſciſſum trunco filij Euæ appl
caret: mox elephante occurrente, quod ſta
tuerat facit:præſcindit caput, & trunco co
nectens effecit,vt rediret ad vitam, atque
eum modum Elephantinum caput cum lo
ga proboſcide puer habuit quoad vixit,& n
men accepit Ganiſſo,quem etiam ita formã
& iam Brachmanes venerantur. Inter qu
plurimi ex eius nomine vocantur. Ia
verò vt ad id vnde digreſsi ſumus,redeamu
pueris magno ſilentio nauigantibus,
fortè prætereuntes quis audiret. Præfectu
tamen Luſitanorum latere non potuerur
qui licet bonam pecuniæ ſummam ab iis,ſi
mitteret immunes,accipere poſſet, noluit
men officio ſuo hac in parte deeſſe, ſed
Proregem deduxit: quos ille vinciri præc
pit. Pueri ipſi poſt dies aliquot, vt debita
pœnam effugere valerent, Proregi renun
ant,velle ſe Chriſtianos fieri,atque petere,
noſtrum Collegium, vt ad neceſſaria perd
cenda mittãtur,quod ille libentiſsimo ani
fecit. Ea res vbi primùm à parentibus eoru
in inſula Dinara audita eſt, facilè ſuſpic
ſunt,quod erat futurum,vt ſe ad noſtras le
darent. Tertium ac præcipuum fuit, ex q
liquidò conſtare poteſt, horum conuerſ
nem ad magnam Dei gloriam ſuauiter
rum ſalutem operantis ſpectare. Nam cu

Bra

Brachmanes quidam ex hac inſula apud nos
iiſſent,rogaſſentque Patrem, vt pro vxori-
us ſuis aliquos mitterent, quæ ſe Chriſtianas
rofiteri velle dicebant. Ablegauit eò Pater
Prouincialis Fratrem Dominicum Fernan-
es,& alios Chriſtanos, vt has ad nos dedu-
ant.In Inſulam ingreſsi primates quoſdam
rachmanes obuios habuerunt, eorũ pueroR-
um qui ad nos deducti erant parentes, & af-
nes:hi facilè præ ſe ferebant non alienos eſſe
à Chriſto,nam quorſum(aiebant)iſta tanta
latio?iſtos è noſtris hodie Chriſtianos faci-
s,cras alios,res procraſtinatur in infinitum,
ua velut continua, & longa quadam mole-
ia affligimur:diem conſtitutum eligant Pa-
es Societatis Ieſu, quo ſimul omnes dedu-
mur,ne vnus ab altero pudore ſuffuſus hæ-
at:ſic fiet vt veſtro omnium deſyderio,quo
nemini vniuerſę gentis conuertendę abun-
ſatisfiat,nam propemodum iam nobis per-
adetis, vt legem, & fidem veſtram ſuſci-
mus.Frater ille noſter tam lætum nunci-
n audiens,tanto ardore ferebatur ad nos
c renunciandi, nulli vt ei aut remi,aut vẽ-
ufficerent, nos ilicò diuinæ maieſtati hoc
tum negocium commendamus,multáque
rificia miſſarum peragimus, & preces plu-
fundimus.Die veneris 2.Cal. Auguſti,qui
noſtri M.Ignatij obitum proximè præceſ-
: ante lucem hinc egrediuntur P. Antoni-
Coſtanus, P. Melchior Ficheredo, & vnà
n illis 6.Fratres:Patres in ſacello B.Virgi-
è regionę Inſulæ Dinaræ celebrant, &

Miranda Brachmanum ad fidem facilitas.

Prid. Cal. Auguſ. moritur P.Ignati⁹ Societ. author.

quam poſſunt ardentiſsimè B. Virginem om-
nes deprecantur, vt Inſulæ opem ferre veli-
in qua oppidum iam totum filio ſuo nome
dediſſet. Per Inſulam mox diſcurritur paſsi
à noſtris, quæ eo loco honoris apud Brach-
manes, & dignitatis eſſe, quo apud nos ter-
ſancta ſolet. Vniuerſa idolis dicata eſt, quo-
plurima etiam ante Luſitanorum aduentur
delubra fuerunt. Denique Ethnicorum D-
nar inſtar Romæ erat, ad quam è variis mu-
di huiuſce partibus peregrinationis ergò c-
fluebant, arbitrantes eos, qui ad iſtam inſu-
lam veniſſent, delictorum omnium expi-
tionem promereri. In comitatu noſtroru-
erat Præfectus caſtri Danſcimini, quem
compoſito ſecum adduxerant, quod in illo-
rum patrio ſermone exercitatiſsimus hab-
retur, adhæc primatibus amiciſsimus: tu
etiam quòd rationem probè calleret, qua pe-
trahi facilè poſſent. Die præcedenti quàm i
hanc prædam inuaderent, P. Franciſcus Rh-
dericus ab altera parte cum aliis 6. Fratrib
in Cioram profectus erat: quam ob rem
maxima expectatione ciues Goenſes verſ-
bantur ob cœptum negotium, quod ad præ-
clarum exitum ſpectare ſperabant. Accid-
autem vt eodem ferè momento in hac inſu-
Patres, & Fratres diligenter in hanc rem in-
cumberent, inſulam circuibant, & Brachma-
norum domos inuiſebant, pro ſe quiſque ſ-
dulò hortatus omnes, iam horam veniſſe ſc-
licet, iam adeſſe tempus acceptabile, dies ſ-
lutis à diuina prouidentia ad illorum co-
uerſi-

Gentilium terra ſancta.

Dinar.

Peregrinationes.

Venia peccatorũ apud Gentiles.

uerſionem præfinitos: quamobrem nõ diu-
ius illis procraſtinandum, neque moras fa-
iendas. præſertim cùm videant ſe à Fratri-
bus tam ſtudioſè quæri. Infinita Dei bonita-
e factum eſſe credo, quę tam benigniter ope-
ata eſt, effuſa benedictione dulcedinis ſuę, vt
a dies innumerabilem penè hominum mul-
itudinem ab idolorum inſano cultu auerte- *Innumerabilis tur-*
ret, & ad agnitionẽ ſui permoueret, tãta faci- *ba conuer-*
itate, vt nulla alia re opus eſſe videretur quã *titur.*
pſos conuocare, & ad collegium noſtrum
ucere. Nec arbitreris velim leuis conditio-
is eſſe homines Brachmanes iſtos, ſed acer-
imo ſunt ingenio, nec Luſitani ſermonis
gnari, honoris auidiſsimi, formoſi, albi, cor-
ore bene conſtituto, aliis deniq; bonis, &
onis laude digniſsimis affluentes, quæ ne
rolixior ſim, ſilentio prætermitto.

Cùm Frater quidam Ludouicus Bendanius
omum Brachmani principis viri intrare cu-
eret, & fores pulſaret: quod peſſulo obdito
lauſam domum animaduerteret, ad feneſtrã
ter prodit, rogat quis eſſet, & quamobrem
eniſſet: ille verò reſpondit, ex Collegio So- *Brachma-*
ietatis ſe miſſum eſſe illius conuerſionis gra *ni nobilis*
a: Tũ alter: Ieſus Chriſtus, inquit, ingredia- *verba no-*
ur, & diabolus in rem malam diſcedat: Ete- *tatu nõ in-*
im Dei manus cùm effugere queat nemo, *digniſsi-*
ùmq; idem verè ſolúſq; bonus ſit, etiam im- *ma.*
ietati nuncio remiſſo, bonum ſe Chriſti fa-
ulum eſſe velle dixit. In vtraque Inſula
emplum erat in honorem Beatæ Virginis
icatum, huc præceptum eſt omnibus: vt ſe

colligerent viri, mulieres, atque omne pro
miſcuum vulgus, tum vt eorum nomina i
catalogum Fratres referrent, tum vt de nu
mero eorum conſtare poſſet, & ad baptiſm
neceſſariæ veſtes haberi, nominibus omni
ſcriptis. Capillos ilicò Brachmanes ſibi præ
ſcindunt, quorum à pueritia præcipuam cu
ram gerunt: cæremonias patrias proculcan
funiculos triplices, quos magna cum ſuperſt
tione de collo dependentes gerunt, confra
ctos abiiciunt, & è Fratrum manibus, quo
illis ſua lege ſacrilegium eſt, cibum capiunt l
benter. His peractis, domum quiſque ſua
reuerſus eſt, diem baptiſmatis expectaturu
Hoc Goam perlato nuncio vtramque ſcili
cet Inſulã Chriſti iugo colla ſubmiſiſſe, quo
auidiſsimo animo expectabatur, credo facil
coniecturam capere poteſtis chariſsimi, qu
fuerit totius Collegij in Domino exultatio
quantum quoq; gaudium. Vehementer Pro
rex certè exhilaratus eſt, ſupra quàm dici po
ſit, ad quem vt magna huius negotij pars ſp
ctabat, ita cùm primùm P. Franciſcum Rho
dericum ex Ciora, quò profectus erat, reuer
ſum intellexit, loquutum ad ſe euocat,
per eundem Patri Prouinciali nunciari mã
dat, vt magnam ſerici panni copiam compa
ret, vt coloris, ita aſpectus, ac precij diuerſi a
Brachmanes veſtiendos. Tanta autem era
in his conficiendis feſtinatio, vt 2. Fratres n
ceſſe haberent in aula quadam cũ 100. ſarto
ribus die, noctúque permanere, vt interi
omittam, quod multi ſibi veſtes propriis i
domibu

Superſtitionum cõtemptus.

Duæ inſulæ conuertuntur.

200. ſartores veſtes conficiũt baptizandis.

omibus confecerunt. Priuſquam Brachma-
es baptizarẽtur, ipſi primarij Goam ad Pro-
egem ſalutandum venerũt, quos ille magna
lacritate excepit, tantiſque officiis proſecu-
us eſt, ac beneficiis deuinxit, vt illorum etia-
m expectationem ſuperârit. Digreſsi ab eo
n Collegium ad Patres ſalutandos rectà ten-
unt, P. Prouinciali ſe totos offerunt; & filiſ-
s, familiámque omnem tanquam alumnos
ollegij in noſtrorum manus conſecrant, e-
s tanquàm nouos hoſpites quàm maxima
otuimus charitate, lætitiáque excepimus.
oſt quintum diem Pater Prouincialis ad
los viſendos profectus, antequam ad Dina-
am appuliſſet, 400. illi obuiam exierunt, qui
idendi eius auidiſsimi cùm eſſent, neque ea-
m noſcere præ cõfuſa multitudine poſſent,
ctum eſt eo volente, vt in 2. ordines diſtin-
i, qua in Eccleſiam Beatę Virginis in verti-
e montis poſitæ via ducit, bini accederent,
magna alacritate ipſum complecterentur,
ac omnes ratione in Eccleſiam vſque illum
omitati ſunt. Poſt fuſas preces ſedere omni-
us iuſsis, illorum vnus exurgit, qui vt erat
uſitani idiomatis prę cęteris callentiſsimus,
mnium nomine verba facere cœpit, quibus
Deo Domino noſtro ob acceptum bene-
cium gratias in primis agebat, & apud Patrẽ
rouincialem magnis precibus inſtabat, ne fi-
os ſuos deſereret, ſed aliquos de Societate
bi concederet, qui ipſos in fide Chriſtiana
romouerent: quod genus beneficij cùm
uribus aliis indulſiſſet, non iniquè petere
nunc

Brachmanum erga Prouincialem notãda beneuolentia.

Solicitudo parentum Ethnicorũ pro filiȷs.

nunc ſibi concedi. Quorum ſententiam vbi intellexit Pater, plurimum in Domino lætatus, non ſolùm benignè operam noſtrorum pollicitus eſt, verùm etiam habuit ad illos orationem. Poſt hos ſurgit ſenex quidam dei Brachmanum genere, qui iã 30. annis vel 40. B. Virgini illo in templo ſedulò Ethnicus ſeruiebat, feſtis diebus templũ ornabat, & pauimentũ purgabat, hic Patrẽ rogare cœpit ob Dei amorem, ne ſibi illius templi cura auferretur, quòd illi multò diligentius ſeruire ſtatuiſſet Chriſti ſacris imbutus, quàm antea fecerat nunquam. Potiſsima via nobis à Deo monſtrata Chriſtianiſmi augendi illa videtur eſſe, de qua paulò antè mentionem fecimꝰ: vt Fratres vicina oppida Dominicis diebus circueant, & doctrinam Chriſtianam oppidanos doceant. Quamobrem cùm 7. Cal. Iulij Frater noſter Martinus de Sylua cum alio quodam Fratre Battorum oppidum ſibi cõmiſſum viſitaret, in qua templum eſt Beatæ Virginis de Guadalupa, Dei infinita bonitate, ac miſericordia factum eſt, vt primatibus illius loci ſanctam fidem perſuaderet, quos faciles adeo inuenit, quòd omnibus optimatibus illius loci ad fidem pertractis, & circa veſperum quadraginta comitatus, qui præcipuæ dignitatis erant, ac omnium nomine miſsi ad Proregem, Epiſcopum, ac Patres adirent, fidem, baptiſmúmque peterent: accidit poſt hæc eo die, qui Inſularum conuerſionem proximè ſecutus eſt, in ciuitatibus, & vicinis oppidis famã percrebuiſſe Brachmanes

Gẽtilis tẽplo Chriſtianorum ſtudioſe præeſt.

Gentiles conuertẽdi ratio.

40. Battẽſes primates fidem ſuſcipiũt.

manes(quibus Ethnici plurimum tribuebāt) ad fidem Chriſti conuerſos eſſe: quibus rumoribus exciti Goæ veteris homines (quod oppidum in promontorio huius inſulæ poſitum eſt)cùm iam ad fidem alioqui procliues eſſent, multò omnium maximè auidi facti ſunt: venit ergo vir quidam nobilis hæc nobis nuncians,obnixè Patrem Prouincialē rogat,qui illuc è noſtris mitterentur. Pater Emanuel cum Fratre Teſceira veniunt in oppidum,Ganzaros,& alios primates adeunt, cauſam exprimunt ſui aduentus,vt intelligerent ſe certiores fieri, quánam die baptizari vellent:quamobrem in catalogum illos referendos,optimûmq; futurum, vt ad Proregem venirent,& eum de ſua conuerſione certiorem facerent:quod negotium ſic Dominus expeditum reddidit,vt ad eos omnes excitandos, & iuſſa perficienda deſiderari nihil videretur.Quo die P.Emanuel Goam veterem ſeſe contulit, ecce ad Patrē Prouincialem à Ganzaris duorum præcipuorum oppidorum iſtius inſulæ Goenſis(alterum Naora magna,alterum Naora parua dicitur)noua legatio venit, quæ & ciuium in Chriſtianam fidem animum declarabat, & ad ſequendam paratiſsimos eſſe diceret:inſuper ſe ad Proregem venire,optare etiam non mediocriter à Patribus Goam deduci.Igitur noſtrum Collegium cùm vacuum eſſet Fratribus, quòd alij Goam veterem,alij in Inſulas præmemoratas, permulti ad B. Virginem de Guadalupa profecti eſſent;alij in parandis veſtibus

Goa vetus fidei lumine illuſtratur.

Aliæ ciuitates conuertūtur. Naora ciuitas.

occu-

occuparentur: neceſſe fuit P. Ioſephum Riberium Collegij miniſtrum, licet occupatiſſimum, eò proficiſci. Ille ſequenti die redit, prima nempe Auguſti, & 70. ex primatibus adducit, palmis, & frondibus inſigniter ornatos, tubis clangentibus, & aliis muſicis inſtrumentis; qui cùm iam Collegio proximi imminerent, iuerunt obuij qui reliqui erant ex noſtris excipiunt & complectuntur, atq; maxima lætitia, quā ex illorum cōuerſione coeperant, ſigna oſtendunt. Poſtmodum inde ad regium palatiū deducti ſunt, ex quorū aſpectu Prorex incredibiliter recreatus, cùm aliquanto tempore eorum præcipuos humanè, & familiariter tractaſſet, omnes domum noſtram miſit. Hac illa ipſa die fabrorum, & latomorum per totam Inſulam præfecti, cum ſuis omnibus numero nimirum 150. vno baptiſmate abluti ſunt, quos Frater noſter Antonius Diaz qui fabris in hoc collegio præeſt bona ex parte ad fidem piis adhortationibus allexit. Baptiſmati interfuerūt P. Patriarcha, Epiſcopus Malaccenſis, Prorex qui nūquam non ferè adeſt, ac nobiles, auliciq; præterea plurimi. Poſt triduum pridie Non. Auguſti die Dominico matutino tempore Germanū Theodoſij de Bragāſa inſulæ facile primū baptizauimus: veniebat hic 8. aut 10. equitibus ſtipatus: vxor Rheda vehebatur, cui duæ nobiles Luſitanę aderant, ad officium cōiunctę: tres filij Patrem ſequebantur (vt Principum aſpectus, & mos erat) ſcutulatis veſtibus ornati. Prorex apud nos miſſæ ſacrificio interfuit,

Faber alios ſuæ artis non in ſapientia verbi conuertit.

Baptizati 150.

Fabri 15. Bapt.

Brachmanum caput Baptizatur.

fuit,& eūdē de ſacro baptiſmatis fonte ſuſce-pit. Prodeuntem à baptiſmate magna cater-ua Luſitanorum nobilium domum vſque ſuam honorificè comitata eſt. Cùm adhuc in gentiliciis erroribus iaceret, domi ſuæ peda-gogum ad manum alebat, qui filios prima elementa literarum,& Arithmeticam doce-ret. Vſu venit ob tam multiplicem numerū ſummi, infimiq́ ordinis hominū tam in In-ſulis, quàm in ipſa Goa ad fidem accedentiū, vt quoniam baptiſmati ſufficere vix licebat, philoſophiæ,& humaniores literæ ad tēpus intermitterentur, omnibus in collegio occu-patis, vel in docenda fide, vel in præparandis iis, quæ baptiſmati neceſſaria putabantur. Datus enim fuerat campus in exercenda cha ritate vt ampliſsimus, ita de proximis bene merendi perquàm idoneus. *Studia literarum interrūpūt baptizādi*

P. Antonio de Coſta in Dinaram tenden-ti Brachmanes ſponte occurrebant, nullum non officij,& obſequij genus exhibentes. Ho rum vxores honeſtæ matronæ ſunt, & à na-tura miram quandam modeſtiam inſitā poſ-ſident, quam auget educatio, & mos patriæ, maritis ſic per omnia obtemperant, acſi vi-liſsima mancipia non conſortes thalami eſ-ſent. In more poſitum habent, dum Ethnicè viuunt, priori marito mortuo, quantumuis iuuenculæ ſint, alteri non nubere, imò) priuſ-quam edicto Regio vetitum eſſet) vnà cum maritorum cadaueribus ſeſe concremandas tradere: modò verò nec colore candido ve-ſtiuntur,& caput perpetuò radunt. *Mulierum erga maritos obſequium.* *Viduæ manent mortuo marito.* *Cremāt ſe ſe viduæ cū mariti cadauere.*

Brach-

Brachmanum filij acutiſsimo ſunt inge-nio, colore albo, & formoſi: vbi Chriſtiani facti fuerint, nobiſcum familiariter verſantur, rationem noſtrę fidei citiſsimè addiſcunt. Pater in inſulam interiorem ingreſſus cum reliquis noſtris, vbi ſingula diligenter inquirũt, in ſenem incidit centenario maiorem, cum vxore & liberis familiam agentem, rogat hunc num Chriſtianus eſſe vellet, ad quẽ mox hilari vultu, velle ſe reſpõdit. In campũ igitur cum omni coetu ſuorũ tranſuectus, & aliis Catechumenis adiunctus Chriſto nomen dedit. Hunc Pater allocutus, cùm fortè diceret ob receptum baptiſma & meritũ crucis filij Dei futurum, vt poſt mortem multò nobiliorem vitam, quàm quiuis terrenorũ principum ageret, quippe qui in paradiſo æternam gloriam conſequuturus eſſet: ita exhilaratus ea pollicitatione fuit, vt tremulis manibus ſublatis in coelum, inclamaret proprio idiomate. Tu ſcis Domine Deus ob tuum tantum honorem me Chriſtianum fieri.

Centenarius fidẽ ſuſcipit.

Notãda noui Chriſtiani fides.

Sexto Id. Aug. licet variis occupationibus detineremur, conſtitutum nihilominus eſt, in Inſula Cioram baptiſma celebrari. Adfuerunt ei P. Patriarcha, P. Prouincialis, & Prorex à prandio cum aulicis venit, præcipuos quoſque in baptiſmate ſuſcepit, quos etiam pro ſuo perpetuo more gaudens, & alacri animo deducebat ad fontem. Multos illo die baptizauimus: qui ſupererant, in ſequentem diem reſeruati ſunt, quos cum aliis qui per catecheſin ſatis erant parati, baptiſmatis ſacramento

ramento illuſtrauimus. Numerus omnium
x ſola Inſula Cioramo renatorum fuit.1207. *1207. baptizati in Ciora.*
am maior pars eius Chriſtiana eſt.

Septimo die in Inſula Dinara non tam
ropter feſtiuitatem Aſſumptionis, quòd eo
ie fuit, quàm quòd in eius honorem prima
lomus in Inſula ab Alphonſo Alburchecho
ndiæ inuentore hîc exædificata eſſet, baptiſ- *Alfonſus Alburche. Indiæ inuentor.*
na ſolenne ſatis inſtitutum eſt. Templum
pſum interius multis trophæis, & vexillis
o tempore ornauerunt. Fores & valuæ ra-
nis & tapetibus veſtitæ ſunt. P. Patriarcha
um reliquis noſtris ex Cioramo reuerſus, cir
a veſperum huc venit: Prorex adfuit paulò
òſt etiam cum ſuis, nonnullis aduectis ma-
hinis, tormentiſque bellicis, quæ exonera-
ent in pompa, & priuſquam baptizarentur,
rationem ad illos inſignem habuit, quę om-
es tum quòd ſummã in illo lætitiam ſigni-
caret ob illorum ſalutem, tum quòd non
am verbis, quàm re ipſa omne humanita-
is, & auxilij genus ſe declaraturũ reciperet:
nagnoperè certè catechumenos illos cùm
rincipis tantã clemẽtiam cernerent, recrea-
it. Sub finem quærebat Prorex, num aliquis
orum eſſet, qui aut non libenter baptiſmũ
uſciperet, aut fortaſsis adhuc ambiguus nihil
pud ſe rectum de perſeuerantia haberet:
am ſe ea eſſe voluntate, vt liberè diſceden-
i poteſtatem huiuſmodi facturus ſit. Cui
eniores, & Inſulæ primates reſponderunt, *Sua ſponte plane ad fidem veniunt.*
ibenter ſe Chriſtianos fieri, ac Deum noſtrũ
ſſe, qui idololatriæ caligine depulſa, fidei lu-
men

men obtuliſſet: ſéque non ignorare Domi-
num Proregem ſecundum Deum ſibi patri
loco futurum. Quod vt amplius, & vbe-
rius omnibus, qui tum aderant, cõſtaret ſum-
ma voluntate eorum fieri, & ſcrupulus nul-
lus ſupereſſet ſuſpicãdi: quémque ſigillatim
interrogari voluit, num cum ſuo animo ba-
ptizaretur: vno omnes ore acclamârunt: li-
bentiſsimè, neque ſe negaturos, quod ant
ſpopondiſſent, neque exigui momenti æſti-
maturos id, in quo ſalus cuiuſq; tota verſa-
tur. Quamobrem omnium aperta voluntate
tandem baptizare cœpimus tormentis e-
miſsis, clangentibus tubis, & id genus muſi-
cis inſtrumentis longè ac latè perſonãtibus:
1585. *Dianarenſes abluũtur.* 1505. eo die in inſula Dinara baptizauimus,
80. pueros excipio, in continentem à paren-
tibus miſſos, qui reuocati, & baptiſmi ſacra-
mento initiati ſunt. Octauo Cal. Sept. qui B.
Ludouico Gallorum Regi conſecratus erat,
Battorum oppidũ baptizatur. curauit P. Prouincialis baptizari totum Bat-
torum oppidum, quod quia longè à Goa po-
ſitum, & B. Virginis de Guadalupa templum
habet, ibidem baptiſma celebratum eſt, ne ſi
catechumeni, quorum maxima copia nun-
ciabatur, eſſent Goam deducendi, à quotidia-
nis operibus diſtraherentur. Sed obſecro vos
pridie baptiſmatis ad veſperum quid euene-
rit audite, vt qua alacritate in Chriſtianam fi-
dem ſuſceperint, cognoſcatis. Martinus Syl-
uius Frater noſter principem oppidi virum
Oſondocomotimus. Oſondocomotimus nomine, fortè allocutus
erat, vt populum in ordinem cogeret, neceſſe

enim

nim eſſe,vt cras mane ſub auroram in prō-
u,& ad manum ſint,ne imparati ad Prore-
is aduentum inueniantur, quoniam nox
æc(addebat)ſomnum minimè deſiderat.Il-
ſe facturum omnia prolixè promiſit, quod
i facile fuit, baptiſmatis deſiderio tantum
on ardentibus. Ecce nocte media Oſondo-
motinus 200. comitatus viris, mulieribus
puellis ſibi conſanguinitate iunctis,ad nos
enit,omnibus probè, ac ſplendidè indutus,
ulieribus etiam gemmis,auróque fulgenti-
is, hos præcedebant armati 30. viri, inter
quos primus erat dux noſter torque aureo,
micantibus armis inſignis:pulſat fores,Pa-
em euocat,à quo mandatum habebat. Ecce
m meis adſum (inquit) vt præcepiſti ad
mnia paratus, vt promiſsioni à me tibi fa-
æ fiat ſatis:nam nox hæc,vt dicebas, mini-
è ſomnum deſiderat,propterea nihil habui
ius,quàm(ne in officio meo deeſſem) ho-
quamuis intempeſta ad vos excurrere:no-
i diligentiam commendantes, ad auroram
dire iubent, parent illi: manè Fratres ve-
re catechumenos cœperunt. Prorex infir-
a quamuis valetudine,pro ſuo tamē affectu
etatis lectica vectus cum Epiſcopo Malac-
nſi,P.Prouinciali,& cum pluribus aliis ad-
e dignatus eſt. Hoc baptiſma, vt ex præ-
uis vnum fuit, ita magno gaudio celebra-
m eſt.

200. ad baptiſm. læti veniunt.

Hominum quoddam genus in hoc oppido
it,quos Ciararos ſua lingua vocant, hi bel-
oſiſsimi ſunt,& ingenioſi atq; indole quàm

Ciarari bellicoſiſsimi,& ing

Nobiliores Brachmanis Christo nomen dant.

Brachmanes multò meliore, atque acutior
quorum conuerſio, quæ in hoc tempus inci
dit, magnæ omnibus voluptati fuit, quòd m
iori omnibus in precio ſunt, & exiſtimati
ne, hoc etiam nomine, quòd præclaris natu
muneribus ornãtur. Apud hos Patres duo r
licti ſunt, non tam ad inſtruendum, conſe
uandúmque vberius in fide, quàm, vt Go

Naoræ.

veteris, item Naorę vtriuſque, aliarúmq; pa
tium homines congregarent, ibidem poſtm
dũ baptizandos mutua omniũ noſtrûm cù
illis diligentia erãt qui vt veſtes ex hoc coll
gio mittebant, ſic illi circa frequẽs miniſteri
baptiſmi diſtinebantur. Quanta verò fuer
multitudo eius loci, vel ex eo cõſtare pote
quòd iã inde ab octauo Cal. Auguſti, quo ba
ptizandi negotium cœptum eſt, vſq; ad qua

2220. baptizantur.

tum Idus Sept. 2220. homines baptizauerin
ne dicam interim quemadmodũ in ſingul
dies Auguſto menſe præter iam numerato
modò 10. modò 20. interdum 40. nonnunq
etiam 50. nomina Chriſto dederunt, qui qu
cõmunia baptiſmata expectare non poſſen
veſtibus vt quiſq; abſolutis primum parat
erat, ita baptiſmate abluebatur, quamuis & c
tius deficerent veſtes, quàm qui baptiſmu
optarent. Horum autem numerus ſi iniri p
cet: his priuatis baptiſmatib⁹ 266. abluti ſun

266. abluti.

Pridie decollationis B. Ioannis Bapt. P. Pe
trus Dalmeida Prouinciali attulit 372. cata
logum ſibi à duce Paſſoſicci caſtri oblatũ. Pa

Bellicoſorum Paſſo

ſoſiccum autem arx eſt Luſitanorum, in e
parte poſita, qua in continentem iter eſt: q

mnes ꝙ Naiques eſſent homines ad bella ati,& ſtrenui,& in preſidium illius arcis re- cti,quos magnopere Prorex ſæpe optaue- at, vt noſtræ fidei myſteriis initiarentur, erans in bellicis neceſsitatibus Luſitanis aximo auxilio futuros.

Iosteconis conuerſio.

P. Melchior Figheredus interim ex Balla- erimo,in quo D. Iacobi templum eſt reuer- ıs,vbi homines Chriſtiana imbueret doctri- a,aſſerebat Deum Dominum noſtrũ Tana- ariam vniuerſam ad Chriſtianam fidem ac- ndiſſe, ac de 140. ſe compertum habere il- s ad quanuis euocationem ilicò venturos. la ipſa nocte iſtorum cognati,qui degebant continente, ad parentum catechumeno- m ianuas in inſulam Goenſem veniunt,di- ntes quod & Chriſtiani eſſe, tamque ma- ıi boni participes fieri cuperent: qui vnum locum ſimul congregati diem conuerſio- s feſtum tranſegerunt.

Balaſterinum.

Tanadaria ad fidẽ acceſſio.

Decimo Cal. Sept. claſſe inſtructa poſt Pro- gis diſceſsionem in Iaſanapatan, Paſſofice- nſes, & Balaſtemicenſes ſacro baptiſmate luere decreuit,ne tam ſanctarum feſtiuita- m conſuetudo interciderет. Duo prælongi dines inſtituti ſunt, ita vt à domo ē qua odibant in Eccleſiam vſque nihil præter techumenos videre eſſet. Huic baptiſma- Patriarcha interfuit cum Epiſcopo Ma- cenſi,canonicis,& vniuerſo ciuitatis clero, c Goenſis præfectus abfuit,aut ingens no- lium multitudo. Erant omnes numero, os tunc baptizauimus 772. Ante id tem-

772. ſacro fonte abluũtur. Alij 600. cõuerſi.

pus ſæpè P. Andreas Vazæus in collegium venerat, etiam atque etiam rogans Ganzarorum præcipui oppidi Carambolini nomine vt ad ſe Patres venirent, ſexcentos eſſe affirmans, qui nihil aliud expectabant, quàm ſanctum baptiſma, nóſque per Dei amorem obteſtabantur, ne amplius aut rem differre, aut illorũ obliuiſci vellemus. Pudebat iam enim illos Ethnico capitis ornamento in conſpectum parentum Chriſtianorum venire, verùm quòd hos omnes per nos veſtiri neceſſe haberemus, plurimíque alij Ganzari primates reliqui eſſent, tam multis neceſsitatibus vix bene ſatisfacere licebat. Nam quamuis ſimul omnes huius Collegij in hoc conuerſionis opere non eſſent non intentiſsimi, & labores plurimos ferrent: tamen tam frequentibus variíſque occupationibus emergentibus nemini noſtrum erat tantum otij relictum, vt pro natura ſatisfacienda ſatis eſſet. Vnde ſæpè euenire viſum eſt, vt ex omnibus noſtris qui Goæ in numero magno habitant, duo tantum aut 3. vel vt plurimum 4. in cœnaculum conueniant, qui non alia re quàm aduerſa valetudine, ne ipſi quoque ad opus egrediantur, plerunque detinentur. Iam verò cùm antea vix per vrbem ambulare licuiſſet, quin in Turbantes, & Cabaias plurimas incideres: nunc infinita Dei bonitate ob frequentes conuerſiones factum eſt, vt vix alicuius cernendæ poteſtas ſuperſit: aut ſi quos adhuc Ethnicos ambulãtes videmus, ita deiecto animo ſunt, vt oculos vix attollere

Turbãtes & Cabaię Turcorũ pilea ſunt

lere audeant, quanquam maxima pars iam eorum ſe Chriſtianos futuros promiſerint petentes per Luſitanos à Patribus Collegij noſtri epiſtolium ſibi dari, quo ſe catechumenos eſſe, & ad Patrum voluntatem paratos apud alios affirment.

Gentiliſmi eſſe ignominioſum modo eſt Gog

Poſtremis literis ſignificauimus vobis, quemadmodum pridie vndecim millium virginũ 200. ethnici cum Epiſcopo Malaccenſi, & Goenſium præfecto in Collegium noſtrum aduenerint, baptiſma petituri: & quoniam diem & numerum baptizatorum his literis me ſcripturum pollicitus ſum, non poſſum non meam fidem liberare. Quinto Cal. Nouemb. die B. Apoſtolorum Simonis, & Iudę, 2. Fratres egreſsi ſunt, vt in D. Ioannis oppido commorantes ad baptiſmum adducerent. Antiqui autem Chriſtiani vt amicorum, & cognatorum conuerſionẽ cohoneſtarent, egregiam, & copioſam multitudinem vexillis, & tympanis præcedentibus regio ad hoc prælato vexillo, quod in extremo erat agmine, in ordinem digeſſerunt. Catechumeni ramos geſtabant omnes rubentibus coronati roſis: hos mulieres cum pueris, & puellis, qui omnes 400. eſſe poterant, cõſequebantur. Quoniam autem per domum nobilis cuiuſdã viri Chriſtiani iter futurum erat, & ſummi calores ſolis vrgebant, vir hic ex variis arborum virẽtibus ramis vmbracula extruxit: allata quoque aderant caniſtra arũdinibus ex quibus ſaccarũ exprimitur plena, nec nõ aqua gelida pro potu, betris, cinambris, aurega, & moli, quę

bap. 400.

harum regionum vſitati ſunt fructus. Hoc igitur loco catechumenos expectans ſedebat, ita re compoſita, vt dum hi paululum quieſcerent, alij ſuccederent ſiti, caloribúſque confecti. Demum magna omnium conſolatione, qui ad tam iucundum ſpectaculum confluebant, in Collegium noſtrum ventum eſt: hoc omni tempore nihil aliud aut in viis, aut feneſtris, quàm Dei laudes, quódque ſecundum magnam miſericordiam ſuam feciſſet eis, audire licebat. Viri cum pueris in Collegij ſeptis manebant: mulieres, & puellæ in templo. Interfuerunt baptiſmati Patriarcha, Malaccenſis Epiſcopus, ciuitatis præfectus, nobiles multi, & ciues. Eorum qui baptizati erant numerus 656. fuit præter 58. quos priuatim baptizauimus. Illa ipſa die Fratri cuidam P. Franciſcus Rhodericus in mandatis dederat, vt ante templi fores cõſtitutus trãſeuntes Ethnicos, qua familiaritate poſſet in templum ad baptiſma percipiendum colligeret, quod etiam fecit. Inuenti ſunt ex iis viginti quinque, qui haud grauatim annuerunt. Et ne forte quis ethnicorũ arbitraretur Proregis abſentia nos in Chriſtianitate augenda fore ſegniores, die Lunæ antelucano tempore duo Fratres extra domum egreſsi ſunt, & quindecim familias omnes ad fidem iuxta propenſas adducunt. Dat negocium præterea noſtris Pater Rector, qui ad oppida vicina in dies commeant, vt ſi quos fidem affectantes Chriſtianam inuenerint, non omittant, quin ſecum venire faciant: ſe daturum

Alij 656. bapt. 814. Chriſto initiati

Quindecĩ familiæ ad fidem conueniunt.

turum enim operam, vt primo quoque tem- pore vel in B. Martini, vel D. Lucæ baptizē- tur. Hos duos enim ſanctos Indi magna ve- neratione proſequuntur, tum quòd Indiarū ſint velut Dii tutelares, tum quòd in altero horum feſto ciuitas in poteſtatem venerit Chriſtianorum, quo nomine etiam quotan- nis ſolennis ſupplicatio habetur: hæc res in tantum Fratribus cordi fuit, quam ex Recto- re acceperant, vt in tribus oppidis centū tri- ginta duntaxat iuuenes adhuc imparatos de- reliquerint.

Sācti tutelares Indorum.

30 oppida integre ſere conuerſa

Pridie Sancti Sebaſtiani Pater Franciſcus Rhodericus Fratribus iniungit, vt vel ante ortum ſolis, ſi poſsit fieri, huc illuc excurrāt, & conquirant quàm multos poſsint: expedi- tè omnes itineri ſe magna alacritate accin- gunt, non modò qui Societatis noſtræ, ſed & Neophyti, quorum tantus ardor, & zelus in augenda fide eſt, qualem vix in Europæ ſanctiſsimis hominibus reperire licebit. Vnū exemplum hîc eorum adiungam, ex quo gu- ſtum aliquem licebit eorum habere, quæ di- cimus. Pridie Beati Sebaſtiani Chriſtiano- rum vnus correpta pelui, velut ſigno ſubla- to ad fidem, & grauiter incuſſo, oppidum quoddam perambulabat, alta voce clamitās, vt qui Chriſtianus fieri vellet, in domum Pa- tris Andreæ Vazæi ſe conferret, eò namque venturos Fratres Collegij Beati Pauli Apo- ſtoli, vt ad baptiſma homines deducant.

Neophytorū zelus.

Quatuor alij è noſtris in aliud oppidum ea mente profecti, pulcherrimis à dia-

bolo ſpoliis relatis, velut triumphum agentes domum redeunt, ducentis comitati hominibus, quos variorum inſtrumentorum concentus pręcedebat. Vix dum in Collegium admiſsi erant, alia ecce via cētum octaginta adducebantur: his quoque receptis, adhuc alii ducenti duobus ducibus præeuntibus noſtris occurrunt: paulò pòſt alij duo, centum viginti iuuenes adducunt, alij alios triginta. Horum magna pars erat ex illuſtribus viris non infimæ conditionis, neque authoritatis apud ſuos, qui omnes in ordinem redacti domum in qua veſtiendi erant deducuntur: huc mox Pater Patriarcha ſupplicatione inſtructa venit comitante Epiſcopo Malaccenſi, & ciuitatis præfecto, quibus in occurſum venit Macadanus mercatorum qui in pannis ſericis merces agunt, cum tribus ſociis magnificè veſtitus, aliáque ingenti hominum multitudine circumfuſus, vt plateis tantum non excluderetur, reliquis mercatoribus viam vexillis quam habitant, ornantibus: hi omnes P. Patriarcham in Collegium vſque comitati ſunt cum aliis nobilibus non paucis. Magnus autem hominum numerus cùm exiſteret ad baptizandum, quò citius negotium expediretur, tandem ita fieri placuit, vt vterque ordo in via ad templi portam vſque remaneret, donec Patres numero quatuor magna diligentia cæremoniis ante baptiſmum ſeruari ſolitis perfuncti, aliis duobus locum facerent, qui in Baptizandis catechumenis occuparentur; erant alij delecti præterea, qui in altera

Nouus ad fidem concurſus.

Multitudo conuerſorum.

parte

parte templi ſanctum chriſma conferebant:
duo alij in porticu ſtabant, ex his alter bapti-
zatos veſte alba induere, alter candelam in-
cenſam porrigere debebat; factum hoc eſt, vt
quibus longior erat via, domum redeundi ce
leriter poteſtas eſſet, iam enim inclinare ſe di
es coeperat. Hoc baptiſma propter numero-
ſam frequentiam, quæ 756. facilè complebat, 756. *baptiſma.*
inter alia nobis mirificam attulit conſolatio-
nem, ſed quamuis exultatio & voluptas in
Domino magna ſit, quæ ex his capitur, & la-
borem omnem quem pro fratribus noſtris
conuertēdis obimus, facilè abſtergāt: ex pro-
diui tamen vobis exiſtimare erit eorum ne-
que vulgares eſſe moleſtias, neque difficulta-
tes, quibus accedit, vt & naturam ſæpe quie-
te, iuſtáque refectione defraudent, dum inde-
feſſo ſtudio varia ad loca concurrunt, vt cate-
chumenos acquirant, & in maximis neceſsi-
tatibus cogant, qui vel baptiſmatis, vel cære-
moniis perficiendis deſtinantur, æterno, &
immenſo Deo gratiæ referātur & laudes, qui
tanta liberalitate vſus eſt erga hanc minimā
Societatem, vt in præclariſsimi & magnifi-
centiſsimi operis communionem eam admit
teret, quod in eius amore perfici hîc interim *Dei erga Societatē bonitas.*
queat. Hæc ſunt quæ ſe ſcribenda obtulerunt
de hiſce 26. baptiſmatibus, quæ anno 1560. à
die B. Luciæ nempè idibus Decemb. elapſi
anni vſque ad tertium Nonas Nouemb. hu-
ius anni, qui dies B. Martino ſolennis fuit, ce-
lebrata exiſtunt, quibus facilè æſtimabitis
quātò fuerit vberior hoc annno, quàm ſupe-
rioribus

rioribus hominum ad fidem aduentantiu
multitudo. Nam quo pater Patriarcha prim
appulit anno cum reliquis Patribus voto ſo
Quot quoſque anno baptizati ab an.1556 lenni obligatis, qui fuit milleſimus quinge
teſimus quinquageſimus ſextus, toto ann
42. tantummodo baptizauimus: anno 155
80. anno 1558. mille nongentos ſedecim: ann
1559. tria millia ducentos ſexaginta: hoc au
anno 1560. duodecim millia ſeptingẽtos qua
draginta duos in hac Goenſi Inſula: vt illo
mittam, quos S. Franciſci, & D. Dominici P
tres ad eandem militiam fidei aſſcripſerunt
ad hæc alios multos quos in parœchiis ciui
tatis alij baptizauerunt. Faxit ſua infinita bo
12742. baptizati anno 1560. nitate atque clementia Deus Optim. Maxi
vt & libro vitæ hos omnes aſſcribat, & ope
rarios plures mittat, qui reliquam meſſem i
horreum Eccleſiæ conferre nitantur, atqu
hæc quidem hactenus. Alterum epiſtolæ ca
put erat de mirabilibus quibuſdam operibu
quæ Deus circa nonnullos tum Chriſtianos
Memorabilia quedã Dei opera tum Ethnicos, fieri voluit: ſed quoniam pe
longum mihi foret ſingulatim omnia con
texere, quæ per omnes dies contigerunt, fa
ciam quod in conferta narratione fieri ſolet
& ex plurimis quędam duntaxat commemo
rabo, quæ ad bonitatem laudandam non mi
nimam ſuggerent occaſionem.

In continente mulier pagana cùm nullos
Vota Ethnicæ ad imitationẽ Samuelis. liberos procrearet, Beatæ Mariæ, ſi filiũ ha
bere poſſet, eum ſe dicaturam vouit: cuius
voluntati annuente Domino, dum prolem
concepiſſet, interrogatur à cognatis, ánne in

animi

nimi propoſito perſiſteret. Imò verò, inquit
la, perſiſto, neque alium in finem hunc pue-
um educabo, quàm vt B. Mariæ offerã: quod
& in bona fide, & ſedulò perfecit.

Adoleſcens quidam Ethnicus liberali for-
na paucis antè diebus in hoc D. Pauli colle-
ium aduenit, ac quid vellet interrogatus, cu-
ere ſe Chriſtianum fieri reſpondit, ac mo-
em gerere matri, quæ etſi Ethnica eſſet, cui
necdum fides ſatis adlubeſceret, obnixè tamẽ
ilium rogauerat, atque eum hac de cauſa mi-
erat, vt Chriſtianus fieret. *Ethnica obnixe fi-lium bapti-zari cupit.*

Ethnicus puer in amplißimam piſcinam
aſu decidit, & natandi ignarus tantum non
nergebatur. Luſitanus puerum conſpicatus,
ùm aliter opem ferre non poſſet, admonere
cœpit, vt nomen Ieſu inuocaret: fecit, & in
omine Ieſu ab vndis emerſit; quod ſanctum
nomen ita illius animo hæſit, cùm ſciat eius
virtute tantum periculũ euaſiſſe ſe, vt niſi Ie-
us cùm vocaretur, nunquam reſpõdere vel-
et, & pia eiuſdem Ieſu clementia, baptiſmatis
paulò pòſt aqua perfuſus eſt. *Miraculo-ſa ad nomi-nis Ieſu in-uocationẽ liberatio.*

Ethnici cuiuſdam mercatoris filius cùm no-
uam Collegij ſtructuram videret, Chriſtianũ
adoleſcentulum, quorſum tanta, elegánſq; do-
mus fabricaretur interrogat: reſpondit ille, vt
multi qui ad fidem conueniunt, baptizari
queant, inquit, ipſe quoque hic manere vo-
lo: cœpit igitur obnixè adoleſcentem ro-
gare, vt ſe in domum deduceret; vbi non
ita diu agens, mirabili deſiderio, & Chri-
ſtianus factus eſt, & ſe factum eſſe quotidie

lætat

lętatur, & in doctrina Chriſtiana ediſcend
totus eſt.

E Collegio noſtro Brachmanus puer cùr
ſemel in Salſettæ regionem ſeſe contuliſſe
incidit in duos alios Brachmanes adoleſcen
tulos, cum quibus à puero educatus erat, dũc
vnà, vt fit, ſermones redderent familiariter
& lætitiam ſe inſolitam haurire diceret no
ſter, quòd Chriſtianus factus fuiſſet, & à pri
ſtinis ſuperſtitionibus, in quibus antea victi
tauerat, emerſiſſet: ita eo ſermone adoleſcen
tes alij accenſi ſunt, vt non ſolùm tantã ill
fœlicitatem inuiderent, verùm etiam paren
tes, & opes ſe deſerturos promitterent, & fu
ga capta ad nos pro fide venturos. Vnus ex
his in Collegio nunc habitat, primis elemen
tis literarum incumbens: alterum autem etſ
Chriſtianum credimus, tamen vbi factus ſit
ignoramus. Omitto interim id frequentiſsi
mum eſſe, à plurimis nos ſollicitari, vt in Col
legium noſtrum veniant, ac ibidem primis
rudimentis imbuti, fidem Chriſtianam com
plectantur: quorum ſanè apud nos iam nu
merus minimè paruus exiſtit.

Adoleſcenti cuidam Chriſtiana fides, &
noſtra viuendi ratio adeo placuit: vt poſt
octauũ à bapriſmate diem 50. viros à ſe con
uerſos ad fidem huc adduceret. Inter quos pri
mates quidam erant viciniæ illius, in qua ipſe
morabatur: poſt triduum iterum Patri obui
us factus, ſe iam 30. perſuaſiſſe renunciauit,
atque effectum breui daturum, vt 200. ad pri
mum baptiſma adducat.

Adoleſcẽs quoſdã primates & aliosq; plurimos conuertit.

Ethnicus

Ethnicus quidam Goę cùm longiore mor-
o conficeretur,& B.Paulo ſe commendaſ-
et,eiuſdem beneficio ſanitati reſtitutus eſt:
ua recuperata tēpli noſtri miſtagogū adiit,
ſe in hoc Collegio ad 15. dies B. Paulo, ſi
nodò ei copia fieret,inſeruire velle dixit: nā
a ſe pollicitum ei fuiſſe, hac tamen condi-
one,vt in auito permanere Ethniciſmo ve
t:quod quum ab illo facilè impetraret, atq;
aliquot dies in opere promiſſo verſare-
r,& ſententiam mutauit,& baptiſmum ac-
pit.

Ethnicus manens B. Paulo ſeruit.

Nobilis quidam vir Societatis noſtræ ſtu-
oſiſsimus ſingulis 8.diebus confiteri, & ſa-
am communionem ſumere ſolitus, Ethni-
m alloquebatur,vt Chriſtianus fieri vellet,
omittens ei,ſi faceret,ſe à Prorege egregiū
unus in Republica impetraturum eſſe,quo
tam honeſtè tueri poſſet: nil tunc quidem
ofecit,at paucis poſt diebus,cùm nulla iam
obili huic illius conuertendi ſpes supereſſet,
idet hominem domum ſuam Chriſtiano,&
ſitano habitu indutum,ingredi:ruit illi al-
r in collum,& cum lætitia ingenti, ac gau-
o excepit:cúmq; dignitatem illi iterum of-
rret, Chriſtianè reſpondit maximas ſe ob
iuſmodi beneficium gratias agere,non ta-
en laborandum eſſe,vt eam cōtineret, quā
idem ſi Ethnicus eſſet temerè, ac impotē-
affectare nō poſſet,quod hominis ſit nul-
s neque religionem, neque Deum haben-
ob furta, quæ plerunque committi ſolēt:
m Chriſtianus cùm ſit,nullo modo petere
debet,

Contemptus dignitatū apud neophitos.

debet, tum quòd in his honoribus, & pō
pis propter recidiua peccatorum frequens
feſsionis iteratio ſit neceſſaria, tum quòd l
ge diuina ſanciatur, vt iniuſtè conquiſita v
ris poſſeſſoribus reſtituantur, quare ſe mal
penuria oppreſſum viuere, quàm dignita
adepta perpetuis tenebris addici.

Eundem ad virum Maura quædam mul
er venit, grauiter conquerens cùm quòd v
nienti ſibi in hanc inſulam cum duabus pue
lis Chriſtiani moleſti eſſent de ipſorum fic
complectenda, tum quòd miſerrimam fili
propriæ deſerere conſtituiſſent ob Chriſtia
nam, quam nunc ſequuntur fidem, quamob
rem triſtem, & orbam velle redire domum
vt in phanis ſuorum Deorum latens infœli
citatem ſuarum filiarum deploraret iam Chr
ſtianarum. Nobilis rogabat illā ne diſcederet
ſe in qualemcunque ſuſtentationem per ſin
gulos menſes aureum nummum ſuppedita
turū: accepit conditionem, tandem hortatio
nibus matrisfamilias, aliarúmque mulierum
victa, ſe Chriſtianā eſſe velle dixit, nam ver
ſe credere, non alia in lege, quàm Ieſu, ſe ſalu
tem conſequi poſſe: atque ita baptiſmatis a
qua perfuſa eſt. Quæ mulier ex eo tempor
tam ſtudioſa fuit pietatis Chriſtianæ, vt vi
ille nobilis ſæpe confirmet ſe ipſius ſimilem
non vidiſſe.

Auguſto menſe elapſo in noſtra vicinia
contigit mancipia nonnulla duos Mauros
nocte adoriri, vt iis quæ ſecum portabant, vi
ereptis, ipſos quoque occiderent nocte qua
dam

am ad rem perficiendam conueniunt, Mau-
is vulnera lętalia infligunt, Luſitanus qui-
am clamores audiens,accurrit ſubitò,qui iã
norti proximos homines conſpiciens, per-
uadere nitebatur,vt Chriſtiani fierent,quan-
oquidem tam breui temporis ſpacio æter-
am ſalutem conſequi poſſent. Horum vnus
iuino afflatus ſpiritu viſceribus penè effuſis,
tiam aeque etiam Luſitanum rogauit, vt ſe
aptizaret,credere ſe Ieſum Chriſtum Deum
ſſe,& potentem ſeruatorem animarum. Al-
er igitur ſumpta aqua Maurum Baptizauit,
ui animam ſtatim Creatori reddidit, alter
erfidus in inferno ſepultus eſt. Diluceſcen-
e die cum Miſericordiæ Fratre cereis, &
rcophago velo aureo cooperto venientes
hriſtiani hominis cadauer aſſumunt,& ho-
orificè in ſummo templo ſepeliunt, vt ve-
um illud exiſtat, quod ſcriptum eſt: vnus
ſſumetur, & alter relinquetur: alterius ca-
auer Æthiopes duo per plateas raptantes in
grum proiecerunt.

Miſericors & iuſtus dominus.

Huius ciuitatis Chriſtianus quidam ære
ieno oppreſſus cùm non eſſet ſoluendo, in
ontinentem abire decernebat, ne ſibi quiſ-
iam moleſtus eſſet,filio autem in procinctu
pſo mortuo, indignum iudicans inter Eth-
icos nouum Chriſtianum ſepeliri, cadauer
oam tranſmittit, vt in loco ſacro condere-
ur. Hoc autem maximè mirandum eſt,quòd
ui nuper ex peruicaciſsimis ethnicis ad fidẽ
enerunt, ſi periculoſius decumbere coepe-
unt,aliquem ſedulo ex Patribus collegij no-
ſtri

Morientium neophitorum nõ ſine lachrimis confeßio.

ſti accerſunt,cui ſua peccata confiteantur.
cùm ſæpè facerent,tanta vi lachrymarum
dolore,vt neceſſe ſit confiteri opus eſſe De
paulò antè tam alienos à fide tam luculen
edere pietatis ſinceræ teſtimonia.

Mira adoleſcẽtis patientia & pura ſimplicitas.

Chriſtianus adoleſcẽs faber murarius qua
drageſimæ tempore ad nos veniens confitẽ
di gratia, cùm ob hominum multitudinem
ſuo deſiderio ſatisfacere tam citò non poſſe
ſummo mane in ſecundam noctis horam,c
confiteretur expectauit.Sciſcitanti Patri, n
à matutino tempore abſque cibo in eo loc
manſiſſet , magna animi puritate reſpondi
Pater ſi mihi hodie confitendum erat,quán
ratione bibere vel comedere poteram,priu
quam quod faciendum erat perfeciſſem? Cõ
feſsione peracta mox lætus domum reuer
ſus eſt.

Studium filij in ethnicum patrem longe maximum.

Chriſtianam fidem vir quidam tandẽ am
plexatus poſt multas tum Proregis, tũ alio
rum de fide Chriſti admonitiones , magn
nunc ſuæ fidei argumenta dat. Nam cùm pa
trem adhuc Ethnicum ęgrotare audiret,nul
lo ſuadente dolens eum in perfidia mori , le
ctica impoſitum Goam deduxit, quo cũ eti
mater venit,aliiq; cognatorum plurimi. Vb
Goam ventum eſt,Patrem Rectorem adiuit
ſacerdotem aliquem ſibi dari poſtulat,qui ſe
ni patri de fide amplectenda verba faciat.
Miſſus Ioannes Diazius multis ratio
nibus perſuadere aggreditur Chriſtianam fi
dem ad ſalutem conſequendam eſſe neceſ
ſariam:apud obfirmatum ſenis animum ni

hil fer

il ferè promouebat : hoc filius animaduer-
ẽs, rationes ne quicquam proferri, in genua
rocidens parentem amplexatus, atq; deoſcu
ans orabat, vt Chriſtianus fieret : conſidera-
et inſuper quãta ſibi Dominus dediſſet, quæ
mnia ſe erogaturum pollicebatur in eius
nimæ vtilitatem, ſe funus magnificè curatu-
um eſſe, & ſacrificio miſſæ mortuum Deo
ommendaturum. Poſt hęc filias Chriſtianas
atris oculis ſubiecit, quæ idem poſtularent:
uæ omnia cùm ad eum commouendũ non
ifficerent, feſtinans nobiles quoſdam Luſita
os aduocat, parẽti familiaritate coniunctos,
gans, vt ſe in conuertendo Patrem adiu-
arent. Hi ante Patrem conſtituti ora-
ant, vt ſuiipſius miſerans Chriſtianus fi-
i vellet: tandem vbi inclinari, & iam
miuictus eſſe cœpit, Patri noſtro locutus,
ormiendũ iam (inquit) eſt, & pauliſper ſom-
iandũ, deinde reſpõdebo tibi. Altero die re-
ens, Pater duritiem hominis emollitã, per-
naciam ex parte remiſſam, inq; facilitatem
onuerſam eſſe comperit. Nam ſenex vt Pa-
ẽ intrãtẽ vidit, manibus in cœlũ elatis ex-
amare ad Patrẽ cœpit: ecce Pater Chriſtia-
us fieri volo, ſolo Dei amore, ac Ieſu mei ad
oc ipſum inductus, qui in cœlis habitat : &
atim filum, quod Brachmanis geſtare ſolẽ-
e eſt, rupit, & in ignem coniecit, cibóſque
oſtros guſtare voluit. Interea iis, qui eum
ccepturi erant cõgregatis, magna lætitia, &
acritate baptiſma ſuſcepit, cũ Patre ſymbo-
fidei recitans; cuius & manus oſculabatur:

Signa opa timi Chri ſtiani in neophito.

Mirũ ſeni lumen fidei affulſit.

orabat inſuper tam Patrem ipſum, quā
ſuſceptores, vt ſuo capiti manus imponeren
non ſine maximo gaudio, voluptatéque li-
beros amplexatus, huius ſenis vxor cum reli-
quis cognatis, etſi Chriſtiani nondum eſſen
tamen in fidem noſtram tantum non con-
ueniebant. Puerū hîc baptizauimus 8. vel
plurimum 9. annorum, cuius acrimoniam in-
genij Fratres cōſiderantes, hortati ſunt dum
baptizabant, vt vicinos pueros ad baptiſm
induceret. Quæ res vſque adeo illi cordi fui
vt ex ędibus maternis obſeruaret, ſi quis puer
Ethnicus eſſet præteriturus, cuius in comple-
xum ſtatim occurrens, ac qua potuit verbo-
rum blanditie affatus, fidem conabatur per-
ſuadere Chriſtianam, ac non ita multo inter-
iecto tempore 5. lætos, ac gaudentes ad no
deduxit, maiori etiam deſiderio flagrans, &
ſuarum virium iam oblitus, non circa pueros
tantum laborabat, verumetiam adoleſcente
ſollicitabat, vt Chriſtianam fidē ſequerentur
quàm poterat artificioſiſsimè perſuadere ni-
tebatur: qui ſi benignis verbis voluntati ſuæ
acquieſcere nolebant, iniecta manu, vi quadā
aliorúmq; implorato auxilio moliebatur ef-
ficere Chriſtianos. Duo tréſue alij pueri con-
ſobrini plus minus 12. annorum literis apud
nos operam nauantes, hoc ſuſceperant nego-
tij, vt alios pueros Ethnicos ad fidem tradu-
cerent, quos ex parte perſuaſos in paternas do-
mos ſecum abducunt, cibos Chriſtianorum
offerunt, ac tantiſper de diuinis rebus illis ver-
ba faciunt, dum perſuadeāt, quos ad 30. in no-

Puer 9. annorum alios conuertit.

ſtrum

rũ Collegium deduxerunt, vt baptizentur.
Negotium hoc conuerſionis hominum tã xpeditum diuina bonitate factum eſt, vt in- erdum noſtri diſcipuli, qui nonnullam ob ulpam poenam caſtigationémq; verentur, eniam poſtulant, ſéque in delicti expiatio- em Ethnicos nõnullos ad fidem pertractu- os recipiant, quod ipſum quoq; promittunt, uibus vel cõpedes vel manicæ iniectæ ſunt: nueniuntur, qui vbi grauiore poena dignum cinus admiſerint, libellis ſupplicib⁹ ad Pro- egem miſsis culpam deprecantes, ſanctè pro- nittunt ſe in beneficij accepti memoriã cum arentibus acturos, aut conſanguineis, vt hriſtiani fiant, quorum quidam 20. alij 30. a- j 40. nonnulli ſi tam enorme eſt peccatum, entum ſe conuerſuros promittunt, quibus bona parte pro agnata ſibi clemẽtia Pro- ex culpam facile remittit: vbi è carcere pro- erunt, promiſsis ſtant, & magno ſtudio fi- em ſuam liberant.

Hominũ mentes ad fidem Deus faciles admodum reddit.

Incarceratorũ multa eſt alios conuertere.

Accidit aliquando, vt Fratribus obambu- tum euntibus miniſter Collegij præciperet bridens, ne verè præcipi putarent: tu cha- ſsime tres Ethnicos ad Chriſtum adduces, ſex, tu octo. Illis autem eo animo egredi- tibus, ecce vbi reuertiſſent, nonnulli quin- ecim, alij plures adducebant, qua ex re ſæpe agna conſolatio & gaudium proficiſceba- r, laus ſit diuinæ bonitati. Tanta eſt modò hriſtianorum frequentia, vt templa pro ultitudine fidelium amplificanda, populúſ- ue in parœcias ſiue curias diſtribuendus ſit.

Cauſa diſtribuendi oppida in parœcias.

Plurima adhuc ſcribenda occurrerent quæ prolixitatis vitandæ cauſa prudens,ſciénſque prætermitto.Omnipotens Deus ſua miſericordia nobis omnibus det ſanctam eius voluntatẽ intelligere,illíq; perfectè obedire.

AMEN.

Dat.Goæ Id.Decemb.1560.

Ex mandato Patris Franciſci Rhoderici omnium ſeruus inutilis,
Ludouicus Frois.

¶ *EX EPISTOLA Ludouici Frois.* 1560.

Refert quorundam pericula,carceres, vulnera,morbos et qui in augmentanda fide ſuã nauant operam,magnifico templi ſtructura:agit etiam de quorundam ad fidem cõcurſu & pietate : item de regis Ignambanẹ & Moſambicæ cõuerſione,Iudẹorũ ſynagoga diſturbata,& variis oppidulis quæ Chriſto nomen dedêre.

Pater admodum in Chriſto Reue.
Pax Chriſti, & cæt.

Agit de quibuſdã grauiora ob fidẽ paſſis,& quot

HOC anno 1560.Chriſtus Dominus noſter Societatem magnis quibuſdam beneficiis in India cumulare dignatu

ignatus eſt, idq; duobus rebus potiſsimum rūdā cōuerſione.
ſtendit,quæ tantò pluris faciendæ ſunt,quā
 earum vtraq; per ſe obtabilior eſt.Frequē
es enim ex ignorantiæ tenebris, inſcitiaque
ultus diuini ad fidem protracti ſunt: etſi nō
itra laborem, & periculum hæc fiant, ſed
xiſtimo nobis oblatam à benigno Domi
o oportunitatem hanc, vt opere Socie
as noſtra oſtendat,quanto proſequitur Deū
uum amore in laboribus,atque periculis, in
uibus aſsidui ſumus,obeundis.Quod ad pri
num caput attinet,per alias quę de Chriſtia
orum incremento erāt,literas intelligere fa
ilè potuiſtis, quantum hic annus reliquos
 ea re exuperârit. Ampla certè meſsis ani
narū in horreum Domini comportata eſt.
Quod verò ad ſecundum ſpectat, id palma
ium ducimus, quòd nonnulli crucis floſculi
pparuerunt in terra noſtra. Non enim ha
tenus defuerunt carceres, flagella, vulnera, Carceres flagella, vulnera propter fidem.
uditates,opprobria,contumeliæ,contemp
iones,fames,& ſitis.Ex quibus precioſis xe
iis(ſic enim ſtatuendū eſt de huiuſmodi poe
is)de Societate nonnullos Patres,ac Fratres
ominus noſter exornatos reddere voluit,
t ex eorū literis fuſius intelligere poteſtis.
n Iapania P. Balthazar Gazo ſæpè iugulo
roximum gladium expertus eſt. Multos
ies vnà cum F. Guilielmo nudus exhauſit,
nulta tolerauit,multas admodū graues iniu
ias perpeſſus eſt.Chriſtiani poſtmodū Guil
ielmū captū ab hoſtibus pecunia redemerūt.
Pater nō ſine maximo vitæ periculo tādem

incolumis euaſit. Videtur ſatellites ſuos, at vim omnẽ ad perſequendũ nos dæmon excitaſſe, furore & rabie plenus, quòd ereptas ſibi ex immaniſsimis illis faucibus animas multorum dolet, nõ tam illo in loco, quàm in Firanda inſula, vbi ad 2. menſes Iaſpar Vilela commoratus 300. Chriſtianos reddidit, ac idolorum templa in Dei honorem conuertit: tres ex integro Eccleſias fecit. Nunc verò Meacum profectus in maximam ſpem venit, plurimos Domino lucrifaciendi, vt ex eius literis inde allatis perſpicere licebit. Frater noſter Fulgẽtius Freirus ex hoc Collegio ad Auguſtam Mechæ oram demiſſus eſt, vt & Æthiopũ terras pagret, & aliquid de epiſcopo Domino Andrea Oniedo, ſociiſq; eius certũ, exploratúmq; referat, de quibus nihil à tribus iam annis, quibus eò peruenerant, auditum fuit. Verùm triremi eos adoriente, dũ milites contra aduerſariorum impetum ſeſe tuentur, ipſe crucifixi imaginem tenens erecta manu, & milites, vt fortiter agerent, adhortatus, vulnera quinque excepit, quorum vnum ſagitta ad pectus adacta, tam profunde inflictum eſt, vt præ nimia ſanguinis emanãtis copia, ad terram caderet exanimis. Sic iacentem Turca quidam adortus horribili voce, vultúque auſtero nummos petit: inclamantéque illo, ſe pauperem eſſe, nec habere teruncium, vel vnum: inſuper tribus vulneribus immaniter mulctauit: hinc ad ciuitatẽ abreptus, licet cõtumelioſiſsimè exciperetur, dum faciem ſputis, pedes catenis obruerent

300. bapt[illegible] pizati. [handwritten margin note]

nihil

ihilominus tñ quòd Chriſti nomine dignũ
liquid pati videretur,cũ ſociis triũphans,ve
it in delitiis agẽs,ita viuebat. Vulneribus pro
nedicina adhibita fuit ferramentorũ,& cate
arũ tanta vis,quãta vix integri,& bene ſani
erre potuiſſent. Afflictę vitę,famiſq; miſeriã
nibat milio(is enim ęgroti victus erat)nau
co malè admodũ parato. Poſtmodũ ad re
nos dãnatus eſt. E Cocino literas accepimus,
uę loquebantur, circa hyemis finẽ in pro
nõtorium Commorinũ ſuperiore Auguſto,
octe quadam ex improuiſo tres Reges cum
iginti hominum millibus veniſſe in oppi
um Punicalem, vbi littoris illius Dux habi
re ſolet. Hi præter alios Luſitanos etiam P.
oannem de Meſchita ceperunt,tribus ei vul
eribus, duobus cæſim tertiò punctim infli
is. In ipſo itinere cùm Fratrem noſtrum
ranciſcum Duranum obuium habuiſſent,
ım fortè bene fatigato corpore redeuntem
Chriſtianis,corripiunt,& manibus poſt ter
a reuinctis, captiuum abducunt:ſed à Chri
ianis,15.aureis redemptus, in priſtinam li
ertatem adſertus eſt. Patrem quoq; Ioannẽ
eſchitã diutius eſſe paſsi nõ fuiſſent,ſi mille
ureorũ precio redimi potuiſſet. Quoniã aũt
æc prædatio noctu tranſacta eſt,atq; per tu
nultũ & ex inſperato, in harũ manus noſtri
ıcidêre,nec euaſiſſet P.Henricus Hẽriques,
iſi cum pueris, & mulieribus Chriſtianis ad
ttus in ſecretiori ſe loco, nõ tamen ſine pe
iculo, ne in eorum impuras manus deue
iret abdidiſſet.Sed cùm de rei euẽtu certum

P. Ioãnes Meſchita tribulationibus clariſsimus fuit.

Mille aurei pauperis liberãdi gratia offerũtur.

aliquid ad me delatum erit, dabo operam, v
è Coccino vos rem omnem intelligatis. Di
conuerſionis S. Pauli, quem in patronum h
rum ædium cooptauimus, fundamenta nou
Magnificũ tẽplũ Goæ extruitur templi in hoc noſtro collegio iacta ſunt, pro
pter ea quod neceſſarium, nec ſine periculo
erat, nec longè à ruina, neque ſatis commodè
concurrentem hominum multitudinem cõ-
tinere videretur. Huic de faſtigio imponen-
do etiamnum laboratur, duos ordines habe-
bit columnarum laquearibus tribus diſtin-
ctum. Speramus autem, ſi cætera fundamen-
tis reſpondent, quàm ampliſsimum, & quan-
tum in his regionibus aliud nullum eſt ſpa-
cioſius, ac magnificentius futurum. Patriar-
cha noſter hoc ipſo die indutus ſplendidiſsi-
Inauguratio templi mam pallam ex auro rigentem, voluit ſolẽ-
nibus miſſarum operari, in altari quodam tu-
multuaria manu non longè à fundamentis
exſtructo. Aderant alij ſacerdotes non tam
Cæremoniæ. honoris, quàm reuerentiæ cauſa, longis in ve-
ſtibus auro, argentóque intertextis. Muſica
inſtrumenta omne genus iucundè perſtrepe-
bant. Abſoluto ſacro progreditur Patriarcha,
vt erat infula, & pedo paſtorali (quod vocãt)
exornatus, primus manum operi admouet,
inſtrumẽtóque deaurato (quod in huiuſmodi
cæremoniis ſolitum eſt) laborare incipit. De-
hinc primum lapidem iacit inſignitum cru-
ce: ſequitur Prorex, & alterũ ab illo proiicit,
in quo gladij effigies exſculpta videbatur:
mox alij ſine ordine, & modo. Hęc conſecra-
tio omnibus nõ tantũ grata fuit, propter no-

uitatem

nitatẽ præcipuè ſi qui ſimili ſpectaculo nunquã interfuiſſent, verũetiam vtilis ad excitãdã pietatẽ. Nec infoelicius ſe hoc die Eccleſia ſpiritalis habebat, cui magnã acceſsionẽ baptiſmus is cõtulit, qui ab his cęremoniis ſubſecutus eſt. His omnibus laudabili pompa peractis, cũ in aĩo haberet Epiſcopus relicta vrbe arces, & caſtella quę per omnẽ Archiepiſcopatũ plurima ſunt inuiſere, prius cũ P. Prouinciali egit, vt publica lectio ad tẽpus vſq; quadrageſimũ haberetur, quæ nõ tam de præcipuis articulis conſciẽtię (caſus noſtri vocãt) ſacerdotes inſtrueret, quàm methodũ, ac viã oſtenderet, qua ſe facilius in cõfeſsionibus cõſiliiſq; dãdis expedirẽt. Hoc onus etſi grauæ & arduũ cenſeratur propter frequentes noſtrorũ occupationes, tamẽ q; ſummã vtilitatẽ adiunctã haberet, viſum eſt P. Prouinciali vt fieret. Igitur prouinciã hanc docendi cõmittit P. Frãciſco qui per oẽs dies horã vnã huic rei cõferret. Cui lectioni nõ ſolùm Canonici, aliique beneficiis & officiis ſacris obeũdis deuincti interfuerunt: verumetiam multi huius vrbis ciues, nobiles, & promiſcuum omne genus tanta cum diligentia, vt eſſet nemo ferè, qui lectionẽ vnam inauditam pętermitteret. Quia verò locus apud nos tantæ multitudini capiẽdę idoneus nõ erat, in area ſub aperto coelo docere coactus eſt. Cæterùm ſi quis egrediẽtes à finita lectiõe auditores cõſpexiſſet ſimilẽ quandã frequęntiã cũ celeberrimis Academiis Europæ iudicaſſet, auditoribus ſupra octingentos confluentibus ad aream. *Auditorium frequẽtiſsimum.*

Confeſ-

Frequens confeſsio. Cōfeſsioni, quæ hactenus tantū nō vberrima fuit, adeo nihil diſcedit, vt indies magis augeatur: neque ſatisfacere liceat infirmis, & inualidis, ac præcipuè militibus, & ſi quod ſimile genus huc, & illuc ad diuerſa negotia tendentium hominum reperitur, in his expediendis tanta ponitur opera, & tam prolixa à nobis diligentia, vt plerisque ſacerdotibus, ſi adeſſent, abundè de negocio proſpectum fieret.

Populi pi⁹ affectus. Non hic prætermittam celebritatem feſti, quod ingrediente anno ex more habuimus, ad quod infinita quædam hominum turba confluxerat. Idem in feſto vndecim millium Virginum viſum eſt, gratias cumulatiſsimas nullo non referente Deo, ſanctíſque virginibus, quòd ex earum Societate caput vnum habere licuiſſet: in hac celebritate verſantibus etiam illud pro congiario adiectum eſt (ſolet enim ita benignus Dominus Deus nobiſcum agere, vt celebre feſtum nullum ſit, in quo non aliquæ etiam animæ ad fidem adijciantur) vt hic dies non ſine linea (quod aiunt) & fructu tranſmitteretur. Venit ad preces veſpertinas Epiſcopus Malaccenſis, & D. Petrus Goenſis Reipublicæ primarius moderator, qui cùm in choro proximi noſtris conſiſterent, ecce tibi ſubitò ducenti gentiles ad fidē properāt. Sed cōmunicato negotio prius cū Epiſcopo, & Præfecto, aliiſq; qui ex famulitio Proregis erāt, neſcio quid cōqueſti fuerāt de miniſtrorū Societatis noſtrę minus accurata diligētia reiicientium eorum preces,

200. vt baptizentur inſtant.

e ſubitò Chriſtiani fierẽt. Quamobrem ob-
ixius iam inſtare coeperunt, vt facerent, im-
etrarént q; à noſtris, quod habebant in ſum-
no deſiderio, vt diu à baptiſmo non retine-
ẽtur. Epiſcopus, & Præfectus agũt cũ noſtris
dmonent P. Franciſcum Roderiques, & ro-
ant, vt hãc rẽ ſibi eſſe curæ velit. Patre verò
acturum ſe omnia diligenter recipiente, etiã
ĩ pro ardore tum maluiſſent, tamẽ paſsi ſunt
ẽ pauluũ adhuc in aliud tempus extendi.

Eodẽ veſpere Brachmanum quidam inter
uos facilè princeps, adducta ſecum vxore, cũ
omni familia Chriſti fidem, & baptiſmũ dari
ogat. Veſtitu, & apparatu ſplendido erat,
nec minus vxor, & filius excellebant, tantáq;
enè veneratione baptiſmum acceſſerunt, vt
ntuentibus iucunda res eſſet: vehitur nunc
n equo ſublimis quotidie per ciuitatem 6. aut
7. ad latus currentibus famulis.

Euenit eodem die poſt abſolutas preces,
publicáſq; diſputationes, res alia, non mino-
ris momenti ad Dei gloriã augendam. Mau-
rus quidam grandæuus, & in medica arte pe-
ritiſsimus in hac vrbe erat: huic propterea
q; ſingulari fama excelleret, ſui q in eadẽ arte
multũ opere, & tẽporis poſuerãt, non parum
malè volebãt. Erãt illi 2. filij, quorum maior
nõ minoris in curando dexteritatis & ſciẽtiæ,
q̃ pater ferebatur, aut amplioris etiam. Igitur
2. cum filiis, & famulis totidem comitantibus
primum cum Frãciſco Baretto, qui pro eo tẽ-
pore Indiæ regendæ præerat, loquitur: quo-
niã ita eueniſſet, vt in rem præſentẽ ipſum
habere

Doctiſsimus quidã in filiorũ ſalute officioſus, in propria negligens.

habere poſſet, & vterque filius Chriſtiani eſſe ſe vellent, cupere ſe, vt aſsiſtere baptiſmo, & ſuſceptoris officio fungi non grauetur. Baptizauimus eos, & ambos famulos: ipſe tamen, proch dolor, in aliorum ſalute officioſus, in ſua negligens fuit, in errore malo animo perſeuerans. Stuporem nobis tanta concurſatio populi incuſsit ad Eccleſiam eo die capitis ſancti vnius ex 11. millibus Virginum viſendi gratia tanto ſtudio conuenientis, vt in profundam noctem eos abierit, nemine reperto, vt credibile eſt, aut virilis, aut foeminei ſexus in tota vrbe, qui non templum adiret, & capiti ſ. honorem haberet maximum, quãtum coniicere licuit. Hæc habebam ſcribere, chariſsimi Fratres, de rebus domeſticis.

Nunc quædam breuiter dicamus de Patrũ, ac Fratrum tranſuectione, huc & illuc in diuerſa hoc anno tendentium. Fructum autem quem cuiuſque labor peperit, ex literis ſingulorum quas quiſque dabit, facilè perſpicietis. Negocium graue, & magnum offerebat ſe his diebus, & quod ad gloriam Dei non mediocriter faceret: ſcilicet de regno Ignambano ad littus Cafrariæ poſito, ad hanc tam foelicem prædam iam partui animarum proximam duo è Patribus noſtris, & vnus Frater electi ſunt, P. Gonſalus, & Andreas Fernandes, Andreas Coſta. Quarto Octobris in feſto beatiſsimi P. Franciſci, literas P. Gonſali accepimus, ex quibus proſperum, foelicémque ſucceſſum ſuſcepti negotij videre erat. Acceſſus hic ad tam nobilem triumphum

Præfectus ad regnũ Ignãb. ſuſcipitur.

Ignãbanæ ſitus.

on caruit multis periculis, & languoribus, uibus grauiter omnes afflicti ſunt: præ reliquis tamen Pater Gonſalus ardore febris, & olore ſummo capitis adeo fuit excruciatus, t etſi infractus animus eſſet, manum tamen dmouere cuiquam rei nequiret, oculíſq; tam rauiter affectus, vt etiam cùm apertos haberet, nihil plus ferè qnàm occluſis cerneret. ter tandem difficillimum confecit manibus, edibúſque reptans humi. Vbi venit ad Igambanum, iam illuc prior aduenerat Pater Andreas Feruandes, qui de aduentu certior edditus, adeo proſtitutum viribus reperit, vt dduci domum non poſſet: ſed humi iacens, eque caput attollere præ dolore, neque pees ad ambulandum mouere potis erat: tanem aſſcito ſocio in vlnis languidum amlexi, ad ripam fluminis detulerunt, ibi vſque d noctem ceſſatum eſt. Poſt hos grauiſsinos labores tandem ſanitas corporis Patri, ratribúſque, Regi mox ipſi animi ſalus conceſſa fuit: nam paulò pòſt Chriſtianum ſe, um vxore, & ſorore, & multis aliis Principibus libenter fecit: Rex Conſtantinus ex nonine dictus eſt, Regina vxor Catharina, ſoor Iſabella, vt omnium numerus, ſi ineunlus ſit, eo tempore baptiſmatis vnda renaorum ſupra 400. & quinquaginta aſcenderit. Pater Gonſalus per Moſambicam ad nos inde reuerſus comitem habuit ſecum Principem adoleſcentem baptizandum filium Regis, multò etiam, quàm qui in Ignambano imperat, potētioris: ſpē nō minimā habet patrē

Rex Ignābani cum ſua familia, & aliis ad 450. baptizatur.

Alterius regis conuerſio.

quoq;

quoque ad imitationem Chriſtiani filij ad baptiſmum peruenturum aliquando.

Iam accinctus itineri erat P. Gõſalus cùm hæc ſcriberem, vt ad celeberrimum validiſsimumque Imperatorem Manomotapan (quẽ vocant) proficiſceretur: hæc via quanquam plena periculis, & laboribus abũdet, duorûmque menſium ſpacio confici vix queat, adhęc flumine aduerſo nauigãdum ſit, tamen emolumentum quod accedere in animis conuertendis poſſe maximum videbatur, omnem illi laborem, & moleſtiam leuẽ faciebat. Obſecro vos negocium hoc tam ſerium piis precibus veſtris apud Deum, vt exigit Chriſtiana charitas, promouere. Solus ad tantũ inſultum, tamq; arduum, & memorabile facinus ingreditur, vtroq; ſocio, cũ ſic neceſsitas iuberet, in regno Ignambano remanente.

P. Gonſal. mittitur ad imperatorẽ Manamotapã, vt eum pertrahat ad fidem.

P. Arias Brandus Ormutio ad nos delatus eſt, cui toto hoc anno quem illic tranſegit, labores plurimi ſubeundi fuerunt, quod id temporis eò veniſſet. cùm Luſitani magno exercitu, vt vnã ex Regis Ormutini inſulis inuaderent, in armis tumultuabantur, quæ à fide & obedientia ſe ſubtrahens, accitis ad ſe Turcis, Luſitano reſiſtebat. Ad hanc igitur expugnandam tota vis belli à noſtris dirigebatur, cuius tanta fertilitas eſſe dicitur, vt alia nulla ſub omni ditiõe regni vel vberior, vel amœnior reperiatur, ſit tamen duobus menſibus neſcio qua vi occulta, quod prodigio ſimile eſt, vt qui in inſulam pedem inferat, ex ægritudine contracta mortem vix euadat.

Cùm

Cùm igitur milites bene armis inſtructi eò
enderent, aiunt paucis deſideratis Ormutiũ
eliquos partim ſaucios, partim ægrotos re-
iiſſe. Hoc igitur Patris officium, & præcipu-
m opus erat, vt in confeſsionibus, & medi-
amentis ægrorum, atq; ſacramentis admini-
ſtrandis totus eſſet, etiam in domo ſua, tan-
uam in publico xenodochio 60. militibus
xceptis, quorum valetudinem etſi curaret
iligenter; tamen omnes ferè morbo abſum-
i ſunt: & cùm hi, tum alii plurimi è viuis ex-
eſsiſſent, ipſe ſtola, & ſuperpellicio amictus
hriſtiano more preces fundens, ad ſepultu-
am comitabatur. Adhæc effecit hoc anno
uem illic abſoluit, vt quinquaginta animas
hriſto apponeret; quæ conuerſio etſi per-
aucorum hominum eſſet, maior tamen &
luris facieda fuit, quàm quæ in India fit pro-
terea quod & Mauri magna ex parte om-
es ſunt, & multum pertinaces in paternis er
oribus. Erat inter hos mulier quędam appri-
iè nobilis, quippe quæ de familia Regis Or
utini, & eiuſdem matri ab intimis conciliis
at: hæc fuga inita ad Chriſtianiſmum accur
it, eam maritus ilicò, & pater ſecuti, omnes
onorificentiſsimè baptizati ſunt. Ad hunc
umerum virgines quatuor Græcę natione,
agnæ authoritatis adiectæ ſunt, quas Mau
, ne hanc rem agerent, occultârant: duas
 iis à ſuis in matrimonio collocandas reli-
uit, duas Goam tranſmiſit, vbi in ædibus
 [illegible] operam in fide iuxta ac
[illegible] impendant.

Matronæ nobilis cõuerſio cũ ſuis.

Iudæos

Iudæos qui frequentiſsimi huc Conſtan tinopoli, Venetiis, Alexandria, tum ex Græcia, & Armenia, aliiſque partibus appellun clandeſtina conuenticula in ſynagoga neſei qua, Ormutij cogebant: Quibus in vnum collectis, accidit ex improuiſo quendam ex Chriſtianis interuenire, aſpicit ille propiciatorium (quod ſacræ literæ dicunt) cultiſsim ornatu, ad hæc Pentateuchum Moyſis vide ita diſtinctum, vt quemadmodum libri quin que ſunt, ita ſingulis ſingulæ capſulæ, ex auro obrizo cederent, appenſis chartulis qu: quemque librum indicabant: ante hos libro lucernæ ardentes ex oleo pendebant, artificio quodam mirabili exſculptæ: ingreſſus er go is omnem hunc ornatum cum ipſo ſanctuario deturbauit in terram, & paulùm pro greſſus in conclaue quoddam ſecretius qua draginta octo volumina Bibliorum nou inuenit, auro, & ornatu ſplendida, quæ non ita pridem Venetiis allata erant, auferuntu & hæc omnia: ſed quia re tenui Iudæus librorum Dominus erat, libris receptis, pau pertatem ſuam ſolari permiſſus eſt, ea tame conditione, vt Venetias vnde aduexerat, referret, quod etiam fecit. Hac tam inexpectat perluſtratione, irruptionéque in ſynagogam ita attoniti redditi ſunt Iudæi, vt poſt eum diem ne caput quidem leuare, aut cæremonii ſuis operam dare auſi fuerint.

Iudæorum ſynagoga turbatur.

De Patribus aliis qui in Commorrino, Co lano, Coccino, Tanaa, Beſſaino, Damano, Ma lucco, Amboino, Bazaino, huius Indię parti bu:

ns agunt, nihil ſcribo, quòd exiſtimem cu-
e futurum illis, vt vos rerum ſuarum faci-
it certiores. Quę autem præclariora accide-
nt in Inſulis Dinara, & Cioramo, ex aliis li-
ris vt arbitror vberius copioſiùſque vide-
tis. In continente quæ paret Luſitano, pau- *Salſettæ*
lum à Goa diſtante quam Salſettam nomi-
ſit Chriſtiani, vt opinor, numero mille ſunt,
ni quòd cum gentilibus promiſcuam con-
etudinem habent, vita ab illis non multum
fferunt. Ea res cùm miſericordiam com-
oueret noſtris, qui fructum ampliſsimum
de colligi poſſe videbant, maximè quòd
ex Luſitaniæ ſexaginta ibidem oppidula, *60. oppidu-*
t eò amplius poſsideret: incolentium verò *la Luſita-*
umerus quinquaginta millia facilè æquaret *no ſubdi-*
oſtris cum gẽtilibus computatis. Cum Pro- *ta.*
ge actum eſt, vt Patrem, & Fratrem vnum
mitteret è noſtris, qui tam inſtruere Chri-
ianos, & ad meliorem frugẽ excitare, quàm
ntiles pertrahere conarentur ad fidem, ſa-
ulariter ſe in illorum mores, & conſuetudi-
es inſinuando. Placuit non minus quàm no-
ris hoc negotium Proregi, atque prouinci-
n hanc Patri Petro Maſcareno dedit, huic *P. Maſcare-*
ratrem Emanuelem Gomezium adiungit. *re⁹ ad Mau-*
ici non poteſt quantam Chriſtiani volu- *ros proſi-*
atem ex horum aduentu, pariter, & vtilita- *ciſcitur vt*
m acceperunt, tum ex gentibus quaſi ad cẽ- *eos cõuer-*
m iam coëgerunt, quos vna excurſione col- *tat.*
ctos in baptiſmum proximum reſeruant.
nt in pretio, & amore noſtri non tam
riſtianis, quod facilè eſt, quàm Ethnicis,

Humilitas amabiles facit. quod difficilius, ſed amabiles eos humilit
omnes reddit. Speramus diuino fauente
mine futurum, ſi modò Prorex Conſtant
diu Indiæ præeſſe poſsit, vt tota hæc erra
um hominum colluuies ad Chriſtum acc
& abluatur, neq; ſolùm hi, qui in Salſetta
verùm alij quoque Bardenſes, qui ſub in
rio item Proregis agunt.

Ex literis Patris Henrici quas annua
mittit, intelligere potuiſtis, quemadmo
In Cōmorino littore ſunt 80 milia chriſtianorum in littore Commorino, vbi noſtri dilige
operam in promouenda fide nauant, oct
ta millia iam illius rudimenta, & cærem
ſuſceperint: habitant hi ferè omnes iuxta
re, non tam vt vitam piſcatione ſuble
quàm quòd grauem tyrannidem patiur
Badagaſsis, qui ipſorum Domini ſunt, &
ram latè ſub imperio tenent: hi crudelit
hactenus inauditam in noſtros exercue
vt vix exprimi poſsit, quanta Chriſtiani
iuſta, & iniuſta pertulerint. In propinqu
Iaſanapatæ ſitus. morini portus Inſula alia iacet Iaſanap
ius Rex non minus, ac Badagaſsi, Luſi
Chriſtianóſque omnes in odio maxim
bet. Prorex (ex amplificatione perſuaſu
næ gloriæ, quamplurimam ex eo rep
poſſe putat) conſtituit omni collecto e
tu, contra hunc tyrannum bellum mou
Quod vt fiat facilius, & noſtros paulat
eam partem inſinuet, totus in eo eſt, vt
ſtianos à Commorino in Iaſanapatan
mittat: quæ res à P. Franciſco Xauier ſ
memoriæ multū deſiderata etiā fuit pr

atum animum, tranquillitatémque vitæ m Chriſtianos, ſi illic eſſent, habere poſſe abat. Multis precibus contendit, vt Prouincialis noſter ſibi in itinere comes adſit: tũ pter ſolatium, quod Chriſtianis accederet præſentia eius, & tranſmigratione ex Comrino in Iaſanapatan, tum quòd ita ex mohabet, vt Prouinciales omnium ordinum in India ſunt, ad huiuſmodi negotia libẽadducat.

Prouinciales oĩum ordinũ plerũq; comitãtur Proregem ad bellũ erga ethnicos.

Erat in Collegio noſtro tum puer quidã onſus nomine, quem octo ab hinc annos per aluimus. Cæterùm Rex eſt Tricanali (quod regnum per vim eripuit illi hic quo loquimur Iaſanapatę Rex) adultæ iã tis, in qua regnum adminiſtrare poſsit.

nc propter excellentem in doctrina Chrina, ac cæteris cæremoniis noſtris diligenn, legendíque peritiam, viſum eſt Proregi imum ſe facturum, ſecum vt abducat, & oſſeſsionem amiſsi regni collocet. Faxit minus Deus, vt quàm pium deſiderium oregis eſt, tam exitus fortunatus ſit, nihil d in hac re tota molientis, quàm vt gloria i & fidei noſtræ illuſtrior reddatur, & amñcatior. Spem ſummam habemus, bonitate diuina freti, Regem ipſum, & regnum Iaapatan noſtrum in fide futurum, cum nos Rege, modò hunc Alfonſum in amiſſum gnum reſtitui contingat. Occupationes no vndique tam multæ ſunt, & tam frequenindies magni momenti pariter, & vtilitacauſę apud iſtos emergunt, in quibus hos

nor Dei, ſalúſque proximi conſiſtit: v
dolendum profectò ſit, quoniam tam pau
ci ad hæc agenda ſumus, & maxima com
miſeratione dignum, tot animas propter inc
piam piorum, doctorúmque hominum vide
re pereuntes. Dominus noſter Ieſus Chriſtu
Seruator animarum noſtrarum det vobis, v
neceſsitatem hanc cognoſcatis, vt pro viribu
ſubleuare eam poſsitis, conſiderãtes id quo
res eſt, quemadmodum infinitum preciu
ſanguinis ſui precioſiſsimi, quem pro nob
aliiſque omnibus, qui hîc in præcipitem ru
nam aguntur, in cruce copioſiſsimè ef-
fudit, propter inopiam inſtructo-
rum in multis non hæret. Ex
Collegio Sancti Pauli,
Goæ, primo die
Decembris.
1560.

Ex commiſsione Patris Franciſ
Rectoris, inutilis in Chriſto om
nium ſeruus.

Ludouicus Froe

CAPITA QVAE iam ſelecta ex literis Arij Brandonij, datis ad Collegiales Societatis Ieſu Conimbricenſes, decimo Calendas Ianuarij, An. 1554.

Agit de fructu ſpirituali variis in locis, locorûmque ſitu & diſtantiis.

Gratia & pax Domini noſtri Ieſu Chriſti ſit ſemper vobiſcum. Amen.

CVM Pater Melchior Nugnez hinc Iaponem verſus proficiſceretur, deſignauit vniuerſæ Societatis in India moderatorem Patrem Balthazarum Diaz, qui huic populo longè acceptiſsimus tantos in Eccleſiæ horreum fructus inferebat, quòd alium præ hoc neminem ſuum in locum putaret ſubrogandum: plures quaque hebdomada ad populum conciones habet, diuerſis in locis, magno hominum concurſu, & applauſu, nec minori cum fructu: incredibile enim eſt, quan-

topere homines ad pietatem, pœnitentiam odiúmque peccatorum inflammet, vt ex iis quæ hic ſubnectam facilè percipietis. Cùm eo die quæ Diuo Bartholomæo ſacer eſt, de Martyrio eius verba faciens veterem hominem exuendum eſſe doceret: ecce templum ingrediuntur pupilli, qui exutis & in ſiniſtro brachio conuolutis veſtiolis ſuis albis dextro ſe flagris cedentes, per mediam hominum turbam procedunt, quos & alij viri ſeculares verberibus item ſe afficientes longo ordine comitabantur, quæ res vſque adeo exiſtentium in templo corda penetrauit, vt à profuſis lachrymis, multíſque ſingultibus ſibi tẽperare nequiuerint. Prorex, & alij multi primates nobiléſque viri non parum hoc ſpectaculo ad pietatem accenſi ſunt, præſertim cùm tantum peccatorum dolorem, & contritionem in hiſce nouellis Chriſti plantis intuerentur. Nec minori delectatione die veneris proximè ſequenti ſimilem pœnitentium feruorem ſtatim à concione cùm ſuis Prorex ſpectat, inter quos multi matrimonio coniuncti, multi ſenio confecti, quidam etiam præmaturæ iam ætatis vir corpore pubetenus denudato, ligneam crucem ſpectatę magnitudinis, & craſſum funem de collo dependentem geſtans præibat.

Peccatrices ad cor redeunt.

Cùm idem in feſto Sancti Lazari extra vrbem concionem haberet, mulier quædam prædiues, ſed impuræ vitæ, adeo peccatorum dolore compuncta eſt, vt coram omnibus vociferari & plorare non vereretur, cu-

tur,cupiẽs certum vitæ genus edoceri,in quo agendo ſuæ ſaluti bene foret conſultum; acceſsit ea de cauſa poſtmodum Eccleſiam noſtram,vbi & probè inſtructa, vitam in melius commutauit. Huius præclaro exemplo & aliæ multæ peccatrices incitatæ vitam omni flagitiorum turpitudine inquinatam deteſtatæ ſunt, quæ omnes poſt exiguum deinde tempus communi inter ſe conſenſu relicta ciuitate in alium commigrârunt locum, vt peccandi occaſiones vitarent, vbi nunc coeleſtem poenitus vitam agentes commiſſa facinora frequenti confeſsionis vſu abſtergunt. Qua ex re non paruum hæc ciuitas in Domino emolumentum conſecuta eſt.

Alio quodam tempore eodem ad populum declamante nobilis quidam vir per medias hominum turbas penetrans, & quàm proximè ad ſuggeſtum accedens, alta voce Chriſtianum ſe velle fieri proclamauit, qui à Patre vſque ad concionis finem ſedere iuſſus, in domum deinde Catechumenorum introductus eſt, vt Chriſtianæ fidei rudimentis inſtitueretur,nec enim baptizari ſolent, donec Chriſtianam doctrinam memoriter teneant. Hic baptiſmum conſecutus in quandam Inſulam, quæ eius erat patria, diſceſsit, vnde paulò pôſt multos cum vxore, quæ in perfidia alioqui pertinaciſsima fuerat,Chriſto conquiſitos ad Collegium noſtrum baptizandos abduxit.

Pater Paulus Dei cooperante gratia tantam infidelium multitudinem ad Chriſtum

pera

pertraxit, vt eorum numerum vix poſsim recenſere: ſperamus in Domino breui, omnes gentiles circumuicinos conuertendos eſſe, nam de remotioribus, ad quos Chriſto lucri faciendos ex Europa aliquos expectamus, non loquor.

Ormutij multi ad fidem conueniunt.

Quamuis vberrimos fructus Patres noſtri diuerſis in locis agentes, ex hac Indica vindemia colligant, parui tamen & minimi cenſeri illi poſſunt, ſi cum iis quos inſula & ciuitas Ormutina producunt, conferantur, vbi noſtris præeſt Pater Antonius Heredia. Parua eſt hæc inſula, & omnino ſterilis, nec quicquam ad vitæ humanæ ſuſtentationem ob terræ ſalſuginem gignit, vnde noſtris nō deest patientiæ materia, tametſi quæ neceſſaria ſunt omnia itinere marino inuehantur. Sita eſt in freto Bazoræ diſtátque ad duas leucas à Perſia à parte ſeptentrionali: à meridie vero Arabiam aſpicit, à quo 10. leucis diſsita eſt, vtrunque latus Mauros cultores habet, quorum plurimi Regi Ormutino Luſitaniæ Regi ſubiecto parent. Eſt autem Ormutium ciuitas ampla, in 27. gradu ſita, vbi mille circiter Luſitani tam in vrbe quàm caſtro degunt, mulieres, & paruulos excipas. Habet quoque alias nationes, vtpote Mauros, Turcas, Indos, Abiſinos.

Situs Ormutij.

Bazaini Situs.

In Bazain noſtris præfectus eſt Pater Gonſaluus Rodericus non ſine magno tam ethnicorum, quàm Chriſtianorum emolumento. Magna hæc inſula eſt, vbi Gentiles plurimi Mauris immixti, quòd vicina ſit regi

Cam

ambayæ, viuūt. Iacet in principio ſinus Inꝛ
ici, vbi polus in 19. & dimidiato gradu eleꝛ
atur.

4. inde leucis abeſt inſula Thanaa, quo in *ſitus Thaꝛnaa.*
oco agit P. Franciſcus Henriquez, illinc
thnica ſuperſtitio tantum non exploſa eſt,
t ex eius literis intelligetis.

57. leucis à Bazain Goa, qua verſus meridiē *Situs Goæ.*
er eundem ſinum deſcendirur, in ea proꝛ
montorij Indiæ parte ſita eſt, vbi polus in
ecimoquinto gradu octo & dimid. minutis
leuatur.

Si per eundem maris tractum deſcendere *Coccinum*
ergas ad 100. leucas in 10. gradu 8 & dimid.
minutis eſt ciuitas Coccinum. Verſantur
llic tam gentiles, & Mauri, quàm Chriſtiani
lurimi, quæ etiam variis inſulis diuerſis Reꝛ
ibus ſubiecti circumcingitur. Vocatur hoc
enus hominum Mallauare, ex quibus plures
Chriſtiani ſunt, quàm ex vlla aliarum natioꝛ
num. Præeſt illic noſtris Pater Franciſcus *Qui Malauarēſes dicuntur.*
Peres, cuius miniſterio Dominus in conꝛ
erſione Gentilium plurimum vtitur.

Quatuor inde leucis in nono gradu, & octo *Caulanū.*
cum dimid. minutis eſt Caulanum, vbi pluꝛ
imi Chriſto nomina dederunt, quibus &
Mauri miſcentur. Rectorem illic agit Nicoꝛ
laus Lancilotus Italus, multorum filiorum
ſpiritualis Pater. Et ſanè miraculum videri
merito queat eum tantis infirmitatibus fraꝛ
ctum tam impensè in aliorum ſalutem incūꝛ
bere poſſe.

Vlterius deinde ad vigintiſex leucas eſt
portus

Commorinus port?. Chriſtianorum 22500. portus Commorinus in octauo gradu, vbi Pater Hēricus Hēriquez fructus colligit vberrimos. Sunt illic plus minus 22500. Chriſtiani, laboratque multum dictus Pater in extirpandis gentilium abuſibus, qua de cauſa magnas ſuſtinet perſecutiones & iniurias à Mauris. Hinc rectà pergitur verſus Caramandel, & S. Thomam, vbi ſuperiorem agit P. Cyprianus, cuius miniſterio Deus bona plurima operatur, tam in Luſitanis quàm indigenis.

Caramandel. Thomopolis.

Iaponia. In Iapone quæ in 36. gradu ſita eſt, duo loca noſtri inhabitant, quorum alter eſt in primaria ciuitate regni Amanguci, vbi noſtros regit P. Coſmas Torrenſis: alter in Bungo, quæ & ipſa regni cuiuſdam Metropolis eſt: illic noſtris præeſt P. Balthaſarus Gago, ſed illuc iam appuliſſe ſperamus Patrem Melchiorem Nugnezium cum vndecim fratribus noſtris, ſi Deus eorum iter proſperauerit.

Bungũ metropolis. Iaponiæ.

Appulit huc Pater Emanuel de Morales ex Ceilano, vbi tam ardentiſsimis concionibus habendis quàm audiendis confeſsionibus talentum ſibi concreditũ fideliter expēdit. Is hic ſanguinis fluxu laborare cœpit, quo etiã morbo conſumptus in media fratrum noſtrorum circunſtantium corona ad extremũ vſque nomine Ieſu inuocato, ſpiritum creatori reddidit, non ſine magna omnium conſolatione. Quem poſt duos menſes elapſos Pater Gaſparus, & ipſe laboribus exhauſtus, ſequutus eſt. Infirmitas eum inuaſit, dum illud euangelium: Simile eſt regnum cœlorum

Gaſparus.

rum

rum homini regi &c. pro concione explica-
ret, vnde domum reuerſus, quàmprimum ad
ſe curauit vocandum P. Melchiorem, affir-
mans ſe iamiam ad alteram tendere vitam,
ſicq; breui mortis agone ſuperato ſingulare
nobis patientiæ exemplum reliquit. Mors
eius ab omnibus paſsim deplorata eſt tan-
túſque ad funus celebrandum hominũ
numerus confluxit, vt vix tandē
magno labore corpus eius
ad quoddam ſacellum
delatum terræ ſit
conditum.

EX EPISTOLA PATRIS Henrici Henriquez ad R. Patrem Præpoſitũ Generalem & cæt.

git de Grammatica ad vulgare idioma addiſcendum componenda: Turcorũ in Chriſtianos furore: Meſchita captiuitate, & Ioguo in diſputatione conuicto.

Pax Chriſti.

CVM ſuperiorum meorũ iuſſu Coccinum peterem, ciuitatis Epiſcopum allocutus, obnixè apud eum egi, vt negocium committeret, & doctis, & in ſua lingua benè ex-
ciratis viris: quorũ partes eſſent Coccineñ.
guã cùm Piſcaria, ita inter ſe componere,
ioqui non longè diſsidentes, vt ſi quis er-
or, & diſcordia in loquendo eſſet, adunere-
r. Epiſcopus homo ſtudioſus Reip. non gra
tĩ acquieuit, & ad iſtud euocari iuſsit, quos
axĩmè idoneos iudicabat. Oẽs ad vnũ hoc
ore tãto facili⁹, & lubẽtius vtebamur, quò
hriſtianis vtiliorem fore perſuaſum erat.
ulò antè q̃ Punicalẽ ab hoc opere redirem,
gada vicinorũ locorũ pręfectus Vſinachus
ctus, piſcationem ſibi dari liberam voluit
hriſtianis ad Margaritas, quarum hic non

infrequens copia eſt : ſi renuerent, ferro, & flãmis ſe viam factarum,& vxores, liberóſq; abrepturum in ſeruitutẽ minabatur. Noſtri periculum veriti,cũm non incertam haberẽt eius potentiam, licet iniqua petenti, acquieſcere tamẽ quoquo modo decreuerũt: priùs tamen quàm ſententiam ſuam, & reſpõſum apud eum redderent, conſultationem inibãt de vertendo ſolo,potius quàm per tyrãnidẽ ab illo ſe corã opprimi paterentur. Erat enim hic Bagada & inimiciſsimus Christiano nomini,& quòd cum Turcis familiaritatem haberet,ab armis & pecuniis paratiſsimus. Accidit interim pro tempore non importunè vt noſter,atq; idem regionis Dux ad Proregis mãdatum Chriſtianos,& Luſitanos apud B. Thomæ commorantes,in Inſulam Iafanapatã,Regi Biſnageno ſubditam ſub initiũ Augusti anno 60.deducere pararet. In hac expeditione dum verſatur,ecce tibi Bagada ex improuiſo Punicalem appellit bene magna militũ manu & æquitatu,ac plurimis Elephantis armatus, multóſq; in ſeruitutem videbatur redacturus, niſi Luſitanus quidam genere nobilis furorem eius auertiſſet qui cum militibus aliquot obuius Tyranno occurrit, & commiſſo prelio præcipuum alæ vnius Ducem occidit. Huius ob mortem claſsicum canere,& ſe recipere coacti, ſpacium noſtris dederunt colligendi ſe,& ad mare cõueniendi,vbi nauigiis præparatis in alteram oram ſubitò traiecerunt. Triremis vna quæ Præfectũ habebat,et Patrem Ioannem Me-

ſchitam

ichitam(nam ego iam dudum ab initio in eā
aſcenderam)præ ſarcinis & impedimentis ad-
hærens vado oportunum tempus,& vberius
mare expectabat. Hic iterum nos hoſtes ado-
riuntur,nulla nō vi adhibita. Quamobrē cū
neque prouehendi ad noſtros in vlteriorem
ripam,nec redeundi facultas eſſet,neceſſitate
coacti ſumus manū cum illis conſerere. Pu-
gnatum eſt vtrimque acriter:diu ancipiti vi-
ctoria,ſed tandem ad illos incumbente. Fit
cædes noſtrorum,trucidantur, & vulneran-
tur non pauci. Pater Ioannes Meſchita ab ho-
ſtibus captus eſt,ego natādo ſicut potui elap-
ſus ſum:quod attinet ad labores ipſius,per a-
lios atq; adeo ipſum certior fies. Quamobrē
ad ea explicanda me dabo,quæ his in locis,no-
ſtrorum opera & ſtudio perfecta ſunt.

Meſchita capitur.

Re ipſa comperi concertationes publicas,
quas cum Ethnicis hic agere ſolenius non
minimi eſſe momenti:in iis ita me exerceo,
vt ſi quando occaſio detur publicè diſputan-
di,ea perlibenter vtar. Fortè fortuna vene-
rat ad hæc vicina Punicali oppida, Ioguus
quidam,vir ſummæ apud omnes authorita-
tis habitus., & prudentiæ. Ad hæc eius
ætatis,vt trecenteſimum annum eū attigiſſe
dicerent:de quo vt plurima alia,ita prope fi-
dē omnē excedentia ferebantur: vbi rem co-
gnoui,& tanti eum apud plebē nominis eſſe,
vt ad eum velut ad miraculū quoddā omnes
vndiq; cōfleure, literas ad eū dedi, quòd ipſe
præ aduerſa valetudine pedem mouere non
poſſem:quib⁹ hominē ad me domū euocaui.

Ioguus conuincitur.

venit ille non cunctanter, bonam ſibi forſitã pecuniæ ſummam apud Chriſtianos meo ſtu dio conficiendam expectans. Aderant id tẽ poris Punicalis oræ Principes quinque viri, cum his Ethnicorum nonnullos acciri iuſ ſeram, & diſputationem cum Ioguo inſtitui mus, in qua Domino Deo viſum eſt, ad fidei noſtræ veritatem aperiendam, ea ſuppedita re argumenta, quæ hic non modò non refel leret, verumetiam ſuo ſilentio comprobare videretur. Aduerterunt hoc non pauci ex Ethnicis, & fidem noſtram benignè profe quuti ſunt: Addebãt illud etiam legem ſuam ad veniam peccatorum habendam æquè fa cilem non eſſe cum noſtra: quod tametſi ſimulato animo nonnulli potius dicerent, ci de peccatorum remiſsione, quàm quod apud ſe ita ſtatuiſſent: diſputatio incidiſſet. Tam veritatẽ ex tam aperta luce rationum potue runt facilè agnoſcere. Finis demum in e fuit totius inſtitutę diſputationis, vt Ioguum falſi conuinceremus, quod etiam factum eſt. Quamobrem qui Punicalem magna pompa & faſtu, clangentibus præ ſe tubis ingreſſu erat, nõ eadem celebritate reliquit: pudore, & ignominia ſuffuſus clam ſe ex ea ſubduxit. Hæc res & magnam voluptatem attulit no ſtris, & Ethnicũ vnũ ex diſputatione cõmo uit ad fidem: & ſi vt eam reciperet nondum perſuaderi potuit. Vir in omnibus induſtrius & ingenioſus, qui cùm ad nos domum ſæp ventitaret; & ego multum diuque de diui nis rebus, & noſtra lege cum illo verba feci

ſem, ip

ſem,ipſe quidem vera eſſe confitebatur quæ dicebam omnia,mundi tamen illecebris impeditus,non potuit ad id perduci,vt agnitam veritatem amplecteretur.

Pro ſumma diligentia & deſiderio mihi fuiſſet, nonnulla de Idiomate Malauarenſi conſcribere, & Dictionariolum cõſarcinare: quoniam tuam paternitatem velle intellexeram,niſi nos Bagadæ repẽtinus oppreſsiſſet aduentus, qui (vt antè dixi)omnibus rebus me exuit,tum præcipuè membranis orbauit, quas chariſsimas habebã, quod in iis peculiariter quædam annotata tenebam, quæ non tam ad religionem noſtram, quàm hanc rem de Malauarenſi lingua pertinebant.

In his continentis terræ locis oppidum quoddam erat,ſexto à Punicali miliari diſsitũ,in quo hominum quoddam genus degebat,quos Chiareos vulgò nominant: ex his non pauci numero Chriſtianam Religionem profeſsi,ad nos venerũt baptiſmi gratia,quos ardentes animo cũ videremus, et erga fidem benè animatos, iuſsimus, vt domum quiſque ſuam reuerſi vxorem,liberos,ac familiã omnem vnà ſecum ducerent baptizandos:quod etiam non inſtrennuè fecerunt, relictis nonnullis quos tamen perinde vt vicinos alios ad fidem aliquando venturos piè ſperamus. Qui ad Margaritas colligendas è noſtris ſe conferunt,omni opera incumbunt, vt pauperum afflictas res,& fortunas,ſua liberalitate ſubleuent, & in ea re diligentes ſunt ſupra modum. Nuper in proxima piſcatione

duo millia Phanoſiorum in eleemoſynam erogârunt. Hi Phaniſij in publica moneta ſunt ſeptendecim ex iis, aureum nummum noſtratem faciunt, ea omnis pecunia Xenodochio noſtro ceſsit, quod in Punicali habemus. Alias etiam tria millia Phanoſiorum contulerunt, pro puerorum huiuſce regionis collegio inſtituendo: plura, & vberiora promittentes, vbi per facultates licebit. Finem facio ſcribendi. Dominum Deum rogemus omnes, vt voluntatem ſuam ſanctiſsimam, & agnoſcere pariter, & perficere nobis concedat. Datum in Inſula Mauara 6. Idus Ianuarij anno 1561.

Seruus inutilis omnium
Henricus Henriquez.

EX

EX EPISTOLA P. Ioannis Meſchitæ ex vinculis ad P. Henricum in Commerino ſcripta.

Carceres & labores Meſchitæ referuntur.

Pax Chriſti.

SIT Dominus benedictus. Labores & dolores, hic nobis ex obuio occurrunt, quanquam pro eo, ac peccata mea merentur, planè infra meritum meum eſt, aliquid pro Chriſti nomine a-
rbius pati, nedum mortem oppetere, &
orioſiſsimam martyrij coronam conſequi.
erſamur interim inter angores, curas, &
æſtiones, & tormenta, denique capitis ob-
uncationem in horas ſingulas expecto.
agada meus Tyrannus, quod pecuniam con
cutam recipiendi ſpe decidit, & Chriſtia-
ab iis quæ incolebant loca ſe clam ſubdu-
erunt, in me furorem, & iram ſuam indi-
auget, quamcunque in partem res cadat,
eo noſtro ſit honor & gloria. Ego op-
ma quæuis in ſpe habeo, tum & ſi me
eccata plurima tacita verberatione caſti-
ent, vt longè minus quàm pro culpa me
ntiam premi: tamen facit immenſa Dei

bonitas,quæ in ſe ſperantes amplectitur vni-
uerſos,vt planè confidam eam mihi fortitu-
dinem,& vires adfuturas,quæ hiſce laboribus
ferendis ſatis erunt. Compedes grauiſsimas
geſto, corpus catenis iniectis vndiq; conſtri-
ctum eſt,Sit Dominus benedictus. Puer Mi-
chael in hiſce perturbatus rebus vnus adeſt,
& me cõſolatur.Obſecro vos,quanto ſtudio
poſſum,vbi per oportunitatem Ceilanũ lite-
ras dabitis ad noſtros,aut Coccinum,aut Goã
mei memoriam nolito deponere : ſed apud
omnes intercede, vt aſsidua ad Deum oratio
pro me fiat.Multum enim valet(vt ipſe ſcis)
deprecatio aſsidua: ad quam rem vt alacrius
præſtandam excirentur,copiam iis harum li-
terarum(ſi ita voles)facere licebit. 29. Au-
guſti. 1560.

Seruus inutilis Ioannes
Meſchita.

¶ EX EPISTOLA *altera eiuſdem.*

Agit de ſua liberatione, quam Deo potius quàm humano auxilio adſcribit.

Pax Chriſti.

QVAS à te literas accepi chariſsi-
me in Chriſto Pater,ſcito mihi gra-
tas fuiſſe. Inciderũt enim in id tem-
pus, cùm & mihi liberum eſſet

eas legere ſuis arbitris, & è vinculis elapſus, pro noua re à caſu gauderem vehementer. Sit laus Domino noſtro Ieſu Chriſto. Iã è carcere euaſi, crudeliſsimi Tyrãni minas, & machinationes, ac furorem oẽm poſt me reliqui. Dici nõ poteſt, quãta me gratulatione Chriſtiani exceperint, quo ſtudio proſecuti ſint, vbi primum immunem à vinculis viderunt, pretio non perſoluto tamẽ, quod pro me, ac reliquis in promiſsionem venerat. Non hic ſcribam (neque enim licet) per occupationes quoniã emerſi: ſed breui futurum id ſpero, vt abundantiore otio rem totã vobis vberius, & copioſius exponam. Tantum illud hic dicam humanis viribus, aut conſiliis, neq; me vſum fuiſſe, neq; adeo potuiſſe fieri, vt ex tã præcipiti, & perturbato ſtatu me extricarẽ. Digitus Dei fuit hic, huic totum aſſcribo, ac Glorioſæ virgini Mariæ, quæ preces noſtras apud eum alicuius prætij effecit. Igitur catenis onuſtus noctes, diéſq; adhibitis cuſtodibus, qui, quid facerẽ ſedulò obſeruabant: per medios hoſtes ſeptẽ dierũ itinere ad noſtros incolumis perueni. Sit Dominus benedictus. Literas has, & ſi breues, plenas tamẽ bonarũ rerũ. Reuerẽtia tua mittat obſecro ad Patrem noſtrũ Patriarchã, vt habeat, quamobrem & mihi gratuletur, & Deo gratias agat immortales. Ex hoc mari Iaſanapatano 17. Cal. Octob. 1560.

Seruus inutilis Ioannes Meſchita.

EX

EPISTOLA IOANNIS Meſchitæ ad fratres Collegij Conimbricenſis Societatis Ieſu.

1561.

Agit de Maurorum in Chriſtianos furore & crudelitate, & quo modo occiſo duce Mauro, pro Chriſtianis inclinata primo ſit victoria, alterò verò die infœlici Marte dimicantes, dux noſter & alii Chriſtiani venerint in aduerſariorum poteſtatem: Dein prolixè deſcribit ſuos labores, vulnera, carceres, fugam, pericula, induſtriam liberatoris ſui Michaelis, pueri planè Angelici: poſtremò victoriam Luſitanorum, & Regis Iafanapatæ fugam paucis perſtringit.

Pax Chriſti, &c.

CVM decreuiſſet Indiæ Prorex, chariſsimi in Chriſto Ieſu Patres, ac fratres ex littore Commorino Chriſtianos ob Tyrannidem, & multifariam tiam, quam in illos Ethnici exercebant, in Inſulam non procul à Ceilano ſitam educere: regnum præterea Iafanapatæ, in Luſitanorum poteſtatem, redigere mandatum accepi à R. Patre noſtro Prouinciali (quod in iis locis iã ad tertium annũ cõmoratus fuiſſem) vt illuc tenderẽ, & ad Proregis aduentũ prꝑſto eſſem, vt in aliã Inſulam

Chri-

Chriſtianos deducerem, qui poſt 'afanapatæ Regnũ captum, ſi modò caperent, noſtri in eo collocarentur. Interea dum tempus expectamus mutationi faciendæ, accommodum, ecce multo equitatu, ac peditatu, pluribus etiã adductis Elephantis bello aſſuetis, Punicalem obſidere Bagada incœpit, & in ducẽ primũ ac Luſitanos milites inuehitur, qui tũ in Punicali nobiſcum conſuetudinẽ habebant, & ab armis ſatis imparati erãt, neminem (Deo nobis propitio) Chriſtianorũ (quod tamen cupiebãt maximè) intercipere tum potuerũt. Etenim Luſitani quamq̃ numero longè impares: quippe qui ſupra 50. non erant, primã impreſsionem ſuſtinentes, fortiſsimè cũ hoſtibus depugnârunt, & eorum ducẽ Maurum, virũ inter illos primarium occiderunt: ex quo factũ eſt, vt inclinata victoria, Mauriſq; repulſis, ad fugã ſe noſtri adornarẽt cum vxoribus, & filiis Chriſtianis, cùm iam locus & tempus eripiendi ſe prolixius daretur. Ex his dum naues præproperè conſcendunt, plus minus triginta in mari ſuffocantur. Subſequenti die celerem triremem Dux vnà cum Luſitanis exponi iubet, in qua iam tunc Pater Henricus conſcenderat, ita rerum quas ferebat mole depreſſam, vt portum egredi triremis nõ niſi copioſiſsimi maris æſtu nõ poſſet: quod cùm hoſtes intellexiſſent, catapultis, & tormentis bellicis, atque arcubus, optimè inſtructi terra pariter ac mari, triremem acriter obſident, ſagittas quàm plurimas in eam emittunt, vtrinque maximis viribus pugna-

Mauri Chriſtianos inuadunt.

Dux Maurus cadit.

pugnatur,cadunt hinc inde non pauci,plures tamen à nobis: ego cum magno vitæ diſcrimine verſans,dum huc illuc diſcurro,ſagittas ſeptem excepi, tandem multitudine hoſtium obruti,Duce noſtro, cum pleriſque Luſitanis vulneratis, in miſeram deuenimus ſeruitutem.P.Henricus Henriquez natando euaſit : ego tabulæ cuidam in mare proiectæ incumbens,& inſidens euadere tentabam : verum quòd natationis ignarus eram,in manus Bagadę cuiuſdam incidi, qui ſimul ac venit, quaſi lancea me tranſuerberaturus, ita inſtabat,& nummos poſtulabat,cui cùm pręter ſubuculã nihil reſiduum eſſe vidit, nece certè abſtinuit.Sed ad Triremem ilico abripi iubet,in qua hoſtes latrocinio, & predę,& coedibus Luſitanorum intenti erant,mêque relicto ad rapinam ſe conuertit:huc cùm vẽtum eſſet,non multò preclarius mecum, quàm cũ illis agebatur, profectò tam indignè ab aliis mulctatus ſum, vt minimo minus à morte abeſſem.Primum vulnus in ſacerdotali corona tam graue accepi, vt ab ictu in mare præceps deuolutus fuerim,reliqua quòd me ſenſus iam deſtituiſſet,vix ſenſi : paulò pòſt haſta pectus vulnerant,hanc plagam, quoniam luculenta erat,& vitalibus in locis,mortẽ mihi pro certiſsimo allaturam credebam.Enimuerò hæc quæ grauiſsima mihi euenerunt,nõ ſcriberem,ne quiſquam parũ candidus interpres aliorſum accipiat,quàm à me referuntur: niſi me votum compelleret obedientiæ, & apud diuinæ laudis, vberiorẽ ex ea re futuram mate-

Meſchita 7.Sagittis vulneratur.

Maurorũ crudelitas in Meſchitam.

materiam viderem. Maurorum nonnul-li,qui cum Bagade permixti militibus nos oppugnatum venerant,& ſi nihil aliud conſtitutum habebant, quàm mihi vitam prorſus eripere, placuit tamen Deo miſericordi, vt per infideles,ac crudeles Bagados commiſeratione quadam in me commotos,hoſtes alios qui,ex Maurorum manibus me vindicarent. Vinctus igitur,toto corpore liuidus,ex plagis & cruore perfuſus, ad ipſorum Ducem abripior:ibi cùm me erectum ſtare iuberent, ob nimiam vim ſanguinis adhuc recentis & largè profluentis,in pedibis conſiſtere nequiui. Ad hæc ducem noſtrum, & alios Luſitanos decem videbam,plurimis confectos vulneribus,alium ab alio ſegregatum,ne mutuis colloquiis,vel ſolatium, vel communicationem vllam haberent,omnes ad Bagadorum imperatorem mox pertrahendos,in cuius conſpectum priuſquam ventum eſſet,in terræ foueas,& cauernas à mari paſſuum aliquot milia diſtantes compellebantur,vt pecuniæ extorquendæ facilem modum tenerent:Me multo labore lignorum ſtrue humeris impoſita, ita compreſſerãt, vt & ſauciũ pectus intumuerit ex vulnere, & vitalem ſpiritum ægrè ducere valerem. Interim rogabam ſupplex, vt vel paululum quieſcere liceret,quum propemodum expirare me dicerem,ſed ne tantillũ licuit impetrare intermiſsionis. Tandem in Tyranni ciuitatem aduocati ſumus:aduocat nos ille,& pretium redemptionis poſtulabat. Dux noſter pluribus vulneribus ſaucius, cũ

Crudelis ſpectaculum.

Impia Barbaries.

præ ægritudine vix reſpondere poſſet, ad me conuerſus aiebat, id ratum ac factum habiturum ſe, quod ipſe conſtituiſſem: poſt varias minas, & contumelias, denique in prætio cõuẽtum eſt, vt vndecies nonaginta millia Fauoſiorum, monetę hoc genus eſt apud illos, noſtro more ſeptẽ millia aureorum & quingentos daremus in vniuerſum, qua cõſtituta pecunia Luſitanos ſtatim ſoluit, & me vnum pro obſide reſeruat omnium loco. Chriſtiani huius tractus alteram ſe partem pretij ſoluturos eſſe ſpoponderunt, fidémq; deinde liberãrunt. Interim ſubſidium nobis è Coccino à patre Melchiori venit, cibo, & medicaminibus ad nos tranſmiſsis, quæ res non mediocri ſolatio nobis fuit. Confeſtim D. Prorex ſignificati fecit (qui omnium laborum noſtrorum adhuc erat neſcius) vt quamprimum Chriſtianos educeremus, quoad ipſius aduentũ, ac regno Iafanapatæ, vt ſperabat, expugnato, locus habitationi commodior illis traderetur. Interea temporis ad Inſulam è regione Iafanapatæ ſitam ſeſe conferrent, & eum operirentur. In hunc locum dux imperio Proregis cum Luſitanis obtemperans, Chriſtianos eduxit. Ego licet è vinculis grauiter laborarẽ, ad ducem tamen ſcripſi, vt nulla mei ratione habita, quòd Prorex in publicam vtilitatem cõſtituerat, id ad magnam Dei, & Domini noſtri gloriam abſolutum daret. Cæterum Bagada vt vidit in ſolitudinem frequẽtata prius loca conuerti, nec pactæ nobiſcum redemptionis ſibi pretiũ ſolui, vt erat natura crudeliſsimus,

Ducatorũ 7500. pro liberatione paucorum offeruntur.

deliſsimus, & ſanguinis Chriſtianorũ ſcientiſsim⁹, inſtare cœpit, & vrgere atrociter quotidie mortem, & ſupplicia immania interminatus, niſi curarem confici pecuniam. Et cûm inflicta mihi vulnera iam cicatrici proxima non ignoraret, nepoti ſuo dixit, quem mihi cuſtodem appoſuerat, vt in me aſſeruando vigilantiſsimus eſſet, ex quo die ſemper armatis militibus circundabar, quòd ne in fugã me coniicerem, magnoperè pertimerent. Sed vbi compertum habuit Chriſtianos ad vnũ ferè diſceſsiſſe, ad hæc procraſtinatione pecuniæ impatiens compedibus ferreis me iniecit, & catenam collo addidit, tam põderoſam, vt erectum ſedere planè vetaret. E cuſtodibus vnus miſertus mei, catenam è collo dependentem nocte ſuſtulit. Sed vt beneficium lateret, neque ad Tyrannum res promanaret, interdiu iterum appendit. Cæterùm altero die cũ ferri põdere incuruus ſedere cogerer, magna vis ſanguinis è naribus profluere cœpit. Animaduertit hoc Chriſtian⁹ quidã puer (cui nomen Michael) & tantã miſeratus calamitatẽ, nullo non officij genere contendit, vt eam mihi leuiorẽ redderet. Facie lachrymis perfuſa, Bagadam ipſum Brachmanum frequenti corona ſeptum alloquitur, & infœlicem ſtatum in quo eram exponit. Quod niſi remedium, inquit, adhibes, iam iam præ immodico è naribus fluente ſanguine miſellus ille Chriſtianus extinguetur, atque vnà de eo quod expectas redemptionis prætio actum eſt. Commotus his verbis Tyrannus

Puer in liberãdo Meſchita ad miraculũ induſtrius

Tyrannus, cùm me coopertum planè ferro audiuiſſet, ab iis immunem eſſe iubet, duabus modò catenis relictis. Ita profectò eſt, vt habent ſacræ literæ, neque vis, neque conſilium aduerſus Dominum Deum intentari poteſt. Incredibili modo, tamen veriſsimo, truculentiſsimi illius leonis vngues euaſi, quem in maiorem eius gloriam, qui occaſionem tantam exhibuit, exponere non grauabor. Puer hic quem mecum habebam, tam induſtrium ſe mihi, ac magnanimũ in omnibus agebat, vt nihil quod bono meo eſſet, omnino perhorreſceret, cum hoc communicaui (ſi qua ratione poſſem) fugam decreuiſſe: puer vbi rem hanc intellexit, nihil non attentauit, & molitus eſt, quo me voti compotem redderet: vbi igitur intellexit compedes fieri debere, fabrum ſollicitat, propoſito præmio, ab eo impetrat vt clauum quo firmãdæ erãt, ita tenuiter incidat, vt cùm eſſet neceſſe, paruo negotio diſſolui ac infringi poſſet. Studio ſibi habuit ipſe puer, vt ſerram, & forcipem, cum tenui, & oblongo ferro haberemus ad manum, quæ ſatis eſſe & idonea omnia putabat, ad clauum intra compedes herentem, & frangendum, & extrahendum. Conſtitutó ad eum modum cum puero, de omnibus rebus conſilio, ad fugã totum me Deo cõmitto. Igitur dum hæc meditor, opportunè admodum, non ſine diuina prouidentia accidiſſe arbitramur, ipſo Matthei, cuſtodes ad ędiũ quãdam porticum à me receſsiſſe. Ego interea tẽporis inſtrumentis meis ſedulam nauo operam

Intellexit compodes fiet debere.

am cathenę alterum caput tantum conſultè
nulta facilitate ſolui, quo nimirum ea circũ
irca corpus meum circumuoluta, ad locum
emotum, vbi ſine periculo me ab ea extri-
arem, venire poſsim. Interea venit puer, cui
onſilium de fuga ſequenti nocte arripienda
xpono. Inſtrumenta ad deſtinatum locum
bi cathenæ ſoluendæ, defert. Noctem inſom
em duco, negotium non parum promouit,
uod ob feſtum quoddam ludicrum defati-
ati cuſtodes altum dormierunt, quare vi-
m mihi hoc peridoneũ fugæ tempus, occa-
onẽ arripi extrema periclitaturus, cathenas
orpori circumduco, cordis aſtringo, cha-
um onus, ne eorum proderet collisione:
d ecce dum me itineri accingo, cuſtodiarũ
ux expergefactus, lingua Malauarenſi Pe-
ambu, id eſt, quid vis, interrogat: cui reſpon-
ucuri ciaue nũ, id eſt, velim bibere: & è ve-
igio cãtharum aquæ porrexit: bibo, ſtratum
epeto, ac poſt ſemihoram cum iam dormire
uſtodias mihi perſuadebam, vitam ſalutẽq;
neam ſeriò B. Virgini commendans, iterum
ggredior cœptũ opus: rogo vt propitia ſit,
acra Virgini, & Sabbatis ieiunium voueo,
Quid multum, per medias cuſtodias tranſeo:
erùm dum ad vltimas venio, expergefieri
œpêre, gradũ ſuſpẽdo, carceris murũ tranſcẽ
o, deniq; omnẽ carcerẽ euado: ſed alia rur-
um ſe ingeſsit difficultas, Michael enim
Dux meus non cõparet: in ſomnũ enim nec
ciebam vbi inciderat: tandem quæſitum in-
eni, muros vrbis tranſcendimus, fluménque

qua parte vadoſum erat pedibus tranſmiſſi peruenimus in agrũ oriza cõſitũ, vbi inſtrumẽta quibus catenę pfringẽdę erãt depoſita iã puer dudũ habebat, diu quęſita, tãdẽ inuenit. Ruptis vinculis, ac me mihi reſtituto, res omnis cõmodius ſe gerebat. Diluceſcente die ad mõtẽ, ſeptẽ, octóue paſſuũ millib⁹ ab vrbe diſſitũ excurrimus, qui quòd arduus & ſalebroſus eſſet, ego verò nudis incederẽ pedibus, incredibile eſt, quãtos ſubierim labores: obuerſabatur inter has pœnas, recordatio itineris illius, q Christus Dñs ſublata in humeros cruce ad noſtra expiãda peccata, adCaluarię mõtẽ perfecit. Sed proh dolor, nequaq̃ pro ea ac par erat, fructũ elicere valebã. Inde digreſsi per errorẽ pueri non ſatis exploratas habentis vias, & itinera, in oppidũ peruenimus Ethnicorũ, in radice montis poſitum. Ego inter ſpinas me abdebam, tantiſper dũ ille in domũ ſutoris cuiuſdã excurrẽs, à quo ex funibus cõfectos calceos emit, vt de via percũctaret. Dũ eò venit, intelligit Bagadã in omnem partẽ exploratores miſiſſe, qui me & inueſtigarent diligentiſsimè, & ad ſe inuentum adducerent. Quæ cùm puer mihi conſternatus planè narraret, vt potui, triſtem animum eius conſolatus ſum, & erexi, nihil quippe diuina miſericordia benignius eſſe, neq; qui nos huc vſq; liberaſſet, in poſterum ſeruare deſtiturum, Angelos enim nobis pro diuina ſua bonitate aſſignaſſe cuſtodes ſalutis noſtræ, qui nos facile è Bagadæ manibus vt eripere, ita facere ne recidamus, & volunt, & norunt. Ad eum modum ani

Angeli cuſtodes.

ō animo addito puero, quantū potui, de iti-
ere certiores facti, neq; per ſyluas viam pe-
ti ignoto eſſe, 12. millia paſſuum tamē in il-
s progredimur, itinere relicto, Ethnicos ſpar
m habitantes adimus, vt ab vno eorum in
omum recepti pecunia data latebras redima-
ius. Non diſplicuit iſtud conſiliū pueri, pau-
lum nautici panis, cum aqua ſumentes. non
ne labore maximo per prata noctu iter age-
amus, grauiter enim pes mihi affectus erat,
puero vſus loco baculi ſæpiſsimè ſum, to-
a nocte in itinere conſumpto, ne ſic quidem
ocum in quo latere tuto poſsim inuenire li-
ebat. Cūq; aurorā diem iam trahere cernere
io ad puerū, ſi locus remotior eſſet, quoniam
oſt horā luceſceret, nullū reliquū euadendi
emediū futurū. Dū hæc dico viatorū voces
udio, à quibus ne deprehēſus proderer, à via
eflecto, & ipſum mitto, qui de pago quē pe-
ebamus ſciſcitaretur: Abit ac negotiū cogno-
it, regreſſus nunciat, in propinquo eſſe. Quā-
brē eo dirigimus iter, & in ipſo velut articu-
o auroræ locū attingimus. Sed quia externū
ſſe me facilè perſpici poterat, tēpus & opor-
unitatē inquiro ad deliteſcendū, quā & ſi diu
nultūq; laborarem vt contingeret, nulla ta-
nen adhuc à nobis haberi potuit. Iam clarum
nane illuxerat, cùm ad catapultæ iactum, iſtū
agum proſpicimus quo progrediendum ab
nitio Michael noſter præfixerat. Hic igitur
erta iam ſpes affulgebat aliquantiſper latēdi,
& vires atque animum colligendi. Sed enim
ùm iam pago impenderemus, torrentem

cõſpicatus,quod ſiti ſupra modũ excruciare-
ad eum accedo,ac præterfluentē largiter hau
rio. Accidit hic vt ob nocturnos, diurnóſq;
labores,et corporis meatus omnes exhalarēt
& ab ipſo potu ita proſternerentur vires; v
quanquam puero innixus,ægrè me tamen i
pedes erigere poſſem. In pagum tamen ip
ſum ablego tentaturum remedia,interim ab
ditus redeuntem operior in agro, qui conſe
tus oriza luxuriante nõnihil à proſpectu m
tuebatur. Hic mecum ſubducta ratione peri
culi magnitudinem in eo,cuius iam bonã pa
tem emenſus videbar, ſed tanto cum pauor
iuxta & labore,vt viuere deinceps vix lube
ret. Quamobrem percommodè illud Helia
venit in mentem. Non ſum melior patribu
meis,& petiui animæ meę vt morerer, ita af
fectus,vt ſi Dominus ita cuperet, libētiſsim
mortem cum vita commutaſſem. Fieri cer
tè non poteſt,quin in hiſce calamitatibus cõ
ſtituto,plurimum mihi veſtræ preces ſolat
attulerunt,& emolumēti. Dum occultor, (v
paulò antè expoſui) & redeuntem expecto
Deus Dominus noſter pro conſueta miſeri
cordia neutri noſtrũ voluit deeſſe: puer Eth
nicos inuenit,adit illos ac blandè ſalutans,di
cit ſe vulneratũ, in cura, & comitatu haber
quēdã,alterius tñ homicidã hũc abdere dom
parati ſint,donũ ab eo nõ mediocre illos ac
cepturos,neq; poenitendũ(illi quæ eſt omni
fames habendi)ſe perquã libētiſsimè facturo
reſpõdēt: ingenti gaudio exhilaratꝰ ad me re
dit,& monet vt feſtinē,iã ſe ꝑſpexiſſe de lo

co,ſur

co,ſurgo anceps, animíq; dubius, & nemine
vidente agrū egredior,atq; propero quo du-
cit. Sedebat in via tū forte qua tranſeundum
erat mulier Gentilis: hāc ille ex cōpoſito amo-
litur, & ſalutat, & ne in me animaduertere
poſſet, quarundā rerū narratione occupatam
tenet: vſq; eo dum præterirē: inde ad me ve-
nit, & in Ethnici cuiuſdā domū adducit tam
anguſtā, vt vix comitē capere poſſe videre-
tur. Hic ad diem integrū latitaui. Quò autem
tota res tutior eſſet, & extra periculū magis,
per pagū puer obambulare cœpit, & ad pri-
marium quēdam loci illius virum adit, à quo
nonnullis fauoſis datis, paucillum olei mer-
catus eſt: neque tamen negotium tam occultè
confici potuit, quin ad aures mulierum per-
uenerit me Luſitanum eſſe: & ad præfectum
ingreſsi, Adigaar vulgò dictum, vt omnia illi
renunciarent. Venit ille ad me, & quaſi perter-
ritus aiebat, non abfuturum ſe à morte, ſi Ty-
rannum id reſcire contingat. Ego tam anci-
piti diſcrimine deprehenſus, velut inter mal-
leum, & incudē, Michaeli imperaui, vt fauo-
ſis homini pollicitis aliquot, impetraret ab eo
ſilētium: facit vt iuſſeram: & 400. ſpōdet, hoc
eſt, nūmos aureos 30. nō enim minoris facere
velle videbatur, vt periculū occultationis in
ſe admitteret. Cùm tantæ ſummæ ſoluendo
non eſſem, puerum euoco, quę neceſsitas mea
ac tenuitas eſſet expono, ſimul rogo vt viam
aliquam inueniendæ pecuniæ exquirat.
Quandoquidem inquam, mi Michael tantos
ſubiiſti labores in meam gratiam, vt & vi-

Summa pericula in lætitiā vertere nouit Deus.

tam mihi redderes amiſſam, & à vinculis eri-
peres, hoc vnum tantis beneficiis adiunge, &
nummos inuentos cura, vt hos homines ilicò abſoluas. Ille ad decimum quintum lapidem digreſſus, oppidum quoddam accedit, in quo nonnulli Chriſtianorum commorabantur, apud hos omni ſtudio effecit, non ſolum vt nummos libentiſsimè traderent ſua ſumma volũtate, ſed accurrerẽt ſalutaturi, & quoniam pede grauiſsimè læſo ambulare non poteram, opem in eundo ferrent, cibis etiam apportatis, quorum extrema penuria ſuperioribus diebus nos fere enecârat. Toto itinere reliquo fœlicisſimè vſi ſumus, in neminem occurrimus, qui nos vel externos deprehenderet, vel carcere fugitiuos. Nocturno tempore ad primum oppidum venimus Chriſtianorum, nouem paſſuum millibus à littore diſtans. Ad hunc igitur modum poſt graues, & multos labores, ac ſollicitudinem plurimam, ſeptem diebus, totidémque noctibus itinere impenſis extra Bagadæ Regionem tandem pedem fiximus, & quod fortunæ propitiæ fuit, naui Luſitana reperta ad gubernatorem delati incolumes ſumus, & maxima ab eo lætitia, & reliquis omnibus accepti. Cœpi poſtmodum quæ in fuga mihi contigiſſent, exponere cunctis, qui intererant, Deum collaudantibus, & gratias illi ſummas agentibus, mox veſtes mihi offerunt, magna cum beneuolentia, quibus corporis nuditatem arcerem. Soluentes ex eo loco, quinquaginta miliariũ iã curſu peracto, ad le-

pri

pri Inſulã appulimus, in qua per id tẽpus cũ Luſitano milite dux noſter morabatur. Vbi primum è littore prodeuntẽ me vident, tanto ſunt omnes ex fœlici reditu gaudio elati, vt lachrymas excuteret nõ paucas. Ruũt omnes ſummo amore in collum, me beneuolè amplectuntur tanto ſtudio, vt humeris ſubiectum in domum vſque ducis præ lætitia deportârunt, neque integrum habui vel ſemel quidem pede terram contingere. Dux verò vbi primum vidit, obſtupuit præ admiratione, ſenſus eum omnis præ nouitate deſtituit, vox faucibus hæſit. Enimuerò voluptas quam vniuerſi Chriſtiani ex noſtro aduentu perceperunt, tanta fuit, quantam verbis dicere non poſſem. Omnes me viſebãt, omnes ſalutabant, omnes aduentum congratulabantur, ſed in primis magnas agebãt gratias liberatori meo, puero, inquam, Michaeli, cui aliqui in præſenti pecunia aureos obtrudebant, alij daturos in proximo polliciti ſunt: quidã etiã ſub primã Margaritarũ expiſcationẽ ducẽtos ſe ſoluturos, alij aliis illũ munerib⁹ proſequebãtur. Ethnici nobis familiaritate cõiuncti, ſuo hac in parte etiã officio ſatisfaciebãt. Hanc voluptatẽ alia cumulabat, quam ex Proregis aduẽtu accepimus, qui quarto à reditu noſtro die cũ claſſe ab India profectus aduenit, & militẽ ad principẽ Iafanapatã Regni ciuitatẽ exponit, multa vi, ac tormẽtis expugnat, atq; in ſuã poteſtatẽ reducere cogit. In hac tota pugna 6. ex Luſitanis tm̃ deſiderati ſunt. ex Inſuldẽſ, fugit, timebat enim ne id eue-

Lepri inſula.

Gratitudo Chriſtianorũ in Michaelem.

Rex inſulãdenſis fugit.

niret,quod à veneficis ante vaticinatum ſibi
audiuerat,annũ dũtaxat ipſi reſiduũ eſſe vi-
tæ.Fugientem Luſitani ad 50.paſſuum millia
perſecuti ſunt,ſi fortè ex fuga retrahere ho-
minem poſſent. Poſt victoriam hanc maxi-
ma pars Indigenarum ad Proregẽ vltrò de-
fecit,quòd proprio Regi neque ſeruirent li-
benter, intolerabilem in illos Tyrannidem
exercenti, neque Luſitanorum facilitatem
exoſam haberent.In negotium expugnatio-
nis vniuerſum,tres menſes abierũt. Mox ex-
ercitus laborare aduerſa valetudine, ac deſti-
tui cõmeatu coepit. Rex ad Montanos effu-
gerat,vt ſpes capiendi propemodum nulla eſ-
ſet:tamen filium ſuum ad Proregẽ ablegauit,
vt & miſericordiam ab eo imploraret,& in
Proregis ſe poteſtate,ac ſua futura diceret,tã-
tum leges æquas optare ab eo præſcribi tu-
endæ pacis: fecit Prorex vt petebat, foedus
percuſſum cum eo,ac iuxta pacis cõditiones,
bona pecuniæ vis perſoluta eſt;quibus ſtudi-
is dum ſumus intenti, ecce tibi de integro in-
colæ in nos concitantur,Regis ipſius(vt cre-
debant omnes)inſtinctu.Sed quia ad hanc rẽ
imparati admodum noſtri erant,& in varias
Inſulæ partes diſperſi,agebant,euitari tumul-
tus non potuit,quin viginti Luſitanos mili-
tes extingueret,alioſque Chriſtianorum nõ-
nullos,inter quos Fratres aliqui ex religione
S Franciſci,& Prouincialis eorum fuit.Hi ho-
mines quantum coniectura capere licebat,ad
fidem noſtram ſuſcipiendam paratiſsimi eſſe
videbantur, ni per dæmonem impedimentũ

obiectum fuiſſet. Priuſquam hæc proditio incideret, Coccinenſis Epiſcopus, qui cum Prorege aduenerat, optimè præparatos ad fidem animos eorum intuitus, quamplurimos baptizauit. Prorex coorta perturbatione motus, & grauiſsimis vrgentibus negotiis, cœpto operi finẽ imponere non potuit. Sed instructa claſſe Coccinũ petit, ac Camorinis eo in loco Chriſtianis ad habitandũ relictis: cęterũ in inſula Mauaza ſedes conſtituere iubet, præſidium ad hęc imponit, centum quinquaginta Luſitanis militibus Inſulã aſsignat, decem naues bellicas relinquit, quibus ad pręſidium, & defenſionẽ ſui vterẽtur. Prorex in procinctu dũ me alloquitur, in humeros noſtros magno amore ruit, atque fugę, peregrinationiſq; ac periculorũ ordinẽ exponere iubet, meq; nõ ſine admiratione, et gratulatione ſumma animũ beneuolũ oſtẽdit, & quod iam perficere nequiret, breui fœliciter ſe effectũ daturum eſſe promiſit: neq; dubito quin faciet, eſt enim diuini honoris ſtudioſiſsimus, maximo afficitur deſiderio fidei propagandæ. *Inſula Mauaza.*

Quæ eo in bello geſta ſunt, ſigillatim minimè perſcribã, tametſi non indigna quędã cognitione ſint. Nã neq; ad inſtitutũ noſtrũ omnino pertinet, neq; tẽporis anguſtia permittit. Peto à vobis chariſsimi Patres ac Fratres, quãto ſtudio poſſum, vt in veſtris orationibus mei pauperis memoriã continuã habeatis. Cęterùm quę de liberatiõe noſtra ſcribo, ita accipite, vt niſi P. Prouincialis hæc mihi vt ſcriberẽ imperaſſet, & ipſe ſcirẽ nõ modicam

dicã ex his rebus vos percepturos eſſe volup-
tatẽ, vbi quæ ad ſuam ipſius gloriam Domi-
nus his in regionibus efficiat, intellexeritis,
ea nõ fuerim ſcripturus Sũma illa bonitas Dei
ac domini noſtri gratiã tantã nobis largiatur,
qua perfectè ſanctiſsimam ſuam voluntatem
cognoſcere, et perfectiſsimè illi ſatisfacere va-
leamus. Coccini 7. Calend. Feb. 1561.

Indignus frater Ioannes
Meſchita.

ADMODVM R. IN CHRI-ſto D. Florentio Bouchortio So-cietatis Ieſu.

Texit hiſtoriã de R. D. Richardi optimi Præ-
ſulis Eccleſiæ Armacanæ captiuitate, con-
ſtantia, fide, miraculoſa liberatione, & exi-
miis virtutibus.

Pax Chriſti &c.

NOn abs re, nec iniucũdũ fore
arbitror D. Florẽti ſi paucis
R. T. cõmmeorauero, quæ
mihi nuper R. D. Archiepiſ-
copus Hyberniæ & Eccleſiæ
Armacanæ præſes de prodi-
gioſa ac planè ſtupenda ſua à vinculis libera-
tione dixit, quemadmodũ è Lundunenſi car-
cere, qui à Turre nomen habet, euaſerit. Ego
cũ non abſimilem iudicarem à S. Petri quam
in Actis

In Actis Apoſtolicis, habemus eductione, rogaui ipſum, ne fortè, ſi ad alios referre pararē in re geſta quicquam prætermitterem, vt de ſcripto eam mihi communicaret. quod ab eo tandem, vt eſt vir humanus. & diuinæ laudis amplianda ſtudioſiſsimus, obtinui. Sic autem de toto negocio ſtatui poteſt, vt exiſtimen non parum ſolatij & bonæ mentis Catholicæ fidei ſectatoribus, qui nunc paſsim affliguntur allatūrum eſſe, præſertim ſtrenuis ac totis viribus, in eam tuendā incumbentibus. Quāobrem facilius etiā & prōptius feci, vt res in cognitionem tuā veniret, vt tibi & commilitonibus in Chriſto materia daretur, qua ſpem & fidē ſuā erga Deū exercerēt, laborarētq; in vinea Domini vehementius in hoc tam dubio & turbulento rerū ſtatu: propemodū rebus humano modo ſe habentibus vbiq; pro deſperatis. Quis enim Armacanū noſtrū euaſurū ſperabat? ſcio preces fuſas eſſe nō ſolū in ſocietatis collegiis, verūetiā ab aliis multis nō infrequentes, potius vt forti animo ſpiritum redderet, quā euaderet: vt Roffenſem & Thomā morū, è cuius familia nō paucos ſupſtites quidā Societati Ieſu nomē dederūt ſuo exēplo inuitatus, fortiter moriēdo ad eadē toleranda reliquos animaret & accenderet. Sed longè alia via laceris partibus Chriſtianorū adeſſe voluit Deus: vt & ipſe de conſecutione narrationis intelliges. Roma miſſus itaque vt rem aggrediar venit non ſine liberaliſsima Pij 4. Pontificis. Maximi. munificentia, vt & oues ſuas in Hybernia è truculentiſsimes

Roffenſis & Morus martyres.

tiſsimorum illic Luporum ac leenæ faucibus erueret,atq; eis officioſè ac perhumanè pręeſſet. Ingreſſus Inſulam ſacrificium miſſæ in quodam ſuæ prouinciæ monaſterio peregit. Non procul à littore vnde aſcenderat,milites Præfecti cuiuſdam , qui illis in oris arcem & curam explorandi habebat,Epiſcopum eo in loco aggreſsi,in arcem abducunt: vbi ab ipſo præfecto de primatu Eccleſiæ interrogatus familiariter & ingenuè catholicam doctrinā non erubuit,& liberè quod res erat,Chriſtianum ſe profeſſus eſt: erat inter reliquos præfecti frater qui in colloquium cum eo venerant,homo vehemēs,& manu promptus,qui quòd hæreſi infeſtiſsimus eſſet,adeo ira accēſus eſt,vt furiis agitari videretur,neque quicquam intentatum aut indictum reliquit vſq; eo,dum ad Reginam Angliæ rem deferret, ſperabat enim ex huiuſmodi pręda nō modò fauorem ſummum in aula,ſed ampla præmia ſe conſecuturum: id quod non obſcurè præ ſe ferebat,lucri ſe cupiditate permoueri magis, quàm quòd illi de religione magna cura ſupereſſet.Nam hęc ſunt quæ maximè mouent homines à Chriſto & charitate deſtitutos,qui ad veterem Idololatriam paulatim,& quaſi per gradus quoſdam reuertuntur indies,ſicut enim catholici ſemper proficiūt plura quàm antea perſcrutantes & percipientes ita: iſti dū errorem ex errore,& falſitates ex falſitatibus accumulare pergunt:in præcipitium grauius deuoluuntur : quàm hoc ſit verum facile intelligunt. Non ſolum qui primos Lutheri & Melan-

Capitur præſul,

Confeſsio fidei.

Hæreſis gradus ad idololatriam.

Melanthonis libros cũ poſterioribus cõferũt, ſed qui in hoc genus hominum incidunt, & explorant viuendi modum & conſcientiam; nunquam enim dubitandi finem vllum eos facere deprehenduntur, vſque adeo vt ipſimet id defiteri nequeant, vnde propriis ſe opinionibus non fidei fundamentis niti, concedãt oportet. Cæterùm fides orthodoxa, vna, certa & mutationibus obnoxia nõ eſt, quippe quæ à Deo, qui viciſsitudinem non recipit, manat: hi verò de quibus loquimur, in tot ſectas & opinionum monſtra ſecantur, quot hominũ ferè capita ſunt, vt reuera aliud nihil eorum fides habẽda ſit, quàm fluxa & lubrica quędam de rebus opinio, nulla authoritate maiorum nixa, fundamento nullo roborata, tum qui apud ipſos doctiſsimi habentur, vtinam eſſent: nunquam ſibi conſtant, ſemper herẽt, & vt aqua labuntur: & qui probatiſsimi putantur, ne muſcam quidem extinctam ad vitam reuocare (vt vulgo dicitur) aut claudum canẽ ſanare adhuc potuerunt. Cæterùm viuos enecare & ad inferos demergere, ſeminare diſcordias, tyrannidem, latrocinia, homicidia exercere, bella contra principes ſeditionéſque mouere & optimè norunt, & pro ludo quotidiano habẽt. Sed longius quam pro inſtituto veritatis amore prouectus ſum: redeo ad rem. Deprehenſus ad eum modũ hic noſter, de quo diximus, Pręſul, ad Reginã deducitur, & multis interrogatiõibus vrgetur: erat hoc in Veſtmonaſterienſi curia, vbi frequenter agunt Reges Angliæ. Cũ ſatisfeciſſet ad omniũ obiectiones

Hæretici ſemper dubij.

Sola catholica Ecclesia miraculis munita.

Opera hæreticorũ.

iectiones & pro tempore cum modeſtia fidei noſtræ bonā rationem apud eos depoſuiſſet, inter duos lictores per vniuerſam ferè vrbē Lundinū in ſpectaculum deducitur, vt omnibus pro fide Chriſti deriſui foret & contemptioni: dein indicta cauſa, & indemnatus abiicitur in profundiſsimū & obſcuriſsimū carcerem, cui turris nomē eſt, fuit hoc ipſo Cathedræ S. Petri die, à quo tandem ad amplioris ſpatij & lucis cubiculū aſcēdere permiſſus, quidā enim iuſtitiæ & legū memores quod paulum modò bonorū conſuetudinē noſcēt, alienum eſſe dicebant ab æquitate, eū qui nullam ſuæ cauſæ rationē attuliſſet, ita inhumaniter in tā tenebroſo, & anguſto loco poenas & vitā inopem trahere. Dū his premitur optimus & patientiſsimus præſul anguſtiis, nō defuit afflictarū mētiū, ſolator Deus, ſed ipſo D. Petri, qui à Cathedra nomē habet die pariter & certā ei liberationis ſpē iniecit, & animū afflictū inſigni cōſolatione pfudit. Ipſe in oratione cōtinuus. tertio pòſt die, qui Dominicus erat officiū miſſæ qua potuit ſedulitate à memoria in carcere recitare coepit, gratiā hāc & voluptatē à Deo immiſſam, horribilis quidā animi pauor præceſſerat, adeo grauis ſanè & toleratu difficilis, vt velut in mortis articulo poſitus animā agere ſibi videretur, quo pdurāte mortuorū vigilias quas vocāt pro ſeipſo legēs exiſtimabat breui futurū, vt Chriſto propter fidē immolatus impēderetur. Adhęc expectabat eos q in fidē & vitā ſuā inſtituerēt examē, quos ipſo die Diui Patricij Hyberniæ

Diuina cōſolatio.

Deſideriū Martyrij.

Patroni

Patroni primiq; prędeceſſoris ſui & Armacanæ Eccleſiæ Cathedralis inſtitutoris aduēturos cognouerat, huius ille ſancti præſulis patrociniū nō ſemel fuerat propitiū expertus: & ob hoc precibus quotidianis, opē ab eo obnixius efflagitabat. Examinat⁹ eodē die, & mox ab hoc ſubſequēte quarto, audit à turris pręfecto, ſummā rei noſcēdę cōmiſſam eſſe quibuſdā, ſed tn̄ videri ſibi in iis quæ ad animarū gubernacula in Hybernia pertinerēt Pont. Romano obediendū nō eſſe, ſed Angliæ Reginę, cui Hyberniæ oēs Eccleſiæ ſubſunt, enimuerò bono animo eſſe iubet, ſi modò ꝑfidia relicta, ſic enim interpretātur Catholicā fidem, hæc eadē beneficia à Regina petat, & eiuſdem inſtituta ꝓmouere conetur. Quę cū ſæpius & diuerſis temporibus alij ſuper alios inculcarent, conſtanter reſpondit vt Catholicum decuit Antiſtitē, ſe ne latum quidē vnguem ab auitis religionis Chriſtianę legibus receſſurū. Iam quinta ab incarceratione hebdomada effluxerat, quæ infra octauam Paſchæ incidit, cùm neſcio quo niſi diuino inſtinctu, de fuga deliberationem capit, huius rei occaſionē auicula dediſſe videbatur, quæ per caueæ rimas elapſa ad euolandum pennas mirificè roſtro componebat, & alas explicans, & coram illo in cubiculo ſubſultans, ad ſimile quid eum inuitabat. Igitur licet in ſpe non certa omnia haberet, tunicā tamen & ſarcinulam omnem colligit, & ſe itineri occultò accingit, nec vana ſpes fuit, vt exitus poſtmodum oſtendit: opus enim hoc erat à Deo, quamquā ſeruo ſuo id

Elixabet pontifex nouæ Eccleſiæ Angliæ.

non

nõ niſi obſcuris iudiciis notũ faceret & ſpe quadam inuſitata contra ſpem confidere iuberet. Dum hæc fiunt, ſequenti nocte ingens ſtrepitus in cubiculo ſuo, proximéq; adiacentibus locis exauditus eſt, vt carceris cuſtos animo perturbato accurreret & interrogaret de cauſa tãti tumultus. Epiſcopus reſpõdit, quod res erat, altè enim obdormierat, ſe nihil audiuiſſet, nedum excitaſſe illum ſtrepitum aut turbam, ſigna tamen quædam apparuerunt in eius cubiculo commoti carceris.

Terræmotus quidã.

Quæ hos ſtrepitus proxima nox excepit, variis quoq; ei ſomniis impoſuit: videbatur ſe videre quẽdã: carcere egreſſus cuſtodias & periculum omnem effugiſſet. Tertio inde die variis ſimulachris & modis mortuorum ſpectra in ſomnis ei occurrerunt, in quibus potiſsimum illorum faciem & effigiem agnoſcere videbatur, quibus ipſa Paſchatis celebritate, & ſequenti die indulgentias ſibi liberaliter à Pont. Max. commiſſas applicuerat. Sõno eo aliquoties interrupto, tãdem defunctorum imagines ex integro ſe ingerebant, ſuúmque interceſſorem è carcere, vt ſomniabat, educũt. Iam verò cùm aurora diem traheret, & preces canonicas legere cœpiſſet, ſomniorum plane immemor, non potuit animo euellere occultam ſeu inſpirationem ſeu animi obloquutionem qua mouebatur, vt carcerem egrederetur, foréſque pertentaret: ea res adeo turbulenter & continuò incidit in mentem, vt difficile fuerit repellere: repulit tamen ſemel atque iterum, & ſæpius q̃ cogitaret non aliud

Defunctorũ auxiliũ

Diuinę admonitiões

eſſe,quàm orationis cui vacabat, diſtractio-
nes quietiſq; turbas, tandem non potuit non
acquieſcere inſtinctui diuino,egreditur carce-
rem pede preſſo, videt & explorat loca vici-
na, omnia reſerata & aperta cognoſcit, quæ
firmiſsimis antè vinculis & vectibus clauſa
tenebãtur,obſtupuit tam nouo caſu,& ad cu-
biculum regreſſus de fuga adhucdeſperat,me-
tuens ne maioris ſibi periculi occaſionẽ ac-
cerſeret,ſi deprehenderetur: ad orationem ſe
cõponit:ſed cùm nulla quies daretur,& pre-
merent inſpirationes cœlitus immiſſæ,& ad
fugiẽdum ſe ſentiret fortiter impelli,ad oſtia,
iterum exploraturus accedit,in cubiculum re-
dit,dominũ obnixè rogat vt animũ addat,&
eò impellat quod ad eius honorem celebrio-
rem reddendum commodiſsimum eſſet, hac
facta oratiũcula, ſarcinã ſub alis occultat an-
tea præſagio quodam ad hoc præparatam,ce-
lebrat Deum liberatorẽ,fugę authorem inuo-
cat,atq; omni abiecto ſcrupulo ad ſextam vſ-
que procedit portam,tametſi via tam anfra-
ctuoſa & ancipiti,vt quo ductu ad eam perue-
nerit ignoret:erat enim per aliam portam in-
ductus in carcerẽ.Tandem ad cuſtodes ventũ
eſt, qui hominem interrogant,num ſcopos
haberet,quæ vox inter ipſos ſymboli loco da
ta erat,nec præter fidem & militarẽ loquendi
modum quicquã habet aliud in ſignificatio-
ne, quàm vt externi & hoſpites deprehendi
queant.Ille cùm nõ intelligeret quid ſibi vel-
let,obticuit,ſed alius(in quo notari Dei potẽ-
tia poteſt,cui non eſt difficile qualibet re vti

Lēte ad fu-gam Mata-ras.

Mira Dei poteſtas in excecã-dis malis.

ad ſuã gloriã) ſatis abſurdè tunicã pro ſcopis, ſub alis eũ geſtare reſpondit. Interrogatus ad hæc quis eſſet, nõ ex imparato, ſed quod ante ſecũ meditatus erat, ſe eſſe ſeruũ ſeruorũ Chriſti, verè reſpõdit, ſe eſſe ſeruũ cuiuſdã magni noĩnis viri in carcere liberiore detẽti. Cùm ſatellites inſtarẽt acriter, & ad iudices eſſe ducẽdum dicerẽt, terroréq; pro officio incuſſo veritatẽ examinarent, atq; ille imperterrito aĩo perſiſteret, & ad quẽlibet ſe iturũ, paratũ offerret, ſuauiter Deo ita rẽ oẽm cõficiẽte dimiſſus eſt. Deinde Lõdini inter ignotos triduo verſatus, audiebat minimè paucos de fuga Epiſcopi multa corã ſe narrãtes, quẽ barba cãdida depingebãt qualis ſua erat, vocis tñ ambiguitate deluſi, pro cãdida canũ interpretabãtur, quod vox ea ipſorũ lingua vtrũq; ſignificet: hoc triduo plateas obãbulans, nõ rarò obuios ſibi p ſcrutatores habuit, ex quibus nonnulli ipſum aggreſsi, & quiseſſet interrogãtes, cùm Gallicè reſpõderet, Gallum eſſe exiſtimãtes abierunt: addam ego ex proborum relatu, viſum & agnitum fuiſſe à carceris cuſtode, verum impotentia tãta teneri ſe ſenſit, vt ne minimũ quid m[illegible]ri poſsit. Tandẽ ad nauem in littore veniens à Nauclero Catholicæ fidei non inſtrẽnuo hoſte velut ignotus excipitur. Adueniũt mox ſcrutatores, & iuſiurandum ter exigunt à nautis de Epiſcopo, ſi quid cõperti haberẽt, quẽ canũ & ſub alio quàm Hyberni nomine (quod hoc nomen crederent facile negatum iri) exprimebãt? Nautę ſingulos rogant qui in naui erãt. Cùm ad illũ perueniſſent: quãtũ ad me

Conſtãtia.

Imo noti viſum hominem volentes ad carcerem retrahere impotẽtia laborabãt.

me pertinet, inquit, Harmacanus Epiſcopus: nã ſub hac deſcriptione & appellatione ſine ſcrupulo intrepidè licebat, neuauit: credũt illi facilè iuueni quẽ ex barbæ deſcriptione canũ quęrebãt. Qui in naui aderãt, fidei hoſtes acerrimi oẽs erant, quos Deus mirabili cõmento deluſit, adeo vt quod mirum eſt inter medios hoſtes diu verſans elapſus. Etſi trecẽtorũ ducatorũ præmio propoſito, ſi quis hominẽ deprehendiſſet, pius & integer prę ſul incolumis in Brabantiã euaſerit, vbi nõ otio voluptatibus ſe dedit, ſpiritualib⁹ meditationibus, diuiniſq; colloquiis Deũ collaudãdo & beneficia eius cõſiderãdo ſedulò operã dedit. Ex quo facto facilè ꝑſpicitur diuino prę ſidio, neq; quicquã firmius eſſe, neq; paratius, aut cui potius innitẽdũ ſit. Nã hac vna ratione Dei ſolius auxilio nulla humana ope aut cõſilio adiutus è vinculis emerſit, quod addidit & ipſe & rem ſic ſe habere grauiter aſſeuerauit, ne qs ſui cau ſa relict⁹, iniuſtè pœnas lueret, aut rẽ aliter accidiſſe credat, in qua re D. Stephanũ imò Chriſtũ ipſum imitatus eſt. Nõ indignũ cõſideratiõe eſt, ꝙ hic ſubiiciã eũ Romæ circa S. Patritij feſtũ ad Epiſcopatũ electũ eſſe, poſtmodũ anno reuoluto eiuſdẽ S. Patritij die Lõdini ad dẽ Chriſti, cõfitẽdũ vario examine ꝑtentatũ, ber verò è carcere euaſit eodẽ (anno tũ vertente) die, quo in Epiſcopum conſecratus eſt. Hæc referre volui quæ non tantum ex ipſius re decerpta ſunt, ſed etiã ſcripto propria manu ad me dato, fidem apertam habent, eaque tibi Bonchorti fratribuſque in militia

Chriſti verſatis tranſmittimus & communicamus,vt intelligatur Dei erga ſuos prouidentia,qui ex mediis hoſtium manibus ipſum Epiſcopum Catholicis reſtituit,quē cùm primum è reditu conſpexi(nam tendentem in Hyberniam antè conueneram,& moribus bonis & humanis admodum præditū percepi) longè tamen aliam faciem præ ſe ferre vidi,ac ſanctum,quid rarum & diuinum ſpirantē,eximiiſq; præditū moribus, adeo vt dicerent nō pauci,Deum in anima eius mirabilem operatum eſſe potentiam,& virtutes longè ampliores,quibus gentem ſuam ad priſtinam virtutem reduceret, ex integro ei cōtuliſſe, nec ipſe ſibi defuit ad virtutum augmentum: nam ad tempus totum ſe contemplationi rerū diuinarum tradidit,ne quid regimini animarū pateretur eximius præſul deeſſe . Nec dubito quin Reginam ipſam non leuiter ſollicitam habuerit, ſtupenda hæc hominis liberatio,& non leues ſtimulos,ad fidem Catholicam reuertendi addidit,prę ſertim cùm ab ea nō aliena nimis dicatur,ſi non quorundam malis cōſiliis & perſuaſionibus nimium acquieſceret.Quamobrem meminerit hoc Dei nuncio ſe ad meliorem reuocari mentem.His vale mi chariſsime in Chriſto Florēti,& me Chriſto tuis ardētibus precibus ſedulò cōmendare ne graueris.Louanij Calendis Octobris. 1565.

T.R. in Domino ſeruus
Iacobus Nauandrius.

PA-

PARAENESIS
DOCTORIS IOANNIS Agricolæ Ammonij, quis fructus ex huius libelli lectione ſit colligendus.

HAbes iam Chriſtiane lector nonnullas Epiſtolas: habiturus porrò & reliquas, illáſq; maximis rebus æquè refertas, & recentius etiam ex India miſſas, cùm ab alijs, tum à præclaris, piis, & nunquam ſatis laudandis Theologis ex nominis I E S V Societate apud Indos ad hunc vſque diem in Chriſti vinea ſtrenuè laborantibus. Quas Epiſtolas omnes maiore cũ fructu legerit quiſquis, non ſolùm hiſtoriam auditu ſanè digniſsimam, cognituque iucundiſsimam intellexerit, verùmetiam altius aliquanto, vti par eſt, rem omnem expenderit ſecum, & cõſequentes inde vtilitates effectuſq; admirandos in mẽtem ſedulò reuocarit.

Prodijt in Italia hoc an. 4. epiſtolarũ Indicarum Tomus.

Primùm enim hic ſe nobis cõtem-

plandam offert ſumma ſummi Dei bonitas ac miſericordia,quam certo agnoſcere,nec minus gratis animis celebrare debemus,in illos nimirum effuſam,qui præ cæteris mortalibus infelices,deſerti,abiecti,à Deo Deíque cultu alieni & Antartico Polo ſubiecti totíque mundo antea incogniti,nunc tandem benignè à patre miſericordiarum reſpiciuntur,vocantur,iuſtificantur, & omnis Chriſtianæ gratiæ ſalutiſque cũ electis participes efficiuntur in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

Deinde non minorem iuſtitiam quã clementiam Dei in his legendis licet deprehendere . Vt enim olim admirabili & iuſto tamen iudicio factum eſt , vt regnum Dei à Iudæis ad Gentes ab Oriente ad Occidentem, à Græcis ad Germanos migraret : ita nunc iterum , ſi rectè ſpectamus omnia,hoc ſaluificum Dei Regnum,quod apud ingratos indignoſque ciues Eccleſiæ diu manere non poteſt,ab Oriente ſimul & Occidente in nouum (vt appellant) orbem transfertur , & maximis illis Indorum populis Inſu-

líſque

liſque donatur, apud quos etiam fructus Regi Chriſto grati & Regno eius digni magis ac magis indies proferuntur.

Ad hæc confert eò præſens hiſtoriæ lectio, vt mundi ſapientia coargua tur, cui propemodum incredibile videtur, nouam nunc colligi & propagari Eccleſiam in hac mundi quaſi delirantis extrema ſenecta, & in ſumma rerum omnium perturbatione, quæ Chriſtianum orbem concutit, ac multis fidem facit, haud procul abeſſe finẽ rerum omnium, & horrendum diuini iudicij diem mox nobis impendêre. Verúm his lectís colligimus & videmus, in hac mũdi perſuaſione nihil firmum ineſſe, quando noua Eccleſiæ primitiuæ facies nunc primùm apparet: quando noui & fidei in meſſem deſertam, nec minus copioſam extruduntur operarij, quando noui etiam (vt ita dicam) Apoſtoli donantur his gentibus, quibus Regnum Dei nũdum fuerat euangelizatum. Quibus Apoſtolis nec deſunt vera (vt Paulus nuncupat) Apoſtolatus ſignacula, propriaque

 teſtimo-

teſtimonia : ſiue incredibilem diuini ſpiritus ardorem,ſiue noua, & ſtupenda miracula in illis requiras:ſiue ſalutaris doctrinæ & Euangelicæ fidei fructus ingentes, latéque patentes conſideres:ſiue demum in ſpiritualibus & Eccleſiaſticis miniſteriis obeundis indefeſſam eorundem operam, zelum Dei flagrantem,raram ſinceritatem,aſſiduā patiētiam,inculpatos mores,ſpectatam pietatem, ac ipſam quoque ſancti martyrij gloriam,quam à Chriſti hoſtibus ſæpe retulerunt, animaduertas. Neque poteſt ſatis explicari, quot Iudæi, Turcæ, Mauri, Bonzi, Apollonij, Ruſcij & id genus aliæ Sathanæ ſynagogæ vix hactenus cognitæ, quot demum impiorum myriades oblatam Chriſti lucem ardentibus animis complectantur,& Eccleſiæ Catholicæ aggregentur.

Quapropter noſtrum eſt, niſi Deo & Eccleſiæ prorſus ingrati eſſe velimus,magni facere gratiam hanc Dei raram,excellentem,tot negatam ſeculis,ac ætate hac noſtra demum patefactam & exhibitam. Hæc verè mutatio dexte-

dexteræ excelſi : hæc pulcherrima & ſanctiſsima opera , quæ ſuum teſtantur authorem,qui viuificat mortuos,& vocat ea quæ non ſunt tanquam ea quæ ſunt , Apoſtolo teſte , qui potens eſt etiam hodie ex lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ : &,vt Propheta prædixit,facit lupos cum agnis habitare. Hæc Dei magnalia piæ mentes omnes contemplentur , contemplando admirentur , admirando prædicent , ſummaſque patri æterno gratias agăt, qui ſedentibus in tenebris & vmbra mortis tantum ſplendoris intulit , et vitam contulit per Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum.

Poſtremò ſunt in his epiſtolis multa ſparſa , quæ lectoris confirmant iudicium de grauibus rebus, et ſalutaria ſuggerunt conſilia,tum ad piè viuendum,tum ad alios ritè inſtituendos. Docent inſuper,malas arbores eſſe nõ poſſe,quę fructus iam explicatos vbertim proferunt.Vt mirandum ſit vehementer,adhuc moroſos et iniquos iudices reperiri, qui credant et ſpargant indigna pleraque de Societatis Ieſu

profeſ-

profeſſoribus, quos cùm alibi tum apud Indos de re Chriſtiana præclarè mereri res ipſa declarat. Verùm Apoſtolis etiam ſanctiſsimis hoc vſu venit, vt bene agentes audirent malè, vtque ſicut Propheta loquitur, euntes irent & flerent mittentes ſua ſemina, priúſquam cum exultatione metant, portantes manipulos ſuos. Vtinam verò qui talibus obtrectant Theologis, aut meliora conentur ipſi, aut illis deſinant inuidere, qui labores, ſudores & agones exantlant maximos in Eccleſia Dei, dum perpetuò ferè vacant diuini verbi prædicationi, ſacramentorum adminiſtrationi, artium profeſsioni, & perfectioris vitæ ſtudio. Nihil illis tam cordi eſt, quàm Sathanæ regnum, impietatem, hæreſim, corruptelas ſubmouere: Chriſti verò regnum, fidem, pietatem, iuſtitiam veluti poſtliminio reuacare. Igitur ex fructibus has arbores cognoſcamus, ac probemus.

Verùm hæc ſatis eſſe putamus ad cordatum Lectorem commonefaciendum, vt in harum Epiſtolarum lectione cum fructu Chriſtiano verſetur,

Faxit

Faxit Clementiſsimus Deus, & Pater Ieſu Chriſti Domini noſtri, vt Gentes omnes, quamuis immanes & barbaræ, in vnitatem fidei Chriſtianæ, & ſub obedientiam Catholicæ Eccleſiæ colligantur: collectæ veró ſimul in doctrinæ puritate, & in Chriſti amore conſtantes perſeuerent.

AMEN.

INDEX.

Inſularum, Ciuitatum, aliorúmq; locorũ, quæ in hoc opere continentur,

ℂ A

Achenoes regnum. 124.
Agedina inſula. 274
Amboina inſula. 188
Amanũ ciuitas ab Ammõ filio Loth. 77. 78.
Amangucum clara Iapaniæ ciuitas 374. 124. Diſtat à Goa mille quadringentis leucis, à Roma quia circũ legitur tota Africa, & c. ſex millibus leucarum diſtare dicitur fol. 150. 151. Iapania 800. leucarũ diſtare, & quod duorũ annorũ ſpacio iter cõficitur. 144

¶ B

Baccianæ inſulę ſitus. 248
Bazain magna eſt inſula non procul à regno Cambaię, iuxta aditũ Indiæ ſita: diſtat à Goa 57. leucis, eleuatur pol⁹ gra. 19. cũ dim. 372. 116. 120.
Batti populi. 333. 327.
Biſnaga regnum. 123.
Bongo metropolis. 374.

Cafra-

¶ C

Cafrariæ littus. 360.
Cambaia. 120.
Catanum. 113
Caulani arx 122. 373
Ceilano adiacet Malau. 254
Coccinũ ciuitas regni Malauaris, 100. leucis à Goa diſtans 18. gradu eleuatũ aſpicit polum. 121. 373
China vaſtũ regnũ ad Tartaros ptĩgit. 125. 119. 171.
Caramandel ciuitas eſt regni Biſnagæ, vbi S. Thomæ corpus eſſe putatur. 123. 374
Chioræ inſulæ ſit⁹ 204. 196
Cõmorin prouincia ad ſinũ maris non procul à Caulano. 122. 366. 374
Cyon regnum 124.

ℂ D

Dameca fretũ eſt ad mare rubrum 125.
Dinar. 323. 333.
Dion. 116.

ℂ G

Goa ciuitas & peninſula deſcribitur. 126. 295. 373 & 102.

Gilo-

Giloli regnum Chriſtianis ſubijcitur. 88.

¶ I

Iaſanapata inſula in littore Commorino. 366

Idalſum regnum. 126.

Ignambanæ ſitus. 360.

Iapan ſiue Iapon & Iaponia in longitudinē mille octingentis miliaribus, in latitudinē verò nongētis patere dicitur: ſiue vt habet an.1561.miſſa deſcriptio.600. leucis in lōg.300.in latitud.132

Iaponia 36.gradu eleuatur aſpicit polum.374

¶ L

Lepri Inſula. 398.

¶ M

Mazua portus maris rubri. 130

Mahambanæ ſitus. 255.

Malauar regnum. 121

Situs 254

Malacca ciuitas regni Malagiorum. 124.

Maldinæ inſulæ plur. 200.

Maluccæ inſulæ 124.

Manamotapa regnū. 256

Mauaz Inſula. 400.

Mecha ſepulchro Mahometi infamis. 354.

Morotanæ inſulæ 82.

Morinæ inſulæ 189.

Nigris

¶ N

Nigritæ. 256.

¶ O

Ormutium ſiue Ormuz inſula eſt,& ciuitas in freto Bazorę ſita inter Perſiam & Arabiā eleuatur ei polus ad gra. 27.372.8

¶ P

Patanes regnum. 124.

Peſcarienſes Malauarica vtuntur lingua. 111.

Peſcariæ ſinus. 110.

Prætoianus Æthiopibus regem ſonat. 130.

¶ S.

Salſetta prope Goam. 365.

Santhomopolis. 374.

Seilan inſula in ambitu 300.miliaria cōtinet.122

Sinar regia Sinarū,ſiue Chinēſiū,vnde & regnū nomē habere videtur. 151.

Sofala arx. 217.

Somnicola vrbs. 112.

¶ T

Tanadaria. 336.

Thanaæ inſulæ ſit⁹ 373.

¶ Z

Zocotoræ ſitus. 152.

Zocotora inſula S. Thomæ. 5.

FINIS.

INDEX.

Cum rerum, tum Verborum copioſiſſimus in Epiſtolas Indicas.

A

ADamũ & Euã norũt Brachmanes. 320.
Adoleſcentes candidati crucis effigie ſignati incedunt. 129.
Adoleſcentum Indorũ inter tormenta in fide cõſtantia. 195.
Adoleſcens Ethnicus baptizandorũ nũcius officioſiſsimus. 139.
Adulterorum infamia apud Iapones. 146.
Adulterij poena. 135.
Ædicula Chriſto ſacra maxima tempeſtate illæſa manet. 85.
Ægrotorũ apud Iapo. gẽtiles viſitatio & ad mortẽ præparandi modus. 140
Æthiopes carnibus crudis veſcuntur. 131.
Alexandri Mag. fana. 9.
Alphonſus Alburchechus Indiæ inuentor. 332.
Amangucum ab vrbe Roma diſtat ſex millibus leucarum. 151.
Amangucum. 124.
Amanum. 77.
Amanum ab Ammõ filio Loth. Geneſ. 19. Deute. 25. lib, Reg. 77 (188
Amboinæ inſulę acerbitas
Amonitæ 77
Angeli Deum contẽplantur Iaponibus. 148
Angeli cuſtodes gentilium. Ibid.
Angelorum materia iuxta opinionẽ Iapanẽſiũ. Ibi.
Animales homines prępoſterè de mediis cogitãt, non conſiderãtes an ad finem perducent. 99.
Annales Iapanum 143
Anſchimẽſes bapt. 317. 318
Antonij Criminalis martyrium. 51.
Apoſtatæ cõuerſi Dei miſericordiam miram experiuntur. 88.
Armacani præſulis captiuitas & miraculoſa liberatio. 400.
Armeni patrũ Anachoretarũ parſimoniam ac ſeueritatem adhuc hodie geti-

retinent. 55.
Artes quibus Ethnici ad fidem trahantur. 240
Aſtrologi 143.
Auarorum impietas. 24
Auaritia idolorum ſeruitus. 203.
Aurificum præfectus cum aliis nonnullis fonte baptiſmatis abluitur. 218.

B.

Bacciani ſitus 248.
Balaſterimorum cõuerſio. 336.
Baptizandorũ triũphi. 316
Baptizandi omnia ſua pauperibus relinquunt. 40
Baptizantis brachia vóxq; deficiunt præ multitudine ad baptiſmum confluente. 99.
Baptizatorũ ingẽs multitudo 112. 300. 301 & conſequentur 218. 238.
Baptiz. ad collegiũ reuerſi Deo gratias agũt. 212
Baptizatorum in vna domo biẽnij ſpacio 30000. hominum. 291.
Baptizati in catalogũ referuntur. 212.
Baptizandorũ numerus ab anno 1556. vſque ad annum. 1560. 542.
Battorũ gens cõuerſa. 327
Battorum oppidũ conuertitur. 333
Bazainum 116.
Bazineñ. colleg. ſociet. 120
Bellum in Turcas. 126.
Bõzi apud quos Dialectica & Aſtrologia opus eſt. 143
Brachmanũ errores in cõcione ſingulis diebus dominicis ex profeſſo cõfutantur. 299.
Brachmanes, decem præcepta tenent. 105.
Brachmanes quorum meminit Plato, ſacerdotes gentilium. 101.
Brachmanes honoribus ſolitis, ciuilibúſq; adminiſtrationib⁹ priuãtur. 204
Brachmanes olim Satrapę & religiõis domini. 208
Brachmanes animatis non veſcuntur. 283.
Brachmanis nobilis cum multis aliis cõuerſio. 218.
Brachm. acuti ingenij. 331.
Brachmanũ ſolicitudo, vt eorum filij in fide bene inſtituantur. 326.
Brachmanũ erga Prouincialem obſeruãtia. ibidẽ

Brach,

Brach. capillitiũ curãt 325.
Brachmanis verba planè diuina. 324.

¶ C

Cambaia. 120.
Campanæ Iapanum 148
Campanę cuiuſdam Patris vim pertrahendi ad fidẽ ineſſe credunt Mauri 58.
Caulanenſe collegium 193.
Cautanenſe Collegium ſtudioſorum. 113.
Candelarum vſus in curando funere. 148.
Cantilenæ nouorum Chriſtianorũ è doctrina Chriſtiana. 35.
Carambolin pagus celebris in Goa. 307.
Carceres, flagella, vulnera & cæ. propter fidem. 353.
Caſtitas vidualis gentilis Pontificis. 135.
Caſtitatem colunt gentiles. 145. 278.
Catechumenos inſtituendi ratio. 385.
Catechumeni lepidum factum. 314.
Catechumenorum feruor tantus, vt res ſuas, familiæq; curam poſthabeant fidei. 363. 68
Catharina de Farã multorum ad fidem conuerſione nobilis. 302
Charitatis exemplum admirandum. 189.
Charitas neſcit timorẽ 77.
Charitas non eſt fatigabilis 79.
Chinenſes qui & Sinenſes, natura prudentes. 125.
China ad Germaniam vſq; vel ſaltem Tartaros dicitur pertingere. 125.
Chinæ regnum ampliſsimum. 171. 119.
Chiora inſula. 204.
Chioræ ſitus. 196.
Chiromandeli creditur S. Thomas martyrio coronatus. 123.
Chriſtiani à D. Ioãnis Euãgeliſtæ temporibus. 198.
Chriſtiani à D. Thomæ temporibus in inſula Gazatora. 5.
Chriſtianorum Goæ conditio olim miſera. 205.
Chriſtianorum impiorũ iuſta Dei punitio. 75.
Chriſtianorũ nouorũ feruor admirandus. 75. 59.
Chriſtiani pauci innumerabiles

biles Mauros aggrediuntur. 84.
Chriſtianorum militum fiducia. Ibid.
Chriſtianus bonus quis, quis malus. 93.
Chriſtiani à S. Ioan. Euãg. tẽporib⁹ in Baſſora. 201.
Ciarari bellicoſiſsimi ad fidem veniunt. 334.
Cinamomum. 122.
Cioran triſte ſignificat. 219
Cioramenſiũ copioſa conuerſio. 332.
Ciuitates integrę baptiſma interdũ ſuſcipiunt 160.
Clariſsimi Brachmanũ cõuerſio, eiuſdẽ ardor alios ad fidẽ conuertẽdi: item eiuſdẽ vehemẽs et grauis oratio ad Brachmanũ doctores. 226. 228. 231.
Cocinum. 121.
Cocineñ colleg. Societ. Ibi.
Collegiũ Societ. celeberr. in arce Caulani. 122.
Cõmorino in littore ſunt 80. millia Chriſtian. 366.
Cõmorinũ prouincia. 122.
Commorinũ promõtoriũ tercentũ, aut eo amplius hominum Chriſtianorum millia habet. 190.
Cõcubinarij conuerſio. 28.
Concubinę in vxores vertuntur. 115.
Confeſsio totius vitæ publica. 141.
Confeſsio admodum frequens. 197. 348.
Confeſsio frequens ab impiis ridetur. 33.
Cõtemptus diuitiarũ propter Euangelium. 165.
Conuertendi gentiles ratio optima. 327.
Conuerſio maxima Brachmanum. 324.
Conuertendi gentiles magna facilitas. 313. 351.
Conuerſionis cauſæ. 313.
Cõuerſio multorum. Ibid. 339. 340.
Conuertuntur oppida integra. 316.
Conuertendi multos ad fidem ratio. 295. 399.
Cõuerſi alios ad fidem ſtudioſè conuertere nituntur. 212. (77
Cor tyrãni eſt ĩ manu Dei.
Crucis vexillo victoria in bello parta. 255.
Cruce immutatur, aer & Mauri terrentur. 70.
Crucis ſigni vis. 288.

Crudelitas immẽſa in proprios infantes. 147.
Crucis ſignum dæmones arcet. 21.

¶ D

Defunctorũ auxiliũ. 407.
Dei erga apoſtatas pœnitentes facilitas & miſericordia. 118.
Dæmonũ illuſiones & apparitiones. 141.
Dæmones ſodales. 142.
Dæmonum apud gentiles inuocandi ratio. 289.
Dęmon oracula reddit. 313.
Dæmon apparet incantatoribus variè. 289.
Deſiderium ingens quorundam amplificandi regni Chriſti. 197.
Deſiderium laboris & diſcriminis pro nomine Chriſti. 168.
Deus inauditis modis ſuos tuetur. 72.
Deus ſolatur immenſos Euangelizantium labores. 87.
Dies lunæ ethnicis ſacer, veneris Mauris, ſabbati, Iudæis. 13.
Diligẽtibus Deũ omnia cooperantur in bonũ. 79.
Diligentia quorundã alio: ad baptiſ. adducẽdi. 238.
Diligentia paſtoribus imitanda. 82.
Dinar & Chiora inſulæ ad fidem cõuertuntur. 319.
Dinarẽſium conuerſio copioſa. 333.
Dinar terra ſancta vt Hieruſalẽ Brachmanũ. 323.
Dion. 121.
Diſputationes inſtituũtur cum Brachmanis. 219.
Diſputatio cũ Mauro certis legibus inſtituitur. 56
Dium oppidum. 116.
Diuinum iin prncipe animi propoſitum. 203.
Doctores Indi cõuicti. 112.
Doct. religiõis gẽtiliũ. 142.
Dominicani. 204. 196.
Dominicani partem Goenſis inſulæ inhabitãt. 196.
Dominicum diem Brachmanes colunt. 106.
Donichus Deus. 142.

¶ E

Eccleſia renaſcent. 76.
Eleemoſ. magnę. 100.
Eleemo. 7000. ducatorũ 14.
Elephantes iter baptizandis aperiunt. 317.
Eremitam monet Deus vt fidem

fidem ſuſcipiat. 60.
[E]remitæ gentiles aſperriſmæ vitæ. 141.
[E]remitis dęmones ſunt familiares. 290.
[E]remitæ gentiles ſilentiũ ſeruant. Ibid.
[E]remitarũ ſuperſtitio. Ibi.
[E]remitas dæmõ necat. Ib.
[E]remitæ cenobium in collegiũ Sociět. vertitur. 61.
[E]remitæ gentiles ad fidem conuerſio. 59.
[E]remitæ gẽtiles vitã brutorũ redimũt precio. 36.
[E]remitæ gẽtiles animalia non occidunt Pythagoricorũ more. Ibid.
[E]uangelizantium diligẽtia 75. quid ſibi proponere debent. 169.
[E]uangelizantibus vix cibũ ſumere vacat. 78.
Euangelij fructus maximus. 119.
[E]uangelizantibus prouinciæ diſtribuuntur. 351.
Euangelij pronunciatione mulier mentis compos efficitur. 49.
[E]ucharistię veneratio 175.
[E]uropa multis abũdat qui talenta ſua in terram fodiunt. 149.
Europei Ingenioſi. 143
Exhortatio ad martyrium 171.
Expeditio in Æthiopiam laborioſiſsima. 131.
Ethnica quædam vouet filium B. Virgini. 342
Ethnica filium ſuum optat baptizari. 343.

F

Fabri, ſartores, lotores, &cæt. euangelizãt ſuæ ſortis hominibus. 208
Fanum celebre Maurorum B. Virgini dicatur. 71.
Fidem parentibus pueri annunciant. 92.
Fidem amplectuntur 5000. vno die. 87.
Franciſc. Xauieri abſtinẽtia. 177.
F. X. 12. annis Indis conuertendis deſudauit. 164.
F. X. Euangelizantium in India anteſignamus. 172.
F. X. dono ſanandi ægros nec non linguarum donatus. 182.
F. X. Vaticinatur. 151.
F. X. mortuum ſuſcitauit, paralyticum ſurdumque ſanauit. 182

F.X.cingulũ ſanat ægrotos. 299.
F.X.labores eximij & virtutes. 174.176.
F.X.raptus in Deum Ibid.
Diſcipuli eius. 192.
F.X. diuinitus frequenter conſolatus eſt. 175.
F. X. laboris & afflictionis deſiderium. 80.
F.X. vigiliæ, abſtinentia, mortispericula, eiuſdẽq; exercitia ſpiritualia ĩ populo conuertendo. 177.
F.X.ſępius in oratione pernoctauit, ac dies integros proximo impendit. 176. 180.
F.X.egeſtate magna preſſus eſt ter naufragiũ paſſus, à dæmone frequenter impugnatus, telis petitus. 176.178.
F.X.paupertatis amor. 179
F. X. omnibus omnia factus eſt. 181
F.X.in Chinam tendit, & 300.aureos numerat pro naulo. 87.154.
F.X.charitas & pius animarum zelus. Ibidem.
F.X.moritur. 179.
F.X.corpus calce opertum ſepelitur, tamen miraculoſe admodum conſeruatur. 155.156
F.X. corpus gratum ſpirat odorem, veſtéſq; nec calcis ſeſere calcis vim. 156
F.X. corpus honore magno afficitur. 157
F.X.corpus ſub terra calce opertum 15. menſibus incorruptũ gratiq; permanſit odoris. 157.199.
Franciſcani qui partem Goenſis inſulæ inhabitant. 196.
Franciſcani in India Societati maximè fauẽtes. 194
Franciſcanus quidam martyrio coronatus. 3
Franciſcanus quidam tertij ordinis ſtrenuus in vinea Dñi operarius 116.
Frigus ingens alimentorum denique & lectorum inopia in Iappon inſula. 152.
Furum apud Iapones pœnæ 148.

¶ G

Gallinis abũdat Iapã 145.
Ganiſſus Deus, & quæ eius origo fabula. 320.
Ganiſſus ex ſudore ort⁹ ibi.

anzari primates. 307.
anzarorum comitia contra fidem. 308.
anzari ſenis diuinum cōſilium quo conuertit ſuam gentē ad fidem. 309.
anzarorū multorum cōuerſio. Ibid. 310.
aryophilum in Malucca naſcitur. 124.
aſpari cum doctore Mauro contentio de perfectiore lege. 55.
aſpar Belga multo labore animas venatur. 114.
aſpar zelandus ſanctiſsimę vitæ 6. annis in India euāgelizauit: eiuſdē ingentes labores. 185.
aſp. vigiliæ, abſtinētia, diuerſa item miſericordiæ opera. 186.
aſp. dono cōuertendi proximos ſpectabilis. 187.
aſp. laborib⁹ grauib⁹ mortē ſibi aſſciuit. 374. 199.
aſparo labores, ſōni & cibi facultatem negāt. 42.
aſpar 30. ī die orabat. 192.
aſp. per duos mēſes horā vnā ſomno quotidie tribuebat. 186.
ētilem eſſe pudor modò in Goa. 338.
Gentiles liberrimè ad fidē veniunt. 332.
Gentilium baptiſmus. 140.
Gētiliū ſtudiū erga paſtorē ſuū & propriā ſalutē. 96.
Gentilium quidam vnum eſſe Deum agnouit. 112.
Gētilis rex à ſacerdote prę ſidium in bello quo hoſtem vincat petit. 54.
Gētium mira promptitudo ad fidei audienda myſteria. 92.
Giloli regnum Chriſtianis ſubiicitur. 88.
Goæ deſcriptio. 126.
Goæ ampla Chriſtianorū ſeges. 202.
Goæ Societati Collegium ædificatur. 126.
Goa vetus fidei lumen adſpicit. 335.
Goenſium erga patres ſpirituales affectus. 127.
Goēſe tertium Colleg. 128.
Goenſes omnes ferè Chriſtiani. 295.
Goenſis peninſulæ 31. oppida. Ibid.
Gounatus idolum, vnde Goa nomē inuenit. 246.
Gozo imperator ſubeſt

Pontifici. 133.
Gozonis authoritas ĩ principes diſsidentes. 146.
H
Henricus Henriquez B. Franc. Xa. diſcipul⁹. 192
Hẽricus Hẽriq. vnà cũ ſocio ſuo incarceratur. 193
Hæreſum inſtabilitas & incertitudo. 484.
Hoĩs natura deprauata. 202
Hyeme viror & amœnitas. 318.
I
Iaponenſibus conuertendis quid requiritur. 152.
Iaponẽſis quidam nobilis crucis inſignia in vexillo habet. 145.
Iap. ſitus 132, vaſtitas 167.
Iapon. long. & latitu. Ibid.
Iaponiæ & Chinę nulla Ieſu extat mentio. 172.
Iaponiæ temperies. 144.
Iapanẽſes contemplatiui, & ingenioſi. 162.
Iap. vnũ Deũ colũt, ſãctos honorãt et inuocãt. 149.
Iap. infernum. purgatoriũ. cœlũ, angelos credũt 147
Iap. ĩ Europã mittũtur. 119
Iap. rõi obſequẽtiſsimi. 161
Iap. feruor & ſtudium in Chriſtianiſmo. 162.
Iap. cõſtãtia Chriſtiãa ibid.
Iap. oratiões, eleemoſynæ, peregrinationes, preces pro defunctis. 146. 147.
Iap. primogenitorũ i⁹ 146.
Ia. ius iniquũ ĩ famulos Ib.
Iap. ius ſcriptũ reiiciũt Ibi.
Iap. natura. mores & leges. (ibi.
Iap. prophetia. 144.
Iap. corporis afflictio horrenda. 141.
Iap. illuſtriũ filij in monaſteriis conſtituũtur. 136.
Iap. principum minimus decem millia bellatorũ conſcribere poteſt. 133.
Iap cuiuſdam induſtria & probitas. 132.
Iap. ſpherulis precariis ſuas preces numerant. 145.
Iap. precum ratio. Ibid.
Ia. orãt ligua peregrina Ib.
Iap. ſignant ſe ſigno crucis S. Andreæ, Ibidem
Idolũ elephãtis triceps. 117
Idola comminuuntur à neophitis. 292.
Ignambani regis cum ſua familia & aliis 450. baptizantur. 361.
Ignatius fondator Societatis Ieſu moritur pridie

Cal.

Cal. Auguſt. 322.
Ignominia infamatæ mulieris. 1[illegible].
Imago Virginis. 149.
Imagines Sanctorum Ibi.
Inauguratio templi cum cæremoniis 356.
Incarcerati ꝓpter fidē. 193.
Incantamēta gentiliū 284.
Indi ſacerdotes Baal imitantur 12.
Indi admirāda cōuerſio 64.
Induſtria notāda ad cōuertendum proximū. 187.
Inſuldenſis Rex fugatus. 398.
Ioannes Flander. 197.
Ioannis de Beyra ingens pro Chriſto afflictio. 82.
Ioan. de Bey. ter naufragiū fecit. Ibidem.
Idē venditur Mauris. 83.
Ioannis Meſchitæ captiuitas, carceres & liberatio miranda. 378.
Ioguus in Europam mittitur. 80.
Ioguus magno Ethnicorū mœrore baptizatur. 60.
Iogui cuiuſdam qua pedes lauabat, aquam magna veneratione gentiles bibebant. Ibidem.
Iogui apud Ethnicos pro Eremitis & religioſis ſunt. 244. 35.
Iouis templum vetuſtiſsimum. 77.
Iter Iaponenſe quanto tēpore conficitur. 153.
Iubilei fructus maximus. 129.
Iudæorum bona de ſocietate opinio. 43.
Iudæi rabini de M. Gaſparo & ſociet. ſententia. 161.
Iudæorum remora quo minus fidem Chriſti amplectantur. 42.
Iudæorum ſynagoga turbatur. 84.

L

Lac⁹ mirè intumeſcēs. 86.
Lectio publica de caſibus conſciētiæ cū frequēti auditorio. 157.
Lex iniqua. 134.
Liberalitas hominum ad erectionem Collegij ſocietatis. 61.
Lignū monſtroſum. 23.
S. Lucas & S. Martinus cur ī ſūmma venerat. Goę 339.

M

Macadanus quid. 213.
Mahambanæ ſitus. 255.

Mahometis veneratio prohibetur. 73.
Malacca Melagiorum ciuitas. 124.189.
Malauarica grāmatica. 112.
Maluca. 124.
Maluccenſe Collegium Societatis. Ibidem.
Manamotapæ Imperator potentiſsimus. 256.
Martyrij deſiderium. 65.
Mariopolitarū cōuerſ. 316.
Martyrium Mendezij. 169
Maſcata oppidū Arabię. 7
Martyres plures. 151.193.
Martyrium crudeliſs. 179.
Matrimonium à Baptiſmate perficitur. 309
Matronæ nobilis cum ſuis conuerſio. 363.
Matronum animus ad euāgelizandum ſuo ſexui. 168.
Maurus argumētis cōuict⁹ fatetur trinitatem. 38.
Mauri doctoris vxor & filia conuertuntur. 56.
Mauri ob victū doctorē ſuum deiecti cōuertūtur. 58
Mauri tēpus elapſum quo aliam legem expectabāt dolent. 38.
Mauri doctrinam Chriſtianam cantillant. 35.
Mauri perpetuam Mariæ virginitatem mirè venerantur 39.
Mauri Chriſtianorum ritus quo ſuos retineant, imitantur. 27.59.
Mauri cuiuſdam potētis nequiſsima in Chriſtianos ſtudia, & eiuſdem admiranda conuerſio. 236.
Mauri flagellis horrēdis nō redduntur meliores 84.
Mauri hoſtes omnibus viribus deſtituuntur. 86.
Mauris tēpeſtas ingēs oritur. 114.
Maurorū zelus erga Chriſtianos. 38.
Medio ſubtili multi ad fidem conuertuntur. 220.
Mens pura animoſa eſt, impura verò timida. 29.
Memorabilia quædā Dei opera. 342.
Mercatores de iuſtitia diſputant. 17.
Mercatoribus imitanda exempla. 18.
Milites ſocietatem profeſsi ſtipendiis regiis non priuantur. 63.
Militum inimicitię graues

compos

componuntur 115.
Mille aurei Chriſtiani cuiuſdam liberandi gratia offeruntur. 355.
Miraculoſa conuerſio. 47.
Miraculum. 185.
Miraculum inſigne contra fidei deſertores 85.
Miſſæ ſacrificio ſanitas reſtituitur. 49.
Miraculoſa à ſubuerſione liberatio. 343.
Miraculoſa ethnici ſanatio 347.
Monachi & monachę gentiles. 37.
Monachi gẽtiles qui olim videntur Chriſtiani fuiſſe cucullati ſunt, à carnibus abſtinent, ieiunãt, media nocte orant, genu flexo. 136.
Monachi gentil. vnũ Deũ, paradiſum, infernũ, purgatorium, item dæmones tortores eſſe malorum credunt. 137.
Monachi gẽtil. caſtitatem ſeruant. 135.
Monachor. gẽt. trinitas. 138
Morinarum inſularum ſterilitas 189.
Morotanæ inſulæ. 81.
Mori cum ſociis quidã ſatius eſſe duxêre quàm liberari. 200.
Mortem quotidie meditãtur Eremitæ gẽtiles 60.
Mortuos gentiles ſepeliũt gratis. 141.
Motus terræ frequens in eadem inſula. 11.
Mulier gentilis à partu immunda. 147.
Mulier ad tria miliaria à ſeptis monaſterij gentilium arcetur. Ibid.
Mulieres gentiles M. Gaſpari caſtitatẽ tentant, quòd liberos ex eo ſuſceptos ſanctos fore credãt. 45.
Muſici. 211. 272.

N

Nefas eſt infidelibus animal occidere. 22.
Neophitorum zelus. 339.
Neophiti in morbo pœnitentia & lachrymæ. 347
Neophiti de confeſsione facięda mira tolerãtia. Ibi.
Neophiti erga patrem ethnicũ ſolicitudo, & tandẽ eius mira cõuerſio, ibid.

O

Obedientia Deo acceptiſsima. 119.

Obedi-

Obedientia Epiſcopis debetur. 180.
Obedientiam gentiles agnoſcunt. 35.
Officium Societatis, item aliorum & cleri. 172.
Opinio Maurorũ de euangelizantibus. 20.
Oppidum integrum fidei lumen aſpicit. 316.
Oppida integra ad fidem conuertuntur. 206.
Oratio ante imaginẽ crucis Domini dæmonum præſtigias arcet. 21.
Oratione pueri ægrotos ſanant. 96.
Orandus Deus vt eligere dignetur quos mittat in vineam ſuam. 98.
Oratio doctorum gentilium. 106.
Orationes pro infidelium ad fidẽ conuerſione. 202.
Orat Societatis quidam vt alter in morbum incidat quo ad meliorem vitam compellatur. 50.
Ormutiũ inſula mirãdę naturæ ſalis fertiliſsima. 10.
Ormutij ſitus. 8.
Ormutiũ omnium gentiũ confluxu celebre. 61.
Ormutium ſeptennio ardere ſolitum. 10.
Ormutium nec herbas nec aues, nec quadrupedes alit. Ibid.
Ormutium ſalubre in ardoribus. Ibidem.
Ormu. ingẽtes ardores. 185.
Oſondocomotinus Battorum primus. 333.
Otium fugiendum, labor crucis amplectẽdus. 164.

¶ P

Panis ex ligno & piſcibus conficitur. 248.
Patriarch ergaę Fratres Societatis pietas. 211.
Paulus Valetudinario erecto ægris inſeruit. 194.
Paulus Valleus inedia conſumptus. 192.
Pauli cuiuſdam ſtudium & labores 194.
Paulus Sanfidius. 150.
Paupertatis amor. 179.
Paupertas bonorum honorata. 180.
Paupertatem gentiles colunt. 36.
Peccata lumen Euangelij in Iaponia videntur deleuiſſe impoſtorémq; aliquem meruiſſe. 149.

Pecca-

Peccatoris cuiuſdam magni conuerſio. 182.
Peccatorum remiſsio gentilium. 323.
Peccatores graues conuertendi modus. 181.
Pœnitentia cuiuſdam admiratione digna. 16.19.
Pœnitentiæ ſacramento plurimum tribuunt ad fidem conuerſi. 32.
Peſchariæ ſinus. 110.
Petrus Mazcaregnas Prorex. 196.
Pictoris celeberrimi ad fidem conuerſio, & eiuſdẽ baptiſma celeberrimum 213.
Pietas in pauperes Ethnicos ad fidem eos monet 113.
Pluuiæ perpetuæ. 124.
Populi pdirio propter de[illegible].125.
Populi erga S. Corpus F. X. pietas. 158.
Populi de Societate & verbi Dei miniſtris opinio 27.
Preco ad doctrinam Chriſtianam plebem conuocat. 196.
Præfectus Maurorum Dei terrore perculſus. 75.
Præfecti Maurorum impiorúmq; Chriſtianorũ pro Mahometo iniquitas. 74.
Præfecti Ormutinæ arcis liberalitas memorabilis. 61.
Prætoianus Æthiopię Rex 130.
Pręfectorum oſcitãtia perdit rem Chriſtianam. 25.
Principis verè Chriſtiani reſpõſio notatu digna. 203.
Prodigium. 170.
Prodigia varia quæ Deus ad cõfirmationẽ nouę ſobolis euenire voluit. 77.
Promptitudo laborantibus in via Domini neceſſaria eſt. 126.
Proregis ad augendã fidem ſtudium ſummum. 297.
Proregis Luſitanię in rem fidei liberalitas affectus 307.
Proregis diligentia in primatibus cõuertẽdis. 316.
Prorex corpus b. F. X. flexis genibus honorat. 158.
Proregis in promouenda conuerſione gentilium conſtantia. 203.

Prorex baptizandorũ chorum ſua præſentia ornat 210.
Prorex euangelizat. 204.
Prorex nullam prętermittit occaſionem quę ad fidem allicere poſsit. 205.
Pueri parentes idolorum cultui deditos acritercorripiunt & deferunt. 95.
Puer nouem annorũ, alios conuertit. 350
Pueri oratione ſanãt ægrotos. 96.
Pueri ſe flagris cedunt. 4.
Pueri bene inſtituti maiores in fide firmant. 92.
Pueri domeſticos ſuos docẽt doctrinam Chriſtianam. 195.
Pueri inuenta idola comminuunt. 95.
Pugnæ genus inauditum cum Mauris. 79.
Punicalenſes latinas orationes fidei ediſcunt. 111.
Punicalenſium diligentia ad contribules ſuos conuertendos. ibid.

R.

Rabinus Iudæis baptiſma petit. 2.
Reges tres impij Chriſtianos nouos ad infidelitatem retrahunt. 82.
Religio opes auget. 73
Religio mixta ſciſmaticorum Æthiopũ. 130.
Religiõis Iapanũ origo 138
Religioſi Iaponenſes caſtitatem, paupertatem, & obedientiam vouẽt. 145.
Religioſi Iap. humilitatẽ ſeruant. ibid.
Religioſorum opes & mores. 147.
Regis Maurorum inconſtantia. 64.
Regis eiuſdem eximia poenitẽtia & humilitas. 73.
Regis Arabię & Mahometi conſanguinea baptizatur. 76.
Regis Maſcatẽſis procurator fidẽ noſtrã ambit. 78
Regi Luſitaniæ 60. oppidula ſubdita. 365.
Reges principeſq; ad fidẽ noſtrã propenſi. 160
Regis Bungi in Societatẽ liberalitas & pietas. 162.
Regis Mangucenſis in religionẽ animus. 163.
Regis Luſitaniæ legat⁹ ad Reges Iapaniæ in numerum Fratrum Societatis ſuſcep-

ſuſceptus. 166.
Regum quorundam conuerſio. 247.
Regis Bacciani conuerſio eiuſdē diligentia in aliis ſui regni hominibus cōuertēdis: item eiuſdem religio erga venerabile ſacramētū. 248. 251. 252.
Regis Mahambanæ filij ad fidem conuerſio, eiuſdē fratris Chriſtianiſmi ambitio. 256.
Regnum Dei quærentibus caduca adiiciuntur. 307.
Reſtitutio inſignis, & ſui abnegatio. 18
Reſtitutiones ingentes & plurimæ opera Gaſparis factæ. 187.
Rex Maurus cū 2500. Chriſto initiari cōſtituit. 68.
Rex in tota inſula Mahometē venerari vetat. 73
Rex Perſarum à ſuis Deus habetur. ibidem
Rex Tanorij baptiſmū deſiderat. 2.
Rex Bōganus magno tenetur deſiderio vt Chriſtianus fiat. 161.
Rex Bungi priuilegia concedit collegiis ſociet. 163
Riſinus ſecunda trinitatis perſona à paganis habetur. 231.
Ruij Baretri præpotentis conuerſio & ſtudium in aliis conuertendis. 237.

S.

Sacerdotum doctrina. 128
Sacer. gētiliū genera. 137
Sacerdotum genus tertiū poenitētiis deditum, qui & imagines, & vnum Deum colunt. 138.
Salſettæ ſitus hoc anno.
Sandalum lignum. 253.
Sanitas manuum impoſitione petitur. 96.
Item oratione. 49.
Sartores 100. noctu diuque Catechumenis veſtes parant. 125.
Scholæ publicæ. 127.
Scientiarum abuſus. 97
Scyticum mare. 124.
Seilani inſulæ ambitus. 122
Seminarium Indiæ. 127.
Senis cuiuſdam prodigioſa conuerſio. 244.
Sinar regia vrbs Sinar. 152
Sinarum in externos dira lex. 154.
Societas Ieſu 900. catechu. victum miniſtrat. 307.

Societatis Ieſu quodnam maximũ munus. 298.
Societatis humilitatẽ Ethnici admirantur. 45.
Societati ſe addicunt multi Ormutij. 65.
Solennitas baptiſmatũ. 209
Stupendum charitatis exemplar. 189
Sultani potentia. 9
Superſtitio ſerpẽtes, & vaccas colentium. 12.
Superſtitio inſignis. 243.
Supplicationes & poenitẽtiæ pro voluntatis diuinæ agnitione 69
Surdus & mutus fidẽ amplectuntur. 287.
Symbolum Apoſtolorum ab infidelib⁹ ediſcitur. 92
Syndici in noua Eccleſia, quod olim Apoſtolos obſeruaſſe Clemens teſtatur. 35.

T

Tanadaria cõuertitur. 336
Templi ornatus. 210.
Templa aſylum. 148.
Templum primũ Chriſtianum in India extructũ. 332.
Tentandus Deus nõ eſt 56.
Thomæ B. Apoſt. ſepul. 23.
Trinitatem Gentiles agnoſcunt. 36.
Turcæ Ormutium obſident. 126.

V

Vaccas ex præcepto ſuorum deorum infideles adorant. 103.
Valetudinarium extructũ. 113
Vaſtitas Iaponiæ. 167.
Vbi verum Chriſti obſequium. 169
Vectigal ex hominibus naſcentibus adiectum numerum penſitant Armenij, Apollonij, Ruſsij. 46.
Venefici. 143
Viduitatem perpetuam ſeruãt Goenſes viduæ. 330.
Viduæ Brachmanũ cum cadaueribus maritorũ ſe cremabant. ibid.
Vincetreuirus Rex. 254.
Viri dominico, mulieres ſabbato inſtituuntur. 111.
Vltio diuina in Mauros & Chriſtianos apoſtat. 83.
Vnus aſſumetur, alter relinquetur. 347.
Vmbraculorum loco pro templis vſus. 297.

INDEX.

Voo Rex & Pōtifex. 133.
Voonis mira viuendi ratio. 134.
Vrbs ſtupendo labore ſcalpris in rupe exciſa. 117.
Vxorum Brachmanum erga maritos obſequium. 330.

X.

Xagua ꝓpheta gẽtilis. 138
Xagua nouas leges condit 139.
Idola demolitur. ibid.
Quinque pæcepta ſeruāda dicit. 140.
Xantanæ Imperator. 124.

FINIS.

ERRATA.

Pag. 132. lin 1. & ſequenter lege epiſtolæ Iapanenſes, vſque ad paginam. 145. Pag. 175. lin. 5. le. Iapania. Pag. 201. dele 1555. Pag. 202. lin. 7. dele inter. Pag. 219. lin. 8. dele ttam. 9. dele: nomen ei impoſitum eſt. Pag. li. 4. argumē. lege: prædicti. Pag. 351. lin. 2. argumenti, dele & 3. lege magnifici, dele itē annotat. marginalem. Pag. 362. lin. 5. lege Mazamotapæ. Pag. 376. argumenti lin. 3. Meſchitæ. Pag. 391. dele mar. annotationem. Pag. 402 lin. 24. lege, non pauci, ſuperſtites quidā etiā &c. Pag. 402. li. 13. leg Somniis nō omnino impoſuit, videbatur enim ſe videre quēadmodū car. &c.

ET
IVSTITIA
PAX

12366-

BA566
J58e